
3 2044 012 931 499

TEXTE

MACEDO-ROMÂNE

TEXTE
MACEDO-ROMÂNE

BASME ŞI POESII POPORALE
DE LA CRUȘOVA

CULESE DE

Dr. M. G. OBEDENARU

PUBLICATE DUPĂ MANUSCRISELE ORIGINALE

CU UN GLOSAR COMPLET

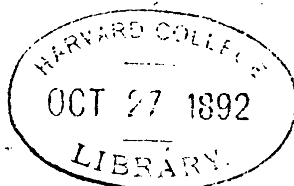
DE

Prof. I. BIANU
Membru corespondent şi Bibliotecarul Academiei Române

EDIȚIUNEA ACADEMIEI ROMANE

BUCURESCI
LITO-TIPOGRAFIA CAROL GÖBL
16, Strada Dómneĭ, 16
1891

HARVARD COLLEGE
OCT 27 1892
LIBRARY

PREFAȚA

În cele din urmă treĭ deceniĭ deșteptarea consciințeĭ naționale a Românilor din Macedonia a luat un avînt atât de puternic, în cât din ce în ce maĭ mult aŭ atras asupra lor atențiunea învĕțaților și a ómenilor politicĭ aĭ Europeĭ. Sciința maĭ întâĭ, doritóre de a pătrunde și de a lumina, s'a ocupat și se ocupă cu studiarea origineĭ și a obiceiurilor, cu examinarea producțiuneĭ literare și a limbeĭ acestuĭ popor românesc, despre a căruĭ existență de abia se bănuia înainte cu 40—50 de anĭ.

Armâniĭ, împrăștiațĭ în grupurĭ și insule unele maĭ marĭ altele maĭ micĭ prin Macedonia, Albania, Rumelia, eraŭ cu totul lipsițĭ de orĭ-ce lucrare culturală proprie națională; eraŭ cu totul absorbițĭ în biserica și scóla grecéscă. Carte românéscă la dînșiĭ nu există.

Acuma s'aŭ deschis prin orașe și prin sate multe scolĭ primare și secundare în care se învață carte în limba românéscă (1), s'aŭ tipărit cărțĭ de scólă și bisericescĭ în dialectul lor, ba în timpiĭ din urmă se vorbesce cu stăruință despre fundarea uneĭ bisericĭ naționale prin crearea uneĭ episcopiĭ românescĭ în Macedonia.

Dialectul românesc pre care îl vorbesc Româniĭ Macedonenĭ are o deosebită însemnătate atât pentru studiul desvoltăriĭ istorice a limbeĭ române cât și a limbilor romanice în general. Acest dialect este

(1) A se vedé: *Th. T. Burada,* Cercetărĭ despre școalele românescĭ din Turcia. Bucurescĭ 1890.

un ram, un membru al limbeĭ române despărţit de dînsa de mult — la o epocă încă nepreecisată — şi desvoltat independent de ea în timp de mulţĭ secolĭ; din acéstă causă s'aŭ produs şi aŭ crescut deosebirĭ însemnate în întreg organismul sĕŭ faţă cu limba nóstră de la Carpaţĭ.

Dialectul macedo-român a fost, până în secolul present, cu totul lipsit de o literatură proprie scrisă. Pre la începutul seculuiuĭ doĭ bărbaţĭ macedo-românĭ, G. C. Roja şi M. G. Boiagi, trăiaŭ la Pesta şi la Viena şi aŭ învĕţat carte românéscă sub influenţa ideilor mareĭ şcolĭ transilvănene representată pre atuncĭ prin Samoil Micu, Şincai şi Petru Maior; dînşiĭ s'aŭ ocupat de dialectul lor şi aŭ publicat asupra luĭ câte o lucrare gramaticală, cuprindênd fie-care câte un sistem ortografic pentru scrierea dialectuluĭ cu litere latine (1).

---

(1) Scrierea luĭ *G. C. Roja*, publicată romănesce şi grecesce, este: **Măestria** *g' iovăsiriĭ româneştĭ cu Litere Latineştĭ, care sânt Literele Românilor céle vechĭ, Spre poliré a toată Ghinta Românéscă ceiĭ din coace şi ceiĭ din colò de Dunăre. Lucrată de* **Gheorghie Constantin Roja** *Cetăţanul Academicesc, şi Candidatul Clinicesc Doftor în Spitalul Universităţiĭ Ungureştĭ din Peşta.* — Τέχνη τῆς Ῥωμανικῆς ἀναγνώσεως μὲ Λατινικὰ γράμματα, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ παλαιὰ γράμματα τῶν Ῥωμάνων, πρὸς καλλωπισμὸν παντὸς τοῦ ἐπὶ τάδε, καὶ ἀντιπέραν τοῦ Δουνάβεως κατοικοῦτος Ῥωμανικοῦ Γένους πεπονημένη παρὰ Γεωργίου Κωνσταντίνου Ῥώζα Πολίτου Ἀκαδημικοῦ, καὶ Φιλιατροῦ Κλινηκοῦ ἐν τῷ Νοσοκομείῳ τοῦ ἐν Πέστῃ τῆς Οὑγγαρίας κειμένου Πανδιδακτηρίου. În Buda, la Crăĭasca Tipografie a Universităţiĭ Ungureştĭ. Anul 1809.

Volumul este in-8° mic, de 56 pagine. — Paginele 1—23 sunt ocupate cu titlu, dedicaţiune (luĭ «Gheorghie Şuliovski . . . Românuluĭ Ĭubitorĭuluĭ de Ghintă, şi pré invăpăĭatuluĭ spre polirea Românilor») şi «Cuvânt cătră Românĭ». — Pag. 24—39 sunt ocupate cu expunerea sistemuluĭ ortografic. — Pe pag. 40—56 se află «sentenţii,» «vorbe isquusite», «glume», «fabule» în dialectul macedo-român cu ortografia latină a autoruluĭ. — Textul românesc al primelor două părţĭ este tipărit cu cirilice.

Mult maĭ voluminósă şi maĭ însemnată este scrierea luĭ Boiagi tipărită cu 4 anĭ maĭ târḑiŭ. Titlul eĭ este:

Γραμματικη Ρομανικη, ητοι Μακεδονοβλαχικη. Σχεδιασθεισα καὶ πρωτον εις φως αχθεισα υπο Μιχαηλ Γ. Μποϊατζη, διδασκαλου της ενταυθα απλοελληνικης σχολης. — Romanische, oder Macedonowlachische Sprachlehre. Verfasst und zum ersten Mahle herausgegeben von Michael G. Bojadschi, öffentlichen griechischen Lehrer der hiesigen National-Schule. — Εν Βιεννη της Αουστριας, εν τη τυπογραφια του Ιοαννου Σνυρερ. 1813.

Volum in-8°, de ιϛ (16) şi 228 pagine, şi 2 foĭ nepaginate. — Paginele 145—228 sunt ocupate cu texte macedo-române: 10 dialogurĭ cu traducerile grécă şi germană, «Fabule, icâ Paramithe shi Istorii alepte» fără traducerĭ. — Tóte cuvintele din tractarea gramaticală şi textele dela fine sunt scrise cu ortografia latină a autoruluĭ.

Aceste încercărĭ aŭ rĕmas fără resultate practice pentru scrierea dialectuluĭ macedo-român.

In aniĭ din urmă învĕţaţĭ linguistĭ strĕinĭ aŭ început a studia cu o deosebită atenţiune acest dialect:

Dr. Franz Miklosich, ilustrul slavist şi iniţiator al studielor balcanice, pre care sciinţa a avut durerea a-l perde în ḑilele trecute († 7 Martie 1891 st. n.), a întocmit un fórte preţios memoriŭ (publicat la 1882) asupra elementelor lexice macedo-romàne culese din douĕ cărţĭ grecescĭ: Πρωτοπειρία de Th. A. Kavalliotis de la 1770 şi Εἰσαγωγικὴ διδασκαλία de Daniel «τοῦ ἐκ Μοχοπόλεως» dela 1802, — cărţĭ carĭ sunt cele maĭ vechĭ monumente până acum cunoscute pentru acest dialect (1). Un tînĕr linguist german Dr. Gustav Weigand a călătorit, în vara anuluĭ 1887, printre Româniĭ din regiunea Olimpuluĭ, şi din notele culese asupra poporaţiuneĭ de acolo şi a limbeĭ sale a întocmit o frumósă scriere publicată în 1888 (2).

Indată ce maĭ mulţĭ Românĭ macedonenĭ aŭ învĕţat carte românéscă în România saŭ de la Românĭ, precum pe la începutul seculuĭ aŭ învĕţat la Pesta şi la Viena, eĭ aŭ început a publica cărţĭ de scólă şi bisericescĭ, poesiĭ poporale şi basme în dialectul macedo-român. Roja şi Boiagì aŭ avut urmaşĭ. De la eĭ trebue să aşteptăm o descriere completă a poporuluĭ şi a obiceiurilor sale şi o expunere asupra dialectuluĭ cu particularităţile luĭ. Un bun început s'a făcut de *St. Michăilénu* în scrierea sa *Studiu asupra dialectuluĭ Românilor din Macedonia* (Bucurescĭ 1889).

Din acéstă categorie de lucrărĭ fac parte şi textele cuprinse în acest volum. Iacă istoria lor:

Rĕposatul Dr. M. G. Obedenaru nu era macedo-român, nu a călătorit între Româniĭ macedonenĭ, niciĭ studiele linguistice nu eraŭ specialitatea sa.

Find secretar în legaţiunea ţĕreĭ la Constantinopol, a venit în

(1) *Dr. Franz Miklosich*, Rumunische Untersuchungen. I. Istro- und Macedo-rumunische Sprachdenkmähler. Zweite Abtheilung. Wien 1882.

(2) *Dr. Gustav Weigand*, Die Sprache der Olympo-Walachen nebst einer Einleitung über Land und Leute. Leipzig 1888.

atingere cu uniĭ Românĭ macedonenĭ; curiositatea și dorința de a cunósce limba lor l'a îndemnat a începe îndată să o studieze. A luat în casa sa pe un tînĕr macedonean, Tașcu Iliescu din Crușova, l'a învĕțat singur carte și cu ajutorul sĕŭ a început a studia limba maternă a acestuia. După spusa și sub dictarea luĭ, Obedenaru a început a scrie basme și poesiĭ poporale, a face óre-carĭ micĭ traducerĭ în dialect, a culege forme gramaticale și cuvinte. Acéstă lucrare a continuat apoĭ maĭ mulțĭ anĭ la Roma, unde fusese mutat Obedenaru și unde a dus cu sine și pe Tașcu Iliescu.

Din acéstă colaborare a eșit maĭ întâiŭ traducerea macedo-română a poesieĭ poporale provențale *L'Escriveta*, publicată la 1882 în două edițiunĭ; a doua (1) este însoțită de note filologice în carĭ se arată sistemul de ortografie adoptat de Obedenaru pentru scrierea dialectuluĭ macedo-român, ortografie întrebuințată și în textele cuprinse în acest volum.

Obedenaru a început și lucrarea unuĭ dicționar al dialectuluĭ macedo-român; mórtea l'a împedecat însă de a termina lucrarea începută, care cuprinde totușĭ un material prețios.

La mórtea sa (8 Iulie 1885) Obedenaru a lăsat Academieĭ, dimpreună cu averea, și tóte manuscriptele sale. Singurele manuscripte cu totul complete și gata eraŭ dóue volume, dintre carĭ unul cuprinde cele 2 basme și 30 poesiĭ poporale macedo-române însoțite de traducerile română și francesă, carĭ s'aŭ tipărit în volumul de față la pag. 1—224; cel-alalt cuprinde paradigmele de conjugare dela 12 verbe și dela verbele în *-escu* și *-edŭ*, tipărite la pag. 227—336.

Academia, în ședința dela 14 Martie 1887, a decis a publica aceste două manuscripte.

Fiind însărcinat cu facerea acesteĭ publicațiunĭ, scriitorul acestor rîndurĭ s'a credut dator a tipări textele cu cea maĭ scrupulósă esac-

---

(1) *L'Escriveta, poésie populaire languedocienne traduite en dialecte macédo-roumain par Tașcu Iliescu* de Crușova (Macédoine). Deuxième édition revue, corrigée et augmentée de notes philologiques. Munpellie tipografia D-luĭ Grollie și fiu-su. M DCCC LXXXII. — Cfr. *Alphonse Roque-Ferrier,* La poésie populaire de l'Escriveta en provençal, en languedocien et en macédo-roumain. Montpellier 1883.

titate şi a întocmì un *Glosar* complet al cuvintelor cuprinse într'însele. In *glosar* însemnarea cuvintelor aprópe totdeauna este indicată în amîndouĕ limbile în carĭ textele sunt traduse; maĭ la fie-care cuvînt s'aŭ reprodus exemple de proposiţiunĭ în carĭ cuvîntul se află în legătură cu altele.

Ortografia întrebuinţată de Obedenaru în scrierea acestor texte este — în trăsurile eĭ generale — cea obicĭnuită în scrierea românéscă, adecă ortografia fonetică cu o parte mare făcută consideraţiunilor etimologice.

Vocala obscură *ă* este însemnată cu *ă*, *ĕ*, *ŏ*: firid*ă*, lig*ă*tur*ă*, ast*ă*ḑĭ; ar*ĕ*ŭ, n*ĕ*sse, s*ĕ*, sbur*ĕ*scu; f*ŏ*r*ă*, c*ŏ*; — *ă* accentuat final la a 3-a persónă sing. a perfectuluĭ verbelor în *-àre* este însemnat cu *ŏ*: lu*ŏ*, scul*ŏ*.

Vocala obscură *â*, *î* este însemnată cu *â*, *ê*, *î*, *û*: ah*â*t, c*â*ţi, c*â*mpu; v*ê*r-'nă, anv*ê*rligară, ḑic*ê*nda-luĭ; ḑ*î*ŭă, ḑ*î*c; s*û*ntu, v*û*rvhié.

Sunetele deschise ale luĭ *o* şi *e* accentuate sunt însemnate cu *ó*, *é*, nu cu *oa*, *ea*.

i şi *u* scurte (semivocale) la finele şi în mijlocul cuvintelor sunt însemnate cu *ĭ*, *ŭ*: ìllĭ, luĭ allăgaĭ; ieŭ, m̃ieŭ; arŭcaĭ, haraŭă.

Sibilanta *ţ* — cu *ţ* şi *ç*: pă*ţ*îră, jili*ţ*ĭ; *ç*i, aşi*ç*e.

z şi *ḑ* represintă sunetele *z* şi *dz*: *z*ahare, *z*ăvon; *ḑ*isse, ve*ḑ*ĭ; *ḑ*îne, *ḑ*iŭa.

j represintă sunetul luĭ *j* frances.

ll urmat de *i* represintă sunetul luĭ *l* muiat, apropiat de *gl* italian.

m̃, ñ represintă sunetul luĭ *gn* frances şi italian: m̃ică, m̃ieŭ, ñiati-le.

h represintă pe aspirata surdă χ: *h*óra, *h*ăbare, *h*icĭ.

vh represintă aspirata sonoră representată în gréca modernă prin γ: *vh*in, *vh*inghiţĭ, *vh*is.

Tendinţele etimologice ale acesteĭ ortografiĭ sunt fără îndoială un defect al textelor pre carĭ le publicăm; valórea lor este micşorată printr'însa maĭ ales pentru studiul particularităţilor fonetice ale dialectuluĭ. Textele remân cu tóte acestea un preţios material pentru cunóscerea dialectuluĭ macedo-român.

I. BIANU.

I. AMIRŎŬ-LU CU ḐÎNA AMIRÓÑIĂ A ḐÎNI-LOR.

(Récit en dialecte roumain macédonien, sous-dialecte de Crușova).

1. Çi 'șĭ erà, çi nu 'șĭ erà, erà un amirŏ tiner, hillĭŭ di amirŏ, care avea mare dor ti duçére avinare.

2. Unǎ ḑĭŭǎ, se sculŏ de diminéţǎ și îșĭ luŏ vizir-lu și alţi treĭ soçĭ îmbistemeñĭ d'a luĭ, și se dussirǎ l'avinare.

3. Agiungênda-luĭ în pǎdure, se dispǎrţirǎ, cathe un pi de unǎ parte. Amirŏŭ-lu îșĭ luŏ unǎ calle prin mesea a pǎduri-llieĭ, și muntrinda-luĭ pi d'anvêrliga, viḑù cŏ d'avhunanghia a luĭ erà unǎ çérbǎ ahât mușatǎ cât cu spunérea nu se spune.

I. Împěratu cu ḐÎna împěrătéssă a ḐÎni-lor.

(Version en dialecte roumain danubien, sous-dialecte de l'arrondissement de Sabar, une vingtaine de kilomètres au sud de Bucarest).

1. Ce ierà, ce nu ierà, ierà un împěrat tîněr, fiŭ dě 'mpěrat. care avea mare dor sě se ducă la vînătóre.

2. Într'o ḑi, se sculŏ dě diminéţă și luŏ [pě] ministru și [pě] alţĭ treĭ tovarășĭ credincioșĭ d'aĭ luĭ, și se dusserǎ la vînătóre.

3. Ajungênd în pădure, se děspǎrţirǎ, fie-care [apucând] în câte o parte. Împěratu luŏ drumu pîn mijlocu pǎduri, și uĭtându-se dě jur împrejur, vědù cŏ 'n dreptu luĭ ierà o ciută frumósǎ cât nu se póte spune cu vorba.

I. Le roi et la fée reine des fées.

1. Ce qu'il y avait, ce qu'il n'y avait pas, il y avait un jeune roi, fils de roi, qui avait [un] grand désir d'aller à la chasse.

2. Un jour, il se leva de [grand] matin, et il prit son ministre *(littér.* il se prit le ministre) et trois autres de ses compagnons fidèles, et ils s'en allèrent à la chasse.

3. Arrivés dans la forêt, ils se séparèrent, chacun de son côté *(littér.* d'un côté). Le roi prit son chemin au milieu de la forêt, et regardant tout autour, il vit qu'en face de lui il y avait une biche si belle qu'on ne peut l'exprimer par la parole.

4. Cérba açea avea de guşe un baer de mărgăritarĭ mărĭ ca óŭă de părumbu; tu patur-le cicióre, de ginuclli în sus îşĭ avea câti ună bizilică di malamă lucrată sirmatirò.

5. Amirŏŭ-lu viḑunda-luĭ ună price ahât muşată, îllĭ fu milĭ sĕ tragă arcu tea sĕ uă agudéscă, şi aşiçe vru sĕ uă acaţă vhie. Îşĭ băgŏ tótă vîrtutea, allăgŏ în sus, ampăturŏ în ghios, déde de aŭaçe, déde de acloçe tea sĕ uă acaţă vhie, ma tótă cilăstisirea îllĭ fu vânĕtă (matea).

6. Cu tot çi nu erà trop ca sĕ uă acaţă vhie, iel tot allăgŏ ni-păpsit după urma a llieĭ. Cérba, veḑênda-luĭ cŏ amirŏŭ-lu tot-ună allagă după nĕssă, se dipuse din pădure şi îşĭ luŏ padea a câmpu-luĭ. Amirŏŭ-lu veḑênda-luĭ aistă, cllimŏ soçĭ-lli a luĭ, şi închisiră toţĭ dipre-ună cu scopò sĕ acaţă çérba vhie. Şi aşiçe, çérba funda-luĭ tu mesea a câmpu-luĭ, uă anvêrligară toţĭ de tóte părţi-le. Çérba

4. Ciuta aia avea dĕ gût o salbă dĕ margaritare marĭ ca ou dĕ porumbiţă; la câteşĭ-patru picióri-le maĭ sus dĕ genuchĭ avea câte o brăçară dĕ aur lucrată cu fir dĕ aur.

5. Împĕratu, vĕḑênd un dobitoc aşeà dĕ frumos, îĭ fu milă sĕ tragă arcu [în ciută] ca s'o lovéscă, şi aşeà vru sĕ o prinḑă vie. Îşĭ puse tótă puterea, allergŏ în sus, allergŏ [călare] în jos, dette pĕ icĭ, dette pĕ colo ca sĕ o prinḑă vie, da tótă stăruinţa îĭ fu în dĕşertŭ.

6. Cu tóte cŏ nu ierà [cu] putinţă sĕ o prinḑă vie, iel tot allergŏ ne-'ncetat (*adică* într'una) după urma ieĭ. Ciuta, vĕḑêndŭ cŏ 'mpĕratu allérgă mereŭ după dînsa, se dette dĕvalle, [işi] dîn pădure, şi luŏ drumu pĕ câmpie. Împĕratu vĕḑênd asta, îşĭ chemŏ tovarăşi, şi plecară toţĭ împre-ună cu gându sĕ prinḑă ciuta [dĕ] vie. Şi aşeà, ciuta fiind în mijlocu câmpu-luĭ, o înconjurară toţĭ dĕ tóte

4. Cette biche avait au cou un collier de perles grosses comme l'œuf d'[un] pigeon. À [chacune de] ses quatre jambes, audessu du genou, elle avait un bracelet en or travaillé en filigrane.

5. Le roi, voyant un si bel animal, saisi de pitié, ne la frappa pas de sa flèche (*littér.* il lui fut pitié de tirer l'arc pour la frapper) et ainsi il voulut l'attraper vivante. Il y mit toute sa force (*littér.* il se mit toute la force), courut en montant [les collines], galopa en descendant, alla (*littér.* donna) de ci, alla de là, pour l'attraper vivante, mais tous ses efforts furent vains.

6. Bien qu'il ne fût pas possible de l'attraper vivante, il courut tout [de même] sans cesse sur ses traces La biche, voyant que le roi court. toujours après elle, descendit de la forêt et courut dans la plaine. Le roi, voyant cela, appela ses compagnons et ils partirent tous ensemble dans le but d'attraper la biche vivante. Et ainsi, la biche étant au milieu de la plaine, ils l'entourèrent

aflându-se tu strimtură, se arŭcŏ tu ună ghiole (baltă) çi erà anamesa d'açel câmpu.

7. Amirŏŭ-lu şi soçĭ-lli a luĭ s'appruchiară ningă baltă, şi muntrinda-luĭ tot-ună, aşteptà cu ni-arăvdare sĕ iéssă çérba dit baltă; de cât, tótă ḍîŭa aşteptară, şi niçĭ çérba se viḍù, niçi bóçea a llieĭ s'avdì.

8. Întunicŏ, căḍù murgişĭ-lu, şi amirŏŭ-lu nu'şĭ adduçe a minte tea sĕ fugă. Vizir-lu ne putênda-luĭ sĕ'şĭ ascundă frica şi asparisma çi l'avea acăţată (apucată) cŏ întunicară tu un loc depărtos şi apărvhisit, ahurhì sĕ illĭ ḍică a amirŏŭ-luĭ: «Mărite amirŏ, lipsésce sĕ nĕ sculămŭ pînă iéste cama în vhie tea sĕ fugimŭ de ningă balta aistă şi ditu aistu loc apărvhisit, cŏ aistu lucru mine nu me arisésce! Mărite amirŏ, mintea a mea îm̃ĭ ḍiçe cŏ cérba çi viḍumŭ nu va sĕ hibă çérbă d'alihiósă, ma va sĕ hibă vêr-'nă fandasmă, care póte

---

părţi-le. Ciuta aflându-se la strîmtóre, se aruncŏ intr'o baltă care ierà în mijlocu ăllui câmpŭ.

7. Împĕratu şi tovarăşi luĭ se apropiară dĕ baltă, şi uĭtându-se mereŭ, aşteptà cu ne-răbdare sĕ iéssă ciuta dîn baltă; dĕ cât, tótă ḍiŭa aşteptară, şi nicĭ ciuta [nu] se vĕḍù, nicĭ glasu ieĭ [nu] s'auḍì.

8. Întunecŏ, murgì, şi împĕratu nu'şĭ adduce a minte sĕ plece. Ministru ne putêndŭ sĕ'şĭ ascunḍă frica şi spaĭma ce l'apucasse cŏ înnoptasseră într'un loc dĕpărtat şi părăsit, începù sĕ ḍică împĕratu-luĭ: «Mărite împĕrate, cată sĕ ne sculămŭ maĭ curêndŭ ca sĕ plecămŭ dĕ lûngă balta asta şi dîn locu ăsta părăsitu, cŏ lucru ăsta mie nu'mĭ place! Mărite 'mpĕrate, mintea mea îmĭ spune cŏ ciuta ce vĕḍurămŭ n'o sĕ fie ciută adevĕrată, ci ò fi fr'o nălucă, care póte sĕ ne facă fr'o mare

tous de tous les côtés. La biche, se trouvant à l'étroit, se jeta dans une mare qui était au milieu de cette plaine.

7. Le roi et ses compagnons s'approchèrent de la mare, et en [y] regardant toujours, ils attendaient avec impatience que la biche sortît de la mare; mais ils attendirent toute la journée, et ne virent ni n'entendirent la biche (*littér.* ni la biche fut vue, ni sa voix fut entendue).

8. Le jour baissa, le crépuscule arriva, et le roi ne pensa pas à s'en aller. Le ministre ne pouvant cacher la peur et la frayeur *(sic)* qui l'avaient saisi [parce] qu'ils avaient été surpris par la nuit dans un endroit éloigné et désert, commença à dire au roi: «Grand (*littér.* agrandi) roi, il faut que nous nous levions au plus tôt pour nous en aller des bords de cette mare et de cet endroit désert, car cette chose ne me plait guère! Grand (*littér.* agrandi) roi, mon esprit me dit que la biche que nous vîmes ne doit pas être une biche véritable, mais ce doit être (*littér.* mais ce sera) quelque fantôme qui pourrait nous

sĕ nĕ facă vêr-'nă mare urutéță. Ti açea ti pălăcărsescu, mărite amirŏ, ursé sĕ fugimŭ pînă iéste maĭ curundu, cŏ tunusirea de maĭ de-pre-apoia nu iéste ahărzită.»

9. Amirŏŭ-lu avdînda-luĭ graie-le a vizir-luĭ, îllĭ ḑisse: «Açel çi'llĭ u frică de fandasmate și de priciurĭ avhre, nu se duçe la avinare. Erà ma'ghine sĕ nu uă ved çérba açea, ma tora çi uă andămusiĭ și çi uă viḑuĭ cŏ s'arucă tu baltă, nu pot sĕ fug pînă sĕ nu ved marginea aiștuĭ lucru.»

10. Și așiçe, ḑicênda-luĭ aiste graie amirŏŭ-lu, vizir-lu cu toțĭ alanți plecară capete-le și tăcură. Și așiçe, se apofăsiră cŏ tótă nóptea açea sĕ șéḑă pi di marginea de baltă tea sĕ adastă çérba.

11. Amirŏŭ-lu și soçĭ-lli a luĭ nu'șĭ mutà oclli ditu baltă sĕ nu çi-va de iésse çérba și nu uă vedŭ. Așteptară pînă la mieḑă-nópte

---

rĕutate. D'aia te rog, mărite 'mpĕrate, haĭ sĕ plecămŭ (*littér.* poftimŭ sĕ plecămŭ) maĭ curêndŭ, cŏ căința dĕ apoĭ nu ieste dĕ folos.»

9. Impĕratu auḑindŭ vorbe-le ministru-luĭ, îĭ ḑisse: «Cuĭ 'ĭ e frică dĕ nălucă și dĕ fiére sĕlbatice, nu se duce la vînătóre. Ierà maĭ bine sĕ n'o fi vĕḑut [ieŭ] ciuta aia, dar acuma cŏ o 'ntêlniĭ și cŏ o vĕḑuĭ cŏ se aruncŏ în baltă, nu pos' sĕ plec pînă sĕ nu vĕḑŭ sfîrșitu lucru-luĭ ăstuia.»

10. Și așeà, ḑicênd împĕratu vorbe-le astea, ministru și toțĭ aĭ-lalțĭ plecară capeti-le și tăcură. Și așeà, îșĭ puseră 'n minte sĕ șéḑă tótă nóptea aia pĕ marginea bălți ca sĕ adaste ciuta.

11. Împĕratu și tovarăși luĭ nu'șĭ mișcà ochi dĕ la baltă, ca nu cum-va sĕ iéssă ciuta și sĕ n'o vaḑă. Așteptară pîn la mieḑu nopți, și nu vĕḑură

---

faire un très-vilain tour (*littér.* quelque grande vilenie). C'est pourquoi grand roi, veuille [consentir à ce] que nous fuyions du plus tôt, car le repentir tardif n'a pas d'utilité (*littér.* n'est pas utile).»

9. Le roi ayant entendu les paroles du ministre, lui dit: «Celui qui a peur (*littér.* lui est peur) de fantômes et de bêtes sauvages, ne va pas à la chasse. C'eût été mieux (*littér.* il était mieux) si je n'avais pas vu cette biche-là, mais maintenant que je l'ai rencontrée et que je l'ai vue se jeter dans la mare, je ne puis m'en aller avant d'avoir vu la fin de cette aventure (*littér.* de cette chose).»

10. Et ainsi, le roi ayant dit ces paroles, le ministre et tous les autres courbèrent la tête (*littér.* plièrent les têtes) et se turent. Et ainsi, ils se décidèrent [1]) à rester toute cette nuit-là aux bords de la mare pour attendre la biche.

11. Le roi et ses compagnons ne levèrent pas les yeux de la mare [de peur] que la biche n'en sortît sans qu'ils la vissent. Ils attendirent jusqu'à minuit, et ils ne virent ni biche

1) *En danubien:* il se mirent dans l'esprit.

și nu veḑură niciĭ çérba ni çi-va. Funda-luĭ curmațĭ de tótă ḑiŭa, îllĭ acățŏ somnul un câti un, și'șĭ durmiră.

12. Cându se dișteptară după multă i puçină óră, çi sĕ védă? Ună pălate luminósă çi luçea ca sóre-le de diminéța. Amirŏŭ-lu cându uă veḑù, puçin fu ca sĕ'șĭ chiérdă mintea de ciudia çi 'llĭ vinea.

13. Vizir-lu veḑênda-luĭ ună ahtare luvhurie, de cât erà aspăriat prota, ahât se cama aspăriè și se cama înfricușè. Și di de-alihia cŏ erà ti aspăriare și ti înfricușare de ună ahtare vedére ne-apândipsită. Ma amirŏŭ-lu niçi frică îllĭ tricù tu minte, niçi asparismă îllĭ intrŏ tu inimă; se sculŏ cu mare bărbătéță și închisì sĕ se ducă tea sĕ védă çi pălate iéste și çi ómeñĭ ședŭ 'năuntru; și approchiindu-se de pălate, veḑù cŏ tóte porți-le erà dește llise. Intrŏ 'năuntru fŏră frică, muntrì în sus, muntrì în ghios, viḑù cŏ nu erà vêr-'nu om. Se

nicĭ ciută nicĭ nimic. Fiind osteniţĭ dĕ tótă ḑiŭa, îĭ apucŏ somnu unu câte unu, și adormiră.

12. Cândŭ se dĕșteptară după maĭ multă or maĭ puçină vreme, ce sĕ vaḑă? Un palat luminos care lucea ca sóre-le dĕ diminéță. Împĕratu când îl vĕḑù, fu cât p'acì sĕ'șĭ piérḑă minți-le dĕ mirarea ce'ĭ venea.

13. Ministru vĕḑênd as-fel dĕ lucru, pĕ cât ierà dĕ speriat maĭ ântêĭ, atât maĭ multŭ se maĭ speriè și se maĭ înfricoșè. Și adĕvĕrat cŏ ierà dĕ speriat și dĕ înfricoșat d'o as-fel dĕ vedere ne-așteptată. Dar împĕratu-luĭ nicĭ frica nu'ĭ trecù prin minte, nicĭ sperietură nu'ĭ intrŏ în inimă; se sculŏ cu mare bărbăţiă și plecŏ sĕ se ducă sĕ vaḑă ce palat ieste și ce ómenĭ șéde 'năuntru; și appropiindu-se dĕ palat, vĕḑù cŏ tóte porți-le ierà dĕșchise. Intrŏ 'năuntru fŏră frică, se uĭtŏ 'n sus, se uĭtŏ 'n jos, vĕḑù cŏ nu ierà nicĭ-un om. Se suì în aĭ-laltă

ni rien. Étant fatigués d'[avoir marché] toute la journée, le sommeil les surprit l'un après l'autre, et ils s'endormirent.

12. Lorsqu'ils se réveillèrent après un temps plus ou moins long (*littér.* après beaucoup ou peu d'heure), que virent-ils? Un palais lumineux qui resplendissait comme le soleil du matin. Le roi quand il vit le [palais], peu s'en fallut qu'il ne perdît la raison [à cause] de l'étonnement qui lui venait.

13. Le ministre, voyant une chose pareille, si effrayé qu'il l'était avant, il s'effraya encore plus et il eut peur (*sic*). Et en vérité, il y avait de [quoi] s'effrayer et avoir peur de cette apparition inattendue. Quant au roi, il ne perdit ni sa présence d'esprit ni sa fermeté d'âme (*littér.* ni la peur lui passa par l'esprit, ni la frayeur ne lui entra au coeur); il se leva avec courage (*littér.* avec virilité), et il partit pour aller voir quel était ce palais et quels hommes s'y trouvaient; et s'approchant du palais, il vit que toutes les portes étaient ouvertes. Il y entra sans peur, regarda en haut, regarda en bas; il vit qu'il n'y avait personne (*littér.* aucun homme). Il

alinŏ tu alantă cerdache și viḑù cŏ erà ună odă mare stulisită cu tóte bune-le și cu luvhurii̯ çi nu se spuni̯ŭ cu spunérea.

14. Amirŏŭ-lu intrŏ tu oda açea. Cându muntrì 'năuntru, çi sĕ védă? Un scamnu amirărescu; pi scamnul açel șidea ună fétă ca de vêr-'nă șés-sprĕ-ḑéçe d'añĭ; d'anvêrliga de nĕssă și de scamnul a llieĭ, șidea vêr-'nă doŭĕ-sprĕ-ḑéçe de féte, tóte împróste, și cu mâñi-le de'nainte.

15. Amirŏŭ-lu, de ciudia çi'llĭ vhinea, arĕmase ca mut; și tu loc sĕ se'nfricușéḑă și sĕ se aspară de ună fandasmă ahtare, iel 'șĭ arucŏ ună muntrită di vrére pi féta çi șidea pi scamnul açel çi ḑissimŭ. Uă muntrea adillios și cu mare dor, ahât cât se părea că ditu oclli a luĭ, tu loc de lăcrĕmĭ, îllĭ curà sângi!

16. Féta çi șidea pi scamnu, veḑunda-luĭ ahâte adillióse sémne de vrére pi amirŏŭ-lu, îllĭ ḑisse: «Gione tinere! Çi mi muntresci

---

sală și vĕdù cŏ ierà uă odaie mare împodobită cu tóte [lucruri-le] bune și cu lucrurĭ ce nu se póte spune cu vorba.

14. Împĕratu intrŏ în odaia aia. Cândŭ se uĭtŏ 'năuntru, ce sĕ vaḑă? Un scaun împĕrătescŭ; pĕ scaunu alla ședea o fată ca dĕ fr'o șeĭ-spre-ḑece anĭ; împrejuru ieĭ și scaunu-luĭ ieĭ, ședea fr'o doo-spre-ḑece fete, tóte în picióre, și cu mâĭni-le la pieptŭ (*litter.* dinainte).

15 Împĕratu, dĕ mirarea ce'ĭ venea, rĕmase ca [un] mut; și în loc sĕ se 'nfricoșeḑe și sĕ se sperie dĕ o as-fel dĕ nălucă, iel aruncŏ o ochire duiósă pĕ fata care ședea pĕ scaunu ălla dĕ care vorbirămŭ. Se uĭtà la dînsa cu drag și cu mare dor, așeà cŏ se părea cŏ dîn ochi luĭ, în loc de lăcrĕmĭ, îĭ curgea sânge!

16. Fata care ședea pĕ scaun, vĕḑênd atâtea semne dĕ iubire duióse pĕ împĕratu, îĭ ḑisse: «Voĭnicu-le tînĕr! Dĕ ce te uĭțĭ la mine așeà

---

monta à l'autre étage et il vit qu'il y avait une grande chambre ornée de toutes les bonnes [choses] et des objets que l'on ne [peut] dire avec la parole.

14. Le roi entra dans cette chambre. Lorsqu'il y regarda, que vit-il? Un trône royal; sur ce trône était assise une fille d'environ seize ans; autour d'elle et du trône, se trouvaient quelques *(sic)* douze filles, toutes debout et les mains sur le devant de la poitrine.]

15. Le roi, [à cause] de l'étonnement qui lui venait, resta comme muet; et au lieu d'avoir peur et de s'effrayer d'une telle apparition, il jeta un regard d'amour sur la fille qui était assise sur le trône que nous avons dit. Il la regardait haletant et avec grand désir, à tel point qu'il semblait que de ses yeux, au lieu de larmes, il lui coulait du sang!

16. La fille qui était assise sur le trône, voyant tant de marques d'amour et de passion (*littér.* marques dolentes d'amour) chez le roi, lui dit: «Jeune homme! pourquoi me re-

ahât adillios? Nu me cunoscĭ? Ieŭ escu çérba d'aierĭ çi me avinaşĭ tótă ḑiŭa, şi çi me arŭcaĭ maĭ di-pre-apoia tu baltă, şi chiruĭ de'năintea a oclli-lor a tĕĭ. De cât, içi n'ascumse Dumniḑĕŭ, nu lipsésce s'ascundemŭ şi noĭ.

17. «Ia opprόchii-te di mine tea sĕ'ţĭ ḑîc în daŭĕ graere. Ved cŏ mi muntresci cu mare dor di vrére; ma sĕ sciĭ cŏ cum căḑuşĭ tu grip-lu a vréri-llieĭ tine ti mine, aşiçe am căḑută şi mine ti tine! Tora cŏ te voĭŭ ca cum me vreĭ, lipsésce sĕ'ţĭ spun cae escu şi çi escu, şi cum me aflaĭ aŭaçe.

18. «Mine escu ḑînă şi amirόñiă a ḑîni-lor; sûntu şésse meşĭ de cându fugiĭ ditu patridha a mea; allăgaĭ tótă lumea, vĕḑuĭ multe turliĭ de gioñĭ, tinerĭ şi musaţĭ; ma de vêr-'nu inima nu îñĭ se'ngălḑì. Trecênda-luĭ şi pi aiste locurĭ, te andămusiĭ tine; şi cu ună

---

duios? Nu mĕ cunnoscĭ? Ieŭ sûnt ciuta dĕ ierĭ dĕ mĕ vînaşĭ tótă ḑiŭa, şi care me aruncaĭ maĭ apoĭ în lac, şi pieriĭ dîn 'naintea ochi-lor tĕĭ. Dĕ cât, ce n'ascunse Dumneḑeŭ, nu trebue s'ascundemŭ noĭ.

17. «Ia appropii-te dĕ mine ca sĕ'ţĭ spuĭ fr'o doo vorbe. Vĕḑŭ cŏ te uĭţĭ la mine cu mare dor dĕ iubire, da sĕ scĭĭ cŏ cum căḑuşĭ în cursa (*litter.* plasa) doru-luĭ tu pentru mine; aşeà am căḑut şi ieŭ pentru tine! Acuma cŏ te iubescŭ cum mĕ iubescĭ, trebue sĕ'ţĭ spuĭ cine sûnt, şi ce sûnt, şi cum [dĕ] mĕ aflaĭ aicea.

18. «Ieŭ sûnt ḑînă împĕrătéssă a ḑîni-lor; sûntŭ şésse lunĭ dĕ cândŭ plecaĭ din ţarra mea; allergaĭ tótă lumea, vĕḑuĭ multe felurĭ dĕ flăcăĭ, tinerĭ şi frumoşĭ, da dĕ nicĭ-unu nu mi se 'ncălḑì inima. Trecêndŭ şi pîn locuri-le astea, te 'ntêlniĭ [pĕ] tine; şi dîntr'o dată ce te vĕḑuĭ (*litter.* cu

gardes-tu si haletant? Tu ne me reconnais pas? [C'est] moi [qui] suis la biche d'hier, [c'est] moi que tu poursuivis toute la journée, et [c'est moi] qui me jetai après dans la mare, et je disparus de [devant] tes yeux. Mais ce que ne cache pas [le] Seigneur Dieu, nous [autres non plus nous] ne devons pas [le] cacher.

17. «Eh, approche-toi de moi pour que je te dise quelques mots (*littér.* en deux mots). Je vois que tu me regardes avec grande affection d'amour; mais sache que de même que tu es tombé dans le filet de l'amour, toi pour moi, j'[y] suis tombé moi aussi pour toi! Maintenant que je t'aime comme tu m'aimes, il faut que je te dise qui je suis, [ce] que je suis, et comment je me trouve ici.

18. «Je suis fée et reine des fées; il y a six mois que je quittai ma patrie; je parcourus le monde entier, je vis des jeunes gens de toute sorte, jeunes et beaux; mais pour aucun [d'eux] mon coeur ne s'enflamma (*littér.* ne se chauffa). En passant aussi par ces lieux, je te rencontrai; et pour une seule fois que je t'ai vu

vedére çi te veḑuĭ, îñĭ turbŏ mintea din cap, şi nu sciam çi sĕ fac de foc-lu çi îñĭ se apprése tu inima a mea.

19. «Me prifeciu çérbă ca sĕ pot sĕ te arîd tea s'allagĭ după mine. Aşiçe, vĕḑunda-luĭ cŏ allăgaĭ cu mare merache după mine, m'arŭcaĭ tu baltă, şi ca sĕ te fac sĕ'ţĭ créscă merachea, me feciu ni-veḑută. Duchinda-luĭ cŏ apofăsişĭ sĕ apirĭ pi di marginea a baltă-llieĭ pînă durñiaţĭ voĭ, ieŭ cu sclave-le a mélle adăraĭ aistă pălate ca sĕ te fac sĕ vhiñĭ sĕ'ţĭ ḑîc aiste graie.»

20. Cât bitisì ḑîna aiste sbóră, ia cŏ ună altă ḑînă 'llĭ addusse ună carte, şi încllinându-se la nĕssă, îllĭ déde cartea. Amiróñia a ḑîni-lor ghiuvăşinda-luĭ cartea, ahurhì sĕ plângă cu lacrăñi-le ca plóia. Amirŏŭ-lu ne-sciindu etia a plângu-luĭ, se ciudisea.

21. Tu margine, amiróñia a ḑîni-lor, după çi îşĭ aşterse lăcrĕ-

---

o vedere ce te vĕḑuĭ), mi [se] turburŏ minţi-le dîn cap, şi nu sciam ce sĕ fac dĕ focu ce mi se apprinse în inima mea.

19. «Mĕ prefăcuĭ în ciută ca sĕ pos' sĕ te 'nşel ca s'allergĭ după mine. Aşeà, vĕḑêndŭ cŏ allergaĭ cu mare dorinţă după mine, mĕ aruncaĭ în baltă, şi ca sĕ te fac sĕ'ţĭ créscă dorinţa, mĕ făcuĭ ne-vĕḑută. Pricepêndŭ cŏ 'ţĭ aĭ pus în minte sĕ aşteptĭ pînă 'n ḑorĭ pĕ marginea bălţi, pînă dormirăţĭ voĭ, ieŭ cu róbe-le melle rêdicaĭ palatu ăsta ca sĕ te fac sĕ viĭ sĕ'ţĭ spuĭ vorbe le astea.»

20. Cât isprăvì ḑîna vorbe-le astea, uĭte cŏ altă ḑînă îĭ addusse o carte, şi făcêndŭ plecăciune (*litter.* închinându-se) 'naintea ieĭ, îĭ dette cartea. Împĕrătéssa ḑîni-lor citindŭ cartea, începù sĕ plângă cu lăcrĕmi-le ca plóia. Împĕratu ne-sciindŭ pricina plânsu-luĭ, se mirà.

21. La urmă (*litter.* în margine), împĕrătéssa ḑîni-lor după ce 'şĭ şterse

(*littér.* avec une vue que je te vis), la raison de ma tête s'est troublée, et je ne savais que faire [à cause] du feu qui s'alluma dans mon coeur.

19. «Je me changeai en biche pour que je puisse te tromper et pour que tu courusses après moi. Ainsi, voyant que tu courais avec grand désir après moi, je me jetai dans la mare, et pour faire [en sorte] que ton désir augmentât, je devins invisible. Comprenant que tu t'étais décidé à attendre le point du jour sur les bords de la mare, pendant que vous dormiez, moi avec mes esclaves je construisis ce palais pour te faire venir et [pour] te dire ces paroles.»

20. Dès que la fée eut prononcé ces paroles, voilà qu'une autre fée lui apporta une lettre et s'inclinant devant elle, lui remit la lettre. La reine des fées lisant la lettre, se mit à pleurer à chaudes larmes (*littér.* commença à pleurer avec les larmes comme la pluie). Le roi ne sachant pas la cause des pleurs, était étonné.

21. A la fin (*littér.* en marge), la reine des fées, après s'être essuyé

m̃i-le ditu oclli, îllĭ ḍîsse a amirŏŭ-luĭ: «Gione tinere, aistă carte m̃i spune cŏ îm̃ĭ murì dada (mama); și așiçe, me clliamă tóte ḍini-le tea sě me alin pi scamnul amirărescu. Nu'm̃ĭ pare ahât arěŭ cŏ'm̃ĭ murì dadă mea, cât îm̃ĭ pare arěŭ cŏ va sě me dispartu de tine. De cât, vrut-lu a m̃ieŭ, lipsésce sě sciĭ cŏ cara sě te aflu vîrtos embistemen cŏtră mine, ună ḍiŭă ieŭ va sě ti lliéŭ tine ti bărbat.»

22. Și ḍicênda-luĭ amiróñia aiste graie, se féçe ni-veḍută. Amirŏŭ-lu cu toţĭ soçĭ-lli a luĭ, de iu erà tu pălate lum̃inósă, se aflară pi ningă baltă, tu vulógă 'ntunericósă, fŏră de om, fŏră de pullĭŭ.

23. Apirinda-luĭ ghine, amirŏŭ-lu cu toţĭ soçĭ-lli a luĭ veḍură cŏ ni pălate erà, ni semnu de pălate avea. Așiçe, de ciudie çi lě vhinea, lě se părea cŏ se 'nvhiséḍă, și cŏ nu sûntu ca de-alihia. Se sculară d'açia și se dusseră a casă.

---

lăcrěmi-le dě pě[1]) ochĭ, ḍisse împěratu-luĭ: «Voĭnicu-le tînĕr, cartea asta îmĭ spune cŏ 'mĭ murì mama; și așeà, mě chiamă tóte ḍini-le ca sě mě suĭ pě scaunu împěrătescŭ. Nu'mĭ pare rěŭ atâta cŏ'mĭ murì mama, cât îmĭ pare rěŭ cŏ o sě mě děsparţŭ dě tine. Dě cât, iubitu mieŭ, trebue sě sciĭ cŏ daca te oĭ aflà (*adică* daca ĕĭ fi tu) fórte credincios cŏtre mine, într'o ḍi o sě te iéŭ [pě] tine dě bărbat.»

22. Și ḍicênd împěrătéssa vorbe-le astea, se făcù ne-věḍută. Împěratu cu toţĭ tovarăși luĭ, dě unde ierà în palat luminos, se aflară lûngă baltă, într'o livede mică întunecósă, fŏră dě om, fŏră dě passěre.

23. Făcêndu-se ḍiŭă bine, împěratu cu toţĭ tovarăși luĭ věḍură cŏ [nu maĭ] ierà nicĭ palat, nicĭ semnŭ dě palat. Așeà, dě mirarea ce le venea, li se părea cŏ visà, și cŏ nu sûntŭ aievea. Se sculară d'acilea și se dusseră acasă.

1) *On dit aussi* după.

les yeux (*littér.* les larmes des yeux), dit au roi : «Jeune homme, cette lettre m'annonce que ma mère est morte; et ainsi toutes les fées m'appellent pour que je monte sur le trône royal. Je ne regrette pas autant que ma mère soit morte comme je regrette de me séparer de toi. Mais, mon bien aimé, il faut que tu saches que si je te trouve fermement fidèle envers moi, un jour je te prendrai pour époux.»

22. Et en disant ces mots, la reine devint invisible. Le roi et ses compagnons, du palais lumineux où ils étaient, se retrouvèrent auprès de la mare, dans un petit pré obscur, sans homme, sans oiseau.

23. Une fois qu'il fit grand jour (*littér.* s'ouvrant bien, *c'est-à-dire :* le jour s'étant ouvert), le roi et tous ses compagnons virent qu'il n'y avait ni palais ni trace de palais. Ainsi, il leur vint un tel étonnement, qu'il leur semblait qu'ils rêvaient et que ce n'était pas [chose] réelle. Ils se levèrent de là, et ils s'en allèrent à la maison.

24. Amirŏŭ-lu, de óra açea lu ancălicŏ ună merache și ună minduire ahât cât de çi-va altu nu îllĭ erà dor tu lumea aistă. Ďiŭă și nópte, mintea a luĭ de la amiróñia a ḑîni-lor nu îllĭ fugea.

25. Și așiçe, tóte lucrî-le a lumi-llieĭ erà denăintea a oclli-lor a luĭ vânĕte (matea). Trapse mână și di amirărillie și di tóte. Çi-va nu'l efharistisea altu de cât duçirea l'avinare.

26. Tricură treĭ añĭ, și amirŏŭ-lu nu fu trop tea sĕ'șĭ alăxéscă ideea açea făndăxita. Cu tut çi ómeñĭ-lli a luĭ îllĭ ḑîcea și'l părăchinisea tea sĕ tragă mână de açea 'nvhisare, iel vêr-'nu n'ascultà, ma içi îllĭ ḑîçea mintea a luĭ, açea făçea.

27. După treĭ-lli añĭ, ună ḑiŭă, amirŏŭ-lu s'aflŏ chirut di tu mesea a palati-llieĭ fŏră sĕ scibă caĭni-va cŏ çi se féçe și iu se dusse.

---

24. Împĕratu, d'atuncea îl apucŏ (*litter.* încălicŏ) o dorință și nisce gândurĭ as-fel cŏ dĕ nimic alta nu 'ĭ ierà dor pĕ lumea asta. Ďi și nópte, mintea luĭ dĕ la împĕrătéssa ḑîni-lor nu'ĭ [maĭ] fugea.

25. Și așeà, tóte lucruri-le lumiĭ ierà dînaintea ochi-lor luĭ dĕșérte. Îșĭ trasse mâna și dĕ la 'mpĕrăție și dĕ la tóte (*adică:* nu vru sĕ maĭ scie dĕ nimic d'alle împĕrăţii). Nimic alta nu'l mulțumea dĕ cât ducerea la vînat.

26. Trecură treĭ annĭ, și împĕratu nu fu cu putință sĕ'șĭ schimbe gânduri-le allea dĕ pĕ [1]) altă lume. Cu tóte cŏ ómeni luĭ îĭ ḑicea și'l povățuià sĕ ['șĭ] tragă mâna dĕ la visuri-le allea (*adică:* sĕ lasse la o parte visuri-le), iel n'ascultà pĕ nimenĭ, ci ce'ĭ ḑicea mintea luĭ, aia făcea.

27. După ăĭ treĭ annĭ, într'o ḑi, împĕratu pierì dîn mijlocu palatu-luĭ, fŏră sĕ scie nimenĭ ce se făcù și 'n-

1) *On dit aussi* după.

24. Le roi, à partir de ce moment, fut pris (*littér.* chevauché) d'une vive passion et d'une préoccupation d'esprit si forte qu'il n'eut plus d'autre désir en ce monde. Ni jour ni nuit, son esprit ne s'éloignait de la reine des fées.

25. Et ainsi, toutes les choses de [ce] monde étaient vaines à ses yeux. Il renonça à l'empire et à tout (*littér.* il retira [sa] main de l'empire et des toutes [1]). Rien autre [chose] ne le contentait que d'aller à la chasse.

26 Trois ans se passèrent, et il fut impossible au roi de se débarasser de cette fantaisie (*littér.* il ne fut pas moyen qu'il changeât cette idée fantaisiste [2]). Bien que ses hommes lui eussent dit et conseillé de renoncer à ce rêve (*littér.* de retirer [sa] main de ce rêve [3]), il n'écoutait personne, mais il faisait ce que lui dictait son esprit.

27. Après les trois ans, un jour, le roi disparut (*littér.* se trouva perdu) du milieu de son palais, sans que personne sût ce qu'il était devenu,

1) *En dial. danub. littér.* il ne voulut plus savoir de rien de celles de l'empire. — 2) *Id* ces pensées de l'autre monde. — 3) *Id.* de laisser d'un côté les rêves.

Tu óra çi ómeñĭ-lli amirăresci căvtà ti amirŏŭ-lu pitu tóte părţi-le, iel s'aflà ningă ginuclliul a amiróñi-llieĭ a ḑîni-lor.

28. Amiróñia a ḑîni-lor muntrinda-luĭ pi amirŏŭ-lu cu mare dor, îllĭ ḑîçea: «Vrut-lu a m̃ieŭ şi muşat-lu a m̃ieŭ, ieŭ nu pistipseam ca sĕ se află ahâta sănĕtósă şi ahâta vîrtósă vrére la hiĭ-lli al Adam cŏtră mullieri-le a lor. Vrut-lu a m̃ieŭ, veḑuĭ şi multu ghine cunnoscuĭ cŏ treĭ añĭ de ḑîlle nu me agrîşişĭ ni ḑiŭă ni nópte; treĭ añĭ de ḑîlle fuşĭ lipisit, jilit şi mĕrănghisit ca pom-lu çi îllĭ merănghisésce frûnḑa tu cap-lu a véră-llieĭ; de câte orĭ te videam cu mastea mĕrănghisită şi dugurită de pira a vrére-llieĭ, pistipsé-me cŏ hicate-le 'm̃ĭ se dim̃icà; ma şi alliuntré nu puteam sĕ fac, cŏ a nóstre nomurĭ aşiçe sûntu.

29. «Tora aggiumse óra ca sĕ nĕ façimŭ părécllie, ma lipsésce sĕ'm̃ĭ daĭ graĭ-lu de tim̃ie cŏ içi-do çi va sĕ veḑĭ cu oclli a tĕĭ, i

---

cotro se dusse. Pe când ómeni împĕrătescĭ căută pĕ 'mpĕratu pĕtutindinea, iel se aflà lûngă genuchi împĕrătessi ḑîni-lor.

28. Împĕrătéssa ḑîni-lor uĭtându-se la 'mpĕratu cu mare dor, îĭ ḑicea: «Iubitu mieŭ şi frumosu mieŭ, ieŭ nu credeam ca sĕ se afle iubire atât dĕ tare şi atât dĕ vîrtósă la fii luĭ Adam cŏtre muieri-le lor. Iubitu mieŭ, vĕḑuĭ şi pré bine cunnoscuĭ cŏ treĭ annĭ dĕ ḑille nu mĕ uĭtaşĭ nicĭ ḑiŭa nicĭ nóptea; treĭ annĭ dĕ ḑille fuşĭ întristat, jelit şi gălbejit ca pomu care i se 'ngălbenesce frunḑa [chiar dĕ] la 'nceputu veri; dĕ câte orĭ te vedeam cu façа gălbejită şi dogorită dĕ flacăra doru-luĭ, crede-mĕ cŏ ficaţi mi se dumicà (*adică* se fărîmà); da şi aminterea nu puteam sĕ fac, [pentru] cŏ datini-le nóstre aseà sûntŭ.

29. «Acuma a venit vremea sĕ ne facemŭ perechie, da trebue sĕ'mĭ daĭ vorba dĕ omenie (*adică* sĕ'mĭ spuĭ pĕ omenia ta) cŏ or ce ĕĭ vedé cu ochi

ni où il était allé. Du temps que les hommes du royaume cherchaient après le roi, celui-ci se trouvait près du genou de la reine des fées.

28. La reine des fées, regardant le roi avec grand amour, lui disait: «Mon chéri et mon beau, je ne croyais pas qu'il se trouverait un amour si durable et si fort chez les fils d'Adam envers leurs femmes. Mon chéri, je vois et je reconnais très-bien que [pendant] trois ans (*littér.* trois années de jours) tu ne m'as oubliée ni [de] jour ni [de] nuit; [pendant] trois ans tu fus triste, éploré et décoloré comme l'arbre dont la feuille jaunit au commencement [même] de l'été; toutes les fois que je te voyais la figure jaunie et désséchée par la flamme de l'amour, crois-moi, mon coeur se déchirait (*littér.* mes foies, *c'est-à-dire* mes viscères, se brisaient en petits morceaux); mais je ne pouvais faire autrement, car nos lois sont ainsi.

29. «Maintenant l'heure est arrivée pour que nous fassions un couple; mais il faut que tu me donnes [ta] parole d'honneur que quoi que ce soit que tu verras de tes yeux, ou bon

bun, i arĕŭ, vêr-'nă óră nu va sĕ aĭ îndreptatea tea sĕ 'ntreghĭ çi ie, çi nu ie; niçi va sĕ aĭ îndreptatea sĕ giudiçĭ d'açélle çi va sĕ veḑĭ cu oclli a tĕĭ, bune i arélle; ma tot-ună sĕ te prefaçĭ cŏ n'avḑîşĭ şi nu veḑuşĭ, cara sĕ vreĭ sĕ bănămŭ tot de-adun.

30. «Cŏ cara sĕ nu façĭ de ca cum îţĭ ḑişiŭ, atunçea lipsésce sĕ bănămŭ despărţiţĭ şi ne-veḑuţĭ un cu alantu. De cât, lipsésce sĕ sciĭ cŏ ḑîni-le vêr-'nă óră lucru urut nu facŭ.»

31. Amirŏŭ-lu, tóte dimăndări-le şi tóte graie-le çi'llĭ ḑîse amiróñia a ḑîni-lor, le stirxì cu haraŭă mare, şi déde sbor timisit cŏ içi sĕ védă, i bune i arélle, sĕ nu pregiudică niçi sĕ'ntrébă vêr-'nă óră.

32. Şi aşiçe, băgară sĕ facă numta. Ună 'ntrégă siptĕmână ţînù haraŭa a numtă-llieĭ. Amirŏŭ-lu treçea ună bană muşată cu nivésta'llĭ, çi nu se spune cu gura.

---

tĕĭ, or bun, or rĕŭ, sĕ n'aĭ dreptu sĕ 'ntrebĭ ce ie, ce nu ie; nicĭ sĕ aĭ dreptu sĕ judecĭ lucruri-le ce ĕĭ vedé cu ochi tĕĭ, bune or relle; ci tot-d'a--una sĕ te prefacĭ cŏ n'auḑişĭ şi nu vĕḑuşĭ, daca vreĭ sĕ trăimŭ tot împre-ună.

ou mauvais, tu ne te croies jamais (*littér.* que tu n'aies jamais) le droit de demander ce qui [en] est et ce qui n'[en] est pas; que tu ne te croiras (*littér.* que tu n'aies) pas non plus le droit de juger les choses que tu verras par tes yeux, bonnes ou mauvaises; mais tu dois toujours feindre de n'avoir [rien] entendu ni vu; si tu veux que nous vivions toujours ensemble.

30. «Cŏ daca nu ĕĭ face cum îţĭ ḑisseĭ, atuncea trebue sĕ trăimŭ dĕspărţiţĭ şi ne-vĕḑuţĭ unu dĕ altu. Dĕ cât, trebue sĕ sciĭ cŏ ḑîni-le nicĭ-uă dată nu facŭ lucru urît.»

30. «Car si tu ne fais pas comme je te dis, alors il faudra que nous vivions séparés et que nous ne nous voyions plus. Mais il faut que tu saches que les fées ne font jamais mauvaise chose.»

31. Împĕratu, tóte cereri-le şi tóte vorbe-le ceĭ ḑisse împĕrătéssa ḑînilor le priimì cu bucurie mare, şi dette vorba luĭ dĕ omenie cŏ or-ce o vedé, fie bune, fie relle, sĕ nu judece nicĭ sĕ 'ntrebe fr'o dată

31. Le roi accepta avec grande joie les conditions (*littér.* les demandes et les paroles) que la reine des fées lui imposait (*littér.* disait), et il donna sa parole d'honneur que quoi qu'il [put] voir, ou bonnes ou mauvaises [choses], il ne préjugerait ni ne questionnerait jamais.

32. Şi aşeà, [se] puseră sĕ facă nunta. O sĕptĕmână 'ntrégă ţinură petreceri-le nunţi. Împĕratu trăià (*litter.* trecea) o viéţă frumósă cu nevastă--sa, cum nu se [póte] spune cu gura.

32. Et ainsi, ils [se] mirent à célébrer (*littér.* faire) les noces. Une semaine entière durèrent les réjouissances des noces. Le roi menait une vie [si] heureuse (*littér.* belle) avec sa femme, qu'on ne saurait la décrire (*littér.* comme on ne peut pas [le] dire par la bouche).

33. După un an, ḑîna nivéstă arĕmase sarçină, şi féçe un fecior,— çi doĭ oclli arĕĭ sĕ nu'l védă ! — ahât muşat şi ahât procopsit. Şi aşiçe, după çi îl cătăndisiră nat-lu, îllĭ lu déderă a tată-suĭ. Tată-su îl luŏ, îl dismierdŏ, îl băşè cu dor mare, şi d'apoia îllĭ lu déde nat-lu a mă-saĭ. Nivésta ḑînă luânda-luĭ nat-lu în pólă, asunŏ palmi-le cât putù ; tu asunarea a palmi-lor, tru óră vinne ună lamñie mare şi fricósă, şi muntrinda-luĭ tot pi ḑîna nivéstă, aşteptà cu gura căscată cându de cându s'arânchiéscă nat-lu 'n gură şi sĕ fugă.

34. Ḑîna nivéstă luŏ nat-lu cu daŭĕ-le mâñĭ, şi fŏră sĕ'llĭ hibă ñilă, îllĭ lu arŭcŏ tu gura a lamñi-llieĭ şi'llĭ ḑisse: «Llié căţĕl-lu aistu d'aŭaçe cŏ nu potŭ oclli sĕ'ñĭ lu védă !»

35. Amirŏŭ-lu cându veḑù cŏ ficior-lu se déde tu gura a lamñi--llieĭ, de mâñi-le a mumă-saĭ, vrea sĕ'llĭ turbă mintea din cap. Se minduià, se ciudisea çi sĕ facă şi çi s'adară, şi nu scià.

---

33. După un an, ḑîna nevastă rĕmase grea, şi făcù un fecior, — pĕ care doĭ ochĭ rĕĭ sĕ nu'l vaḑă ! — frumos şi procopsit nevoie mare. Şi aşeà, după ce îngrijiră dĕ copil, îl detteră lu tat-so. Tat-so îl luŏ, îl mângâiè, îl pupŏ cu dor mare, şi apoĭ îl dette mă-si. Nevasta ḑînă luândŭ copillu 'n pólă, băttù 'n palme cât putù; la sunetu palmi-lor, în dată venì o sgripţoróĭcă mare şi 'nfricoşată, şi uĭtându-se tot la ḑîna nevastă, aşteptà cu gura căscată gata (*litter.* cândŭ dĕ cândŭ) sĕ hrăpéscă copillu 'n gură şi sĕ fugă.

34. Ḑîna nevastă luŏ copillu cu amîndoo mâĭni-le, şi fŏră sĕ'ĭ fie milă, îl aruncŏ în gura sgripţoróĭci şi'ĭ ḑisse : «Ié căţellu ăsta d'acilea cŏ nu'mĭ potŭ ochi sĕ'l vaḑă !»

35. Împĕratu cândŭ vĕḑù cŏ copillu fu dat în gura sgripţoróĭci, cu mâĭni-le mă-si, ierà [cât p'acì] sĕ i se turbure minţi-le dîn cap. Se gândea, se mirà ce sĕ facă şi ce sĕ drégă, şi nu scià.

33. Après un an, les fée épouse devint enceinte et mit au monde (*littér.* fit) un garçon, — [puisse-t-il] ne pas être vu de deux yeux méchants ! — [qui était] très-beau et bien doué. Et ainsi, après avoir donné les premiers soins au nouveau-né, on le remit à son père. Son père le prit, le caressa, l'embrassa avec grande affection, et après le remit à sa mère. L'épouse fée en prenant le nouveau-né sur ses genoux (*littér.* sur le devant de sa robe), frappa des mains tant qu'elle put; à [ce] bruit des mains, tout-à-coup vint une ogresse grande et effrayante, [laquelle] regardant toujours la fée épouse, attendait la gueule ouverte prête à ravir le nouveau-né dans sa gueule et à s'enfuir.

34. La fée épouse prit le nouveau-né des deux mains, et sans [en] avoir pitié, le jeta dans la gueule de l'ogresse et lui dit : «Emporte d'ici ce petit chien, car mes yeux ne peuvent le voir !»

35. Le roi quand il vit que son enfant était jeté dans la gueule de l'ogresse par les [propres] mains de sa mère, faillit en avoir l'esprit de [sa] tête troublé. Il réfléchissait, il s'étonnait. Que faire ? qu'entreprendre? Il n'en savait rien (*littér.* il s'étonnait sur ce qu'il [devait] faire et entreprendre, et il ne savait pas).

36. De multe orĭ vru sĕ'şĭ distacă gura tea sĕ'llĭ strigă a mullié-ri-saĭ ni-strigati-le; de cât 'şĭ adduçea a minte de graie-le de tim̃ie şi de ligătura çi avea faptă cu nĕssă nica ni-'ncurunaţĭ, şi ma' multu nu putea sĕ'şĭ calcă graĭ-lu de tim̃ie çi'şĭ avea dată, cum ḑîssimŭ maĭ năinte, stirxinda-luĭ cu haraŭă mare.

37. Aşiçe, amirŏŭ-lu, vru, nu vru, se féçe cŏ nu avḑì şi cŏ nu veḑù çi-va; nu'llĭ ḑîsse a mulliéri-saĭ niçi albu, niçi laĭ. Astăḑĭ cu mâne, tricù nică un an, şi aşiçe mulliéri-sa arĕmase sarçină de a daŭĕ óră.

38. Umplunda-luĭ naŭĕ-lli meşĭ, féçe ună fétă, ună fétă! Çi se părea ca luna 'nplină şi ca stéli-le din çer, cându çer-lu iéste gălit. Amirŏŭ-lu cându uă veḑù se hărisì multu ḑicênda-luĭ cu mintea : «Tu loc-lu a ficior-luĭ çi ne-m̃ilăósa mă-sa îllĭ lu déde a lam̃i-llĭeĭ

---

36. Dĕ multe orĭ vru sĕ'şĭ dĕşchiḑă (*litter.* dĕsfacă) gura ca sĕ ḑică muieri--si [lucrurĭ âncă] ne-ḑise (*litter.* ne--strigate); dĕ cât 'şĭ adducea a minte dĕ vorbe-le dĕ omenie şi dĕ legătura ce făcusse cu dînsa [când ierà] âncă ne-cununaţĭ; şi maĭ multŭ nu putea sĕ'şi calce vorba dĕ omenie ce dedesse, cum ḑisserămŭ maĭ 'nainte, priimindŭ cu bucurie mare.

37. Aşea, împĕratu, vru, nu vru, se făcù cŏ n'auḑì şi cŏ nu vĕḑù nimic; nu'ĭ ḑisse muieri-si nicĭ albŭ nicĭ negru. [Cu] astăḑĭ cu mâĭne, trecù âncă un an, şi aşeà muiere-sa rĕmase grea d'a dora.

38. Împlinindu-se noo lunĭ, făcù o fată, [dar] o fată! Par' cŏ [ierà] luna plină şi stelli-le dîn cer, când ceru ie senin. Împĕratu când o vĕḑù se bucurŏ multŭ ḑicênd în mintea [luĭ] : «În locu băiétu-luĭ [pĕ] care mă-sa a ne-milósă îl dette sgripţoróĭci sĕ'l

36. Plusieurs fois il voulut ouvrir la bouche pour crier à sa femme les [choses] non [encore] criées; mais il se rappellait la parole d'honneur et les engagements qu'il avait pris avec elle avant de se marier (*littér.* encore non couronnés); et il ne pouvait plus manquer à la parole (*littér.* et il ne pouvait plus se fouler la parole) d'honneur qu'il avait donnée, comme nous l'avons dit plus haut, [lorsqu'il] avait accepté [les conditions] de grand coeur.

37. Ainsi, le roi, le voulant ou ne le voulant pas (*littér.* il voulut, il ne voulut), feignit de n'avoir rien vu ni entendu ; il ne dit à sa femme ni blanc ni noir. Un jour suivant l'autre (*littér.* aujourd'hui avec demain), il se passa encore un an, et sa femme devint enceinte pour la seconde fois.

38. Au bout de neuf mois accomplis, elle mit au monde une fille, [mais] une fille! Qui semblait [être] comme la pleine lune et comme les étoiles du ciel, quand le ciel est serein. Le roi lorsqu'il la vit, se réjouit beaucoup et il se dit dans [son] esprit : «A la place du garçon que la mère impitoyable a donné à l'ogresse

tea sĕ'l mâcă, Dumniḑĕŭ, tea sĕ'mĭ părigurisescu inima, îṁĭ déde féta aistă ahâtă muşată.»

39. După çi se féçe féta şi tricură vêr-'nă ḑéçe i çinçi-spĕ-ḑéçe de ḑille, ună ḑîŭă, ḑîna nivéstă îşĭ luŏ féta 'n braçă şi inşì tu u-bor sĕ se primnă. Atumçea bărbat-su şidea tu firidă, avhunanghea de nĕssă, şi muntrinda-luĭ şi pi mulliéri-sa şi pi fitiçă, îllĭ vhinea haraŭă mare. De cât, marea haraŭă a amirŏŭ-luĭ nu ţinù multu, cŏ çe ḑîna nivéstă, veḑunda-luĭ cŏ bărbat-su se află tu mare haraŭă, çi féçe? Cllimŏ ḑéce sclave a llieĭ şi lĕ dimăndŏ sĕ apprindă un foc mare, şi după çi se apprése foc-lu ghine, ḑîna nivéstă arŭcŏ fitica tu mesea a piră-llieĭ, fŏră jéle şi fŏră milă.

40. Amirŏŭ-lu veḑunda-luĭ cŏ fitica açea muşata uă arse mă-sa, de arĕŭ multu çi'llĭ vhinea, bana nu'şĭ uă vrea. Se sculŏ cu lipe mare şi cu oclli 'npliṅĭ de lacrĕṁĭ, şi se duse di se'ncllise tu ună

mănânce, Dumneḑeŭ, ca sĕ'mĭ îndulcéscă inima, îmĭ dette fata asta atât dĕ frumósă.»

39. După ce se născù fata şi [maĭ] trecură fr'o dece or cin'-spre-ḑece ḑille, într'o ḑi, ḑîna nevastă îşĭ luŏ fata 'n braçe şi işì 'n bătătură sĕ se plimbe. Atuncea barbatu-so şedea la feréstră în dreptu ieĭ, şi uĭtându-se şi la nevastă-sa şi la fetică, îĭ venea bucurie mare. Dĕ cât, bucuria a mare a împĕratu-luĭ nu ţinù multŭ, pentru cŏ ḑîna nevastă, vĕḑêndŭ cŏ bărbatu-so are mare bucurie, ce făcù? Chiemŏ ḑece róbe d'alle ieĭ şi le ḑisse sĕ apprinḑă un foc mare, şi după ce se apprinse bine focu, ḑîna nevastă aruncŏ copilla în mijlocu peri [focu-luĭ], fŏră jéle şi fŏră milă.

40. Impĕratu vĕḑêndŭ cŏ [pĕ] copilla aia frumósa o arse mă-sa, dĕ rĕŭ multŭ ce'ĭ venea, viéţa nu'şĭ o [maĭ] vrea. Se sculŏ cu inimă rea şi cu ochi plinĭ dĕ lăcrĕmĭ, şi se dusse

pour le manger, [le] Seigneur Dieu, pour me consoler le coeur, me donna cette fille si belle!»

39. Après la naissance de la fille (*littér.* après que se fit la fille), et [après] qu'il se fut passé dix ou quinze jours, un jour, la fée épouse prit sa fille dans ses bras et sortit dans la cour pour se promener. Alors son mari se tenait (*littér.* était assis) à la fenêtre en face d'elle, et regardant et sa femme et la fillette, il [en] éprouvait (*littér.* il lui venait) grande joie. Mais la grande joie du roi ne dura pas longtemps, car la fée épouse, voyant que son mari se trouve en grande joie, que fit elle? Elle appela dix de ses esclaves et leur ordonna d'allumer un grand feu, et lorsqu'il fut bien allumé, la fée épouse jeta la petite fille au milieu des flammes sans tristesse et sans pitié.

40. Le roi, voyant que cette jolie fille avait été brûlée par sa [propre] mère, de la grande douleur qu'il éprouvait, il ne voulait plus de la vie (*littér.* de grand mal qu'il lui venait, la vie il ne se la voulait pas). Il se leva avec grande tristesse et les yeux pleins de larmes, et il alla s'enfermer

odă singur, di plâmse, di plâmse pînă îllĭ se féçiră oclli ca păstrămŏ.

41. Cu tut çi'llĭ vhinea mare arĕŭ ti fiicior-lu çi'llĭ avea mâcată lamñia, şi ti fitica çi'llĭ arse foc-lu, iel mărat-lu, ca sĕ nu'şĭ calcă graĭ-lu di timie çi'şĭ avea dată 'năintea a'nsurari-llieĭ, nu 'şĭ deş-cllise gura tea sĕ'llĭ đîcă daŭĕ graie urute a mulliéri-saĭ.

42. Aşiçe, đîŭă de đîŭă, amirŏŭ-lu, de suschirare ti dor-lu a féti-llieĭ şi a ficior-luĭ, vinne de se slăghì şi de se tuchì în cât arĕmase sadè óssi-le şi chiéllea pi trup-lu a luĭ. Tu ună din açélle đîlle, đîna nivésta îllĭ đîse a bărbat-siŭ : «Bărbat-lu a mieŭ,. învițaĭ cŏ viçiñĭ-lli a tĕĭ ți se aŭă sculată de asupra a amirări-llieĭ a ta, şi vorŭ tea sĕ se battă cu óstea a ta, şi cara sĕ pótă, va sĕ'țĭ llié şi amirăria.

43. «Şi aşiçe, vizir-lu a tĕŭ cu ómeñĭ-lli açellĭ cama alepți-llĭ a

---

dĕ se 'nchise într'o odaie singur, dĕ plânse, dĕ plânse pînă i se făcură ochi ca pastrama.

41. Cu tóte cŏ'ĭ venea mare rĕŭ pentru băiatu ceĭ. mâncasse sgripțoróĭca, şi dĕ fetica ce'ĭ arse focu, iel sĕrmanu, ca sĕ nu'şĭ calce vorba dĕ omenie ce dedesse 'nainte dĕ 'nsurătóre, nu dĕşchise gura ca sĕ'ĭ đică doo vorbe urîte nevesti-si (*litter.* muieri-si).

42. Aşeà, đi cu đi, împĕratu, dîn suspinurĭ dĕ doru feti şi al băiétu-luĭ, a venit d'a slăbit şi dĕ s'a topit în cât a rĕmas numaĭ óssi-le şi piellea pĕ trupu luĭ. Într'o đi, đîna nevastă đisse lu bărbatu-so : «Bărbate, aflaĭ cŏ vecini tĕĭ s'a sculat asupra împĕrăției talle, şi vorŭ sĕ se battă cu óstea ta, şi d'o puté, o sĕ'țĭ ié şi 'mpĕrăția.

43. Şi aşeà, ministru tĕŭ cu ómeni ăĭ maĭ aleşĭ (*adică* fruntaşi) împĕră-

seul dans une chambre pour pleurer, et il pleura jusqu'à ce que ses yeux devinssent comme de la viande salée.

41. Bien qu'il eût grande douleur [à cause] du garçon que l'ogresse avait mangé, et [à cause] de la petite fille que le feu avait consumée, lui, le pauvre, pour ne pas manquer à la parole d'honneur qu'il avait donné avant son mariage, il n'ouvrit pas la bouche pour dire à sa femme [pas même] deux vilains mots.

42. Ainsi, d'un jour à l'autre (*littér.* jour de jour), le roi, [à force] de soupirer et de regreter la fille et le garçon (*littér.* pour l'affection de la fille et du garçon), [en] arriva à maigrir et à fondre au point qu'il lui resta (*littér.* lui resta sur le corps) seulement les os et la peau. Un jour (*littér.* Un de ces jours-là), la fée épouse dit à son mari : «Mon mari j'ai appris que tes voisins se sont levés contre ton royaume (*littér.* au dessus de ton royaume) et ils veulent se battre avec ton armée, et s'ils le peuvent [faire] ils te prendront [même] ton royaume.

43. Et ainsi, ton ministre et les hommes les plus distingués (*littér.*

amirări-llieĭ a ta se află tu mare minduirĭ şi tu mare gaileie. Cama marea minduire lĕ iéste cŏ nu aŭă amirŏ; şi aşiçe nu sciŭ çi sĕ facă şi çi s'adară. Epidis cŏ iéste lucur-lu aşiçe ca cum ţî spusĭŭ, lipsésce sĕ te scollĭ tea sĕ te duçĭ tu amirăria a ta tea sĕ'ţĭ bagĭ tóte lucră-le pi aradă.

44. «De ehţîr-lli çi vorŭ sĕ te battă şi sĕ'ţĭ llié amirăria, sĕ nu te asparĭ; cŏ ieŭ cu tótă óstea a mea de ḍîne va sĕ vhin tea sĕ'ţĭ agiut şi sĕ te ascap de tóte uruteţĭ-le ehtresci.»

45. Ḍicênda-luĭ aiste graie, ḍîna nivéstă a bărbat-suĭ, asunŏ palmi-le şi tru óră vinneră daŭĕ ḍîne tinere. Amiróñia lĕ ḍîsse : «Luaţĭ bărbat-m̃iŭ şi tu óra aistă sĕ'l duçeţĭ tu pălatea a amirări-llieĭ a luĭ, ca cum şi'l luatŭ d'acloçe de 'l addussetŭ aŭaçe, doĭ añĭ ca tora.»

46. Tinerĭ-le ḍîne féçiră de ca cum lĕ dimăndŏ amiróñia-lĕ; luară

ţii talle stă pĕ gândurĭ (*litter.* se află în marĭ gândurĭ) şi are marĭ grijurĭ. A maĭ mare grije [a lor] le ieste cŏ n'aŭ împĕrat; şi aşeà nu scie ce sĕ facă şi ce sĕ drégă. Fiin-cŏ stă lucruri-le aşeà cum îţĭ spuseĭ, trebue sĕ te scolĭ sĕ te ducĭ în împĕrăţia ta ca sĕ'ţĭ puĭ tóte lucruri-le la calle.

44. «Dĕ duşmani care vorŭ sĕ te battă şi sĕ'ţĭ ié împĕrăţia, sĕ nu te speriĭ; cŏ ieŭ cu tótă óstea mea dĕ ḍîne o sĕ viŭ sĕ'ţĭ ajut, şi sĕ te scap dĕ tóte rĕutăţi-le duşmănescĭ.»

45. Ḍicêndŭ vorbe-le astea, ḍîna nevastă lu bărbatu-so, băttù dîn palme şi în dată veniră doo ḍîne tinere. Împĕrătéssa le ḍisse : «Luaţĭ [pĕ] bărbatu-mio, şi 'ntr'o clipă sĕ'l duceţĭ în palatu împĕrăţii luĭ, după cum îl luarăţĭ d'acolo dĕ'l addusserăţĭ aicĭ acum doĭ annĭ.»

46. Ḍini-le allea tineri-le făcură după cum le poruncì împĕrătéssa lor;

les plus élus) de ton royaume se trouvent en grande préoccupation [d'esprit] et en grand souci. Leur plus grande préoccupation est qu'ils n'ont pas de roi; et ainsi, ils ne savent que faire ni entreprendre. Puisque la chose est ainsi que je te l'expose, il faut que tu te lèves pour t'en aller dans ton royaume et mettre toutes choses en ordre.

44. «Ne crains pas les ennemis qui veulent te combattre et te prendre ton royaume; car moi avec toute mon armée de fées je viendrai t'aider et te protéger (*littér.* te sauver) contre toutes les méchancetés des ennemis.»

45. En disant ces mots à son mari, la fée épouse frappa des mains, et de suite vinrent deux jeunes fées. La reine leur dit : «Enlevez mon mari, et dans ce moment [même] conduisez le en son palais royal (*littér.* dans le palais de son royaume), comme vous l'enlevâtes de là pour me l'amener ici, il y a deux ans.»

46. Les jeunes fées firent comme [le] leur ordonna leur reine; elles

amirŏŭ-lu de 'na-numerea, şi pînă om-lu sĕ'şĭ frécă oclliul, amirŏŭ-lu se aflŏ tu mesea de palate a luĭ. Vizir-lu cu toţĭ doĭ-sprĕ-ḍécĭ-lli de alepţi a megĭlisi-llieĭ amirărésсă cându 'şĭ veḍură amirŏŭ-lu îşĭ féçiră mare ciudie. Şi aşiçe, după çi lu 'ntribară cŏ iu erà ahât chirò, tiner-lu amirŏ, 'nafóră de păţîrea a ficior-luĭ şi a fetică-llieĭ, çi féçe cu ḍîna, tóte alante lĕ le spuse; de cât, cathe graĭŭ çi scutea din gură se părea cŏ era firmitat cu zémă di piloñiu.

47. Ḍîŭa açea, avḍînda-luĭ ómeñĭ-lli toţĭ cŏ chirut-lu amirŏ de doĭ añĭ de ḍîlle, îşĭ vinne sănĕtos tu scamnul a amirări-llieĭ a luĭ, caie de caie de óspeţĭ-lli a luĭ sĕ se ducă tea sĕ'llĭ óră buna venire a luĭ.

48. A daŭĕ ḍî, s'adunŏ megĭlisea tea sĕ sburéscă ti partea a băticu-luĭ; şi aşiçe déderă şi luară multe turliĭ de sbórá pînă séra tu

luară [pĕ] 'mpĕratu dĕ umerĭ, şi pînă sĕ se frece omu la ochĭ, împĕratu se aflŏ în mijlocu palatu-luĭ. Ministru cu ăĭ doĭ-spre-ḍece fruntaşĭ (*litter.* aleşĭ) aĭ sfatu-luĭ împĕrătescŭ, când îşĭ vĕḍură 'mpĕratu, mare le fu mirarea. Şi aşeà, după ce'l întrebară unde fussesse (*litter.* unde erà) atâta [mar' dĕ] vreme, împĕratu ăl tînĕr, afară dĕ ce păţisse băiétu şi fata ce avussesse [iel] (*litter.* ce făcù) cu ḍîna, tóte alle-lalte le spuse lor; dĕ cât, fi-te ce vorbă ce'ĭ işea dîn gură par' cŏ ierà frămîntată cu zémă dĕ pelin.

47. În ḍiŭa aia, auḍind ómeni toţĭ cŏ 'mpĕratu care se pierdusse (*litter.* cŏ pierdutu împĕrat) dĕ doĭ annĭ dĕ ḍille, a venit sănĕtos în scaunu împĕrăţii luĭ, care [maĭ] dĕ care dîn prietini luĭ sĕ se ducă sĕ'ĭ ureḍe bun venit.

48. A doŭa ḍi, s'adunŏ sfatu [împĕrătescŭ] sĕ vorbéscă d'alle bătălii; şi aşeà detteră şi luară (*adică* îşĭ spuseră uni altora) multe felurĭ dĕ vorbe pînă la murgitu seri. A treia

prirent le roi par les épaules, et pendant le temps que l'homme se frotte l'oeil, le roi se trouva dans son palais. Le ministre et les douze [hommes] distingués (*littér.* élus) du conseil royal furent bien étonnés quand ils virent leur roi. Et ainsi, après qu'ils lui eurent demandé où il avait été (*littér.* il était) si longtemps, le jeune roi,—en dehors de ce qu'avaient éprouvé le garçon et la fille qu'il avait eus de la fée (*littér.* qu'il fit avec la fée), — raconta toutes les autres [choses]; seulement, chaque mot qu'il tirait de sa bouche semblait avoir été pétri avec du jus d'absinthe.

47. Ce jour-là, tous ayant appris que le roi disparu depuis deux ans (*littér.* deux années de jours), était revenu bien portant sur son trône, (*littér.* sur le trône de son royaume), c'était à qui (*littér.* qui de qui) de ses amis viendrait lui souhaiter la bienvenue.

48. Le lendemain, le conseil s'assembla pour traiter de ce qui concernait la guerre (*littér.* pour parler de la partie de la guerre); et ainsi, ils échangèrent leurs avis (*littér.* ils donnèrent et prirent différentes espèces de paroles), jusqu'à la chute du

murgișĭ. A treia ḑî, aggiumse hăbarea cŏ ehtrul trecù sinorĭ-le cu óste multă și ni-misurată. Amirŏŭ-lu avḑînda-luĭ aistă, îșĭ adunŏ mintea 'n cap, și a patra ḑî îșĭ adunŏ câtă óste 'șĭ avea, și 'nchisì la bătic.

49. Óstea trecù 'năinte, zairea (cumañia) ti mâcare și ti bére se duçea după óste. Ómeñĭ-lli çi purtà ḑîsa cumañiă, fură apitrusițĭ de óstea a ḑîni-lor, și ḑîni-le açélle lĕ luară tótă mâcarea și tótă biutura, și versânda-luĭ în pade, le călcară cu cicióri-le și le tălĕiră ahât cât arĕmăsĕture-le nu putea sĕ le mâcă niçi cãñĭ-lli niçi porçi-llĭ.

50. Ómeñĭ-lli çi duçea zairea după óste, pățînda-luĭ açélle çi ḑîssemŭ, îșĭ se turnară 'năpoĭ cu jéle mare. Aclò iu 'șĭ imnà lipisițĭ și jilițĭ ca de mare arĕŭ çi pățîră, amiróñia a ḑîni-lor îllĭ andă-

---

ḑi, ajunse scirea cŏ vrăjmașu trecù hotari-le cu óste multă și ne-numĕrată (*litter.* ne-mĕsurată). Împĕratu auḑind asta, îșĭ băgŏ minți-le 'n cap, și a patra ḑi îșĭ adunŏ câtă óste avea și plecŏ la bătălie.

49. Óstea trecù 'nainte, merindi-le dĕ mâncare și dĕ bere venea (*litter.* se ducea) după óste. Ómeni care ducea merindi-le allea, fură doborîțĭ dĕ óstea ḑîni-lor, și ḑîni-le allea le luară tótă mâncarea și tótă bĕutura, și aruncându-le jos, le călcară cu pició-ri-le și le stricară as-fel cŏ rĕmășiți-le nu putea sĕ le mănânce nicĭ câĭni nicĭ porci.

50. Ómeni care ducea merindi-le după óste, pățindŭ câte spuserămŭ, se 'ntórseră 'napoĭ cu jéle mare. Acolo unde umblà întristațĭ și jelițĭ ca dĕ mare rĕŭ ce pățiră, împĕrătéssa ḑî-

jour. Le troisième jour, arriva la nouvelle que l'ennemi avait passé la frontière avec [une] armée innombrable (*littér.* nombreuse et non-mesurée). Le roi ayant oui cela, réfléchit beaucoup (*litter.* il ramassa son esprit dans la tête) et le quatrième jour, il réunit toute l'armée qu'il avait, et il partit pour la guerre.

49. L'armée passa devant, et les provisions (*littér.* provisions de manger et de boire) suivaient (*littér.* s'en allaient après) l'armée. Les hommes qui portaient les dites provisions, furent accablés par l'armée des fées, et celles-ci leur prirent tout le manger et toute la boisson, et jetant [les provisions] à terre, elles foulèrent aux pieds et abîmèrent [le tout] à tel point que ni les chiens ni les pourceaux ne pouvaient manger les restes.

50. Les hommes qui portaient les provisions à la suite de l'armée, ayant éprouvé ce que nous [venons] de dire, revinrent sur leurs pas (*littér.* se tournèrent en arrière) en grande affliction. Là où ils marchaient tristes et affligés pour le grand malheur qu'ils avaient subi, la reine des fées

musì și lĕ ḑìsse : «Callea vĕ 'mbar, embistemeñĭ-lli gioñĭ a amirŏŭ-luĭ !»

51. — «Îmbar s'aĭ, tineră dómnă !»

52. — «Va sĕ vĕ 'ntreb, gioñĭ-lli a amirŏŭ-luĭ, çi hiţĭ ahât lipisiţĭ ? Napu ti zairea çi vĕ virsară și vĕ uă tălĕiră ḑìnile, hiţĭ ahât jiliţĭ ?»

53. Iellĭ avḑînda-luĭ aiste graie, se muntriră un cu alantu tru oclli, și arĕmasiră tăcuţĭ. Amiróñia a ḑìni-lor iéra lĕ ḑìsse : «Embistemeñĭ-lli gioñĭ a amirŏŭ-luĭ, nu vĕ jiliţĭ și nu vĕ lipisiţĭ voĭ di can çi-va. Duçeţĭ lli multe 'ncllinăciuñĭ a mărit-luĭ amirŏ a vostru din partea a mea, și sĕ'llĭ ḑìçeţì aiste graie : «Ḑìna nivéstă a ta dimăndŏ «a ḑìni-lor tea sĕ véršă tótă zairea a óste-llieĭ.»

54. Amiróñia a ḑìni-lor îșĭ luŏ callea și'șĭ fugì, iéra ómeñĭ-lli se dusseră la amirŏŭ-lu, și cu mare jéle îllĭ spusiră tóte açélle çi pă-

ni-lor le ișì 'n calle și le ḑìsse : «Calle [bună] vĕ ureḑŭ, flăcăĭ credincioșĭ aĭ împĕratu-luĭ !»

51. — «[Dĕ] noroc sĕ aĭ [parte], tînĕră dómnă !»

52. — «O sĕ vĕ 'ntreb, feciorĭ aĭ împĕratu-luĭ, [dĕ] ce sûnteţĭ așeà 'ntristaţĭ ? Nu cum-va dĕ merindi-le ce vĕ aruncară și vĕ stricară ḑìni-le, sûnteţĭ așeà jeliţĭ ?»

53. Ieĭ auḑìndŭ vorbe-le astea, se uĭtară unu la altu [ochi] 'n ochĭ, și rĕmaseră tăcuţĭ. Împĕrătéssa ḑìni-lor le maĭ ḑisse : «Feciorĭ credincioșĭ aĭ împĕratu-luĭ, nu vĕ jeliţĭ și nu vĕ 'ntristaţĭ dĕ nimic. Duceţĭ multă plecăciune (*litter.* închinăciunĭ) mărítu-luĭ împĕrat al vostru din partea mea, și sĕ'ĭ spuneţĭ vorbe-le astea : «Ḑìna nevastă-ta a pus pĕ ḑìne (*litter.* «poruncì ḑìni-lor) sĕ arunce tóte me«rindi-le ósti.»

54. Împĕrătéssa ḑìni-lor luŏ drumu și plecŏ, iér ómeni se dusseră la 'mpĕratu, și cu mare jéle îĭ spuseră tóte

les rencontra [1]) et leur dit : «Je vous souhaite [bon] voyage, braves fidèles du roi !»

51. — «Bonheur [puisses-tú] avoir [2]), jeune reine !»

52. — «Je vais vous demander, ô jeunes [gens] du roi, pourquoi êtes-vous si tristes ? Est-ce à cause des (*littér.* non des) provisions que les fées jetèrent et abîmèrent, que vous êtes affligés ?»

53. Eux, ayant oui ces paroles, se regardèrent l'un l'autre dans les yeux et restèrent en silence. La reine des fées leur dit de nouveau : «Jeunes [gens] fidèles du roi, ne vous affligez et ne vous attristez de rien. Présentez (*littér.* portez) bien des compliments à votre glorieux roi de ma part. Dites-lui ces paroles : «La fée ton «épouse ordonna aux fées de jeter «[par terre] toutes les provisions de «l'armée.»

54. La reine des fées se remit en route (*littér.* se prit la route) et s'enfuit, et les hommes s'en allèrent chez le roi, et avec grande affliction lui dirent tout ce qu'ils avaient éprouvé

1) *En dialecte danub.* Elle leur sortit en chemin. — 2) *Id.* De chance que tu aies part.

ţîră şi açélle çi lĕ ḑîsse amiróñia a ḑîni-lor, şi cŏ óstea arĕmase fŏră zairee şi agiună. Cându amirŏŭ-lu avḑì aiste 'nfărmăçóse hăbărĭ, par' cŏ căḑù sfulgul di l'agudì. Se sculŏ cu suschir mare, şi 'ncălicŏ cal-lu, şi se turnŏ la pălate.

55. Intrânda-luĭ tu camĕra a palati-llieĭ, véde cŏ tu scamnul amirărescu şidea mulliéri-sa, care ma 'şĭ veḑù bărbat-su, ahurhì sĕ se căpĕiéscă d'arîdére. Amirŏŭ-lu ma' nu putù s'aravdă cama; îşĭ agrĕşì şi graĭ lu de timie şi ligătura çi avea faptă tu chirol-lu a însurari--llieĭ. Şi aşiçe, îşĭ deşcllise gura şi ahurhì :

56. «Mor! De Dumniḑĕŭ sĕ uă afli! Çi sûntu aiste ni-arăvdate uruteţĭ çi'mĭ fiçeşĭ, şi'mĭ façĭ de-anda te luaĭ şi pînă astăḑĭ? Moĭ! çer-lu sĕ te giudică ti ne-milăósa inimă çi aĭ avută tu lumea aistă!

---

câte păţiră şi ce le ḑisse împĕrătéssa ḑînilor, şi cŏ óstea rĕmase fŏră merinde şi flămândă. Când împĕratu auḑì sciri-le astea otrăvitóre, par' cŏ fulgeru căḑù dĕ'l lovi. Se sculŏ cu suspin mare şi 'ncălicŏ callu, şi se 'ntórse la palat.

et ce que leur avait dit la reine des fées, et [ils ajoutèrent] que l'armée était restée sans provisions et à jeûn. Lorsque le roi entendit ces nouvelles empoisonnantes, ce fut comme si (*littér.* il parait que) la foudre était tombée et l'avait frappé. Il se leva avec de profonds (*littér.* grands) soupirs, et monta à cheval, et revint au palais.

55. Intrând în salla palatu-luĭ, vede cŏ pĕ scaunu împĕrătescŭ şedea nevastă-sa, care cum vĕḑù [pĕ] bărbatu-so, începù sĕ leşine dĕ rîs. Împĕratu nu putù sĕ maĭ rabde; îşĭ uĭtŏ şi dĕ vorba dĕ omenie şi dĕ legătura ce făcusse la 'nsurătóre. Şi aşeà dĕşchise gura şi 'ncepù :

55. En entrant dans la salle du palais, il voit que sa femme est assise sur le trône royal, laquelle à peine eût-elle vu son mari, commença à rire aux éclats (*littér.* à s'évanouir de rire). Le roi ne put en supporter davantage; il oublia sa parole d'honneur et l'engagement qu'il avait pris (*littér.* le lien qu'il avait fait) lors de son mariage. Et ainsi, il ouvrit sa bouche et commença [à dire] :

56. «Fă! Dĕ la Dumneḑeŭ sĕ'ţĭ afli [rĕsplata]! Ce sûntŭ rĕutăţi-le astea dĕ ne-sufferit (*litter.* ne-rĕbdate) ce'mĭ făcuşĭ şi'mĭ facĭ [tu mie] dĕ cândŭ te luaĭ şi pînă astăḑĭ? Fă! ceru sĕ te judece dĕ inima ne-milósă ce aĭ avut pĕ lumea asta! Fă! dĕşchide-

56. «Holà, puisse Dieu te donner ta récompense (*littér.* De Seigneur Dieu que tu l'aies)! Qu'est [ce que c'est que] ces vilenies insupportables que-tu m'as faites, et que tu me fais depuis que je t'ai prise et jusqu'aujourd'hui? Holà, puisse le ciel te punir de ton mauvais coeur (*littér.* que le ciel te juge pour le mauvais coeur que tu as eu en ce monde)!

Mor! çi loc-lu sĕ se deşcllidă tea sĕ te 'ngllită! Cum nu'ţĭ fu m̃ilă, doĭ añĭ ca tora, di ficior-lu çi n'avea dată Dumniḑĕŭ, — çi erà ca anghel din çer, — tea sĕ'l daĭ cu mâñi-le a talle tu gura a lamñi-llieĭ denăintea a mea? Moĭ! mumă ne-apucată! Çi fuşĭ fŏră dor cŏtră fuméllia 'ţĭ tu lumea aistă? Cum nu'ţĭ fu m̃ilă, an ca tora, di fitica açea, — çi Dumniḑĕŭ uă avea adărată semnul a muşutéţă-llieĭ, — sĕ uă aruçĭ tu mesea a piră-llieĭ di foc, tea sĕ uă arḑi sĕ uă façĭ scrum? Nu te suturaşĭ di aiste daŭĕ uruteţĭ çi fiçeşĭ dinăintea a oclli-lor a m̃ieĭ; ma ti sculaşĭ de venişĭ pînă aŭaçe, taha tea sĕ'm̃ĭ agiuţĭ ca cum m̃i aveaĭ ḑîsă; şi tu loc de agiutor dimăndaşĭ a ḑîni--lor a talle sĕ surpă şi sĕ vérsă şi sĕ tălĕiéscă tótă zairea cu care erà sĕ se hrănéscă óstea.

57. «Spune'm̃ĭ, tora, ţî se féçe chefea cŏ'm̃ĭ alăssaşĭ óstea arĕs-

-s'ar pămîntu ca sĕ te 'nghiţă! Cum nu'ţĭ fu milă, acù doĭ annĭ, dĕ băiétu ce ne dedesse Dumneḑeŭ, — care ierà ca un ânger dîn cer, — dĕ l'aĭ dat cu mâĭni-le talle 'n gura sgripţoróĭci dînaintea mea? Fă! n'aĭ [fi maĭ] a-pucat [sĕ fiĭ] mumă! [Dĕ] ce fuşĭ fŏră dor dĕ copii tĕĭ pĕ lumea asta? Cum nu'ţĭ fu milă, acù un an, dĕ fetica aia, — care [par'cŏ] o făcusse Dumneḑeŭ semnu frumuseţi (*adică* icóna frumuseţi), — sĕ o aruncĭ tu în mijlocu peri focu-luĭ, ca sĕ o arḑĭ, sĕ o facĭ scrum? Nu te săturaşĭ dĕ aste doo rĕutăţĭ (*litter.* urîţeniĭ) ce făcuşĭ dînaintea ochi-lor mieĭ; ba te sculaşĭ dĕ venişĭ pînă aicĭ, cu vorba ca sĕ mĕ ajuţĭ, cum îmĭ ḑissesseşĭ; şi în loc dĕ ajutor, puseşĭ ḑîni-le talle (*litter.* poruncişĭ ḑîni-lor) sĕ surpe şi sĕ verse şi sĕ strice tóte merin-di-le cu care ierà sĕ se hrănéscă óstea.

57. «Spune mĭ, acuma, ţi s'a 'mplinit gustu cŏ'mĭ lăssaşĭ óstea rĕspân-

Holà, que la terre s'ouvre pour t'engloutir! Comment n'as-tu pas eu pitié, il y a deux ans, de l'enfant que Dieu nous avait donné, — et qui était [beau] comme un ange du ciel, — et l'as-tu jeté (*littér.* pour que tu le donnes) de tes [propres] mains dans la gueule de l'ogresse, en ma présence? Holà, [plût à Dieu que] tu ne fusses pas mère! Pourquoi as-tu été sans affection envers tes enfants en ce monde? Comment n'as-tu pas eu pitié, l'an dernier, de cette fillette, — que Dieu avait faite [comme] un modèle de beauté (*littér.* le signe de la beauté), — et l'as-tu jetée (que tu la jettes) au milieu des flammes (*littér.* de la flamme du feu), pour la brûler et la réduire en cendres (*littér.* la faire cendre noire)? Tu n'eus pas assez de ces deux mauvaises actions que tu as commises devant mes yeux; mais tu t'es levée pour venir jusqu'ici, soi-disant pour m'aider, comme tu me l'avais dit; et au lieu de secours, tu as ordonné à tes fées de renverser et jeter et détruire toutes les provisions dont devait (*littér.* était) se nourrir l'armée.

57. «Dis-moi, maintenant, es-tu satisfaite (*littér.* ton goût s'est-il fait)

pândită pitu óhte și pitu genurĭ agiună? Oh, Dómne și Dumniḑé-le mare! Cum avḑi și aravḑi, cum muntresci și stirxesci, cum le hunipsesci ahâte ne-'ndrépte uruteţĭ çi féçe aistă mulliére cu mine, di óra çi uă luaĭ și pînă tu aistă minută! Tine, Dómne, giudică 'ndreptatea! Tine, Dumniḑé-le, sĕ 'mparţi la cathe un după cum façe!»

58. Ḑîna nivéstă, avḑînda-luĭ aeste graie, îllĭ se anudŏ și ahurhì sĕ plângă cu lăcrĕm̃i-le ca plóia. Și așiçe, după çi îllĭ tricù anudarea di plângu, se șuçì și îllĭ ḑîsse a bărbà-suĭ:

59. «Durut și vrut-lu a m̃ieŭ bărbat! Erà ghine sĕ aravḑi și nică di aestă óră; ma ma-cŏ chirușĭ arăvdarea și ma-cŏ îţĭ călcașĭ graĭ-lu de tim̃ie çi îţĭ dideșĭ cându nĕ luămmŭ amindoĭ-lli, cata nomurĭ-le çi avemŭ noĭ ḑini-le, de astăḑĭ și înclò, niçi tine va sĕ poţĭ sĕ veḑĭ

---

dită pîn délurĭ și pîn poienĭ flămândă? Oh, Dómne și Dumneḑeu-le mare! Cum auḑĭ și rabḑĭ, cum veḑĭ și priimescĭ, cum sufferĭ (*litter.* mistuescĭ) atâtea ne-drepte rĕutăţĭ (*litter.* urîţenĭ) ce făcù muierea asta cu mine, de când o luaĭ și pînă acum (*litter.* în minutu ăsta)! Tu, Dómne, judecă cum ie dreptŭ (*litter.* dreptatea)! Tu, Dumneḑeu-le, sĕ 'mparţĭ fie-căruia după cum face!»

58 Ḑîna nevastă, auḑindŭ vorbe-le astea, i se [puse] un nod [în gût] și 'ncepù sĕ plângă cu lăcrĕmi-le ca plóia. Și așeà, după ce'ĭ trecù nodu dĕ plânsŭ, se 'ntórse și ḑisse lu bărbatu-so:

59. «Bărbate dorit și iubit! Bine ierà s'o fi răbdat și d'astă dată; da fiin-cŏ pierdușĭ răbdarea și'ţĭ călcașĭ vorba dĕ omenie ce'ţĭ aĭ dat cândŭ ne luarămŭ amîndoĭ, după datini-le ce avemŭ noĭ ḑini-le, dĕ astăḑĭ încolo nicĭ tu n'o sĕ poţĭ sĕ mĕ [maĭ]

de m'avoir laissé l'armée errant par monts et par clairières à jeûn? Oh, Seigneur et grand Dieu! Comment entends-tu et supportes-tu, comment regardes-tu et acceptes-tu, comment digères-tu tant d'injustices et de méchancetés que cette femme a commises envers moi, depuis l'heure où je l'ai prise et jusqu'à ce moment! Toi, Seigneur, juge [selon] la justice! Toi, Seigneur Dieu, distribue à chacun selon qu'il agit!»

58. La fée épouse entendant ces mots, sanglota et commença à pleurer avec des larmes comme la pluie. Et ainsi, après qu'elle eût cessé de sangloter (*littér.* après que l'étouffement de pleur lui passa), elle se retourna et dit à son mari:

59. «Mon cher mari (*littér.* mon désiré et aimé mari), tu aurais bien fait de patienter (*littér.* il était bien que tu patientes) encore cette fois-ci; mais puisque tu as perdu patience et puisque tu as foulé [aux pieds] ta parole d'honneur que tu avais donnée lorsque nous nous sommes mariés (*littér.* nous nous prîmes ensemble), d'après les lois que nous avons nous [autres] fées, à partir d'aujourd'hui, ni toi tu ne me pourras voir, ni moi

mine, niçi mine va sĕ pot tea sĕ te ved tine! Și așiçe, tea sĕ'ţĭ daŭ sĕ cunnosci ghine ti graĭ-lu çi ţî am ḍîsă cându te luaĭ, cŏ ḍîni-le vêr-'nă óră nu facŭ lucru urut, tora vinne óra tea sĕ veḍĭ cu oclli a tĕĭ. Și veḍunda-luĭ, sciŭ cŏ ti ni-arăvdarea'ţĭ și ti pregiudicarea'ţĭ va sĕ te tunusesci multu; de cât, tóte tunusirurĭ-le după faptă sûntu fŏră de hăire!»

60. Așiçe, ḍîna nivéstă 'șĭ adapse graĭ-lu d'a daŭa óră și îllĭ ḍîsse a amirŏŭ-luĭ: «Bărbat-lu a m̃ieŭ, tine, după mintea a ta, giudicașĭ içi îţĭ vinne din gură; ḍîsseșĭ cŏ dedu ficior-lu tu gura a lamñi-llieĭ di'l mâcŏ; și cŏ arŭcaĭ fitica tu mesea de foc di se arse, și cŏ dimăndaĭ a ḍîni-lor sĕ vérsă și sĕ tălĕiéscă zairea de mâcare a óste-llieĭ, și alte câte.

---

veḍĭ [pĕ] mine, nicĭ ieŭ n'o sĕ [maĭ] pos' sĕ te vĕḍŭ [pĕ] tine! Și așeà, ca sĕ'ţĭ daŭ sĕ cunnoscĭ bine vorba ce'ţĭ am ḍis cândŭ te luaĭ, cŏ ḍîni-le nicĭ-o-dată nu facŭ lucru urît, acum a venit vremea ca sĕ veḍĭ cu ochi tĕĭ. Și vĕḍêndŭ, sciŭ cŏ dĕ ne-răbdarea'ţĭ și dĕ judecarea'ţĭ o sĕ te căiescĭ multŭ; dĕ cât, tóte căinţi-le după faptă sûntŭ fŏră dĕ folos!»

60. Așeà, ḍîna nevastă iér maĭ vorbì (*litter.* adăogŏ vorba da-dora) și ḍisse împĕratu-luĭ: «Bărbate, tu, după mintea ta judecașĭ cum îţĭ venì dîn gură (*adică:* spuseșĭ ce'ţĭ venì maĭ ântêĭ în minte, vorbișĭ cum te a luat gura pĕ dînainte), și ḍisseșĭ cŏ dedeĭ băiétu 'n gura sgripţorólci dĕ'l mâncŏ, și cŏ aruncaĭ fetica în mijlocu focu-luĭ dĕ arse, și cŏ puseĭ ḍîni-le sĕ arunce și sĕ strice merindi-le ósti, și alte-le atâtea.

je ne te pourrai voir! Et ainsi, pour te prouver que je t'avais dit la vérité (*littér.* pour que je te donne à bien connaître le propos que je t'ai dit), lorsque je te pris, comme quoi les fées ne font jamais mauvaise chose, maintenant est venue l'heure de te [faire] voir [cela] de tes [propres] yeux. Et en voyant [cela], je sais que tu vas te repentir beaucoup de ton impatience et de [la précipitation de] ton jugement; mais tous les repentirs après l'action [commise] sont inutiles!»

60. Ainsi, la fée épouse ajouta (*littér.* ajouta la parole pour la seconde fois, et elle dit au roi): «Mon mari, toi, tu as jugé et parlé d'après ta première impression (*littér.* toi, selon ton intelligence, tu jugeas comme cela te vint de la bouche [1]), en disant que j'ai jeté l'enfant dans la gueule de l'ogresse qui l'a dévoré, et que j'ai jeté la fillette au feu où elle a brûlé, et que j'ai ordonné aux fées de jeter [par terre] et de détruire les provisions de l'armée, et bien d'autres [choses].

1) *En dialecte danub., littér.* tu exposas ce qui te vint d'abord dans l'esprit, tu parlas comme t'a pris la bouche par devant.

61. «Nu ti 'ntreb, sciĭ tine çi iéste lamñia açea çi'l dedu mine ficior-lu sĕ'l mâcă? Sciĭ afendia'ţĭ cŏ pira açea di foc çi arŭcaĭ fetica tea sĕ se ardă, ca çi luvhurie erà? Ah, bărbat-lu a ñieŭ, nu fiçeşĭ ghine çi îţĭ chiruşĭ arăvdarea! Lamñia açea çi viḍuşĭ iéste sor-mea açea cama marea, carea cu dor mare luŏ ficior-lu tea sĕ'l créscă. Pira di foc çi viḍuşĭ iéste sor-mea açea ñilgiucana, care şi nĕssă, mărata, cu haraŭă mare luŏ fitica tea sĕ uă créscă. Ieŭ multu ghine cunnoscu cŏ aeste lucre çi ţi spun nu le pistipsesci; ma cându va sĕ'ţĭ adduc ficior-lu de-adun cu fitica tea sĕ'llĭ veḍĭ cu oclli-llĭ a tĕĭ, atumçea nu aĭ çi sĕ ḍîçĭ.»

62. Şi aşì ḍîçênda-luĭ, asunŏ palmi-le cât putù, şi tru óră agiumsiră daŭĕ ḍîne; şi încllinânda-luĭ la amiróñia-lĕ, uă 'ntribară: «Çi ursesci, Dómnă?»

---

61. «Nu te 'ntreb, sciĭ tu ce ieste sgripţoróĭca aia căria 'ĭ am dat ieŭ băiétu sĕ'l mănûnce? Sciĭ Dumneata, para aia dĕ foc în care aruncaĭ fetica sĕ arḍă, ca ce lucru ierà? Ah, bărbate, nu făcuşĭ bine dĕ'ţĭ pierduşĭ răbdarea! Sgripţoróĭca aia care o vĕḍuşĭ ieste sor-mea a maĭ mare, care cu dor mare luŏ băiétu sĕ'l créscă. Para dĕ foc ce vĕḍuşĭ ieste sor-mea a mijlocie, care şi iea, biéta [fată], cu bucurie mare luŏ copilla sĕ uă créscă. Ieŭ fórte bine cunnoscŭ cŏ lucruri-le astea ce'ţĭ spuĭ nu le creḍĭ, da cândŭ ţi oĭ adduce băiétu cu fetica dîmpre-ună ca sĕ'ĭ veḍĭ cu ochi tĕĭ, atuncea n'o sĕ [maĭ] aĭ ce sĕ ḍicĭ.»

62. Şi aşeà ḍicêndŭ, băttù 'n palme cât putù, şi 'n dată veniră (*litter.* ajunseră) doo ḍîne; şi 'nchinându-se 'naintea împĕrătessi lor, o 'ntrebară: «Ce poruncescĭ, Dómnă?»

61. «Je ne te demande pas: sais-tu ce que c'est que cette ogresse à laquelle je donnai l'enfant à manger? Sais-tu (*littér.* sais ta seigneurie) quelle chose c'est que cette flamme (*littér.* flamme de feu) où je jetai la fillette afin qu'elle brûlât? Ah, mon mari, tu n'as pas bien fait de perdre patience! Cette ogresse que tu vis est ma soeur aînée (*littér.* plus grande), laquelle, avec grande affection prit l'enfant pour l'élever. La flamme du feu que tu vis est ma seconde soeur (*littér.* celle du milieu), laquelle, elle aussi, la pauvrette, avec grande joie prit la fillette pour l'élever. Je reconnais fort bien que tu ne crois pas ces choses que je te dis; mais lorsque je t'améneraі le garçon ensemble avec la fillette, pour que tu les voies de tes [propres] yeux, alors tu n'auras rien à dire.»

62. Et disant cela (*littér.* disant ainsi), elle frappa (*littér.* sonna) des mains tant qu'elle put, et de suite arrivèrent deux fées [lesquelles] s'inclinant devant leur reine, lui demandèrent: «Qu'ordonnes-tu, Madame?»

63. Amiróñia a ḑîni-lor lĕ ḑîsse : «Tu minuta aestă sĕ vĕ duçeţĭ tea sĕ'm̃ĭ adduçeţĭ ficior-lu şi féta.»

64. Daŭĕ-le ḑîne încllinânda-luĭ de a daŭa óră, la amiróñia-lĕ, cu appusă bóçe îllĭ ḑîssiră : «Sĕ se facă după ursita a ta, mărită a nóstră amiróñiă!»

65. Ḑicênda-luĭ aşiçe, fugiră, şi după puçină óră se turnară, una cu ficior-lu şi alta cu fetica în braçă; şi încllinânda-luĭ după cum lĕ erà taxea de tot-ună, băgară naturĭ-le ningă mumă-lĕ amiróñia. Amiróñia îllĭ luŏ în braçă, îllĭ dism̃irdŏ, îllĭ băşè, şi apoia îllĭ déde în pólă a bărbà-suĭ, şi îllĭ ḑîsse :

66. «Veḑĭ, tora, bărbat-lu a m̃ieŭ, cu oclli-llĭ a tĕĭ, şi pistipsé'mĭ graĭ-lu çi'ţĭ am ḑîsă, cŏ ḑîni-le vêr-'nă óră lucru urut nu facŭ! Veḑĭ, tora, ficior-lu çi îţĭ ḑîçea mintea cŏ l'are mâcată lamñia, cŏ iéste ca ñiel sugar de primăvéră. Veḑĭ, tora, bărbat-lu a m̃ieŭ,

---

63. Împĕrătéssa ḑîni-lor le ḑisse : «Acù într'o clipă sĕ vĕ duceţĭ sĕ'mĭ adduceţĭ băiétu şi fata.»

64. Alle doo ḑîne, închinându-se dĕ a doŭa óră 'naintea împĕrătessi lor, cu glas umilit îĭ ḑisseră : «Facă--se după porunca ta, mărita nóstră 'mpĕrătéssă!»

65. Ḑicênd aşeà, plecară, şi după puçin se 'ntórseră, una cu băiétu şi alta cu fata 'n braçe, şi închinându--se după cum le ierà datina dĕ tot--d'a-una, puseră copii lŭngă muma lor împĕrătésa. Împĕrătéssa îĭ luŏ 'n braçe, îĭ mângâiè, îĭ pupŏ şi apoĭ îĭ dette în pólă lu bărbatu-so, şi îĭ ḑisse :

66. «Veḑĭ, acù, bărbate, eu ochi tĕĭ, şi crede vorba ce'ţĭ am ḑis, cŏ ḑîni-le nicĭ-o dată lucru urît nu facŭ! Veḑĭ, acù, băiétu ce'ţĭ ḑicea mintea cŏ l'a mâncat sgripţoróĭca, cŏ ieste ca un miel sugacĭ (*adică* miel dĕ ţîţă) dĕ primăvară. Veḑĭ, acù, bărbate,

---

63. La reine des fées leur dit : «En ce moment [même] [1]), allez me chercher le garçon et la fillette.»

64. Les deux fées s'inclinant derechef devant leur reine, lui dirent avec une voix soumise (*littér.* basse) : «Qu'il soit fait selon ton ordre, notre grande reine !»

65. En disant cela, elles partirent, et peu de temps après elles revinrent, l'une [tenant] dans les bras le garçon et l'autre la fillette, et, s'inclinant, comme c'était leur règle habituelle, elles déposèrent les enfants à côté de la reine leur mère. La reine les prit dans [ses] bras, les caressa, les embrassa, et après, elle les mit sur les genoux (*littér.* sur le devant du vêtement) de son mari et lui dit :

66. «Vois, maintenant, mon mari, de tes [propres] yeux, et crois les paroles que je t'ai dites, que les fées ne font jamais mauvaise chose ! Vois, maintenant, le garçon, que ton esprit te disait être mangé par l'ogresse; il est comme l'agneau qui tète au printemps. Vois, maintenant, mon mari,

1) *En dial. danub.* En un clin [d'oeil].

fitica açea çi'ţĭ ḍîçea ideea cŏ uă arse foc-lu, cŏ iéste ca grundă de zahare, şi ca di nucă sumbure. Pistipsesci tora cŏ ḍîni-le urutate nu facŭ vêr-'nă óră? Iécă de dor-lu a ficior-luĭ şi a fetică-llieĭ, çi ḍîuă şi nópte ti minduiaĭ, ti scoşĭŭ.

67. «Tora, nică un mistirvhĭŭ ìni arĕmâne ni-spus. Voĭŭ sĕ ḍîc cŏ itia a versari-llieĭ şi tălĕiri-llieĭ a zairei-llieĭ iéste aestă care va sĕ'ţĭ spun de aŭaçe 'năinte. Măĭ-mar-lu cap a ósti-llieĭ 'şĭ avea sburîtă cu ehţîrĭ-lli a tĕĭ, açellĭ çi vorŭ sĕ'ţĭ llié amirărillia. Şi aşiçe, ehţîrĭ-lli îllĭ tăxiră multă tutipotă tea sĕ'şĭ facă açea çi lĕ didea de mână a lor.

68. «Măĭ-mar-lu cap a ósti-llieĭ, ca ni-suturat ti avére çi erà, çi adărŏ? Misticŏ tótă mâcarea şi tótă biutura cu fărmac! Şi aşiçe,

---

fetica ce'ţĭ ḍicea gândų cŏ o arse focu, cŏ ieste ca un grunjĭ dĕ zaar, şi ca un mieḍŭ dĕ nucă. Creḍĭ acù cŏ ḍîni-le urît lucru nu facŭ nicĭ-o dată? Iécă cŏ te scoseĭ dîn doru băiétu-luĭ şi al feti, la care ḍiŭa şi nóptea te gândeaĭ.

la fillette, celle que ton idée te disait être consumée par le feu; elle est comme un morceau de sucre et comme la chair de la noix. Crois-tu maintenant que les fées ne font jamais mauvaise chose? Te voilà maintenant débarrassé de tout souci en ce qui concerne ton fils et ta fille (*littér.* Voilà que je te [fis] sortir de la langueur de ton fils et de ta fille auxquels jour et nuit tu pensais).

67. «Acuma, încă un [lucru] ascunsŭ îmĭ rĕmâne ne-spus. Voĭŭ sĕ ḍic cŏ pricina aruncări şi stricări merindi-lor ieste asta care o sĕ'ţĭ o spuĭ d'acilea 'nainte. Căpitanu ăl maĭ mare peste óste se vorbisse cu vrăjmaşi tĕĭ, ăia care vorŭ sĕ'ţĭ ié împĕrăţia. Şi aşeà, vrăjmaşi îĭ făgăduiră multă avere ca sĕ facă ce le venea lor [maĭ bine] la mână.

67. «Maintenant, il me reste à t'expliquer encore un mystère (*littér.* encore un mystère me reste non exposé). Je veux dire que la cause pour laquelle on a jeté [par terre] et abîmé les provisions, est celle que je vais exposer (*littér.* celle que je vais t'exposer d'ici en avant). Le chef suprême de l'armée s'était entendu avec tes ennemis, [avec] ceux qui veulent t'enlever ton royaume. Et ainsi, les ennemis lui promirent beaucoup d'argent pour qu'il fît ce qui leur convenait à eux (*littér.* ce qui leur donnait de main [1]).

68. «Căpitanu ăl maĭ mare peste óste ca ne-săţios de avere ce ierà, ce făcù? Amestecŏ tótă mâncarea şi tótă bĕutura cu otravă. Şi aşeà,

68. «Le chef suprême de l'armée, insatiable de biens qu'il était, que fit-il? Il mélangea tout le manger et toute la boisson avec du poison. Et

1) *En dial. danub.* Ce qui leur venait à eux mieux à la main.

óstea ne-sciinda-luĭ aistă, cu unā singură mâcare de açea zairee erà sĕ se 'nfarmăcă toţĭ pîn de un. Aşì, mine sciinda-luĭ tóte uruteţĭ-le çi avea sĕ se facă, agiumşiŭ la agiutor-lu a tĕŭ cu tótă óstea a mea de đîne; şi lĕ dimăndaĭ a đîni-lor, prota sĕ vérsă şi sĕ tălĕiéscă tótă zairea de mâcare şi biutură, şi apoia sĕ se hiumuséscă pisti óstea a ehţirĭ-lor tea sĕ'llĭ avină şi sĕ'llĭ asgunéscă pînă la loc-lu a lor. Đîni-le féçiră di ca cum lĕ dimăndaĭ, şi sĕ sciĭ cŏ tora ti tora niçi ñ iurismă de ehtru nu se află tu tótă amirărillia a ta. Pi aeste tóte çi ţî spuşĭŭ, çi đîçĭ tora, vrut-lu a m̃ieŭ?»

69. Amirŏŭ-lu veđunda-luĭ ficior-lu şi fitica, şi avđînda-luĭ açélle çi illĭ spuse mulliéri-sa, se ciudisì şi se multu tunusì cŏ'şĭ călcŏ đîs-lu graĭŭ de tim̃ie. De cât, tunusirea di de-pre-apoia nu ieste

---

óstea ne-sciind asta, dîntr'o singură mâncare dîn merindi-le allea, ierà sĕ se otrăvéscă toţĭ pîn la unu. Aşeà, ieŭ sciindŭ tóte rĕutăţi-le (*litter.* urîţenii-le) ce avea sĕ se facă, veniĭ (*litter.* ajunseĭ) în ajutoru tĕŭ cu tótă óstea mea dĕ đîne; şi porŭnciĭ đîni-lor maĭ ântêĭ sĕ arunce şi sĕ strice tóte merindi-le dĕ mâncare şi dĕ bere, şi apoĭ sĕ se repeđéscă asupra ósti vrăjmaşi-lor ca sĕ'ĭ vîneđe şi sĕ'ĭ gonéscă pînă 'n ţarra lor. Đini-le făcură cum le porŭnciĭ, şi sĕ sciĭ cŏ acuma nicĭ miros đĕ vrăjmaşĭ nu se află în tótă 'mpĕrăţia ta. Dĕ tóte astea care ţi le spuseĭ, ce đicĭ, iubitu m̃ieŭ?»

69. Împĕratu vĕđêndŭ băiétu şi fetica, şi auđindŭ câte 'ĭ spuse nevastă-sa, se mirŏ şi multŭ se căi cŏ'şĭ călcŏ đisa vorbă dĕ omenie. Dĕ cât, căirea dĕ apoĭ nu ieste dĕ folos.

ainsi, l'armée ne sachant pas cela, d'un seul repas de ces provisions [les hommes] se seraient empoisonnés tous jusqu'au dernier (*littér.* jusqu'à l'un). Ainsi, moi sachant toutes les mauvaises actions qui allaient être commises, je vins à ton secours avec toute mon armée de fées; et j'ordonnai aux fées, premièrement de jeter et abîmer toutes les provisions, (*littér.* provisions de manger et de boisson) et ensuite de s'élancer sur les ennemis pour les chasser et les poursuivre jusque dans leur pays. Les fées firent comme je [le] leur ordonnai, et sache qu'en ce moment il n'y a même pas d'odeur d'ennemi dans tout ton royaume. De toutes ces [choses] que je t'ai exposées, que dis-tu maintenant, mon bien aimé?»

69. Le roi, en voyant le garçon et la fillette et en entendant ce que sa femme lui avait dit, s'étonna et se repentit beaucoup de ce qu'il avait foulé [aux pieds] sa parole (*littér.* la dite parole) d'honneur; mais le repentir d'après est sans valeur (*littér.*

ahărzită. Ḑina nivéstă se sculŏ împróstă, îşĭ luŏ naturĭ-le de mână, şi cu mare suschirare şi lăcrĕmare îllĭ ḑisse a amirŏŭ-luĭ :

70. «Ah, vrut-lu a m̃ieŭ şi durut-lu a m̃ieu, escu avhiusită, cu vrére fŏră vrére, sĕ me dispartu de tine şi de tineréţa a ta! Şi nu pistipsescu tea sĕ pot sĕ te ved nica ună óră tu aestă lume! Aşì, vrut-lu a m̃ieŭ, sĕ sciĭ cŏ niçi tine nu va sĕ poţĭ sĕ veḑĭ ni mine ni naturi-le a nóstre nica ună óră. Aremâne cu .sănĕtate, şi Dumniḑĕŭ sĕ nĕ dea arăvdare!»

71. Aşì fu, şi după çi'şĭ luară mâna, ḑina nivéstă se stifusì de 'năintea a amirŏŭ-luĭ.

72. Mărat-lu di amirŏ, aflându-se dispărţît şi singur, fŏră n'véstă şi fŏră naturĭ, di jéle şi d'arĕŭ çi'llĭ vhinea, ţî se părea cŏ avea mâcată afrat. De óra açea, ḑiŭă albă şi hăriósă nu viḑù. Apirea, întunicà, oclli-llĭ a luĭ de lăcrĕm̃ĭ nu'llĭ se uscà. Cathe óră

Ḑîna nevastă se sculŏ 'n picióre, îşĭ luŏ copii dĕ mână, şi cu mare suspinare (*adică* cu adûncĭ suspinurĭ) şi lăcrĕmare, ḑisse împĕratu-luĭ :

70. «Ah, iubitu mieŭ şi doritu mieŭ, sûnt silită, cu voie fŏră voie, sĕ mĕ dĕsparţŭ dĕ tine şi dĕ tinereţea ta! Şi nu creḑŭ sĕ pos' sĕ te maĭ vĕḑŭ fr'o dată pĕ lumea asta! Aşeà, iubitu-le, sĕ sciĭ cŏ nicĭ tu n'o sĕ poţĭ sĕ [ne maĭ] veḑĭ fr'o dată, nicĭ [pĕ] mine nicĭ [pĕ] copii noştri. Rĕmâĭ sănĕtos, şi Dumneḑeŭ sĕ ne dea răbdare!»

71. Aşeà fu, şi după ce se luară dĕ mână, ḑîna nevastă se făcù nevĕḑută dîn 'naintea împĕratu-luĭ.

72. Bietu 'mpĕrat, aflându-se dĕspărţit şi singur, fŏră nevastă şi fŏră copiĭ, dĕ jéle şi dĕ rĕŭ ce'ĭ venea, ţi se părea cŏ mâncasse otravă. D'atuncea, ḑiŭă albă şi veselă nu [maĭ] vĕḑù. Se făcea ḑiŭă, înnoptà (*litter.* întunecà), ochi luĭ dĕ lăcrĕmĭ nu se uscà. La fi-te-ce ceas şi la fi-te-ce

inutile). La fée épouse se leva, prit ses enfants par la main, et avec grands soupirs et larmes, dit au roi :

70. «Ah, mon bien aimé et mon chéri, je suis forcée, bon gré mal gré (*littér.* avec vouloir, sans vouloir), de me séparer de toi et de ta jeunesse! Et je ne crois pas que je puisse te revoir encore une fois en ce monde! Ainsi, mon bien aimé, sache que toi non plus tu ne pourras nous revoir une autre fois, ni moi ni nos enfants. Reste avec la santé, et que Dieu nous prête (*littér.* donne) patience!»

71. Ainsi fut-il, et après qu'ils se furent donné la main, la fée épouse disparut de devant le roi.

72. Le pauvre roi se trouvant abandonné et seul, sans femme et sans enfants, de la désolation et du mal qu'il avait (*littér.* qu'il lui venait), tu aurais dit qu'il avait pris du poison. A partir de ce moment, il ne vit plus de jour blanc et joyeux (*littér.* jour blanc et joyeux il ne vit). Le jour venait (*littér.* [le jour] s'ouvrait) la nuit tombait (*littér.* il s'obscurcissait), [que] ses yeux ne se séchaient pas de larmes. A chaque heure et à

și cathe minută, gura a luĭ de ohtare și de suschirare nu'llĭ păpsea.

73. Așiçe, ḑiŭă de ḑiŭă, cu plângul, cu ohtarea și cu suschirarea, cătăndisì sĕ'llĭ ḑîcă toțĭ ómeñĭ-lli, de mare, de mic, cŏ amirŏŭ-lu glări și se téçe ipohondriŭ ti ună fândăxită ideie. Amirŏŭ-lu, cu tut çi avḑea cu ureclli-le a luĭ șupĕrări-le și pizuiri-le çi'șĭ făçea toțĭ ómeñĭ-lli ditu pălatea a luĭ, iel, graie-le a unuĭ și alăntuĭ niçi tu cornu nu'șĭ le băgà, ma ḑîŭă și nópte îșĭ plângea hala çi'șĭ avea. Și așì, de marea merache çi'șĭ avea ti nivésta 'llĭ și ti naturĭ, trapse mână di tóte lucră-le lumesci, și nu'llĭ erà dor de çi-va.

74. Se 'ncllise tu ună odă a palati-llieĭ, și niçi ḑiŭă niçi nópte nu inșea ditu nĕssă. Cara ómeñĭ-lli a luĭ vrea sĕ'llĭ ducă vêr-'nă

minut, gura luĭ dĕ oftare și dĕ suspinare nu 'ncetà (*adică* nu maĭ încetà dîn oftărĭ și dîn suspinurĭ).

73. Așeà, dîn ḑi în ḑi, cu plânsu, cu oftarea și cu suspinarea, ajunse sĕ ḑică toțĭ ómeni, cu mare, cu mic, cŏ 'mpĕratu căḑù 'n prostie și cŏ l'a dat la pohondrie pentru un gândŭ dĕ nălucă (*adică* pentru cŏ nu'șĭ maĭ luà gându dĕ la o nălucă, par' cŏ nu se maĭ gândea la lucrurĭ după lumea asta). Împĕratu, cu tóte cŏ auḑea cu urechi-le luĭ cum îșĭ rîdea dĕ iel și'șĭ băttea joc toțĭ ómeni dîn palatu luĭ, iel nicĭ nu luà a minte la vorbe-le unuia și altuia (*litter.* nicĭ în cornŭ, *adică* nicĭ în crescetu capu-luĭ nu le băgà); ci ḑi și nópte îșĭ plângea starea în care erà. Și așeà, dĕ multŭ ce'ĭ ierà dor dĕ nevastă și dĕ copiĭ, lăssŏ la o parte lucruri-le lumescĭ (*litter.* îșĭ trasse mâna dĕ la tóte lucruri-le lumescĭ), și nu maĭ 'ĭ ierà dor dĕ nimic [altŭ].

74. Se 'nchise într'o odaie a palatu-luĭ, și nicĭ ḑiŭa nicĭ nóptea nu ieșea d'acolo. Daca ómeni luĭ vrea sĕ'ĭ adducă fr'o bucățică dĕ pâĭne, mâncà;

chaque minute, sa bouche ne cessait de gémir et de soupirer.

73. Ainsi, de jour en jour, [à force] de pleurer, de gémir et de soupirer, il en arriva à ce que tous [les hommes] petits et grands, dirent que le roi était devenu imbécile et hypochondriaque pour une idée fantastique [1]. Le roi, bien qu'il entendit de ses [propres] oreilles les plaisanteries et les railleries [2]) dont il était l'objet (*littér.* que faisaient tous les hommes du palais), ne faisait même pas attention aux paroles de l'un ou de l'autre (*littér.* il ne les mettait même pas dans la corne, *c'est-à-dire* au sommet de la tête), mais jour et nuit il se plaignait de son sort (*littér.* il se pleurait l'état qu'il avait). Et ainsi, du grand regret qu'il avait de sa femme et de ses enfants, il renonça à (*littér.* il retira main de) toutes les choses mondaines, et il n'avait de désir pour rien.

74. Il s'enferma dans une chambre de son palais, et il n'en sortait ni de jour ni de nuit. Si ses hommes voulaient lui porter quelque morceau de

1) *En dial. danub.* Parce qu'il ne se prenait plus la pensée d'une hallucination; il semble qu'il ne pensait plus à des choses de ce monde. — 2) *Id.* Ils se battaient jeu, *pour* ils se moquaient.

muşcătură de pâne, mâcà; cara nu, iel mărat-lu, de um̃isit çi erà ti dor-lu a mulliéri-saĭ şi a naturĭ-lor, nu'şĭ adduçea a minte niçi ti mâcare niçi ti bére.

75. Amirŏŭ-lu bănŏ tu ună ahtare bană doĭ-sprĕ-ḑéçe de añĭ întregĭ. După ună ahtare lungă şi aruginósă bană çi trapse amirŏŭ-lu, tu margine, iécă çi păţì. Ună ḑiŭă, acloçe iu şidea tu oda a luĭ, um̃isit tu minduirĭ, tu ohtărĭ şi tu suschirărĭ, avde ună bóçe de «bună diminéţa, vrut-lu a m̃ieŭ de doĭ-sprĕ-ḑéçe de añĭ ne-viḑut!»

76. Avḑînda-luĭ amirŏŭ-lu aestă bóçe, sculŏ oclli tea sĕ muntréscă. Cându veḑù, çi sĕ védă? Mulliéri-sa cu ficior-lu şi cu féta, şi cu alte daŭă-sprĕ-ḑéçe de ḑîne sclave. Amiróñia a ḑîni-lor, la vidéla a bărbà-suĭ, lumbrisea ca luna 'ntrégă de m̃iéḑă-nópte; iéra ficior-lu cu féta luçea ca luçéfer-lu de diminéţa.

77. Amirŏŭ-lu nu se pistipsì de aestă vedére; îllĭ se părea cŏ se

dĕ unde nu, iel, sĕrmanu, dĕ uĭmit ce ierà dĕ doru nevesti şi al copii--lor, nu'şĭ adducea a minte nicĭ dĕ mâncare nicĭ dĕ bere.

75. Împĕratu dusse o viéţă ca asta doĭ-spre-ḑece annĭ întregĭ. După o as-fel dĕ viéţă lungă şi ruginită ce trăì împĕratu, la urma urme-lor (*litter.* în margine) iécă ce păţì. Într'o ḑi, unde şedea acolo în odaia luĭ, uĭmit pĕ gândurĭ, pĕ oftărĭ şi pĕ suspinărĭ, aude un glas dĕ «bună diminéţa, iubitu mieŭ dĕ doĭ-spre-ḑece annĭ ne--vĕḑut!»

76. Auḑind împĕratu vorbe-le astea, rĕdicŏ ochi ca sĕ se uĭte. Cândŭ vĕḑù, ce sĕ vaḑă? Nevastă-sa cu băiétu şi cu fata şi cu alte doo-spre-ḑece ḑîne róbe. Împĕrătéssa ḑîni-lor, la vederea lu bărbatu-so, strălucea ca luna plină la mieḑu-nopţi: iér băiétu şi fata strălucea ca lucéfĕru dĕ diminéţă.

77. Împĕratu nu se 'ncreḑù în vederea asta (*adică* nu credea ce vedea

pain, il mangeait; si non, le malheureux, absorbé qu'il était par le regret de sa femme et de ses enfants, ne songeait plus (*littér.* ne se rappelait) ni à manger ni à boire.

75. Le roi vécut d'une pareille vie douze années entières. Après une telle vie longue et rouillée que mena le roi, à la fin [1]) (*littér.* en marge), voici ce qu'il lui arriva (*littér.* ce qu'il pâtit). Un jour qu'il restait (*littér.* là où il restait) dans sa chambre plongé dans [ses] réflexions, dans les gémissements et les soupirs, il entend une voix [qui lui dit]: «Bon jour (*littér.* bon matin), mon bien aimé [que je n'ai] pas vu depuis douze ans!»

76. Ayant entendu cette voix, le roi leva les yeux pour regarder. Lorsqu'il vit, que vit-il? Sa femme avec le garçon et la fillette et avec douze autres fées esclaves. La reine des fées, à la vue de son mari, resplendissait comme la pleine lune à minuit; et le garçon et la fille resplendissaient comme l'étoile du matin.

77. Le roi ne [put pas] croire à ce qu'il voyait; il lui semblait rêver et

1) *En dialecte danub. littér.*: à la suite des suites.

'nvhiséḍă și cŏ nu erà di ca de-alihia. Așiçe, di ciudie și di haraŭă çi'llĭ vhinea, nu putea sĕ'șĭ vhină pi minte. Tu margine, îșĭ luŏ vetea ghine și'șĭ vinne pi minte. Și atumçea acăchisì cŏ nu erà 'nvhisare; ma erà di ca de-alihia. Se sculŏ cu haraŭă și cu dor mare di'șĭ luŏ ficior-lu și féta de gușe, îllĭ bășè și 'llĭ dismirdŏ cu vrére suschirósă. După çi'șĭ dismirdŏ ficiorĭ-lli ma' multu de cât lipsea, se turnŏ cŏtră mulliéri-sa și 'llĭ ḍîsse :

78. «Suschirată vruta a mea, cum căĭdisișĭ sĕ me alașĭ tu apelpisie doĭ-sprĕ-ḍéçe de añĭ? Ma-cŏ, vruta a mea, erà trop tea sĕ nĕ videmŭ iéra, macarĭ și după doĭ-sprĕ-ḍéçe, macarĭ și după ma' mulți añĭ, cum arăvdașĭ di nu'mĭ spusеșĭ cŏ erà tea sĕ nĕ vedemŭ iéra, ca sĕ nu me apilpisescu ahât multu și sĕ trag açélle çi am traptă?

---

cu ochi); i se părea cŏ viséḍă și cŏ nu ierà aievea. Așeà, dĕ mirarea și dĕ bucuria ce'ĭ venea, nu putea sĕ'șĭ viie 'n mințĭ (*adică* în simțirĭ). La urmă (*litter.* în margine), îșĭ venì 'n fire bine, și'șĭ venì 'n mințĭ. Și atuncea pricepù cŏ nu ierà vis ci cŏ ierà aievea. Se sculŏ cu bucurie și cu dor mare dĕ luŏ băiétu și fata de gût, îĭ sărutŏ și îĭ mângâiè cu iubire suspinósă (*adică* cu suspinurĭ). După ce'șĭ mângâiè copii maĭ multŭ dĕ cât ierà dĕ lipsă, se 'ntórse cŏtre nevastă-sa și'ĭ ḍisse :

«78. Iubita mea suspinată (*adică* după care am suspinat, am oftat atâta), cum te lăssŏ inima sĕ mĕ lașĭ fŏră [nicĭ-o] nădejde doĭ-spre-ḍece annĭ? Daca, iubita mea, ierà cu putință sĕ ne maĭ vedemŭ, măcar și după doĭ-spre-ḍece annĭ, măcar și după maĭ mulțĭ annĭ, cum răbdașĭ dĕ nu'mĭ spuseșĭ cŏ ierà sĕ ne vedemŭ iéră, ca sĕ nu'mĭ pierḍŭ nădejdea atât dĕ multŭ și sĕ trag câte am tras?

que ce n'était pas la réalité. Ainsi, [par suite] de l'étonnement et de la joie qu'il lui venait, il ne pouvait reprendre ses sens (*littér.* il ne pouvait pas se venir sur l'esprit). Enfin (*littér.* en marge), il reprit ses sens, et son intelligence lui revint (*littér.* il se prit la personne bien et il se vint sur l'esprit). Et alors il comprit que ce n'était pas [un] rêve, mais [la] réalité. Il se leva avec grande joie et amour, il prit le garçon et la fille dans ses bras, les baisa et les caressa avec grande affection (*littér.* avec amour qui soupire). Quant il eut caressé son garçon plus qu'il [ne le] fallait, il se tourna vers sa femme et il lui dit :

78. «Ma bien aimée [pour laquelle j'ai] soupiré, comment as-tu pu te décider [1]) à me laisser dans le désespoir [pendant] douze ans? Si, ma bien aimée, il y avait possibilité de nous revoir, même après douze ans, même après plus d'années [encore], comment as-tu eu la patience de ne pas me dire que nous devions nous revoir, pour que je ne me désespère pas si fort, et [pour] que je ne souffre pas ce que j'ai souffert?

1) *En dial. danub., littér.* Comment te laissa le coeur.

79. «Ma îm̃ĭ ḑisseşĭ cŏ nica ună óră niçi ieŭ va sĕ pot tea sĕ ved tine, niçi tine va sĕ poţĭ sĕ veḑĭ mine. Şi după çi îm̃ĭ ḑisseşĭ graĭ-lu aestu, te stifuşişĭ de 'năintea a oclli-lor a meĭ cu naturĭ-le de-adun; şi mine me alăssaşĭ vhiŭ şi laĭ, i mortu ni-'ngrupat.»

80. După çi bitisì amirŏŭ-lu de sburîre, ḑîna nivéstă îllĭ ḑîsse : «Vrut-lu a m̃ieŭ şi durut-lu a m̃ieŭ bărbat, ieŭ, cŏ vêr-'nă óră nu pistipseam tea sĕ aĭ tine ahâtă lungă arăvdare, ti açea ţî dîşĭŭ cŏ niçi va sĕ me veḑĭ, niçi va sĕ te ved nica 'nă óră tu lumea aestă. Şi sciinda-luĭ cŏ stepsul çi fiçeşĭ, după nomurĭ-le a ḑîni-lor, avea canonă de doĭ-sprĕ-ḑéçe de añĭ sĕ himŭ dispărţîţĭ şi ne-veḑuţĭ un cu alantu, ti açea îţĭ ḑişiŭ cŏ nu va sĕ nĕ vedemŭ tu lumea aestă nica ună óră. Şi de arĕŭ mare çi 'm̃ĭ vhinea cŏ vrea sĕ nĕ dispăr-

---

79. «Ba 'mĭ ḑisseşĭ cŏ nicĭ ieŭ n'o sĕ pos' sĕ [te maĭ] vĕḑŭ [pĕ] tine încă uă dată, nicĭ tu n'o sĕ poţĭ sĕ [mĕ maĭ] veḑĭ [pĕ] mine. Şi după ce 'mĭ ḑisseşĭ vorba asta, pierişĭ dîn 'naintea ochi-lor mieĭ cu copii d'îm-pre-ună; şi [pĕ] mine mĕ lăssaşĭ viŭ şi întristat (*littér.* negru), or mortŭ ne-'ngropat.»

80. După ce isprăvì dĕ vorbă împĕratu, ḑîna nevastă îĭ ḑisse : «Iubitu mieŭ şi doritu mieŭ bărbat, ieŭ, [pentru] cŏ nicĭ-o dată nu credeam sĕ aĭ tu atâta lungă răbdare, d'aia îţĭ ḑisseĭ cŏ nicĭ n'o sĕ mĕ [maĭ] veḑĭ, nicĭ n'o sĕ te [maĭ] vĕḑŭ pĕ lumea asta. Şi sciindŭ cŏ greşéla ce făcuşĭ, după datini-le ḑîni-lor, avea pedépsă sĕ fimŭ doĭ-spre-ḑece annĭ dĕspărţiţĭ şi ne-vĕḑuţĭ unu cu altu, d'aia îţĭ ḑisseĭ cŏ nu o sĕ ne [maĭ] vedemŭ pĕ lumea asta încă o dată. Şi dĕ rĕŭ mare ce'mĭ venea cŏ ierà sĕ ne dĕspărţimŭ unu dĕ altu, mi

79. «Mais tu m'as dit que ni moi je ne pourrais te revoir, ni toi tu ne pourrais me revoir. Et après m'avoir dit ces paroles, tu disparus de devant mes yeux, en même temps avec les enfants; et tu me laissas vivant et désolé (*littér.* noir) ou mort non enterré.

80. Après que le roi eut fini de parler, la fée épouse lui dit : «Mon bien aimé et mari chéri, je ne croyais pas que tu eusses jamais si longue patience, [c'est] pour cela [que] je t'ai dit que tu ne me verrais plus, et que moi non plus je ne te verrais jamais en ce monde. Je savais (*littér.* Et sachant) que la faute que tu [venais de] commettre (*littér.* faire) entraînerait, d'après les lois des fées, comme punition que nous devions pendant douze ans nous séparer et ne plus nous voir (*littér.* avait punition de douze ans que nous soyons séparés et non vus l'un avec l'autre), [c'est] pour cela que je t'ai dit que nous ne nous reverrions plus en ce monde. Et comme j'éprouvais un grand chagrin de notre séparation (*littér.* et du grand mal qui me venait que nous allions nous séparer l'un

ţîmŭ un de alantu, îm̃ĭ se acăţŏ adilliat-lu şi nu putuĭ sĕ'ţĭ cama' sburĕscu, ma fugiĭ şi me stifusiĭ de 'năintea a ta. Tora, vrut-lu a m̃ieŭ, tóte tricuti-le sĕ le alăssămŭ di 'nă parte, şi lipsésce sĕ nĕ hărisimŭ cŏ vru Dumniḍĕŭ de iéra nĕ viḍumŭ tu lumea aestă.»

81. Şi aşiçe, se sculară şi'şĭ luară ficior-lu şi cu féta de mână, şi se dussiră di intrară tu oda iu erà scamnul amirărescu.

82. De ḍîŭa açea, amirŏŭ-lu alinându-se pi scamnul amirărescu, domnì, şi póte cŏ nică domnésce, de-adun cu ḍîna nivéstă-sa.

83. Aşì, părmithŭ m̃i sciam, părmithŭ vĕ spuşĭŭ; nu sciŭ cum fecĭu, ma nu vĕ arîşĭŭ.

---

se oprì rĕsufflarea şi nu putuĭ sĕ'ţĭ maĭ vorbescŭ, ci fugiĭ şi mĕ făcuĭ ne-vĕḍută dîn 'naintea ta. Acuma, iubitu mieŭ, tóte [lucruri-le] trecute sĕ le lăssămŭ la uă parte, şi trebue sĕ ne bucurămŭ cŏ vruse Dumneḍeŭ dĕ ne vĕḍurămŭ iér pĕ lumea asta.»

81. Şi aşeà, se sculară şi'şĭ luară băiétu şi fata dĕ mână, şi se dusseră dĕ intrară în odaia unde ierà scaunu împĕrătescŭ.

82. Dîn ḍiŭa aia, împĕratu, suindu-se pĕ scaunu împĕrătescŭ, domnì, şi póte cŏ încă domnesce, d'împre-ună cu ḍîna nevastă-sa.

83. Aşeà, basmŭ sciam, basmŭ vĕ spuseĭ; nu sciŭ cum făcuĭ, da nu vĕ 'nşellaĭ.

de l'autre), je perdis la respiration (*littér.* le souffle me se prit), et je ne pus plus te parler, mais je m'enfuis et je disparus de devant toi. Maintenant, mon bien aimé, laissons de côté toutes les [choses] passées, et il faut que nous nous réjouissions [de ce] que Dieu a voulu que nous nous revoyions en ce monde.»

81. Et ainsi, ils se levèrent et prirent par la main le garçon et la fille, et ils s'en allèrent dans la salle où se trouvait le trône royal.

82. [À partir] de ce jour-là, le roi, en montant sur le trône royal, regna, et peut-être qu'il règne encore avec la fée son épouse.

83. Ainsi, je savais [un] conte, [et] je vous contai [un] conte; je ne sais pas comment je fis, mais je ne vous ai pas dit de mensonge (*littér.* je ne me suis pas ri de vous, *c'est-à-dire* je ne vous ai pas trompé).

II. PICURAR-LU PERPILLIŢA CU MUŞATA A LOC-LUĬ.

1. Çi'şĭ erà, çi nu'şĭ erà, erà ună móşă şi un auşŭ, órfăñĭ, órfăñĭ căpĕiţĭ, fŏră fétă, fŏră ficior, şi fŏră de 'nă çină fărină. Cum bănà şi cum triçea, un Dumniḑĕŭ lĕ uă scià. Di marea urfañie çi avea, erà avhiusiţĭ tótă véra sĕ pórtă lémne 'ncărcaţĭ di'n-anumerea tea sĕ se 'ngălḑască iérna; tu margine, bănà cu tiran mare.

2. Tr'ună ḑiŭă, ducêndu-se móşa cu auşŭ-lu în padure tri lémne, şi trecênda-luĭ 'na-parte de ună valle care lĕ astăllià callea, çi sĕ află ? Un copan înfăşeat tu nisce lliçe de lână véllie, şi băgat pi marginea a valle-llieĭ.

II. Perpilliţă păstoru cu frumósa pămîntu-luĭ.

1. Ce ierà, ce nu ierà, ierà uă babă şi un unchiaşŭ, săracĭ, săracĭ leşinaţĭ (*adică* săracĭ lipiţĭ), fŏră fată, fŏră băiét, şi fŏră făină pentru o cină (*adică* n'avea nicĭ făină cu ce sĕ facă turtă pentru o cină). Cum trăià şi cum petrecea, un Dumneḑeŭ îĭ scià. Dĕ marea sărăcie ce avea, ierà siliţĭ tótă vara sĕ ducă lemne la spinare ca sĕ se 'ncălḑéscă iérna; cum amŭ ḑice, (*litter.* în margine), trăià cu mare greutate.

2. Într'o ḑi, ducêndu-se baba şi unchiaşu în pădure la lemne; şi trecêndŭ dîncolo dĕ uă valle care le tăià drumu [da curmeḑişu], ce sĕ vaḑă ? (*litter.* ce sĕ afle ?) Un copil înfăşeat în nisce içe dĕ lână vechie, şi pus pĕ marginea văi.

II. Le berger Perpillita avec la [plus] belle de la terre.

1. Ce qu'il y avait, ce qu'il n'y avait pas, il y avait une [bonne] vieille et un vieillard, pauvres, très-pauvres (*littér.* pauvres évanouis), sans fille, sans garçon, et n'ayant même pas de quoi préparer un souper (*littér.* sans farine pour un souper). Comment ils vivaient et comment ils passaient [leur temps] Dieu seul le savait. A cause de la grande pauvreté qu'ils avaient, ils étaient obligés de transporter tout l'été du bois sur les épaules, pour [avoir de quoi] se chauffer en hiver; enfin, ils vivaient avec grande difficulté.

2. Un jour, la vieille et le vieillard étaient allés dans la forêt pour [chercher] du bois. En passant de l'autre côté d'une vallée qui traversait leur chemin (*littér.* qui leur coupait le chemin), que trouvent-ils ? Un petit enfant emmaillotté dans des lices de vieille laine, et placé sur le bord de la vallée.

3. Tru óră, allăgŏ móşa, luŏ copan-lu, îl băgŏ 'n pólă, şi disfăşenda-luĭ veḑù cŏ nat-lu erà ficior mascur.

4. Móşa cu haraŭă mare luŏ nat-lu tea sĕ'şĭ lu créscă şi sĕ'şĭ lu facă ti hilliŭ.

5. Auşŭ-lu, cu vêr-'nu trop nu vrea tea sĕ llié móşa nat-lu, ḑicênda-luĭ : «Noĭ nu avemŭ ti 'nă çină fărină, şi cum vreĭ sĕ lliéĭ nat di 'nă stĕmână sĕ'l cresci? Nu te minduiesci nihiamă?»

6. Aiste şi alte multe turliĭ de sbóră îllĭ ḑîsse auşŭ-lu a móşi-llieĭ; ma móşa arŭcându'şĭ mare vrére cŏtră aflat-lu nat, nu vrea sĕ ascultă niçi un graĭŭ di a auşŭ-luĭ.

7. Tu margine, móşa ḑîsse : «Avḑi, auşŭ, i nu avḑi? Ieŭ i îl lliéŭ nat-lu aestu, i daŭĕ bune nu se facŭ. Ieŭ va sĕ çer şi va sĕ me

---

3. În dată, allergŏ baba, luŏ copillu, îl puse 'n pólă, şi dĕsfăşîndu'l vĕḑù cŏ copillu ierà băiét.

4. Baba cu bucurie mare luŏ copillu ca sĕ'l créscă şi sĕ'l ié dĕ sufflet (*litter.* sĕ şi'l facă dĕ fiŭ).

5. Unchiaşu, cu nicĭ-un preţŭ nu vrea ca sĕ ié baba copillu, ḑicêndu'ĭ: «Noĭ n'avemŭ făină pentru uă cină, şi cum vreĭ sĕ ieĭ copil dĕ o sĕptĕmână sĕ'l crescĭ? Nu te gândescĭ niçel ?»

6. Unchiaşu ḑisse babi şi astea şi alte felurĭ dĕ vorbe; dar baba uĭtându-se cu mare dor la copillu găsit, nu vrea sĕ asculte nicĭ-o vorbă d'alle unchiaşu-luĭ.

7. La urmă (*litter.* în margine), baba ḑisse : «Auḑĭ, unchiaşu-le, or n'auḑĭ? Ieŭ, or îl iéŭ [pĕ] copillu ăsta, or doo [lucrurĭ] bune nu se face (*adică* nu putemŭ s'o maĭ ducemŭ amîndoĭ). Ieŭ o sĕ cer, şi o sĕ mĕ

3. De suite, la vieille [femme] accourut, prit l'enfant, le mit sur ses genoux (*littér.* sur le devant de sa jupe), et en le démaillottant, elle vit que c'était [un] enfant mâle.

4. La vieille [femme] prit l'enfant avec grande joie pour l'élever et pour l'adopter (*littér.* pour se le faire pour fils).

5. Le vieillard ne voulait à aucun prix que la vieille prît l'enfant, disant : «Nous n'avons même pas de quoi faire un repas (*littér.* nous n'avons pas de farine pour un souper), et comment veux-tu prendre un enfant [âgé] d'une semaine pour l'élever? Est-ce que tu n'y songes pas? (*littér.* tu ne réfléchis pas un peu ?)

6. Le vieillard dit à la vieille ces [mots] et d'autres encore (*littér.* autres genres de paroles); mais la vieille, en jetant un [regard de] grand amour sur l'enfant trouvé, ne voulait écouter aucun mot du vieillard.

7. À la fin, la vieille dit : «Entends-tu, [mon] vieux, ou n'entends tu pas? Ou [bien] je prends cet enfant, ou [bien] nous ne vivrons plus en bonne intelligence (*littér.* ou il ne se fait plus deux bonnes choses). Je mendierai, et je vais me nourrir, et

hrănescu, și nat-lu aistu çi'm̃ĭ lu scóse tihia 'n calle, va sĕ'm̃ĭ lu crescu.»

8. Aușŭ-lu veḑunda-luĭ cŏ nu'llĭ se bagă mâna, și nu'llĭ se șuçă cap-lu a móși-llieĭ, îșĭ încllise gura și tăcù. Móșa, luându'șĭ nat-lu 'n braçă, îșĭ se dusse a casă cu haraŭă mare.

9. Înveḑânda-luĭ viçiñĭ-lli și viçini-le cŏ móșa aflŏ un nat la marginea a valle-llieĭ din pădure, și cŏ cu tótă urfañia 'llĭ îl luŏ sĕ'l muntréscă și sĕ'l crésçă; di óra açea, cae de cae sĕ'llĭ da turliĭ di turliĭ di luvhuriĭ și sĕ'llĭ facă turliĭ di turliĭ di mésçerĭ a nat-luĭ.

10. După niscânte ḑille, móșa îșĭ pătizŏ ficior-lu și îllĭ băgŏ numa Perpillița.

11. Astăḑĭ cu mâne, funda-luĭ ghine muntrit din partea a móși--llieĭ cu mare dor, Perpillița criscea cât tr'un mes tr'un ḑiŭă.

---

arănescŭ, și copillu ăsta pĕ care mi'l scóse 'n calle ursita, o sĕ mi'l crescŭ.»

8. Unchiașu vĕdêndŭ cŏ nu i se pune mâna și nu i se sucesce capu babi (*adică* vĕḑêndŭ cŏ bĕtrâna nu se lassă sĕ se puie mâna pĕ iea, nu se suppune, și nu vré sĕ 'nțellégă), îșĭ închise gura și tăcù. Baba, luându'șĭ copillu 'n braçe, se dusse a casă cu bucurie mare.

9. Aflândŭ vecini și vecini-le cŏ baba a găsit un copil la marginea văi dîn pădure, și cŏ cu tótă sărăcia ieĭ l'a luat sĕ vaḑă dĕ iel și sĕ'l crésçă, dîn ḑiŭa aia, care maĭ dĕ care sĕ'ĭ dea fel dĕ fel dĕ lucrurĭ și sĕ'ĭ facă fel dĕ fel dĕ darurĭ copillu-luĭ.

10. După câte-va ḑille, baba îșĭ boteḑŏ copillu și'ĭ puse nume-le Perpilliță.

11. Cu aḑĭ cu mâĭne, fiindŭ bine 'ngrijit dĕ baba cu mare dor, Perpilliță crescea într'o ḑi cât într'o lună.

je vais élever cet enfant que le sort a mis sur mon chemin (*littér.* que le sort me fit sortir en chemin).»

8. Le vieillard voyant que la vieille n'entendait pas raison (*littér.* voyant que la main ne se met pas sur la vieille, *ou encore* que la vieille ne se laisse pas mettre la main dessus, et que sa tête ne se tourne pas), ferma la bouche et se tut. La vieille, en prenant l'enfant dans ses bras, s'en alla à la maison avec grande joie.

9. Les voisins et les voisines ayant appris que la vieille avait trouvé un enfant sur le bord de la vallée de la forêt, et que malgré sa pauvreté elle l'avait pris pour le soigner et l'élever, à partir de ce moment, ce fut à qui donnerait toutes sortes d'objets (*littér.* qui de qui de lui donner espèces d'espèces de choses), et ce fut à qui ferait toutes sortes de présents à l'enfant.

10. Après quelques jours, la vieille baptisa l'enfant et lui donna le nom de Perpillita.

11. De jour en jour (*littér.* aujourd'hui avec demain), Perpillita, étant bien soigné avec grande affection par la vieille, grandissait en un jour autant [que l'on grandit] en un mois.

12. Cu furmia al Perpilliţa, móşa şi auşŭ-lu treçea ghine; cŏ toţĭ viçiñĭ-lli şi veçini-le lĕ agiutà cu de tóte buni-le de cathe ḑiŭă.

13. Móşa cându se duçea la viçinĕtate pi lafe, uă 'ntrebà mullierĭ-le cum şi çi turlie fu di aflŏ nat-lu în pădure. Iéra móşa, fŏră drăcuriĭ, lĕ spunea cŏ îl aflŏ pi marginea a uneĭ valle copan înfăşeat tu daŭĕ lliçe de lână veclli.

14. Ḑiŭă cu ḑille, stĕmână cu stĕmâñĭ, mes cu meşĭ, şi an cu añĭ, Perpilliţa criscù şi agiumse di se féçe gione di şés-sprĕ-ḑéçe di añĭ.

15. Di prep-lu şi de muşutéţa, di giunatic-lu şi vîrtutea çi avea, toţĭ soçĭ-lli îl închismusea; şi 'nveţânda-luĭ de la mumâñĭ cŏ Perpilliţa iéste aflat pi marginea a uneĭ valle copan înfăşeat tu nisce lliçe de lână veclli, di ervhu mare îl precllimară «Perpilliţă di tu lliçă.»

---

12. Pĕ lûngă Perpilliţă, baba şi unchiaşu petrecea bine; cŏ toţĭ vecini şi vecini-le îĭ ajutà cu dĕ tóte d'alle bune pĕ fiă-care ḑi.

13. Baba cândŭ se ducea pîn vecinĭ [sĕ stea] dĕ vorbă, o 'ntrebà muieri-le cum şi ce fel fu dĕ găsì copillu în pădure. Iér baba, fŏră drăciĭ le spunea cŏ'l găsisse pĕ marginea uneĭ văĭ, copil înfăşeat in doo içe dĕ lână vechĭ.

14. Ḑi după ḑi, sĕptĕmână după sĕptĕmână, lună după lună, şi an după an, Perpilliţă crescù şi ajunse dĕ se făcù tînĕr dĕ şeĭ-spre-ḑece annĭ.

15. Dĕ mândreţea şi dĕ frumuseţea luĭ, dĕ puterea şi vîrtutea ce avea iel, toţĭ tovarăşi îl pismuia; şi aflând ieĭ dĕ la mume cŏ Perpilliţă a fostŭ găsit pĕ marginea uneĭ văĭ, copil înfăşeat în nisce içe dĕ lână vechĭ, dĕ pismă mare îl poreclira «Perpilliţă dîn içă.»

12. Grâce à Perpillita (*littér.* avec l'occasion de Perpillita), la vieille et le vieux, passaient bien [leur vie], parce que tous les voisins et les voisines les aidaient [en leur donnant] chaque jour toutes [sortes] de bonnes [choses].

13. Lorsque la vieille allait jaser dans le voisinage, les femmes lui demandaient comment et [de] quelle manière elle avait trouvé l'enfant dans la forêt. Et la vieille leur disait franchement (*littér.* sans diableries) qu'elle l'avait trouvé sur le bord de la vallée petit enfant emmaillotté dans deux vieilles lices de laine.

14. D'un jour à l'autre, (*littér.* jour avec jour), d'une semaine à l'autre (*littér.* semaine avec semaine), d'un mois à l'autre, et d'une année à l'autre, Perpillita grandit et devint (*littér.* il arriva de se fit) jeune [homme] de seize ans.

15. [A cause] de sa prestance et de sa beauté, de sa vigueur et de sa force, tous ses compagnons l'enviaient; et ayant appris des [vieilles] mères que Perpillita avait été trouvé sur le bord d'une vallée, [petit] enfant emmaillotté dans de vieilles lices de laine, par grande envie ils le surnommèrent «Perpillita de la lice.»

16. Avḑînda-luĭ di multe orĭ aestă paranumă, al Perpillița ca nu'llĭ vhinea ghine. Tr'ună ḑîŭă, Perpillița 'ntribŏ un di soçĭ-lli a luĭ, çi va sĕ se ḑîcă aestă paranumă çi 'llĭ scóseră ficiorĭ-lli.

17. Soçŭ-lu açel îllĭ ḑîsse: «ma-cŏ mi 'ntribașĭ, va sĕ'țĭ spun di içi am avḑîtă, ma sĕ nu'țĭ pară arĕŭ.

18. «După cum nĕ spunŭ mumâñi-le, tine nu ești hilliŭ di-alihios a móși-llieĭ și a aușŭ-luĭ. Iellĭ te aŭă aflătă pi marginea a uneĭ valle copan înfășeat tu nisce lliçe de lână veclli. Ti açea toțĭ ficiorĭ-lli te aŭă precllimată «Perpilliță di tu lliçă.»

19. Mărat-lu di Perpillița avḑînda-luĭ aeste sbóră, s'arușunŏ, și plecându'șĭ oclli 'n pade 'și 'ncllise gura și tăcù. Se sculŏ 'nvirinat di anamisa di soçĭ și se dusse a casă.

---

16. Auḑind iel dĕ multe orĭ porecla asta, lu Perpilliță cam nu'ĭ venea bine. Într'uă ḑi, Perpilliță întrebŏ [pĕ] unu dîn tovarășĭ luĭ, cŏ ce va sĕ ḑică porecla asta ce'ĭ scóseră băieți.

17. Tovarășu alla îĭ ḑisse : «fiin-'cŏ mĕ 'ntrebașĭ, o sĕ'țĭ spuĭ ce am auḑit, da sĕ nu'țĭ pară rĕŭ.

18. «După cum ne spune mume-le [nóstre], tu nu eștĭ fiŭ adevĕrat al babi și al unchiașu-luĭ. Ieĭ te a găsit pĕ marginea uneĭ văĭ, copil înfășeat în nisce içe dĕ lână vechĭ. D'aia toțĭ băieți te a poroclit «Perpilliță dîn içă.»

19. Bietu Perpilliță auḑindŭ vorbe-le astea, se rușinŏ, și plecându'șĭ ochi 'n pămînt închise gura și tăcù. Se sculŏ necăjit [foc] dîn mijlocu tovară i-lor și se dusse a casă.

16. Ayant entendu maintes fois ce sobriquet, Perpillita en fut contrarié (*littér.* quasi cela ne lui venait pas bien). Un jour, Perpillita demanda à un de ses compagnons ce que voulait dire ce sobriquet que les enfants lui avaient donné.

17. Ce compagnon lui dit : «puisque tu m'as interrogé, je vais te dire ce que j'ai entendu, mais que cela ne te fasse pas de peine (*littér.* qu'il ne te paraisse pas mal).

18. «D'après ce que nous disent [nos] mères, tu n'es pas [un] véritable fils de la vieille et du vieillard. Ils t'ont trouvé sur le bord d'une vallée [petit] enfant emmaillotté dans de vieilles lices de laine. [C'est] pourquoi tous les garçons t'ont surnommé «Perpillita de la lice.»

19. Le pauvre Perpillita, ayant entendu ces paroles, eut honte, et en baissant les yeux vers le sol, il ferma la bouche et se tut. Il se leva profondément attristé (*littér.* envenimé, empoisonné) du milieu de ses compagnons, et il s'en alla à la maison.

20. Móşa, veḑundu'l ahât învirinat, lu 'ntribŏ ḑîcêndu'llĭ : «Çi aĭ, hiĭ-lu a m̃ieŭ, di eşti ahât învirinat?»

21. Perpilliţa muntrindu pi móşa, şi suschirânda-luĭ ditu frûnḑĕ-le a inimă-llieĭ, îllĭ ḑîsse :

22. «Te spregiur pi loc, pi çer şi pi sóre, sĕ'm̃ĭ spuñĭ îndreptu disi tine 'm̃ĭ eşti di-alihiósa mumă a mea, disi me aĭ aflată 'nfăşeat tu nisci lliçe pi marginea a uneĭ valle di ca cum îm̃ĭ ḑîcŭ soçĭ-lli din viçinĕtate!»

23. Mărata de móşă, pi aestă 'ntribare arĕmase mută. Nu scià çi sĕ'llĭ ḑîcă. Sĕ'llĭ spună 'ndreptatea, îllĭ erà frică sĕ nu'llĭ pară arĕŭ şi se scólă de fuge. Sĕ nu'llĭ spună, nu putea di sprigiurarea çi'llĭ féçe.

24. Tu margine, vru nu vru, şidù di'llĭ spuse istoria tótă di la óra çi'l aflŏ pînă tu açea minută.

---

20. Baba, vĕḑêndu'l atât dĕ necăjit, îl întrebŏ ḑicêndu'ĭ : «Ce aĭ, fĕtu mieŭ, dĕ eştĭ atât dĕ necăjit?»

21. Perpillîţă uĭtându-se la baba şi suspinândŭ dîn băieri le inimi (*litter.* dîn frunḑi-le inimi), îĭ ḑisse :

22. «Te jur pĕ pămîntŭ, pĕ cer şi pĕ sóre, sĕ'mĭ spuĭ dreptŭ daca tu ieştĭ mama mea adevĕrată, or m'aĭ găsit înfăşeat în nisce içe pĕ marginea uneĭ văĭ, după cum îmĭ ḑice băieţi dĕ pîn [1]) vecinĭ!»

23. Biéta babă, la întrebarea asta rĕmase mută. Nu scià ce sĕ'ĭ ḑică. Sĕ'ĭ spuie dreptŭ, 'ĭ ierà frică sĕ nu'ĭ pară rĕŭ şi sĕ se scóle s'o plece. Sĕ nu'ĭ spuie, nu putea dĕ jurămîntu ce'ĭ făcusse.

24. La urmă (*litter.* în margine), vru nu vru, se puse dĕ'ĭ spuse tótă istoria dĕ când îl găsisse şi pînă în minutu alla.

1) *On dit aussi :* dupîn.

20. La vieille le voyant si profondément attristé, l'interrogea en lui disant : «Qu'as-tu, mon enfant, pour être aussi profondément attristé?»

21. Perpillita en regardant la vieille et en soupirant du plus profond de son coeur (*littér.* des feuilles du coeur), lui dit :

22. «Je te conjure par la terre, par le ciel et par le soleil, de me dire en vérité si tu es ma véritable mère, [ou] si tu m'as trouvé emmaillotté dans des lices sur le bord d'une vallée, comme mes compagnons du voisinage me le disent!»

23. La pauvre vieille, à cette question resta muette. Elle ne savait que lui dire. En lui disant la vérité, elle avait peur que cela ne lui fît de la peine (*littér.* ne lui semblât mal) et qu'il ne se levât pour s'enfuir. Ne pas lui dire [la vérité], elle ne le pouvait, puisqu'il l'avait adjurée de la lui faire connaître (*littér.* elle ne pouvait pas, de la conjuration qu'il lui avait faite, *ou* à cause du serment qu'il lui avait déféré).

24. A la fin, bon gré mal gré (*littér.* elle voulut, elle ne voulut pas), elle se mit à lui dire toute l'histoire depuis qu'elle l'avait trouvé jusqu'à ce moment-là.

25. Perpilliţa înveţându'şĭ tótă istoria, se turnŏ cŏtră móşa şi'llĭ dĭsse :

26. «Ieŭ de aŭaçe 'năinte, ma' nu pot sĕ staŭ tu aistă hóră ca sĕ'ñĭ arîdă şi sĕ'ñĭ pizuéscă sóçĭ-lli toţĭ precllimându-me «Perpilliţă di tu lliçă.» De cât, fug şi me duc pînă iu va'ñĭ védă oclli!»

27. Móşa, avdînda-luĭ sbóră-le al Perpilliţa, nu'şĭ vrea bana. Déde, féçe, gri, plâmse, sghilì ca sĕ pótă sĕ'l facă sĕ'şi llié mintea de la fugă, ma tóte îllĭ fură din-cot. Vedunda-luĭ cŏ nu póte cu vêr-'nu trop sĕ'llĭ şuçă mintea, îşĭ încllise gura şi tăcù.

28. Alantă dĭŭă, Perpilliţa se sculŏ de diminéţa, se lŏ, se chiptinŏ, îşĭ încălçŏ ţăruhĭ-le, şi luânda-luĭ urucina a móşi-llieĭ şi auşŭ-luĭ, îşĭ luŏ callea şi'şĭ fugì.

29. Imnŏ, imnŏ tótă dĭŭa pînă 'ntunicŏ. A daŭa dî, aşì, şi a treia

---

25. Perpilliţă aflându'şĭ tótă istoria, se 'ntórse cŏtre baba şi'ĭ disse :

26. «Ieŭ d'acì 'nainte nu maĭ pos' sĕ staŭ în satu ăsta ca sĕ rîdă şi sĕ'şĭ battă joc dĕ mine toţĭ băieţi poroclindu-mĕ «Perpilliţă dîn ică.» Dĕ cât, plec şi mĕ duc pînă unde 'mĭ o vedé ochi!»

27. Baba, audindŭ vorbe-le lu Perpilliţă, nu'şĭ [maĭ] vrea viéţa (*adică* nu maĭ vrea sĕ maĭ trăiéscă). Dette, făcù, vorbì, plânse, ţipŏ, ca sĕ pótă sĕ'l facă sĕ'şĭ ié gându dĕ la plecare, dar tóte 'ĭ fură da surda. Vĕdêndŭ cŏ nu póte cu nicĭ-un mijloc sĕ'ĭ sucéscă mintea (*adică* sĕ'l înduplece), închise gura şi tăcù.

28. A doŭa di, Perpilliţă se sculŏ dĕ diminéţă, se spĕllŏ, se pieptĕnŏ, îşĭ puse opinci-le, şi luând urări-le babi şi alle unchiaşu-luĭ, îşĭ luŏ drumu şi plecŏ.

29. Umblŏ, umblŏ tótă dĭŭa pînă 'nserŏ. A doŭa di, aşeà, şi a treia di

25. Perpillita ayant appris toute son histoire, se tourna vers la vieille et lui dit :

26. «Moi à partir de ce moment, je ne veux plus rester dans ce village pour que tous [mes] compagnons se rient et se moquent de moi en me surnomment «Perpillita de la lice.» Mais je pars et j'irai jusqu'où mes yeux verront.»

27. La vieille, en entendant les paroles de Perpillita, ne voulait [plus] de la vie. Elle se remua (*littér.* elle donna), elle fit, parla, pleura, cria, pour le faire renoncer au départ (*littér.* pour pouvoir le faire qu'il se reprît l'esprit de la fuite), mais tout fut inutile. Voyant que par aucun moyen elle ne peut le faire changer d'avis (*littér.* tourner l'esprit), elle ferma la bouche et se tut.

28. Le lendemain, Perpillita se leva de [bon] matin, se lava [la figure], se peigna, chaussa les sandales, et en recevant la bénédiction (*littér.* en prenant les bons souhaits) de la vieille et du vieillard, il prit son chemin et il partit.

29. Il marcha, il marcha toute la journée jusqu'à la nuit (*littér.* jusqu'à ce qu'il [fît] obscur). Le lendemain

ḑî iéra aşì. Tu margine, se dusse la 'nă stane sĕ caftă nihiam di pâne, cŏ multu îl avea luată fómea.

30. Picurarĭ-lli de la stane, cându îl veḑură ahât pripsit şi ahât muşat, lĕ se părù cŏ iéste vêr-'nu hilliŭ di domnu. Îl aşteptară, îl timisiră şi îl filipsiră cu de tóte buni-le çi lĕ se aflà la stane.

31. Perpilliţa şiḑù la stanea açea ca sĕ se discurmă în daŭĕ ḑille. Picurarĭ-lli, luânda-luĭ thar cu iel, îl întrebară a cuĭ ficior iéste şi iu se duçe aşì singur.

32. Perpilliţa lĕ ḑîsse cŏ iéste un ficior órfăn, şi cŏ părinţi n'are, şi cŏ se duçe sĕ caftă căsmetea. Chihăiè-lu a picurarĭ-lor avḑînda--luĭ graie-le al Perpilliţa, îl întribŏ dissi vrea sĕ arĕmână la iellĭ sĕ se facă picurar, i nu. Perpilliţa apăndisì cu haraŭă mare cŏ vrea şi para vrea.

---

iér aşeà. La urmă (*litter.* în margine), se dusse la uă stână sĕ céră niçică pâîne cŏ mult îl apucasse fómea.

30. Păstori (ciobani) dĕ la stână, când îl vĕḑură atât dĕ arătos şi atât dĕ frumos, li se părù cŏ ierà fr'un fecior dĕ domnŭ. Îl priimiră, îĭ vorbiră cu omenie şi'l ospĕtară cu dĕ tóte [lucruri-le] alle bune ce se aflà la stână.

31. Perpilliţă şeḑù la stâna aia ca sĕ se odinéscă câte-va ḑille. Păstori, daca se maĭ appropiară dĕ iel (*litter.* luândŭ coraj cu iel), îl întrebară al cuĭ fecior ieste şi unde se duce aşeà singur.

32. Perpilliţă le ḑisse cŏ ieste un băiét sĕrac şi cŏ părinţĭ n'are, şi cŏ se duce sĕ'şĭ caute dĕ căpĕtâĭ (*litter.* sĕ'şĭ caute norocu). Baciu auḑindŭ vorbe-le lu Perpilliţă îl întrebŏ daca cum-va vrea sĕ rĕmâie la ieĭ sĕ se facă păstor, or nu. Perpilliţă rĕspunse cu bucurie mare cŏ vrea şi pré vrea.

(*littér.* le second jour), pareillement; le troisième jour de même (*littér.* de nouveau ainsi). Enfin, il s'en alla à une bergerie pour chercher un peu de pain, car il avait grand faim (*littér.* la faim l'avait beaucoup pris).

30. Lorsque les bergers (*littér.* les bergers de la bergerie) le virent de si belle apparence et si beau, il leur sembla que c'était un fils de seigneur. Ils le reçurent, l'honorèrent et le traitèrent avec toutes les bonnes [choses] qui se trouvaient dans la bergerie.

31. Perpillita resta à cette bergerie pour se reposer quelques jours. Les bergers prenant [un peu de] liberté (*littér.* courage) avec lui, lui demandèrent de qui il est fils et où il allait ainsi seul.

32. Perpillita leur dit qu'il était un pauvre garçon sans parents, et qu'il s'en allait chercher fortune [1]). Le chef des bergers ayant entendu les paroles de Perpillita, lui demanda s'il voulait rester chez eux [pour] se faire berger, ou non. Perpillita répondit avec grande joie qu'il [le] voulait et qu'il [le] voulait beaucoup.

1) *En danubien :* se chercher de chevet, *c'est-à-dire* trouver un chevet pour avoir où reposer sa tête.

33. Aşì, de ḑiŭa açea, Perpilliţa se pĕitì şi se féçe picurar. Alantă ḑiŭă, ìllĭ dédiră ună tăgărcică, un ciumag, ună fluiéră, patru câñĭ şi ună turmă (cupie) di oĭ tea sĕ le pască.

34. Perpilliţa luându'şĭ pâne tu tăgărcică şi apă tu buclliţă, îşĭ băgŏ oĭ-le di 'nainte şi se dusse sĕ le pască. Cându oĭ-le păscea, Perpilliţa băttea cu fluiéra; di cât, băttérea çi făçea iel, ni se are faptă tu aestă lume, niçi cŏ va sĕ se facă. Nostimada çi se avḑea şi dulçémea çi inşea ditu guve-le a fluiéră-llieĭ, nu se spune cu gura.

35. Iel cându şidea sum vêr-'nu arbure şi ahurhia sĕ battă cu fluiéra, toţĭ puĭ-lli de prin pădure se adunà pi de anvêrliga a luĭ tea sĕ'l avdă şi sĕ'l ascultă. Iéra lumăchi-le şi frûnḑi-le arburi-lor se appunea pînă 'n pade. Par' cŏ şi nĕsse sîmţea haraŭă.

---

33. Aşeà, dîn ḑiŭa aia, Perpilliţă se băgŏ la stăpân şi se făcù păstor. A doa ḑi iĭ detteră uă teşilă, un ciomag, un fluier, patru câĭnĭ şi uă turmă dĕ oĭ ca sĕ le pască.

34. Perpilliţă luându'şĭ pâĭne 'n teşilă, şi apă 'n fedeleşĭ, mênŏ oi-le (*litter.* îşĭ puse oi-le 'nainte), şi se dusse sĕ le pască. Când oi-le păscea, Perpilliţă cântà cu fluieru; dĕ cât, cântarea luĭ [dîn fluier], nicĭ cŏ s'a [maĭ] cântat pĕ lumea asta, nicĭ cŏ o sĕ se [maĭ] cânte. [Cântarea] plăcută ce se auḑea şi dulcéţa ce işea dîn găuri-le fluieru-luĭ, nu se spune cu gura.

35. Când iel şedea sub vre un pom şi începea sĕ cânte cu fluieru, tóte păsĕri-le dĕ pîn pădure se adunà împrejuru luĭ ca sĕ'l auḑă şi sĕ'l asculte. Iér ramuri-le şi frunḑi-le pomi-lor se plecà pînă la pămîntŭ. Par' cŏ şi ielle simţea bucurie.

33. Ainsi, [à partir] de ce jour, Perpillita se mit en service et se fit berger. Le lendemain on lui donna une sacoche, un bâton, une flûte, quatre chiens et un troupeau de brebis pour les [faire] paître.

34. Perpillita en prenant du pain dans sa sacoche et de l'eau dans son barillet, fit marcher les brebis (*littér.* il se mit les brebis en avant), et il s'en alla les [faire] paître. Lorsque les brebis broutaient, Perpillita jouait de la flûte (*littér.* il battait avec la flûte), mais le jeu qu'il faisait, ne s'est [jamais] fait en ce monde, ni ne se fera [jamais]. On ne saurait dire combien étaient agréables et harmonieux les sons de la flûte. (*Littér.* La chose agréable que l'on entendait et la douceur qui sortait des trous de la flûte ne peut se dire avec la bouche).

35. Lorsqu'il s'asseyait sous quelque arbre et qu'il commençait à jouer de la flûte, tous les oiseaux de la forêt se réunissaient autour de lui pour l'entendre et l'écouter. Et les rameaux et les feuilles des arbres descendaient jusqu'à terre. On eût dit (*littér.* il semble) que eux aussi (rameaux et feuilles) éprouvaient de la joie.

36. De multe orĭ oĭ-le arĕmânea ni-păscute mirânda-luĭ pi muşata bóçe a fluiéră-llieĭ. Paturĭ-lli câñĭ çi avea ti aveglliarea a oĭ-lor, nu se dispărţà di nĕssu ni ḑiŭă ni nópte, ma îl aviglia ca pânea cu simită.

37. Soçĭ-lli al Perpilliţa di ḑiŭă şi di nópte, erà paturĭ-lli câñĭ. Mistirvhipsirea şi arĕsbănarea a luĭ 'llĭ erà fluiéra. Óspeţĭ avea multe turlii-le di pullĭ a păduri-llieĭ, şi óspite îllĭ erà ni-numerate-le turliĭ dè lilice a géne-lor, a vulóge-lor, a ianure-lor şi umbróse-lor pădurĭ.

38. Aşì, Perpilliţa trăgea ună bană fŏră vêr-'nă minduire ti lucre lumesci. Tr'ună ḑiŭă, se sculŏ de diminéţă, sĕliglù oĭ-le sĕ pască tu ună muşată vulógă, şi iel cu câñĭ-lli şiḑù avhunanghia de iélle, ningă 'nă fûntână, tu umbrata a unuĭ nuc. Îşĭ scóse fluiéra din brân, şi ahurhì sĕ battă ca di pasă ḑiŭa, şi s'adunară

36. Dĕ multe orĭ oi-le rĕmânea ne-păscute ascultândŭ (*litter.* uĭtându-se lungŭ) la cântarea frumósă a fluieru-luĭ. Câteşĭ patru câĭnĭ ce avea pentru paza oi-lor, nu se dĕspărţea dĕ dînsu nicĭ ḑiŭa nicĭ nóptea, ci îl păḑea ca pâĭnea dulce.

37. Tovarăşi lu Perpilliţă dĕ ḑi şi dĕ nópte ierà ăĭ patru câĭnĭ. Ca sĕ'ĭ maĭ trécă necaḑuri-le şi sĕ'şĭ verse focu, iel avea fluieru (*litter. confidentu* şi vĕrsarea focu-luĭ ĭĭ ierà fluieru). Prietinĭ avea multe felurĭ dĕ pâssĕrĭ dîn pădure, şi prietine ĭĭ ierà ne-numĕrate-le felurĭ dĕ florĭ dîn poienĭ, dîn liveḑĭ, dîn crângurĭ şi dîn păduri-le umbróse.

38. Aşeà Perpilliţă ducea o viéţă fŏră nicĭ-uă grije dĕ lucruri-le lumescĭ. Într'o ḑi, se sculŏ dĕ diminéţă, lăssŏ oi-le sĕ pască [în voia lor] într'uă livede frumósă, şi iel cu câĭni şeḑù în dreptu lor, lŭngă uă fûntână la umbra unuĭ nuc. Îşĭ scóse fluieru dĕ la brâŭ, şi 'ncepù sĕ cânte ca în tóte ḑilli-le, şi se adunară uă mulţime

36. Souvent les brebis restaient sans paître parce qu'elles écoutaient (*littér.* regardant, admirant) la belle voix de la flûte. Les quatre chiens qu'il avait pour la garde des brebis, ne se séparaient point de lui, ni le jour ni la nuit, mais ils veillaient [sur] lui comme [sur] le pain doux.

37. Les compagnons de Perpillita de jour et de nuit, étaient les quatre chiens. Son confident et sa consolation était la flûte. [Pour] amis, il avait les nombreuses espèces d'oiseaux de la forêt, et [pour] amies il avait les innombrables espèces de fleurs des clairières, des prairies, des breuils et des forêts ombreuses.

38. Ainsi, Perpillita menait une vie exempte de tout souci (*littér.* sans aucun souci de choses mondaines). Un jour, il se leva de [bon] matin, il laissa les brebis libres de brouter dans une belle prairie, et en compagnie de ses chiens (*littér.* avec les chiens), il s'assit en face d'elles (des brebis) à côté d'une fontaine, à l'ombre d'un noyer. Il tira sa flûte de la ceinture, et il commença à jouer comme à l'ordinaire, et un grand

'nă crimmă di pullĭ pi lumăchĭ-le a nuc-luĭ, di nu aflà loc iu sĕ şédă.

39. Tu açea óră, tihisì sĕ trécă pi acloçe ună numtă de ḑîne. Ḑîni-le, veḑunda-luĭ mulţémea di pullĭ, şi avḑînda-luĭ dulçea băttére a fluiéră-llieĭ, arĕmasiră lemnusite de ciudie.

40. Di cât se ciudisea di muşata a luĭ băttére cu fluiéra, altu ahât se ciudisea di prep-lu şi muşutéţa a masti-llieĭ a luĭ. Iélle îl muntrea şi se ciudisea, ma iel niçi hăbare nu'şĭ avea cŏ ḑîni-le îl muntrea.

41. Tu margine, Perpilliţa sculŏ oclli ca sĕ'şĭ védă oĭ-le; cându, çi sĕ védă dinăintea a luĭ? Treĭ ḑîne tinere şi muşate çi nu se spune cu spunérea. Treĭ-le erà 'nviscute maşĭ tu câte ună căméşe gólă, subţire de birungică. Treĭ-le giucà pi gédite şi se frângea ca curdélle.

---

dĕ păssĕrĭ pĕ ramuri-le nucu-luĭ, dĕ nu [maĭ] avea loc unde sĕ şéḑă.

39. Atuncea sĕ 'ntêmplŏ sĕ trécă p'acolo o nuntă dĕ ḑîne. Ḑîni-le, vĕḑêndŭ mulţimea dĕ păssĕrĭ, şi auḑindŭ dulcea cântare a fluieru-luĭ, rĕmaseră înlemnite dĕ mirare.

40. Cu cât se mirà dĕ cântarea luĭ frumósă dîn fluier, cu âncă atâta [maĭ multŭ] se mirà dĕ mândreţea şi dĕ frumuseţea chipu-luĭ luĭ. Ielle se uĭtà la iel şi se mirà, dar iel nicĭ cŏ avea scire cŏ ḑîni-le se uĭtà la iel.

41. La urmă (*litter.* în margine), Perpilliţă rĕdicŏ ochi ca sĕ'şĭ vaḑă oi-le; cândŭ, ce sĕ vaḑă dînaintea luĭ? Treĭ ḑîne tinere şi frumóse cum nu se spune cu vorba. Câteşĭ tre-le ierà îmbrăcate numaĭ cu câte uă singură cămaşe subţire dĕ borangic. Câteşĭ tre-le jucà pĕ degeti-le [picióri-lor], şi se 'mlădià ca [nisce] panglice.

nombre d'oiseaux s'assemblèrent sur les branches du noyer, [au point] qu'ils ne trouvaient [plus] de place où se poser.

39. A ce moment là, il arriva qu'il passa par là une noce de fées. Les fées, voyant le grand nombre d'oiseaux, et entendant le doux jeu de la flûte, restèrent pétrifiées (*littér.* lignifiées) d'étonnement.

40. Si elles (les fées) s'étonnaient de son beau jeu de flûte, elles s'étonnaient bien plus encore (*littér.* autre autant) de sa [belle] apparence et de la beauté de son visage. Elles le regardaient et s'étonnaient, mais lui il ne savait même pas (*littér.* ni nouvelle il s'avait) que les fées le regardaient.

41. A la fin, Perpillita leva les yeux pour regarder ses brebis; lorsque, que vit-il devant lui ! Trois fées jeunes et belles comme on ne peut pas le dire. Chacune des trois (*littér.* les trois) était vêtue seulement d'une simple chemise fine en soie écrue. Toutes les trois dansaient sur la pointe des pieds (*littér.* sur les doigts), et elles ondulaient comme des rubans.

42. Perpilliţa cându le veḑù, îllĭ se părù cŏ se 'nvhiséḑă, şi ahurhì sĕ'şĭ frécă oclli; ma cându avḑî cŏ lli sburĕscu ḑîni-le, atumçea cunnuscù cŏ nu e în vhis, ma e di-alihia.

43. Ḑîni-le îllĭ ḑisseră: «Batte-nĕ, gione, sĕ giucămŭ, şi içi sĕ cafţi, va sĕ'ţĭ dămŭ.»

44. Perpilliţa arĕmase umisit de muşutéţa a lor, şi îllĭ căḑù fluiéra ditu mâñĭ. Ḑîni-le vedunda-luĭ cŏ Perpilliţa le muntrésce cu dor mare, şi cŏ îllĭ căḑù fluiéra di tu mâñĭ, îllĭ ḑisseră: «Tinere şi muşate gione, asgunéţĭ câñĭ-lli di ningă tine cŏ vremŭ sĕ'ţĭ sburîmŭ ti ghine.»

45. Perpilliţa, ca sĕ nu lĕ frângă hătârea, tr'óră luŏ şi'şĭ asgunì paturĭ-lli câñĭ şi arĕmase iel singur tu mesea a treĭ-lor ḑîne. Atumçea îllĭ ḑisseră:

46. «Tinere gione, cum putuşĭ di 'nviţaşĭ ahtare bättére mu-

---

42. Perpilliţă cândŭ le vĕḑù, i se părù cŏ viséḑă, si 'ncepù sĕ'şĭ frece ochi; dar când auḑì cŏ ḑîni-le ĭĭ vorbesce, atuncea cunnoscù cŏ nu ie în vis, ci ie adevĕrat.

43. Ḑîni-le ĭĭ ḑisseră: «Cântă-ne flăcăiaşĭ, sĕ jucămŭ, şi 'ţĭ omŭ da ce [ne] oĭ cere»

44. Perpilliţă rĕmase uĭmit dĕ frumuseţea lor, şi ĭĭ căḑù fluieru dîn mâĭnĭ. Ḑîni-le vĕḑêndŭ cŏ Perpilliţă se uĭtă la ielle cu dor mare, şi cŏ ĭĭ căḑù fluieru dîn mâĭnĭ, ĭĭ ḑisseră: «Tînĕr şi frumos flăcăiaşĭ, gonesce'ţĭ câĭni dĕ lûngă tine, cŏ vremŭ sĕ'ţĭ vorbimŭ dĕ bine-le [tĕŭ].

45. Perpilliţă, ca sĕ nu le strice gustu, în dată se puse dĕ'şĭ gonì câteşĭ patru câĭnĭ, şi rĕmase iel singur în mijlocu ăllor treĭ ḑîne. Atuncea iĭ ḑisseră:

46. «Tînĕr flăcăiaşĭ, cum putuşĭ dĕ 'nvĕţaşĭ sĕ cânţĭ aşeà dĕ frumos

42. Lorsque Perpillita les vit, il lui sembla qu'il rêvait, et il commença à se frotter les yeux; mais lorsqu'il entendit que les fées lui parlaient, alors il reconnut qu'il ne rêvait pas, mais que c'était réel.

43. Les fées lui dirent: «Joue encore (*littér.* bats pour nous), jeune [homme], [pour] que nous dansions, et nous te donnerons ce que tu demanderas.»

44. Perpillita resta ébahi de leur beauté, et la flûte lui tomba des mains. La fées, voyant que Perpillita les regarde avec grand désir, et que la flûte lui était tombée des mains, lui dirent: «Beau jeune homme (*littér.* tendre et beau jeune), chasse les chiens loin de toi (*littér.* d'à côté de toi), car nous voulons te parler pour ton bien.»

45. Perpillita, pour ne pas leur déplaire (*littér.* pour ne pas leur rompre le désir), se mit (*littér.* il prit) tout de suite à chasser ses quatre chiens, et il resta seul au milieu des trois fées. Alors elles lui dirent:

46. «Jeune homme (*littér.* tendre jeune), comment as-tu pu ap-

șată cu fluiéra? Noĭ himŭ ḑine, și avemŭ allăgată munți, pădurĭ, genurĭ, livĕḑĭ, câmpurĭ, și tu margine, nu avemŭ alăssată loc ni--allăgat, și cu tute aiste, pînă tu ḑiŭa di astăḑĭ, ahtare mușată și dulçe băttére cu fluiéra nu maĭ avemŭ avḑîtă ni cŏ va sĕ avḑîmŭ alliurea.

47. «Calotihă de mă-ta çi te are faptă, și calotihă de n'vésta çi va sĕ te llié!»

48. Pi aeste sbóră, Perpillița lĕ ḑîsse :

49. «Ia nu vĕ șupĕrațĭ cu mine, ma alăssațĭ-me isihŭ, vĕ pălăcărsescu!»

50. «Nu nĕ șupĕrămŭ, illĭ ḑîsseră ḑîni-le, ma țî sburîmŭ açea çi iéste. Avḑi, gione, i nu avḑi? Tine cu fluiéra ta nĕ fiçeșĭ mare 'nchiedicare și nĕ băgașĭ tu mare arușine.»

---

cu fluieru? Noĭ sŭntemŭ ḑîne, și am allergat pîn munțĭ, pădurĭ, poienĭ, liveḑĭ, câmpurĭ, și după tóte (*litter.* și în margine), n'am lăssat loc ne-umblat, și cu tóte astea, pînă în ḑiŭa dĕ astăḑĭ, așeà frumósă și dulce cântare dîn fluier, n'am maĭ auḑit, nicĭ cŏ o sĕ auḑimŭ în altă parte.

47. «Ferice dĕ mă-ta care te a făcut, și ferice dĕ nevasta care te o luà [dĕ bărbat].»

48. După vorbe-le astea, Perpillĭță le ḑisse :

49. «Ia nu vĕ batteţĭ joc dĕ mine, ci lăssați-mĕ 'n pace, mĕ rog Dumneavastră!»

50. «Nu ne battemŭ joc, îĭ ḑiseră ḑîni-le, ci îțĭ spunemŭ ce ieste. Auḑĭ, flăcău-le, or n'auḑĭ? Tu cu fluieru tĕŭ ne făcușĭ mare piedică, și ne aĭ dat dĕ mare rușine.»

prendre à jouer si bien de la flûte? (*littér.* tel battement beau avec la flûte?) Nous sommes des fées, et nous avons parcouru montagnes, forêts, clairières, prairies, plaines, et enfin nous n'avons pas laissé d'espace non parcouru, et avec tout cela, nous n'avons plus entendu [un] si beau et si doux jeu de flûte (*littér.* battue avec la flûte), [et] nous n'[en] entendrons pas ailleurs.

47. Heureuse la mère (*littér.* bonheur de ta mère) qui t'a fait [naître], et heureuse la femme (*littér.* bonheur de la femme) qui te prendra [pour époux]!»

48. A ces mots, Perpillita leur répondit :

49. «Ne vous moquez pas de moi, mais laissez moi tranquille, je vous prie!»

50. «Nous ne nous moquons pas, lui dirent les fées, mais nous te disons ce qu'il [en] est. Entends-tu, jeune [homme], ou n'entends-tu pas? Avec ta flûte tu nous as mises en retard et tu nous as exposées aux reproches (*littér.* tu nous fis grand empêchement et tu nous mis en grande honte).»

51. «Cŏ-çe ?» ḑisse Perpillița.

52. «Cŏ noĭ eramŭ boggióñie la 'nă numtă, din partea a unuĭ ficiorac ḑîn çi se însóră și llié Frosa mușata a loc-luĭ; și trecênda--luĭ pi aŭaçe avḑîmmŭ băttérea a fluiéră-llieĭ açea çi par' cŏ nĕ mândipsì, și ne-putênda-luĭ sĕ nĕ dispărțîmŭ di dulçéța și di mușutéța a llieĭ, nĕ 'mpărțîmmŭ de numta și di toțĭ cuscri-llĭ, și arĕmasimŭ sĕ avḑîmŭ fluiéra a ta.

53. «Ḑî-nĕ, tora, cu çi façă sĕ nĕ duçemŭ iéra la numta açea, di cara nĕ turnămmŭ din calle?»

54. Aeste tóte le ḑîsse ḑîna açea ma' mare; iéra açea m̃ilgiucană ḑîsse : «Cara nĕ se avhăchipsiră ureclli-le a nóstre de bóçea a fluiéră-llieĭ, çi stepsu nĕ are gioni-le aistu?»

55. «Și ieŭ cu mintea a ta escu, ḑîsse ḑîna açea ma' m̃ica.

---

51. «Dĕ ce?» ḑisse Perpillițǎ.

52. «Pentru cŏ noĭ ieramŭ nuntașe la uă nuntă, dîn partea unuĭ ḑîn flăcăŭ care se însóră și ié pĕ Frosa frumósa pămîntu-luĭ; și trecêndŭ p'aicĭ, auḑirămŭ cântarea dîn fluier, și asta par' cŏ ne fermecŏ, și ne-putêndŭ sĕ ne dĕspărțimŭ dĕ dulcéța și dĕ frumusețea ieĭ (*adică* a cântăriĭ), ne dĕspărțirămŭ dĕ nuntă și dĕ toțĭ nuntași, și rĕmaserămŭ sĕ auḑimŭ fluieru tĕŭ.

53. «Spune-ne acum, cu ce obraḑŭ sĕ ne ducemŭ iér la nunta aia, daca [uă dată] ne abătturămŭ dîn calle?»

54. Tóte astea le ḑisse ḑîna a maĭ mare; iér a mijlocie ḑisse : «Daca ni s'a dĕdulcit urechi-le nóstre cu cântarea fluieru-luĭ, ce strică flăcăiașu ăsta? (*litter.* ce greșélă ne are flăcău ăsta?)»

55. «Și ieŭ ḑic tot ca tine (*litter.* și ieŭ cu mintea ta sûnt), ḑisse ḑîna

51. «Pourquoi?» dit Perpillita.

52. «Parce que nous étions [au nombre des] invitées à une noce, de la part d'un génie [qui était resté] garçon, [et] qui se marie et prend [pour femme] Frosa la [plus] belle de la terre; et en passant par ici, nous entendîmes le jeu de la flûte, ce qui sembla nous ensorceler, et ne pouvant pas nous séparer de sa douceur et de sa beauté, nous nous séparâmes (*littér.* nous nous divisâmes) de la noce et de tous les invités, et nous restâmes [pour] entendre ta flûte.

53. «Dis-nous maintenant avec quel visage irons-nous encore à cette noce, une fois que nous nous sommes détournées du chemin?»

54. [C'est] l'aînée des fées [qui] dit tout ceci; et la cadette (*littér.* celle du milieu), dit : «Si nos oreilles furent charmées par la voix de la flûte, en quoi est-ce la faute de ce jeune homme? (*littér.* quelle faute nous a ce jeune?)»

55. «Moi aussi je pense comme toi (*littér.* moi aussi je suis avec ton esprit), dit la plus jeune fée; (*littér.*

Di-alihia iéste cŏ gioni-le aistu nu'şĭ are stepsu niçi cât 'nă şilliă. Cŏ iel îşĭ băttea fluiéra ti oĭ-le a luĭ, şi nu ti noĭ.»

56. Şi arŭcându'sĭ oclli pi Perpilliţa, cu dulçe şi adilliósă bóçe îllĭ ḑisse: «Gione tinere şi muşate, ti pălăcărsescu sĕ lliéĭ fluiéra dis-nŏŭ şi sĕ nĕ baţĭ nica 'nă óră, di ca cum sciĭ tine, ca sĕ cama giucămŭ; şi alăssaţĭ sbóră-le allante.»

57. Perpilliţa avḑînda-luĭ nostima şi adilliósa pălăcărie çi 'llĭ féçe ma' mica ḑînă, îşĭ luŏ fluiéra, şi cara ahurhì sĕ battă, pădurea arĕsunà, arburĭ-lli se cutremburà, oĭ-le se 'mprustară pi daŭĕ ciciόre şi ascultà; puĭ-lli toţĭ iarda îşĭ disicà gărgălani-le de piridare şi de chiurare; iéra a ḑîni-lor lĕ inşì sufflet-lu de giucare şi de frângére.

---

a maĭ mică. Ie adevĕrat cŏ flăcăiaşu ăsta nu strică nicĭ cât ie negru supt unghie (*litter.* cât un fulguleţŭ). Cŏ iel cântà dîn fluier pentru oi-le luĭ, şi nu pentru noĭ.»

56. Şi aruncându'şĭ ochi pĕ Perpilliţă, îĭ ḑisse cu glas dulce şi duios: «Flăcăiaşĭ tînĕr şi frumos, ié'ţĭ fluieru dîn noŭ, şi cântă-ne, rogu-te, încă o dată, cum sciĭ tu, ca sĕ jucămŭ; şi lăssaţĭ vorbe-le alle lalte.»

57. Perpilliţă auḑindŭ rugăciunea plăcută şi duiósă ce'ĭ făcù ḑîna a maĭ mică, îşĭ luŏ fluieru, şi daca 'ncepù sĕ cânte, pădurea rĕsunà, copaci se cutremurà, oi-le se rĕdicară 'n doo piciόre şi ascultà; pàssĕri-le tóte ierà cât p'acì sĕ'şĭ dĕspice (*adică* sĕ'şĭ rupă) gûturi-le dĕ [multă] ciripire şi fluierare; iér ḑîni-lor le işì suffletu dĕ [multŭ] jocŭ şi fărîmare.

la plus petite). Il est vrai que ce jeune [homme] n'est point fautif (*littér.* n'a pas de faute pas même autant qu'un brin de duvet [1]). Car il jouait de la flûte (*littér.* il battait sa flûte) pour ses brebis et non pour nous.»

56. Et en jetant ses regards (*littér.* ses yeux) sur Perpillita, elle lui dit avec une voix douce et affectueuse: «Jeune et beau garçon (*littér.* jeune tendre et beau), je te prie de prendre de nouveau ta flûte et d'en jouer (*littér.* battre) encore une fois, comme tu sais [le faire], pour que nous dansions encore; et laissez [de côté] les autres propos.»

57. Perpillita ayant entendu la prière agréable et affectueuse que lui avait adressée (*littér.* faite) la plus jeune fée, prit sa flûte, et lorsqu'il commença à jouer (*littér.* s'il commença à battre), la forêt résonna (*littér.* résonnait), les arbres s'agitèrent (*littér.* s'agitaient), les brebis se dressèrent sur deux pattes et écoutèrent (*littér.* écoutaient); tous les oiseaux faillirent se briser le gosier [à force] de piauler et de siffler; quant aux fées, elles n'en pouvaient plus de fatigue (*littér.* l'âme leur sortit) [à force] de danser (*littér.* de danse et de contorsions).

1) *En danubien :* pas même autant qu'il y a du noir sous l'ongle.

58. Tru óră çi se sîmţîră ḑîni-le cŏ sûntu curmate şi multu asudate di giucarea çi féçiră, asunară palmi-le şi di 'nă calle agiumsiră treĭ priciurĭ. Priciurĭ-le aiste erà di la cap pînă la buric, ómiñĭ cu capiti-le gólle, cu perciurĭ-le discăciate, cu barbe-le 'ncărşilliate, şi cu chiepturĭ-le peróse. Iéra di la buric şi 'n ghios, erà callĭ cu patru ciciórе, di açellĭ çi sorbu niorĭ-lli.

59. Priciurĭ-le açélle le cllimà satirĭ.

60. Cathişĭ ună ḑînă încălicându'şĭ câti un satir, se féçiră neveḑute din 'năintea al Perpilliţa.

61. Mărat-lu di Perpilliţa, aflându-se fŏră nĕsse, nu'l încăpea chiéllea di arĕŭ mare çi'l vhinea. Di óra açea îl prése ună ohtare şi ună ahundósă suschirare, ahât cât nu putea sĕ'şĭ află loc-lu ni ḑîŭă ni nópte.

---

58. Ŭă dată cŏ se simţiră ḑîni-le cŏ sûnt ostenite şi cŏ mult asudară dĕ jocu ce făcură, băttură dîn palme, şi în-dată ajunseră (*adică* veniră) treĭ dobitóce. Dobitóce-le allea ierà dĕ la cap pîn' la buric, ómenĭ cu capu gol, cu pĕru dĕscurcat (*adică* pieptĕnat), cu barba créţă, şi cu pieptu pĕros. Iér dĕ la buric în jos, ierà caĭ cu patru picióre, d'ăĭ dĕ sorbŭ nori (*adică* fórte sprintenĭ).

59. [Pĕ] dobitóce-le allea le chiemà satirĭ.

60. Fie-care ḑînă încălicândŭ pĕ câte un satir, se făcură ne-vĕḑute dîn 'naintea lu Perpilliţă.

61. Bietu Perpilliţă, aflându-se fŏră ielle, nu'l [maĭ] încăpea piellea dĕ rĕŭ mare ce'ĭ venea. D'atuncea îl apucŏ un oftat şi nisce suspinurĭ adûncĭ, aşeà cŏ nu putea sĕ'şĭ [maĭ] găséseă loc nicĭ ḑiŭa nicĭ nóptea.

58. Lorsque les fées se sentirent fatiguées et baignées de sueur [à cause] de la danse (*littér.* de la danse qu'elles firent), elles frappèrent des mains, et de suite (*littér.* d'une voie) arrivèrent trois animaux. Ces animaux étaient [ainsi] : depuis la tête jusqu'au nombril, des hommes nu-tête, aux cheveux bien peignés, à la barbe frisée, et à la poitrine velue. Mais du nombril aux extrémités (*littér.* en bas), [c'était] des chevaux à quatre pattes, de ceux qui hument les nuages (*c'est-à-dire* fringants).

59. Ces animaux s'appellent (*littér.* [on] les appelait) *centaures. (Le texte dit* satyres).

60. Chacune des fées ayant monté sur un centaure, elles disparurent (*littér.* elles se firent invisibles) de devant Perpillita.

61. Le pauvre Perpillita, n'étant plus avec elles (*littér.* se trouvant sans elles), la peau ne le contenait plus, du mal qu'il en ressentait (*littér.* du grand mal qu'il lui venait). A partir de ce moment, il se mit à gémir et à soupirer (*littér.* il fut pris d'un gémissement et d'une profonde *suspiration*), à tel point qu'il s'agitait nuit et jour (*littér.* qu'il ne pouvait trouver sa place ni de jour ni de nuit).

62. Iu durm̃ia, iu şidea şi iu allăgà, par' cŏ ḑîni-le din 'năintea a oclli-lor a luĭ nu lipsea. Tu margine, mărat-lu di Perpilliţa, şésse meşĭ di ḑîlle trapse ne-numerόse ohtărĭ şi suschirărĭ, fŏră sĕ maĭ le védă ḑîni-le nica 'năόră.

63. Di foc-lu çi 'llĭ avea inima ti nĕsse, nu alăssŏ loc ni-căvtat şi ni-allăgat, căvtându după iélle. Numa' un loc nica îllĭ avea arĕmasă ni-căvtat.

64. Tr'ună ḑîŭă, îşĭ luŏ doĭ câñĭ cu iel, şi se dusse sĕ cavtă şi nica tu açel loc, alăssându'şĭ doĭ-lli allanţi câñĭ cu oĭ-le. Agiumse şi tu açel loc, şi căvtŏ de tóte părţî-le; ma nu aflŏ de cât pădurĭ ponde.

65. Aşì, se turnŏ cu lipe mare şi suschir ni-mărginit, fŏră sĕ

---

62. [Or] unde dormea, [or] unde şedea şi [or] unde allergà, par' cŏ ḑîni-le nu lipsea dîn 'naintea ochi-lor luĭ. Apoĭ, bietu Perpilliţă şésse lunĭ dĕ ḑille trasse ne-numĕrate oftărĭ şi suspinurĭ, fŏră sĕ maĭ vaḑă ḑîni-le âncă uă dată.

62. [N'importe] où il dormît, où il s'assit et où il courût, il semblait que les fées se présentaient toujours à ses regards (*littér.* ne manquaient pas de devant ses yeux). A la fin (*littér.* en marge), le pauvre Perpillita, [pendant] six mois (*littér.* six mois de journées), ne cessa de gémir et de soupirer (*littér.* tira d'innombrables gémissements et soupirs), sans voir encore une fois les fées.

63. Dĕ focu ce avea la inimă (*litter.* ceĭ avea inima) pentru dînsi-le, nu lăssŏ loc ne-căutat şi ne-allergat, umblândŭ (*litter.* căutândŭ) după ielle. Numaĭ un loc îĭ rĕmăsesse ne-căutat.

63. Comme il brûlait d'amour pour les fées, il n'y avait pas d'endroit qu'il ne visitât et parcourût dans l'espoir de les rencontrer. (*Littér.* Du feu que son coeur avait pour elles, il ne laissait pas d'endroit non recherché et non parcouru, en cherchant après elles). Un seul endroit était encore resté inexploré.

64. Într'o ḑi, luŏ doĭ câĭnĭ cu iel, şi se dusse sĕ caute şi în locu alla, lăssându'şĭ ăĭ-lalţĭ doĭ câĭnĭ cu oi-le. Ajunse şi în locu alla, şi căutŏ pîn tóte părţi-le; da nu găsì dĕ cât pădurĭ pustiĭ.

64. Un jour, il prit deux de ses chiens (*littér.* il se prit deux chiens) avec lui, et il alla chercher aussi dans cet endroit, en laissant ses deux autres chiens avec les brebis. Il arriva aussi à cet endroit là, et il chercha de tous côtés; mais il n'[y] trouva que des forêts désertes.

65. Aşeà, se 'ntórse cu mare 'ntristare şi suspin ne-mărginit, fŏră sĕ

65. Ainsi, il s'[en] retourna avec grande tristesse et soupirs infinis (*littér.* soupir infini), sans savoir où

scibă iu se duçe. Imnânda-luĭ ca chirut dit ieta de aŭaçe, cădù tu una pădure gréŭă çi nu se vedea altu di cât çer-lu.

66. Funda-luĭ curmat şi căpĕit di imnătura di tótă ḑiŭa, se applicŏ ningă un arbure şi'şĭ durmĭ; iéra doĭ-lli câñĭ îl avigllia un de 'nă parte, allantu de allanta.

67. Aclò iu durmia umisit, învhisŏ cŏ canda vinne 'nă móşe şi îllĭ ḑisse: «Perpilliţa, gione muşat, maĭ 'năinte di şésse meşĭ, eraĭ hărăcop ḑiŭă şi nópte, şi cu băttérea a fluiére-llieĭ çi făçeaĭ, îmĭ hăriseaĭ toţĭ puĭ-lli, toţĭ arburĭ-lli, tóte cupace-le, toţĭ fagĭ-lli, tóte frûnḑĕ-le şi tóte ierghi-le; şi de-anda veḑuşĭ blăstimate-le de ḑîne, iţĭ turbŏ mintea din cap, di nu'ţĭ afli arihatea ni 'npade, ni 'nprostu, ni ḑiŭă, ni nópte!

68. «Te alăssaşĭ şi de fluiéră şi de tóte hărĭ-le çi aveaĭ ma' 'năinte,

---

scie unde se duce. Umblândŭ ca un erratec (*litter.* ca pierdut dîn lumea asta), dette dĕ uă pădure déssă (*litter.* gré) în care nu se vedea altŭ dĕ cât ceru.

66. Fiind ostenit şi molleşit d'[atâta] umblet dĕ tótă ḑiŭa, se reḑemŏ dĕ un copacĭ şi adormì; iér ăĭ doĭ câĭnĭ îl păzea unu d'o parte, ăl altŭ d'altă [parte].

67. Acolo unde dormea dus, visŏ cŏ venì o babă şi'ĭ ḑisse: «Perpilliţă, flăcăŭ frumos, acum şésse lunĭ, ieraĭ vesel ḑiŭa şi nóptea, şi cântândŭ cu fluieru (*litter.* cu batterea fluieru-luĭ ce făceaĭ), îmĭ înveseleaĭ tóte păssĕri-le, toţĭ copaci, toţĭ stejari, toţĭ fagi, tóte frunḑi-le şi tóte ierburi-le; şi dĕ cândŭ vĕḑuşĭ pĕ blestemate-le dĕ ḑîne, ţi s'a turburat mintea dîn cap, dĕ nu'ţĭ [maĭ] găsescĭ liniştea nicĭ [şeḑêndŭ] jos, nicĭ în picióre, nicĭ ḑiŭa, nicĭ nóptea!

68. «Te lăssaşĭ şi dĕ fluier şi dĕ tóte daruri-le ce aveaĭ maĭ 'nainte,

---

il allait. En marchant comme un égaré (*littér.* un perdu de ce monde), il tomba dans une épaisse (*littér.* pesante) forêt, où l'on ne voyait autre [chose] que le ciel.

66. Étant fatigué et affaissé d'avoir marché (*littér.* de la marche de) toute la journée, il s'appuya contre un arbre et il s'endormit; quant aux deux chiens, ils le gardaient, l'un d'un côté, l'autre de l'autre.

67. Là où il dormait profondément (*littér.* ébahi, éperdu), il rêva qu'une vieille femme était venue (*littér.* il rêva comme lorsque vint une vieille femme) et lui disait: «Perpillita, beau jeune [homme], six mois avant, tu étais gai jour et nuit, et en jouant de la flûte (*littér.* avec le battement de la flûte que tu faisais), tu m'égayais tous les oiseaux, tous les arbres, tous les chênes, tous les hêtres, toutes les feuilles et toutes les herbes; et depuis que tu vis les maudites fées, ton esprit (*littér.* l'esprit de ta tête) s'est troublé [au point que] tu ne trouves plus de repos, ni couché, ni debout, ni de jour, ni de nuit!

68. «Tu as renoncé à (*littér.* tu t'es laissé de) ta flûte et à toutes les qualités (*littér.* les dons) que tu avais

şi ti fiçeşĭ ca ipohondru. Astăḑĭ, veḑêndu-te jilit şi ma' multu lipisit de tóte ḑille-le, viñiŭ sĕ'ţĭ spun cŏ iu poţĭ sĕ le afli ḑini-le.

69. «Ḑini-le poţĭ sĕ le afli la Munte-le de Marmare, tu pădurea de dafñi. Tu açea pădure, di içi bune şi muşuteţĭ sûntu pi lume, aclò 'năuntru se află. Aclò se află de tóte póme-le, de tóte dulçemĭ-le şi de tóte m̃iurismate-le. Tot acloçe se află şi di piloñĭ-lu açel maĭ amar-lu.

70. «Tu mesea açillieĭ pădure, iéste ună largă vulógă anvêrligată di trandafillĭ, di dafñi, di iasimiĭ, di masiñĭ, şi tu margine, de tóte turliĭ-le di pom̃ĭ şi arburĭ m̃iurismoşĭ.

71. «Vulóga açea are tu mesea a llieĭ ună baltă cu ună apă limbită, limbită ca hiérea. Apa açea se vóme di sum Munte-le de Marmare.

72. «Tu açea apă, care vrea sĕ se ascaldă şi sĕ se spéllă, ĭllĭ se

---

şi te posomorîşĭ. Astăḑĭ, vĕḑêndu-te jelit şi maĭ întristat dĕ cât în tóte ḑilli-le, veniĭ sĕ'ţĭ spuĭ unde poţĭ sĕ găsescĭ ḑîni-le.

69. «Ḑîni-le poţĭ sĕ le găsescĭ la Munte-le dĕ Marmură, în pădurea dĕ dafinĭ. În pădurea aia, câte [lucrurĭ] bune şi frumuseţĭ sûntŭ pĕ lume, acolo 'năuntru se află. Acolo se află dĕ tóte póme-le, dĕ tóte dulceţi-le şi dĕ tóte mirósi-le. Tot acolo se află şi pelinu (*litter.* dîn pelinu) ăl maĭ amar.

70. «În mijlocu păduri ăllia ieste o livede lată înconjurată dĕ trandafirĭ, dĕ dafinĭ, dĕ iasomie, dĕ măslinĭ, şi cum am ḑice (*litter.* în margine), dĕ tóte feluri-le dĕ pomĭ şi dĕ copacĭ mirositorĭ.

71. «Livedea aia are în mijlocu ieĭ un lac cu uă apă limpede, limpede ca fierea. Apa aia curge (*litter.* se varsă, ieste vĕrsată) dĕ sub Munte-le dĕ Marmură.

72. «În apa aia, cine vrea sĕ se scalde şi sĕ se spelle, i se învîrto-

avant, et tu deviens hypochondriaque. Aujourd'hui, en te voyant affligé et plus triste que les autres jours, je suis venu te dire où tu peux retrouver les fées.

69. «Tu peux retrouver les fées à la Montagne de Marbre, dans la forêt de lauriers. Dans cette forêt, on trouve de toutes [les choses] bonnes et belles (*littér.* de toutes les bonnes et les beautés) qui sont en [ce] monde. Là on trouve de tous les fruits, de toutes les douceurs et de toutes les odeurs. Là se trouve aussi l'absinthe la plus amère.

70. «Au milieu de cette forêt il y a un large pré entouré de rosiers, de lauriers, de jasmins, d'oliviers, et enfin de toutes sortes d'arbres fruitiers et d'arbres odoriférants.

71. «Ce pré a au milieu un lac avec une eau limpide, limpide comme le fiel. Cette eau-là jaillit (*littér.* est vomie) de dessous la Montagne de Marbre.

72. «La peau de celui qui veut se baigner et se laver dans cette eau, se fortifie (*littér.* Dans cette eau, qui veut se baigner et se laver, il lui se

'nvîrtuséḑă chiéllea ahât multu, cât nu póte sĕ uă spitrundă ni gilit, ni cûţut, niçi dinte di maĭ fricósa price.

73. «Ti açea ḑîni-le, cathe sâmbătă vhinŭ di se ascaldă tu apa açillieĭ baltă. Aestă sâmbătă çi vhine, aŭă sĕ vhină treĭ-le óspite ḑîne a talle la pădurea de dafñi cu tótă Frosa muşata a loc-luĭ, ca sĕ se ascaldă.

74. «Vîrtos ghine cunnoscu cŏ cata foc-lu çi'ţĭ are inima după iélle, ună dişteptare dit somnul çi dorñi, va sĕ'ţĭ lliéĭ câñĭ-lli şi va sĕ te duçĭ pînă acloçe. De cât, sĕ me ascultareşĭ mine, îţĭ ḑîc sĕ tragĭ mână şi sĕ nu te duçĭ, cŏ aĭ sĕ paţĭ şi sĕ tragĭ multe arélle.»

75. Atumçea Perpilliţa uă 'ntribŏ ḑicêndu'llĭ : «Ti pălăcărsescu, maie, care ieşti afindillia'ţĭ çi mi spuseşĭ ahâte mistirvhiurĭ, a ñia órfăn-lu şi atih-lu?»

76. «Ieŭ escu muma a pădurĭ-lor şi mira a ómeñĭ-lor, ḑisse

şéḑă piellea aşeà dĕ multŭ cŏ nu póte sĕ o [maĭ] pĕtrunḑă nicĭ săgéta, nicĭ cuţitu, nicĭ dinte-le fiéri ăllii maĭ înfricoşate.

73. «D'aia ḑîni-le, în fie-care sâmbătă vine dĕ se scaldă în apa lacu-luĭ ălluia. Sâmbătă ce vine, aŭ sĕ viie alle treĭ ḑîne prietini-le talle la pădurea dĕ dafinĭ, d'împre-ună cu Frosa frumósa pămîntu-luĭ, ca sĕ se scalde.

74. «Fórte bine cunnoscŭ cŏ dĕ [multŭ] foc ce aĭ la inimă (*litter.* ce'ţĭ are inima) pentru ielle, cum te ĕĭ deşteptà dîn somnu ce dormĭ, o sĕ'ţĭ ieĭ câini şi o sĕ te ducĭ [tocmaĭ] pîn' acolo. Dĕ cât, daca m'aĭ ascultà [pĕ] mine, îţĭ ḑic sĕ te lepeḑĭ [dĕ ielle] (*litter.* sĕ tragĭ mână) şi sĕ nu te ducĭ, cŏ aĭ sĕ paţĭ şi sĕ tragĭ multe relle.»

75. Atuncea Perpilliţă o 'ntrebŏ ḑicêndu'ĭ : «Rogu-te, babo, cine eştĭ Dumneata care 'mĭ spuseşĭ atâtea lucrurĭ ascunse, mie sĕracu şi ne-fericitu ?»

76. «Ieŭ sûnt muma păduri-lor şi ursitórea ómeni-lor, ḑisse baba; şi

fortifie la peau) tant que ni flèche, ni couteau, ni dent du plus effroyable animal ne peut la traverser.

73. [«C'est] pour cela [que] les fées, chaque samedi, viennent se baigner dans l'eau de ce lac. Samedi prochain (*littér.* ce samedi qui vient), les trois fées tes amies vont venir au bois de lauriers avec Frosa la [plus] belle de la terre, pour se baigner.

74. «Je reconnais fort bien que d'après le feu que ton coeur a pour elles, une [fois] réveillé (*littér.* un réveil) du sommeil dont tu dors, tu prendras tes chiens et tu t'en iras jusque là. Mais si tu m'écoutais, je te dirais d'[y] renoncer (*littér.* de retirer main), et de ne pas [y] aller, car tu vas souffrir et endurer beaucoup de mauvaises [choses].»

75. Alors Perpillita lui demanda (*littér.* l'interrogea) lui disant : «Je t'[en] prie, grand' mère, qui es tu (*littér.* qui es ta seigneurie), toi qui m'as dit tant de mystères à moi le pauvre et l'infortuné ?»

76. «Je suis la mère des forêts et la parque des hommes, dit la vieille;

móşa; şi cŏ 'm̃ĭ iéste multă m̃ilă di tine, viñĭŭ di ţî me 'nvhisaĭ şi ţî spuşĭŭ tóte câte avḑîşĭ.

77. «Am nică multe sĕ'ţĭ spun; ma nu pot sĕ ţî le spun tora, de daŭĕ furm̃iĭ; una cŏ nu'llĭ u óra, şi a daŭĕ cŏ nu'm̃ĭ am sóçĕ-le cu mine. Âhât gólă pot sĕ'ţĭ ḑîc : Cara sĕ hibă sĕ'ţĭ calcă cicior-lu tu pădurea a dafñi-lor, çi-va sĕ nu façĭ altu de cât, ma' 'năinte de tóte, sĕ te ascalḑi tu balta dit mesea a muşată-llieĭ vulógă, şi apoia içi vreĭ fă.»

78. După aeste, móşa se féçe ni-viḑută, iéra Perpilliţa dişteptându-se, îşĭ frecŏ oclli, şi nu putea sĕ'şĭ cadă pi minte. Di cara îşĭ vinne pi vete, şidea şi'şĭ se ciudisea cu vhis-lu çi veḑù. Cât se duçea, di minută în minută ohtărĭ-le şi suschirărĭ-le îllĭ se adăvgea.

[pentru] cŏ multŭ 'mĭ este milă dĕ tine, venĭĭ dĕ m'arătaĭ ţie în vis şi'ţĭ spuseĭ tóte câte [le] auḑişĭ.

77. «[Maĭ] am încă multe sĕ'ţĭ spuĭ; dar nu pos' sĕ ţi le spuĭ acuma, dîn doo pricinĭ; una cŏ nu ie [acuma] vremea, şi a doa cŏ nu'mĭ am soçii-le cu mine. Numaĭ atâta pos' sĕ'ţĭ ḑic: D'o fi sĕ'ţĭ calce picioru în pădurea dĕ dafinĭ, nimic alta sĕ nu facĭ dĕ cât, maĭ 'nainte dĕ tóte, sĕ te scalḑĭ în lacu dîn mijlocu liveḑi ăllii frumóse, şi apoĭ fă ce vreĭ.»

78. După asta, baba se făcù ne-vĕḑută, iér Perpilliţă, deşteptându-se, se frecŏ la ochĭ, şi nu putea sĕ se desmeticéscă (*litter.* sĕ'şĭ caḑă pĕ minte). Daca 'şĭ venì 'n fire, sta dĕ se mirà dĕ visu ce avù (*litter.* ce vĕḑù). Cu cât trecea, dîn minut în minut oftări-le şi suspinuri-le i se adăogà.

et parce que j'ai (*littér.* il m'est) grande pitié de toi, je suis venue t'apparaître en rêve et je te dis tout ce que tu [viens d']entendre.

77. «J'ai beaucoup [de choses] à te dire ; mais cela ne peut pas se faire maintenant (*littér.* je ne peux te les dire maintenant), pour deux motifs : premièrement, ce n'est pas le moment (*littér.* l'une qu'il ne lui est pas l'heure), et secondement, je n'ai pas mes compagnes avec moi. Je peux te dire seulement ceci : si ton pied vient à fouler (*littér.* s'il était qu'il te foule le pied) [le sol de] la forêt des lauriers, ne fais rien autre chose si non de te baigner, avant tout, dans le lac du milieu de la belle prairie, et après, fais ce que tu voudras.»

78. Après cela, la vieille disparut (*littér.* se fit invisible) et Perpillita, en se réveillant, se frotta les yeux et il ne pouvait pas revenir à lui (*littér.* ne pouvait pas se tomber sur l'esprit). Lorsqu'il revint à lui, il s'étonna du rêve qu'il avait fait (*littér.* il restait à s'étonner avec le rêve qu'il vit). A mesure que le temps passait (*littér.* tant que s'en allait, de minute en minute), ses gémissements et ses soupirs augmentaient.

79. A daŭa ḑî se sculŏ; îşĭ luŏ tărgăcica, fluiéra, ciumaga şi doĭ câñĭ cu nĕssu; şi pridânda-luĭ oĭ-le a domnu-suĭ, închisì di munte 'n munte, şi de pădure 'n pădure, întrebânda-luĭ cu ici picurarĭ se adunà, iu se âflà Munti-le de Marmare şi pădurea de dafñi.

80. După multe ḑîlle imnătură, şi după multă curmare şi allărgare, déde pi Munti-le de Marmare şi căḑù pi pădurea de dafñi. Cându intrŏ tu pădurea de dafñi, çi sĕ védă? Luvhuriĭ çi niçi gura póte sĕ le spună, niçi cundiĭ-lu póte sĕ le scrie.

81. Tu açea minută, Perpilliţa îşĭ addusse a minte graĭ-lu a móşi-llieĭ din vhis, çi'llĭ avea ḑîsă cŏ ma sĕ'llĭ calcă cicior-lu tu pădurea a dafñi-lor, çi-va altu sĕ nu tacă de cât ma' 'năinte de tóte sĕ se ascaldă tu ḑîsa baltă dit vulógă.

82. Aşì, Perpilliţa allăgŏ 'n sus, allăgŏ 'n ghios, cu mizia déde pi

---

79. A doa ḑi se sculŏ; îşĭ luŏ cu dînsu teşila, fluieru, ciomagu şi doĭ câînĭ; şi predând oi-le lu stăpânu-so, plecŏ dîn munte 'n munte şi dîn pădure 'n pădure, întrebândŭ pĕ orĭ-ce păstor (cioban) întîlnea, unde se aflà Munte-le de Marmură şi pădurea dĕ dafinĭ.

80. După multe ḑille [dĕ] umblet, şi după multă ostenélă şi allergătură, dette peste Munte-le dĕ Marmură şi găsì (*litter.* căḑù pe) pădurea dĕ dafinĭ. Când intrŏ în pădurea dĕ dafinĭ, ce sĕ vaḑă? Lucrurĭ ce nicĭ gura [nu] póte sĕ le spuie, nicĭ condeiu [nu] póte sĕ le scrie.

81. În minutu alla Perpilliţă 'şĭ addusse a minte [dĕ] vorba babi dîn vis, care 'ĭ ḑissesse cŏ cum 'ĭ o călcà picioru în pădurea dĕ dafinĭ, nimic altŭ sĕ nu facă dĕ cât maĭ 'nainte dĕ tóte sĕ se scalde în lacu alla dîn livede.

82. Aşeà, Perpillitŭ allergŏ 'n sus, allergŏ 'n jos, abià dette peste ḑisa

79. Le lendemain, il se leva; il prit avec lui sa sacoche, sa flûte, son bâton et deux chiens, et en remettant ses brebis à son maître, il alla de montagne en montagne et de forêt en forêt, en demandant à tous les bergers qu'il rencontrait, où se trouvait la Montagne de Marbre et la forêt de lauriers.

80. Après plusieurs jours [de] marche, et après beaucoup de fatigue et de courses, il trouva (*littér.* il donna sur) la Montagne de Marbre, et il arriva à (*littér.* il tomba sur) la forêt de lauriers. Lorsqu'il entra dans la forêt de lauriers, que vit-il? Des choses [telles] que ni la bouche ne peut les dire, ni la plume ne peut les écrire.

81. En ce moment là, Perpillita se rappela le mot de la vieille de [son] rêve, laquelle lui avait dit que dès que son pied foulerait [le sol de] la forêt des lauriers, [il n'avait] rien autre [chose] à faire qu'à se baigner avant tout dans le lac de la prairie.

82. Ainsi, Perpillita courut en haut, en bas, à peine trouva-t-il (*littér.*

ḑisa vulógă. Cându se appruchiè di iea şi intrŏ 'năuntru, çi sĕ védă ? Ună vulógă aşiḑută tu un loc surin.

83. Vulóga açea crà çimtă cu nisci trandafillĭ, cu analţi dafñi, cu subţîraçĭ iaşimii, cu tufoşĭ platañĭ, şi cu de tóte turliĭ-le di pomĭ. Di partea di 'năuntrul a vulógă-llieĭ erà nisce lilice, nisce balţote, nisce carafile, nisce culéçe şi nisce aroşe afrange, care cu miŭrisma a lor îl adurmia om-lu.

84. Balta çi se aflà tu mesea a vulógă-llieĭ avea d'anvêrliga nisci sălçi şi nisci arburĭ lumăchioşĭ şi stufoşĭ, di ţînea ună 'ndesată umbră iu străbăttea ună arisită avră çi îllĭ se adăvgea ieta a om-luĭ.

85. Din tóte surpuri-le a munte-luĭ, şi din tóte părţî-le a păduri-llieĭ se stricurà niscânte trăpulice tu baltă cu ună apă araçe, curată şi limbită çi se părea cŏ suntu baere di mărgăritarĭ.

86. Tu margine, musutéţa açillieĭ vulógă nu póte sĕ se află alliurea di cât tu paradis.

---

livede. Cândŭ se appropiè dĕ iea şi intrŏ 'năuntru, ce sĕ vaḑă? Uă livede aşeḑată la un loc cu sóre.

83. Livedea aia erà înconjurată dĕ trandafirĭ, dĕ dafinĭ înalţĭ, dĕ iasomiĭ subţirĭ, dĕ paltinĭ tufoşĭ, şi dĕ tot felu dĕ pomĭ. În partea dîn 'năuntru a liveḑi ierà nisce florĭ, nisce paparóne, nisce garófe, nisce ţîţa-oi şi nisce fragĭ roşiĭ, care cu mirosu lor adormea omu.

84. Lacu care se aflà în mijlocu liveḑi avea dĕ jur împrejur nisce sălciĭ şi nisce copacĭ cu ramurĭ multe şi stufoşĭ, dĕ ţinea o umbră déssă, unde străbăttea un vêntuleţŭ plăcut care [par'cŏ] lungea ḑilli-le (*litter.* îĭ se adăogà anniĭ) omu-luĭ.

85. Dîn tóte cóste-le (*litter.* rîpi-le) munte-luĭ şi dîn tóte părţi-le păduri, se strecurà nisce rîuleţe în lac, cu o apă rece, curată şi limpede, dĕ par'cŏ erà şire dĕ mărgăritar.

86. Şi aşeà (*litter.* în margine), frumuseţea liveḑi ăllia nu póte sĕ se afle în altă parte dĕ cât în raĭ.

donna-t-il sur) la prairie. Lorsqu'il en approcha et qu'il y entra, que vit-il? Un pré situé en un lieu ensoleillé.

83. Ce pré était entouré de rosiers, de lauriers élevés, de jasmins élancés (*littér.* subtiles, minces), de platanes touffus et de toutes sortes d'arbres fruitiers. À l'intérieur du pré, il y avait des fleurs, des pavots, des œillets, des coucous *(primula officinalis)* et des fraises rouges, qui par leur parfum endormaient l'homme.

84. Le lac qui se trouvait au milieu du pré, avait tout autour des saules et des arbres branchus et touffus qui donnaient une ombre (*littér.* tenaient une ombre) épaisse, où pénétrait un vent agréable qui [semblait] prolonger la vie de l'homme.

85. De tous les flancs escarpés de la montagne, et de tous les points de la forêt, filtraient des ruisseaux [qui s'écoulaient] dans le lac, avec une eau fraîche, pure et limpide qui semblait être des rangées de perles.

86. Enfin (*littér.* en marge), la beauté de ce pré ne peut se trouver ailleurs que dans le paradis.

87. Perpilliţa, fŏră sĕ chiéră chirò, intrŏ 'năuntru şi se ascăldŏ di ca cum îllĭ avea ḑisă móşa în vhis. Inşinda-luĭ dit baltă, se dusse di se timse sum un arbure stufos, şi funda-luĭ sâmbătă, adăstà cu ne-arăvdare cându di cându sĕ vhină ḑîni-le sé le véḑă.

88. Ḑîni-le vinneră, şi dispullindu-se, iélle intrară tu baltă. Loc-lu iu şidea Perpiiliţa funda-luĭ ca na-'nă-parte, nu putù sĕ le duchiéscă. Şi aşì, aurîndu-'llĭ-se de aşteptare, se sculŏ sĕ se ducă cŏtră la baltă.

89. Appruchiendu-se ningă baltă, stătù după un arbure, şi muntrinda-luĭ tru apă, çi sĕ védă? Treĭ ḑîne gólle gulişane iu s'ascăldà ca patele tu mesea a baltă-llieĭ.

90. Perpilliţa, de după arbure, le muntrea adillios şi nu lĕ se spunea. Aclò iu le muntrea, védeună luminósă luvhurie, şi di multu çi luçea, nu putea ni sĕ uă muntréscă açea luvhurie, ni sĕ uă alégă ca çi luvhurie iéste.

---

87. Perpilliţă, fŏră sĕ [maĭ] piérḑă vremea, intrŏ 'năuntru, şi se scăldŏ după cum îĭ ḑissesse baba în vis· Işindŭ dîn lac, se dusse dĕ se 'ntinse supt un copacĭ stufos, şi fiindŭ sâmbătă, adăstà cu ne-răbdare cândŭ şi cândŭ sĕ viie ḑîni-le sĕ le vaḑă.

88. Ḑîni-le veniră, şi dĕspuindu-se, ielle intrară în lac. Locu unde şedea Perpilliţă fiindŭ cam la uă parte, [iel] nu putù sĕ le ié séma (*litter.* nu putù sĕ le pricépă). Şi aşeà, urându-i-se cu aşteptarea, se sculŏ sĕ se ducă spre lac.

89. Appropiindu-se dĕ lac, stătù după un copacĭ, şi uĭtându-se pĕ apă, ce sĕ vaḑă ? Treĭ ḑîne gólle dĕspuiate unde se scăldà ca gâsci-le în mijlocu lacu-luĭ.

90. Perpilliţă, dĕ după copacĭ, se uĭtà la ielle duios şi nu li se arătà. Acolo unde se uĭtà la ielle, vede ce-va luminos, şi dĕ multŭ ce lucea, [iel] nu putea nicĭ sĕ se uĭte la lucru alla, nicĭ sĕ cunnóscă (*litter.* sĕ allégă) ca ce lucru ierà (*litter.* ieste).

87. Perpillita, sans perdre de temps, entra dedans et s'[y] baigna comme la vieille le lui avait dit en rêve. En sortant du lac, il alla s'étendre sous un arbre touffu, et [comme] c'était [le] samedi (*littér.* et étant samedi), il attendait avec impatience que les fées vinssent [pour] les regarder.

88. Les fées vinrent, et s'étant déshabillées, elles entrèrent dans le lac. L'endroit où restait Perpillita étant [un peu] à côté, il ne put pas s'apercevoir de leur présence (*littér.* il ne put pas les comprendre). Et ainsi, ennuyé de les attendre, il se leva pour aller vers le lac.

89. S'étant approché du lac, il resta derrière un arbre, et ayant regardé sur l'eau, que vit-il? Trois fées toutes nues qui se baignaient comme des oies au milieu du lac.

90. Perpillita, de derrière l'arbre les regardait avec plaisir (*littér.* les regardait haletant, avec amour), et il ne se montrait pas à elles. Du point d'où (*littér.* là où) il les regardait, il vit un objet lumineux, et [cet objet] brillait si fort qu'il ne pouvait ni le regarder ni distinguer ce que c'était (*littér.* quelle chose cela est).

91. Perpilliţa, muntrindu tot-ună pi ḑîne şi pi luminósa luvhurie, vedea cŏ cât se duçea, îllĭ micureḑà luçirea. Tu margine, véde cŏ luminósa açea luvhurie erà ună fétă, di ḑîni-le ḑéçe părţi ma' musată.

92. Atumçea 'şĭ addusse a minte şi îşĭ ḑîsse : «Cata sémni-le, aistă va sĕ hibă muşata loc-luĭ Frosa, çi 'mĭ ḑîsseră şi ḑîni-le şi móşa din vhis.»

93. Perpilliţa se cama appruchiè de iélle ca sĕ le muntréscă ghine, ma cama multa muntrită şi cama marea ciudie îllĭ erà pi muşata a loc-luĭ Frosa; care di multa muşutéţă çi avea, mărat-lu di Perpilliţa appruchiè sĕ'şĭ chiéră mintea din cap.

94. Aclò iu muntrea cu gura căscată, şi se minduia ca tul, muşata a loc-luĭ Frosa îl veḑù şi îllĭ féçe noĭmă ascumtà de treĭ-le

---

91. Perpilliţă, uĭtându-se mereŭ la ḑîne şi la lucru alla luminosu, vedea cŏ cu cât se depărtà (*litter.* se ducea), i se micşorà lucirea. La urmă (*litter.* în margine), vede cŏ lucru alla luminosu ierà o fată dĕ ḑece orĭ maĭ frumósă dĕ cât ḑîni-le.

92. Atuncea 'şĭ addusse a minte şi îşĭ ḑisse : «Pe semne, asta o sĕ fie frumósa pămêntu-luĭ Frosa, dĕ care 'mĭ vorbiră şi ḑîni-le şi baba dîn vis.»

93. Perpilliţă se maĭ appropiè dĕ ielle ca sĕ se uĭte bine la dînsi-le, dar uĭtătura luĭ a maĭ multă şi mirarea luĭ a maĭ mare îĭ ierà pentru Frosa, frumósa pămîntu-luĭ, care ierà aşeà dĕ frumósă (*litter.* dĕ multa frumuseţe ce avea), cŏ bietu Perpilliţă ierà cât p'acì (*litter.* appropiè) sĕ'şĭ piérḑă mintea dîn cap.

94. Acolo unde sĕ uĭtà cu gura căscată, şi sta pĕ gândurĭ ca [un] zăpăcit, Frosa frumósa pămîntu-luĭ îl vĕḑù şi'ĭ făcù semnŭ, pĕ ascunsŭ

91. Perpillita, en regardant continuellement les fées et l'objet lumineux, vit qu'à mesure que [le temps] s'écoulait (*littér.* qu'à mesure qu'il s'en allait), l'éclat diminuait. A la fin (*littér.* en marge), il voit que cet objet lumineux était une [jeune] fille dix fois (*littér.* dix parts) plus belle que les fées.

92. Alors il s'[en] souvint et il se dit : «A ce qu'il paraît (*littér.* d'après les signes), celle-ci [doit] être Frosa la [plus] belle de la terre, dont m'ont parlé et les fées et la vieille de [mon] rêve.»

93. Perpillita s'approcha d'elles pour les bien regarder, mais sa plus grande attention et sa plus grande admiration était pour Frosa la [plus] belle de la terre, qui avait tant de beauté, que le pauvre Perpillita faillit en perdre la tête (*littér.* approcha de se perdre l'esprit de la tête).

94. Là où il [était à] regarder bouche béante, et [pendant] qu'il était plongé dans la réflexion (et qu'il réfléchissait comme ébahi), Frosa la [plus] belle de la terre le vit et lui fit signe, en se cachant des trois

ḑîne, pălăcărsindu'l cara sĕ pótă sĕ uă ascapă ditu mâñi-le a ḑîni-lor şi sĕ uă llié cu iel.

95. Făcênda-luĭ Frosa noĭmate al Perpilliţa, ḑîni-le uă duchiră, şi muntrinda-luĭ pi d'anvêrliga, viḑură iu şidea Perpilliţa ascumtu după 'ndessati-le frûnḑe a stufoşi-lor arburĭ.

96. Aruşinându-se di iel, cŏ erà gulişane, cum ḑîssemŭ, se adunară una tu alantă, şi băttea sĕ se ascundă una d'alanta di vedérea al Perpilliţa, aşteptânda-luĭ când di când sĕ fugă Perpilliţa, fŏră sĕ scibă cŏ iéste iel.

97. Di cât, cunnoscêndu'l cŏ iéste Perpilliţa, şi veḑunda-luĭ cŏ nu'şĭ are de pre minte sĕ se tragă şi sĕ se mută di aclò iu erà, arŭşine ne-arŭşine, nu muntriră; ma inşiră gólle gulişane di tr' apă şi se dusseră sĕ'şĭ llié cămeşĭ-le de iu îşĭ le avea alăssată. Iéra

---

dĕ alle treĭ ḑîne, rugându-se dĕ iel, daca ar puté, sĕ o scape dîn mâĭni-le ḑîni-lor şi sĕ uă ié cu dînsu.

95. Făcêndŭ Frosa semne lu Perpilliţă, ḑîni-le luară séma (*litter.* o 'nţellesseră), şi uĭtându-se dĕ jur împrejur, vĕḑură unde şedea Perpilliţă ascuns după frunḑi-le desse alle copaci-lor stufoşĭ.

96. Ruşinându-se dĕ iel, cŏ ierà dĕspuiate, cum ḑisserămŭ, se appropiară una dĕ alta, şi umblà (*litter.* băttea) sĕ se ascunḑă una dîndĕrĕtu altia, dĕ vederea lu Perpilliţă, aşteptândŭ dór d'o fugì (*litter.* cândŭ dĕ cândŭ sĕ fugă) Perpilliţă, fŏră sĕ scie cŏ iel ieste.

97. Dĕ cât, cunnoscênd [apoĭ] cŏ ieste Perpilliţă, şi vĕḑêndŭ cŏ nu'ĭ ie a minte sĕ se tragă şi sĕ se mute d'acolo unde ierà, ruşine ne-ruşine, nu luară séma; ci işiră gólle dĕspuiate dîn apă şi se dusseră sĕ'şĭ ié cămĕşi-le dĕ unde 'şi le lăssasseră. Iér

fées, le priant de la débarrasser, s'il pouvait, des fées (*littér.* la sauver des mains des fées), et la prendre avec lui.

95. [Du temps que] Frosa faisait des signes à Perpillita, les fées s'en aperçurent (*littér.* la comprirent), et en regardant autour [d'elles], elles virent que Perpillita restait caché derrière le feuillage épais (*littér.* les feuilles entassées) des arbres touffus.

96. Ayant honte de lui, car elles étaient nues, comme nous l'avons dit, elles se rapprochèrent l'une de l'autre, et elles cherchaient (*littér.* elles battaient), en se cachant l'une derrière l'autre, [à se dérober] à la vue de Perpillita; elles attendaient d'un moment à l'autre (*littér.* quand de quand) que Perpillita s'en allât, sans savoir que c'était lui.

97. Mais voyant (*littér.* connaissant) que c'était (*littér.* c'est) Perpillita, et voyant qu'il ne songeait pas à (*littér.* qu'il n'a pas dans l'esprit de) se retirer et à se remuer d'où il était, honte ou non, sans regarder davantage (*littér.* honte non honte, elles ne regardèrent pas), elles sortirent nues, toutes nues de l'eau, et s'en allèrent prendre leurs chemises là où elles les avaient laissées. Quant à

Frosa arĕmase singură tru mesea de baltă, luçindu'llĭ muşutéţa ca luna tu mesea a çer-luĭ.

98. Perpilliţa veḑunda-luĭ cŏ ḑîni-le fugiră, şi Frosa arĕmase singură, se appruchiè di baltă, şi illĭ ḑîsse : «O! lună 'mplină çi luçesci tu mesea a baltă-llieĭ! O! luçéfire de diminéţa! O! muşata a loc-luĭ Frosă! Spune'm̃ĭ çi şi cum di te aflaşĭ aŭaçe! Cum căḑuşĭ tu mâñi-le aestor blăstimate ḑîne?»

99. Iéra Frosa, trimburânda-luĭ şi lăcrĕmânda-luĭ, îllĭ ḑîsse : «Ah! sifter-lu a păduri-lor şi muşat-lu a muşaţî-lor! De iu m̃i sciĭ numa? Care eşti tine, şi cum te aflaşĭ pîn' aŭaçe?»

100. «Ieŭ escu picurar-lu Pirpilliţa çi bat cu fluiéra şi adun toţĭ puĭ-lli pi ningă mine, ḑîsse Perpilliţa. Ieŭ escu açel çi turnaĭ ḑîni-le di la numta a ta cu băttérea a fluiéră-llieĭ; şi ieŭ escu açel çi cu ună avḑîre ti numa a ta, îm̃ĭ băgaĭ foc ne-astes tu inima a mea,

---

Frosa rĕmase singură în mijlocu lacu-luĭ, lucindu'ĭ frumuseţea ca luna în mijlocu ceru-luĭ.

98. Perpilliţă, vĕḑêndŭ cŏ ḑîni-le fugiră şi [cŏ] Frosa rĕmase singură, se appropiè dĕ lac şi îĭ ḑisse : «O! lună plină care lucescĭ în mijlocu laculuĭ! O! lucéfĕr al dımineţi! O! frumósa pămîntu-luĭ, Froso! Spune'mĭ ce [fel] şi cum dĕ te afli aicĭ? Cum căḑuşĭ în mâĭni-le blestemate-lor ăstora dĕ ḑîne?»

99. Iér Frosa, tremurândŭ şi lăcrĕmând, îĭ ḑisse : «Ah! privighetórea păduri-lor şi frumosu frumoşi-lor! Dĕ unde 'mĭ sciĭ numele? Cine ieştĭ tu, şi cum [dĕ] te aflaşĭ aicĭ?»

100. «Ieŭ sûnt Perpilliţă păstoru care cântŭ cu fluieru (*litter.* bat cu fluieru) şi adun tóte păssĕri-le pĕ lûngă mine, ḑisse Perpilliţă. Ieŭ sûnt ălla care cântaĭ cu fluieru [şi] întorseĭ ḑîni-le dĕ la nunta ta; şi [tot] ieŭ sûnt ălla care auḑindŭ [numaĭ] o dată dĕ nume-le tĕŭ, îmĭ băgaĭ foc ne-stinsŭ în inimă, şi mĕ sculaĭ dĕ

Frosa, elle resta seule au milieu du lac, sa beauté resplendissant comme la lune au milieu du ciel.

98. Perpillita voyant que les fées s'étaient enfuies, et que Frosa était restée seule, s'approcha du lac et lui dit : «Ô pleine lune qui brilles au milieu du lac! ô étoile (*littér.* lucifer) du matin! ô la [plus] belle de la terre, Frosa! Dis-moi pourquoi et comment te trouves-tu ici! Comment es-tu tombée dans les mains de ces maudites fées?»

99 Mais Frosa, en tremblant et en pleurant (*littér.* en larmoyant), lui dit : «ô rossignol des bois, et le plus beau des hommes (*littér.* beau des beaux)! D'où sais-tu mon nom? Qui es-tu, et comment te trouves-tu ici?»

100. «Je suis le berger Perpillita, et je joue de la flûte (*littér.* je bats avec la flûte), et je réunis tous les oiseaux à mes côtés, dit Perpillita. C'est moi qui détournai les fées de ta noce, par le jeu de la flûte (*littér.* avec le battement de la flûte); et c'est moi qui, pour avoir entendu une fois ton nom, me suis enflammé (*littér.* avec une audition de ton nom je me mis feu non éteint dans mon coeur)

și mi sculaĭ sĕ allag di munte 'n munte și de pădure 'n pădure, pînă sĕ agiungu sĕ'țĭ ved ni-mărginita mușutéță! Tora çi îțĭ veḑuĭ lumbrisisita maste, mărtirisescu și ieŭ cŏ cu 'ndreptate te aŭă clli-mată mușata a loc-luĭ Frosa!»

101. Avḑînda-luĭ Frosa sbóră-le al Perpillița, strigŏ cât putù și îllĭ ḑîsse: «Fugĭ, gione mărate, cŏ doĭ-lli himŭ chiruțĭ!..»

102. Nica ni-bitisită ghine Frosa di sburîre, agiumsiră treĭ-le ḑîne 'ncăllar pi satirĭ-lli çi avemŭ ḑîsă. Perpillița, veḑundu-'llĭ cŏ vhinŭ îndreptu iel, îșĭ luŏ doĭ-lli căñĭ pi d'anvêrliga a luĭ, și șeḑù avhŭ-nanghia de Frosa.

103. Ḑîni-le cu satirĭ-lli appruchindu-se di Perpillița, satirĭ-lli trapsiră arcurĭ-le tu chieptul al Perpillița, di cât, giliti-le căḑură 'n pade, fŏră sĕ pótă sĕ 'llĭ spitrundă chieptul. Trap-

---

allergaĭ dîn munte 'n munte și dîn pădure 'n pădure pînă sĕ ajungŭ sĕ'țĭ vĕḑŭ ne-mărginita frumusețe! Acuma cŏ 'țĭ vĕḑuĭ fața a strălucită, mărturisescŭ și ieŭ cŏ cu [tot] dreptu te a numit frumósa pămîntu-luĭ Frosa!»

101. Auḑindŭ Frosa vorbe-le lu Perpilliță, strigŏ cât putù și'ĭ ḑisse: «Fugĭ, sĕrmane tinere, cŏ sŭntemŭ pierduțĭ amîndoĭ!..»

102. N'apucŏ Frosa sĕ ḑică bine vorbe-le astea cŏ (*litter.* încă ne-isprăvită bine Frosa dĕ vorbire) a-junseră câteșĭ trelle ḑîni-le căllare pĕ satiri dĕ care am vorbit. Perpilliță, vĕḑêndu-'ĭ cŏ vine dreptŭ spre iel, îșĭ luŏ amîndoĭ câĭni pĕ lŭngă dînsu, și stătù îndreptu Frosi.

103. Ḑîni-le cu satiri appropiindu-se dĕ Perpilliță, satiri trasseră [cu] arcuri-le în pieptu lu Perpilliță, dĕ cât, săgeți-le căḑură jos fŏră sĕ pótă sĕ'ĭ pĕtrundă pieptu. Trasseră a doa

et me suis levé pour courir de montagne en montagne et de forêt en forêt, jusqu'à ce que j'arrive à voir ta remarquable beauté (*littér.* ta beauté infinie). Maintenant que j'ai vu ta figure resplendissante, je confesse moi aussi qu'avec raison on t'a appellée la [plus] belle de la terre Frosa!»

101. Frosa, ayant entendu les paroles de Perpillita, éleva la voix le plus qu'elle put et lui dit: «Éloigne-toi, pauvre jeune [homme], car nous sommes perdus tous les deux!..»

102. Frosa n'avait pas encore bien fini de parler, que les trois fées arrivèrent à cheval sur les *centaures* (*le texte dit* satyres) dont nous avons parlé. Perpillita, voyant qu'ils viennent droit sur lui, prit les deux chiens près de lui, et s'assit en face de Frosa.

103. Les fées et les *centaures* s'étant approchés de Perpillita, les *centaures* lancèrent des flèches (*littér.* tirèrent les arcs) contre la poitrine de Perpillita, mais les flèches tombèrent à terre sans pouvoir lui traverser la poitrine. Ils tirèrent une se-

siră a daŭ' óra, şi par' cŏ dédiră tu chiétră. Şi a treĭa óra tot aşì.

104. Atumçea ḑîna açea cama marea ḑîsse : «Ah! hilliŭ di putană, cum ved, te aĭ ascăldată tu baltă ma' 'năinte di noĭ; ti açea nu te spitrundu giliti-le !»

105. După aiste sbóră, discălicară di pi satirĭ, intrară tu baltă di 'nviscură Frosa, şi inşinda luĭ dit baltă, şiḑură sum arburĭ tu virdeţĭ. Iéra satirĭ-lli le avigllia de tóte părţĭ-le.

106. Mărat-lu di Perpilliţa, de câte orĭ muntrea pi Frosa, îllĭ se tuchia sănĕtatea. Ḑini-le se pritéçiră cŏ 'şĭ îngllinescu cu Perpilliţa şi nu'şĭ aŭ tu minte sĕ'llĭ facă vêr-'nă urutéţă. Şi de altă parte, îl pălăcărsea ḑicêndu'llĭ : «Gione tinere şi muşate, ia allasă'ţĭ cãñĭ-lli di 'nă parte, şi vhinu ningă noĭ di nĕ batte nihiam cu fluiéra, ca sĕ te avdă şi muşata a loc-luĭ Frosa.»

óră, şi par' cŏ detteră 'n piétră. Şi a treia óră tot aşeà.

104. Atuncea ḑîna a maĭ mare ḑise : «Ah! fecior dĕ lele, cum vĕḑŭ, te aĭ scăldat în lac maĭ 'naintea nóstră (*adică* maĭ 'nainte dĕ noĭ); d'aia nu te pĕtrunde săgeţi-le !»

105. După vorbe-le astea, dĕscălicară dĕ pĕ [1]) satirĭ, intrară în lac dĕ 'mbrăcară pĕ Frosa, şi işindŭ dîn lac, se aşeḑară sub copacĭ pĕ verdéţă. Iér satiri le păḑea dĕ tóte părţi-le.

106. Sĕrmanu dĕ Perpilliţă dĕ câte orĭ se uĭtà la Frosa, i se topea sănĕtatea. Ḑini-le se prefăcură cŏ glumesce cu Perpilliţă şi cŏ n'aŭ dĕ gândŭ (*litter.* nu'şĭ aŭ în minte) sĕ'ĭ facă fr'uă rĕutate. Şi dĕ altă parte, se rugà dĕ iel ḑicêndu'ĭ . «Flăcăŭ tinĕr şi frumos, ia lassă'ţĭ câĭni [maĭ] la uă parte, şi vino lûngă noĭ dĕ ne cântă (*litter.* batte) niçel cu fluieru, ca sĕ te auḑă şi frumósa pămîntu-luĭ Frosa.»

1) On dit aussi *după* au lieu de *dĕ pĕ*.

conde fois, et il semblait qu'ils frappaient de la pierre (*littér.* donnèrent en pierre). Ils tirèrent une troisième fois, et [ce fut] toujours la même chose (*littér.* tout ainsi).

104. Alors l'aînée des fées dit : «Ah ! fils de courtisane, comme je [le] vois, tu t'es baigné dans le lac avant nous; c'est pour cela que les flèches ne te pénètrent pas !»

105. Après ces paroles, elles descendirent des *centaures*, elles entrèrent dans le lac pour habiller Frosa, et en sortant du lac, elles s'assirent sous les arbres sur de la verdure. Quant aux *centaures*, ils veillaient sur elles de tous les côtés.

106. Le pauvre Perpillita, toutes les fois qu'il regardait Frosa, fondait à vue d'oeil (*littér.* sa santé fondait). Les fées firent semblant de plaisanter avec Perpillita et feignirent de n'avoir aucun mauvais dessein contre lui (*littér.* et qu'elles n'ont pas dans l'esprit de lui faire aucune vilenie). Et d'autre part, elles le priaient lui disant : «Jeune et beau garçon, laisse tes chiens de côté, et viens auprès de nous pour jouer (*littér.* battre) un peu de la flûte, afin que Frosa la [plus] belle de la terre t'entende elle aussi.»

107. Cându ḑîni-le 'lli sburà aşì al Perpilliţa, Frosa şidea cu oclli applicaţĭ, şi 'nvirinată.

108. Mărat-lu di Perpilliţa, ni-sciinda-luĭ drăcurii-le a ḑîni-lor, îşĭ asgunì câñĭ-lli, şi se dusse la disse. Veḑĭ cŏ pînă erà cu câñĭ-lli ningă iel, ḑîni-le nu avea anacră sĕ bagă mâna pi nĕssu; ti açea îl pălăcărsea sĕ'sĭ asgunéscă câñĭ-lli.

109. Tu margine, ună çi s'appuchiè ningă disse, îllĭ aruncară ună pulbire tu faţă, şi de iu erà om, îllĭ crescură córne di çerbu; după córne îllĭ se féçe şi cap-lu di çerbu. Perpilliţa, duchindu-se cŏ nu e ghine, băgŏ bóçea şi 'ngânŏ câñĭ-lli. Pînă sĕ agiungă câñĭ-lli, mărat-lu di Perpilliţa, nihiam câti nihiam, se féçe tot çerbu.

---

107. Cândŭ ḑîni-le vorbea aşeà lu Perpilliţă, Frosa sta cu ochi 'n pămîntŭ, şi necăjită [foc] (*litter.* şi 'nveninată).

108. Bietu Perpilliţă ne-sciindŭ drăcii-le ḑîni-lor, îşĭ gonì (*adică* depărtŏ) căĭni, şi se dusse la dînse-le. Veḑĭ cŏ pînă ierà cu câĭni lŭngă iel, ḑîni-le nu avea voie sĕ puià mâna pĕ dînsu ; d'aia se rugà dĕ iel sĕ'şĭ gonéscă câĭni.

109. La urmă (*litter.* în margine), cum se appropiè dĕ dînse-le, îĭ aruncară uă pulbere în ochĭ, şi dĕ unde ierà om, îĭ crescură córne dĕ cerbŭ; după córne i se făcù şi capu dĕ cerbŭ. Perpilliţă, simţindŭ cŏ nu 'ĭ ie bine, strigŏ (*litter.* băgŏ glas) şi chiemŏ câĭni. Pînă sĕ ajungă câĭni, sĕrmanu dĕ Perpilliţă, niçel câte niçel, se făcù cerbŭ [dĕ] tot.

107. Lorsque les fées parlaient ainsi à Perpillita, Frosa restait les yeux baissés, et fortement fâchée (*littér.* empoisonnée, envenimée).

108. Le pauvre Perpillita ne connaissant pas les ruses (*littér.* ne sachant pas les diableries) des fées, éloigna ses chiens, et s'en alla auprès d'elles. C'est que tant qu'il avait ses chiens auprès de lui (*littér.* tu vois que jusqu'à ce qu'il était avec les chiens à côté de lui), les fées n'avaient pas le pouvoir de mettre la main sur lui; c'est pourquoi elles le priaient d'éloigner ses chiens.

109. Enfin (*littér.* en marge), une [fois] qu'il se fût approché d'elles, elles lui jetèrent une poudre en [pleine] figure [1]) et il cessa d'être homme (*littér.* et d'où il était homme), il iui poussa des cornes de cerf; après les cornes, sa tête devint aussi [tête] de cerf (*littér.* il lui se fit aussi la tête de cerf). Perpillita, se sentant mal à l'aise (*littér.* comprenant qu'il n'était pas bien), éleva la voix (*littér.* il mit voix) et appela ses chiens. Pendant que les chiens arrivaient (*littér.* jusqu'à ce que les chiens arrivent), le pauvre Perpillita, peu à peu, devint complètement cerf.

1) *Texte danubien :* dans les yeux.

110. Iéra ḑîni-le luânda-luĭ muşata a loc-luĭ Frosa, încălicară pi satirĭ şi scăpitară.

111. Câñĭ-llí, ună intrare tu vulógă, veḑură çerbul. Tr'óră se hiumusiră după nĕssu, aŭà sĕ'l acaţă, aclò sĕ'l acaţă. Îl avinară şépte pădurĭ. Mărat-lu di çerbu, îllĭ inşì sufflet-lu di allăgare.

112. Tu margine, çerbul aclò iu allăgà avinat di câñĭ, agiumse la 'nă hândache mare, şi sĕ nu avea arĕsărită 'na-parte di hândache, eĭà sĕ'l acaţă câñĭ-lli sĕ'l facă bucăţĭ di bucăţĭ.

113. Aclò fu dispărţîrea a lor. Çerbul îşĭ luŏ pădurea, şi câñĭ-lli callea a lor tu altă parte.

114. Împogrul di Perpilliţa cu tut çi se preféçe çerbu, tóte duchirĭ-le ominesci îşĭ le avea, ma nu scià çi sĕ facă. Aşì, allăgà di

110. Iér ḑîni-le luândŭ pĕ frumósa pămîntu-luĭ Frosa, încălicară pĕ satirĭ, şi se făcură ne-vĕḑute (*litter.* scăpĕtară).

111. Câĭni, o dată cŏ intrară (*litter.* uă intrare) în livede, vĕḑură cerbu. În dată se răpeḑiră după dînsu, acì sĕ'l prinḑă, acolo sĕ'l prinḑă (*adică*: umblà sĕ'l prinḑă). Îl vînară (*adică* îĭ detteră gónă) şépte pădurĭ. Bietuluĭ cerbŭ îĭ işì suffletu dĕ allergătură.

112. La urmă (*litter.* în margine), cerbu acolo unde allergà luat la gónă dĕ câĭnĭ, ajunse la un şanţŭ mare, şi dĕ nu sărea dîncolo dĕ şanţŭ, ierà sĕ'l prinḑă câĭni sĕ'l facă bucăţĭ bucăţĭ.

113. Acolo [le] fu dĕspărţirea lor. Cerbu apucŏ pîn pădure, şi câĭni [apucară] drumu în altă parte.

114. Sĕrmanu dĕ Perpilliţă cu tóte cŏ se prefăcù [în] cerbŭ, îşĭ avea tóte simţiri-le omenescĭ, da nu scià ce sĕ facă. Aşeà, allergŏ dîn pădure

110. Quant aux fées, elles disparurent en prenant Frosa la [plus] belle de la terre, et en montant sur les *centaures* (*littér.* elles chevauchèrent sur les satyres et disparurent).

111. Les chiens une fois entrés (*littér.* une entrée) dans le pré, virent le cerf. Tout d'un coup ils s'élancèrent après lui, ils cherchèrent [1]) à l'attraper (*littér.* qu'ils l'attrappent ici, qu'ils l'attrappent là), ils le pourchassèrent [2]) [à travers] sept forêts. Le pauvre cerf fut tout essoufflé à force de courir (*littér.* au pauvre cerf l'âme lui sortit de courir).

112. Enfin (*littér.* en marge), le cerf, en courant pourchassé par les chiens, arriva auprès d'un large (*littér.* grand) fossé, et s'il n'avait pas sauté au-delà du fossé, il aurait été attrappé par les chiens et réduit en morceaux (*littér.* fait morceaux de morceaux).

113. C'est là qu'ils se séparèrent. Le cerf pénétra dans (*littér.* le cerf se prit) la forêt, et les chiens [prirent] leur chemin d'un autre côté.

114. Le pauvre Perpillita, bien (*littér.* avec tout) qu'il fût changé en cerf, avait toutes les connaissances humaines, mais il ne savait que faire.

1) *En dial. danub.* : ils marchaient à le prendre. — 2) *Id.* ils lui donnèrent chasse.

pădure 'n pădure, di munte 'n munte, cu mare frică şi cu mare asparismă, şi s'avigllia ḑîŭă şi nópte, cu mare 'ngătan sĕ nu'l mâcă vêr-'nă price avhră i sĕ nu'l vétĕmă çini-va.

115. Pitu păduri-le iu allăgà, şi pitu cupaçe-le iu s'ascundea, cându asburà vêr-'nu pullĭŭ i se minà vêr-'nă frûnḑă di sufflarea a vimtu-luĭ, mărat-lu di çerbu patru-ḑĕçĭ de hievri 'l acăţà. Ni ḑîŭă ni nópte nu putea sĕ se satură di somnu, de frica şi di lăhtar-lu çi 'şĭ avea.

116. Ahtare turlie de bană trapse treĭ añĭ de ḑille laĭ-lu çerbu tot cu sângi-le 'nglliçat. Allăgânda-luĭ pitu multe locurĭ şi pitu multe pusiĭ, tr'ună ḑîŭă agiumse tru nisce bărţirĭ çi te luà frica sĕ muntresci. Tu pusia açellor bărţirĭ îşĭ aflŏ ună călişióră çi cu mizia îl încăpea sĕ trécă.

'n pădure, dîn munte 'n munte, cu mare frică şi cu mare sperietură, şi se păzea ḑiŭa şi nóptea cu mare 'ngrijire sĕ nu'l manûnce fr'uă fiiéră sĕlbatecă or sĕ'l omóre cine-va.

115. Pîn păduri-le unde allergà, şi pîn stejariĭ pĕ sub care *(litter.* unde) s'ascundea, cândŭ sburà fr'uă passĕre, or se mişcà fr'uă frunḑă dĕ sufflarea vîntu-luĭ, [pĕ] sĕrmanu cerbŭ patru-ḑecĭ dĕ frigurĭ îl apucà. Nicĭ ḑiŭa nicĭ nóptea nu putea sĕ se sature dĕ somnŭ, dĕ frica şi dĕ săritura dĕ inimă ce avea.

116. As-fel dĕ viéţă dusse treĭ annĭ dĕ ḑille bietu cerbŭ, tot cu sângi-le 'nghiăçat. Allergândŭ pîn multe locurĭ şi pîn multe strîmtorĭ, într'o ḑi ajunse la nisce stâncĭ dĕ care te luà frica sĕ te uĭţĭ la ielle. În strîmtórea stânci-lor ăllora, ierà uă potecă care abià îl încăpea sĕ trécă.

Ainsi, il courait de forêt en forêt, de montagne en montagne, avec grande peur et grande frayeur *(sic)*, et il se gardait jour et nuit avec grand soin pour n'être pas mangé par quelque animal férocc ou pour n'être pas tué par quelqu'un.

115. A travers les forêts où il courait, et entre les chênes sous lesquels il se cachait, lorsque quelque oiseau volait, ou qu'une feuille était remuée par le souffle du vent, le malheureux cerf était pris de quarante fièvres. Ni [de] jour ni [de] nuit, il ne pouvait dormir suffisamment (*littér.* se rassasier de sommeil) [à cause] de la peur et de l'émotion [1]) qu'il avait.

116. Le pauvre cerf mena pareil genre de vie, trois ans (*littér.* trois années de jours), [en ayant] toujours le sang glacé. En courant de tous côtés (*littér.* par beaucoup d'endroits), et à travers beaucoup de défilés, un jour il arriva au milieu de rochers abrupts qu'on ne pouvait regarder sans frayeur (*littér.* dont la peur te prenait de regarder). Dans le défilé [compris entre] ces rochers abrupts, il y avait un sentier où à peine il [pouvait] entrer pour passer.

1) *En dial. danub.* soubresaut du coeur.

117. Luându'şĭ açea călişióră, imnŏ, imnŏ pînă agiumse tr'ună pisciréŭă apărvhisită, mare şi 'ntunicósă, çi se părea cŏ iéste chisa. Çerbul avundu'şĭ ominesci-le duchirĭ, cum ḑîssimŭ, intrŏ tu pisciréŭă, şi muntrinda-luĭ prin tóte părţî-le, îşĭ ḑîsse : «Ah! çi pecat mare cŏ n'am sciută ma' năinte sĕ vhin tu aestă pisciréŭă, canaĭ sĕ me satur di somnu, cŏ sciŭ cŏ nu vhine niçi drac-lu sĕ me află.»

118. Aeste şi alte multe ḑicêndu'şĭ, şi ca curmat çi erà di somnu şi de imnare, se culcŏ şi 'şĭ durm̃ì ca chirut dit ieta de aŭà.

119. Cŏtră m̃iéḑă-nópte, dişteptându-se avde bóçe mullieréscă. A luĭ îllĭ se părù cŏ sûntu ḑini-le, şi aspărendu-se, îşĭ ḑîsse : «Lele! Mărat-lu'm̃ĭ di mine! Blăstimati-le de ḑine, pînă şi aŭà vinneră di

117. Luând iel pĕ poteca aia, umblŏ, umblŏ pînă ajunse într'uă pesceră părăsită, mare şi 'ntunecósă, cŏ se părea cŏ ieste iadu. Cerbu, avêndŭ simţiri-le omenescĭ, cum ḑisserămŭ, intrŏ în pesceră, şi uĭtându-se în tóte părţi-le, îşĭ ḑisse : «Ah! ce pĕcat mare cŏ n'am sciut [dĕ] maĭ nainte sĕ viŭ în pescera asta, ăncaĭ sĕ m'o fi săturat dĕ somnŭ, cŏ aicea sciŭ cŏ nicĭ dracu nu vine sĕ mĕ găséscă.»

118. [Vorbe-le] astea şi alte-le multe ḑicêndu'şĭ, şi ostenit cum ierà dĕ ne-somnŭ şi dĕ umblet, se culcŏ şi dormì ca duşi dĕ pĕ [1]) lume (*litter.* ca pierdut dîn lumea d'aicĭ).

119. Pĕ la mieḑu nopţi deşteptându-se, aude glas muierescŭ. Luĭ i se părù cŏ sûnt ḑini-le, şi speriindu-se, îşĭ ḑisse: «Aoleu! Sĕracu'mĭ dĕ mine! Blestemati-le dĕ ḑine, pînă şi aicĭ

1) *Le vulgaire dit aussi* după lume.

117. En prenant ce sentier, il marcha, il marcha jusqu'à ce qu'il fût arrivé dans une grotte abandonnée, grande et obscure, que cela semblait être [un] enfer. Le cerf, ayant les connaissances humaines, comme nous l'avons dit, entra dans la grotte, et en regardant de tous les côtés, il se dit : «Ah, quel grand dommage que je ne l'aie pas su plus tôt, je serais venu (*littér.* pour venir) dans cette grotte; au moins me serais-je rassasié de sommeil ; car ici je sais que pas même le diable ne viendra me trouver.»

118. En disant ces [choses] et beaucoup d'autres, et fatigué comme il était, [par manque] de sommeil et pour avoir marché (*littér.* et de marcher), il se coucha et il dormit comme s'il avait été loin de ce bas monde (*littér.* il dormit comme perdu du monde d'ici).

119. Vers minuit, en se réveillant, il entend [une] voix de femme. Il lui sembla que c'était (*littér.* sont) les fées, et s'en étant effrayé, il se dit : «Holà-là ! Malheureux que je [suis] ! Les maudites fées sont venues me

me aflară. Pînă amo (tora), ghine eram çerbu; ma tora çine scie cŏ çi va sĕ'm̃ĭ facă!»

120. Şi di frică se timse prifaptu ca mortu.

121. Veḑĭ cŏ açélle nu erà ḑîne, cum ìllĭ se părură a çerbu-luĭ; cŏ erà treĭ-le mire. Una din treĭ-le erà móşa çi ìllĭ se avea 'nvhisată şi 'llĭ avea spusă cŏ iu póte sĕ le află ḑîni-le, şi tóte câte alante.

122. Pisciréŭa açea veḑĭ cŏ erà cătichia a mire-lor. Miri-le allăgà iu allăgà, şi după m̃iéḑă-nópte îşĭ se adunà tu pisciréŭa açea. Miri-le, intrânda-luĭ tu pisciréŭă ca di tot-ună, lĕ am̃iurzì adilliat xen; şi muntrinda-luĭ prin tóte părţî-le, aflară laĭ-lu di çerbu tes şi prifaptu ca mortu. Atumçea ḑisse cama móşa miră cŏtră daŭĕ-le alante:

123. «Vedeţĭ aestu 'mpogru di çerbu? Iéste corbul di picurar Perpilliţa.»

---

venirà dĕ mĕ găsiră. Pîn' acuma ieram cerbŭ cum se cade (*litter.* bine eram cerbŭ); dar acuma cine scie ce o sĕ'mĭ facă!»

120. Şi dĕ frică se lungì (*litter.* se 'ntinse) prefăcêndu-se cŏ ierà mortŭ (*litter.* prefăcut ca mortŭ).

121. Veḑĭ cŏ allea nu ierà ḑîne, cum i se părù cerbu-luĭ; cŏ ierà alle treĭ ursitorĭ. Una dîn ielle treĭ ierà baba care i se arătasse 'n vis (*litter.* care i se 'nvisasse) şi'ĭ spusesse unde póte sĕ găséscă ḑîni-le, şi câte allea tóte (*litter.* şi tóte câte alle-lalte).

122. Pescera aia veḑĭ cŏ ierà locuinţa ursitori-lor. Ursitori-le allergà unde allergà, şi după mieḑu nopţi se adunà în pescera aia. Ursitori-le, intrând în pesceră ca tot-d'a-una, le mirosì a rĕsufflare dĕ străin (*litter.* rĕsuflare străină); şi uĭtându-se pîn tóte părţi-le, găsiră [pĕ] bietu cerbŭ întins (*adică* lungit) şi prefăcut ca mortŭ. Atuncea ursitórea a maĭ bĕtrână ḑisse ăllor lalte doo:

123. «Vedeţĭ [pĕ] sĕrmanu cerbu ăsta? Ieste ne-norocitu (*litter.* corbu) dĕ Perpilliţă păstoru.»

trouver même jusqu'ici. Jusqu'à présent, j'étais bien [un cerf]; mais maintenant qui sait ce qu'elles me feront!»

120. Et de peur, il s'étendit feignant d'être mort (*littér.* feint comme mort).

121. C'est que (*littér.* tu vois que) celles-là n'étaient pas des fées, comme cela sembla au cerf; mais c'était les trois Parques. L'une d'elles était la vieille femme qui lui avait apparu en rêve (*littér.* qui lui s'était rêvée) et lui avait dit où il pouvait trouver les fées, et aussi bien d'autres [choses].

122. C'est que (*littér.* tu vois que) cette grotte-là était l'habitation des Parques. Les Parques couraient par ci, par là (*littér.* couraient où elles couraient), et après minuit, elles se réunissaient dans cette grotte. Les Parques, en entrant dans la grotte, comme toujours, sentirent une haleine étrangère, et ayant regardé de tous les côtés, elles trouvèrent le pauvre cerf étendu et feignant [d'être] mort. Alors l'aînée des Parques dit aux deux autres:

123. «Voyez vous ce pauvre cerf? C'est le malheureux (*littér.* le corbeau) berger Perpillita.»

124. Iéra mira açea m̃ilgiucana ḑisse : «Care îllĭ erà mă-sa aistuĭ Perpillița? Cŏ 'm̃ĭ inși di minte.»

125. La 'ntrebarea a m̃ilgiucană-llieĭ miră, apăndisì açea cama m̃ica : «Tine îllĭ aĭ scriată tu partea a luĭ, ca sĕ llié ti nivéstă mușata a loc-luĭ Frosa, și nu sciĭ care îllĭ erà mă-sa ?»

126. «Póte cŏ iéste așì di ca-cum ḑîçĭ, adapse m̃ilgiucana ; mă ieŭ tru aistă minută nu'm̃ĭ adduc a minte. Spune'm̃ĭ, te pălăcărsescu.»

127. Atumçea ahurhì ma' m̃ica miră sĕ spună aeste : «Mă-sa al Perpillița erà hillïă di amirŏ, și avea un iaran care uă arîse și 'llĭ călcŏ (asparse) virghirĕtatea. Și di óra çi se sîmțì mă-sa al Perpillița sarçină, ma' nu 'llĭ arîse gura di arușine çi 'llĭ erà.

128. «Ḑîŭa çi vrea sĕ 'nfașe, ca să nu uă duchiéscă părințî-llĭ,

---

124. Iér ursitórea a mijlocie ḑisse : «[Óre] cine ierà muma (*litter.* mă-sa) lu Perpilliță ăsta ? Cŏ 'mĭ ișì dîn minte (*adică* cŏ am uĭtat).»

125. La 'ntrebarea ursitori a mijlocie, rĕspunse a mică : «Tu 'ĭ aĭ scris în partea luĭ cŏ o (*adică* tu aĭ scris cŏ o sĕ'ĭ fie ursita) sĕ ié dĕ nevastă [pĕ] Frosa frumósa pămîntu-luĭ, și nu sciĭ cine ierà mă-sa?»

126. «Póte cŏ o fi așeà cum ḑicĭ, adăogŏ a mijlocie; dar ieŭ în minutu ăsta nu 'mĭ adduc a minte. Spune tu, rogu-te.»

127. Atuncea începù ursitórea a maĭ mică sŏ spuie așeà : «Muma lu Perpilliță ierà fată dĕ 'mpĕrat, și avea un țiitor care o 'nșellŏ și'ĭ stricŏ fetia. Și cum se simțì muma lu Perpilliță [cŏ ie] 'nsărcinată, nu'ĭ maĭ rîse gura dĕ rușine ce 'ĭ ierà.

128. «[În] ḑiŭa cândŭ 'i a venit sĕ facă (*litter.* cândŭ vrea sĕ 'nfeșe), ca sĕ n'o dovedéscă (*litter.* pricépă) pă-

---

124. Quant à la Parque cadette (*littér.* la Parque moyenne), elle dit : «Quelle était la mère de ce Perpillita ? Car cela m'est sorti de la mémoire.»

125. A la demande de la Parque cadette, la plus jeune (*littér.* la plus petite) répondit : «[C'est] toi [qui] as écrit dans sa destinée (*littér.* dans sa part) qu'il prendra pour femme Frosa la [plus] belle de la terre, et tu ne sais pas qui était sa mère?»

126. «C'est peut-être ainsi que tu le dis, ajouta la cadette; mais moi en ce moment, je ne me [le] rappelle pas. Dis [le] moi, je t'[en] prie.»

127. Alors commença la plus jeune (*littér.* la plus petite) Parque à dire ceci : «La mère de Perpillita était fille de roi, et elle avait un amant qui l'a trompée et lui a pris sa virginité (*littér.* foulé la virginité). Dès l'instant que la mère de Perpillita se sentit enceinte, la bouche ne lui sourit plus, tant elle avait honte.

128. «Le jour où elle devait enfanter (*littér.* où elle voulait emmailloter), pour que ses parents n'en sachent rien (*littér.* ne la compren-

se furŏ de a casă, și se dusse trîșĭ tru marginea a politii-llieĭ, tr'ună casă la 'nă móșe órfănă, órfănă çi n'avea ti ună niçi-ună.

129. «Hillia d'amirŏ féçe ficior-lu açel corbul, și ne-avênda-luĭ tu çi sĕ'l înfașe, órfana móșă căvtŏ pitu tótă casa sĕ află vêr-'nă șogană, ma nu aflŏ di cât nisce lliçe di lână veclli, tu care îl înfășară; și luându-'l móșa sumsóră, după cum îllĭ dimăndŏ hillia d'amirŏ, se dusse și'l alăssŏ ningă ună pădure pi marginea a uneĭ valle.»

130. «Ghine ḑîçĭ, sor ma' m̃ică. Tora (amo) 'm̃ĭ addușĭŭ a minte di mă-sa a luĭ; ma nu'mĭ adduc a minte cum di se féçe çerbu.»

131. Atumçea ḑîsse móșa miră: «Nu pot sĕ cunnoscu, soro m̃ilgiucană, çi va sĕ'țĭ hibă prifaçirea aestă cŏ nu'țĭ adduçĭ a minte cum se féçe çerbu. Nu ești tine çi me pitricușĭ sĕ 'llĭ me 'nvhiseḑŭ

---

rinți, fugì pĕ furișĭ (*litter.* se furŏ) d'a casă, și se dusse tocma [1]) la marginea orașu-luĭ, într'o casă la o babă sĕracă, sĕracă care n'avea nimic, nimic (*litter.* n'avea din una nicĭ-una).

129. «Fata dĕ 'mpĕrat născù copillu alla ne-norocitu, și ne-avênd în ce sĕ'l înfeșe, sĕraca babă căutŏ pîn tótă casa sĕ găséscă fr'uă cârpă, da nu găsì dĕ cât nisce içe dĕ lână vechĭ, în care 'l înfășară; și luându-'l baba [la] subțióră, după cum îĭ poruncisse fata dĕ 'mpĕrat, se dusse și'l lăssŏ lûngă uă pădure pĕ marginea uneĭ văĭ.»

130. «Bine ḑicĭ, soro maĭ mică. Acuma 'mĭ addusseĭ a minte dĕ mă-sa; dar nu 'mĭ adduc a minte cum dĕ se făcù cerbŭ.»

131. Atuncea ḑisse ursitórea a maĭ bĕtrână: «Nu pos' sĕ 'nțelleg, soro mijlocie, ce sĕ fie prefăcĕtoria asta a ta cŏ nu'țĭ adducĭ a minte cum [dĕ] se făcù cerbŭ. Nu ieștĭ tu care mĕ trimeseșĭ sĕ mĕ arăt luĭ în vis (*litter.*

nent pas), elle se déroba (*littér.* elle se vola de la maison), et elle s'en alla jusqu'à l'extrémité de la ville, dans une maison chez une vieille femme pauvre, pauvre qui n'avait absolument rien (*littér.* qui n'avait d'une aucune).

129. «La fille de roi enfanta ce malheureux (*littér.* ce corbeau) garçon, et n'ayant pas de quoi l'emmailloter, la pauvre vieille chercha dans toute la maison pour trouver quelque loque, mais elle ne trouva que quelques vieilles lices de laine, dans lesquels elles l'emmaillotèrent; et la vieille, le prenant sous l'aisselle, comme le lui avait demandé la fille de roi, alla le déposer auprès d'une forêt, sur le bord d'une vallée.»

130. «Tu dis bien, [ma] plus petite soeur. Maintenant je me rappelle sa mère; mais je ne me rappelles pas comment il fut fait cerf.»

131. Alors la plus vieille Parque dit: «Je ne peux savoir, [ma] soeur cadette, ce que signifie (*littér.* ce que cela te sera) cette dissimulation; [pourquoi dis-tu] que tu ne te rappelles pas comment il est devenu cerf? N'est-ce pas toi qui m'as envoyée [pour] lui apparaître en rêve

1) *On dit aussi* tuma.

cându durm̃ia în pădure? Nu eşti tine çi 'm̃ĭ dimăndaşĭ sĕ 'llĭ spun cŏ iu póte sĕ le află ḑini-le? Nu eşti tine çi 'm̃ĭ ḑisseşĭ sĕ 'llĭ spun cŏ aŭă sĕ vhină ḑini-le cu tótă muşata loc-luĭ Frosa, sâmbătă sĕ se ascaldă? Şi tora, cum ḑîçĭ cŏ nu sciĭ cum se féçe çerbu? Ia, cŏ 'llĭ spuşĭŭ atumçea tóte câte îm̃ĭ dimăndaşĭ. Şi se dusse, 'mpogrul, pînă acloçe, şi ti ună i daŭĕ orĭ muntrire çi féçe pi Frosa, care 'llĭ uă aĭ scriată tu partea 'llĭ, trapse ni-trapte-le treĭ añĭ de ḑîlle, prifaptu în çerbu, şi Dumniḑĕŭ scie çi are sĕ tragă nica.»

132. Iéra m̃ilgiucana lĕ ḑisse: «Avḑi, tine, sor ma' mare, cu tot tine, sor ma' m̃ică? Cu mare lişuréţă Perpilliţa póte sĕ se facă om; şi cu mare lişuréţă póte sĕ se ducă sĕ 'şĭ llié ti nivéstă muşata a loc-luĭ Frosa, çi 'llĭ am scriată tu parte, care, di óra çi 'l veḑù

---

sĕ'ĭ mĕ viseḑŭ) cândŭ dormea 'n pădure? Nu ieştĭ tu care 'mĭ poruncişĭ sĕ'ĭ spuĭ unde póte sĕ găséscă ḑîni-le? Nu ieştĭ tu care 'mĭ ḑisseşĭ sĕ'ĭ spuĭ cŏ o sĕ viie ḑîni-le d'împre-ună cu Frosa frumósa pămîntu-luĭ, sâmbătă sĕ se scalde? Şi acuma, cum [dĕ] ḑicĭ cŏ nu sciĭ cum se făcù cerbŭ? Ia, ĭĭ spuseĭ atuncea tóte câte 'mĭ poruncişĭ [sĕ'ĭ ḑic]. Şi se dusse, sĕrmanu, pîn acolo, şi pentru o dată or dĕ doo orĭ cŏ se uĭtŏ la Frosa (*litter.* şi pentru una orĭ doĕ orĭ privire ce făcù pĕ Frosa), [pĕ] care aĭ scris-o în partea luĭ (*adică* pĕ care aĭ ursit-o sĕ fie a luĭ), trasse ce n'a maĭ tras (*litter.* trase ne-trase-le), treĭ annĭ dĕ ḑîlle, prefăcut în cerbŭ, şi Dumneḑeŭ scie ce are sĕ [maĭ] tragă âncă.»

(*littér.* que je me lui rêve), lorsqu'il dormait dans la forêt? N'est-ce pas toi qui m'as ordonné de lui dire où il pouvait trouver les fées? N'est-ce pas toi qui m'as dit de lui dire que les fées allaient venir avec Frosa la [plus] belle de la terre, samedi [pour] se baigner? Et maintenant, comment dis-tu que tu ne sais pas comment il est devenu cerf? Je lui dis alors (*littér.* Voilà que je lui dis alors) tout ce que tu m'avais ordonné [de lui dire], et il s'en alla, le pauvre, jusque là et pour avoir regardé une ou deux fois Frosa (*littér.* et pour une ou deux fois regard qu'il fit sur Frosa), que tu lui as destinée (*littér.* que tu lui as écrite dans sa part), il a souffert les [choses] non [encore] souffertes [pendant] trois ans (*littér.* trois années de jours), changé en cerf, et Dieu sait ce qu'il va encore souffrir.»

132. Iér mijlocia le ḑisse: «Auḑĭ, soro maĭ mare, şi tu, soro maĭ mică? Cu mare uşurinţă Perpilliţă póte sĕ se facă om; şi cu mare uşurinţă póte sĕ se ducă sĕ ié dĕ nevastă [pĕ] Frosa frumósa pămîntu-luĭ, [pĕ] care 'ĭ am scris-o ieŭ în partea [luĭ] (*adică* pĕ care am ursit-o ieŭ sĕ fie a luĭ), [şi] care, dĕ când îl vĕḑù când iea

132. Quant à la seconde [Parque], (*littér.* celle du milieu), elle leur dit: «Entends-tu, soeur aînée, et toi aussi (*littér.* avec tout toi) soeur plus jeune (*littér.* plus petite)? Perpillita peut redevenir homme avec grande facilité; et il peut avec grande facilité aller prendre pour femme Frosa la [plus] belle de la terre, que je lui ai destinée (*littér.* que je lui ai écrite dans sa part), [et] qui, depuis le moment qu'elle le

cându iea se ascăldà cu ḑîni-le tru baltă, mintea di la iel nu 'llĭ fuge. Ma lipsésce sĕ scibă corbul di Perpillița çi și cum sĕ facă.»

133. «Ca çi ursesci sĕ facă?» Întribŏ mira ma' mică?

134. «Ia că çi: Sĕ se scólă și sĕ se ducă la Munte-le di Marmare. Aclò are ună pisceréŭă mare ca bună-óră aestă. Sĕ se ascundă 'năuntru și sĕ nu cărléḑă hicĭ. Sĕ aștéptă pînă çi va sĕ vhină ḑîni-le. Iélle, de câte orĭ se ducŭ di se ascaldă, îșĭ alassă cămeșĭ-le tu açea pisceréŭă, și se ducŭ gulișane di se ascaldă. Atumçea iel sĕ llié cămeșĭ-le și sĕ trécă pitu nĕsse di câte treĭ orĭ, și tr' óră îșĭ se façe om di ca cum 'șĭ erà. Și așì, di óra açea lipsésce sĕ 'șĭ învéscă treĭ-le cămeșĭ a ḑîni-lor pi iel, și sĕ nu le scótă pînă cându va sĕ móră.»

---

se scăldà cu ḑîni-le în lac, mintea dĕ la iel nu'ĭ [maĭ] fuge. Da trebue sĕ scie ne-norocitu (*litter.* corbu) dĕ Perpillița ce [fel] și cum sĕ facă.»

133. «Ca ce poruncescĭ sĕ facă?» Întrebŏ ursitórea a maĭ mică.

134. «Uĭte ce: Sĕ se scóle și sĕ se ducă la Munte-le dĕ Marmură. Acolo ieste uă pesceră mare ca buni-óră asta. Sĕ se ascunḑă 'năuntru și sĕ nu cârșĭnéscă dĕ loc. Sĕ aștepte pînă o venì ḑîni-le. Ielle, dĕ câte orĭ se ducŭ sĕ se scalde, îșĭ lassă cămĕși-le în pescera aia, și se ducŭ gólle dĕ se scaldă. Atuncea iel sĕ ié cămĕși-le și sĕ trécă pîntr' înse-le dĕ câte treĭ orĭ, și în dată se face om după cum ierà. Și așeà d'acilea 'n colo trebuie sĕ'șĭ puie pĕ iel alle treĭ cămĕșĭ alle ḑîni-lor, și sĕ nu le scóță pînă când o murì.»

vit lorsqu'elle se baignait avec les fées dans le lac, elle ne cessse de penser à lui (*littér.* son esprit ne s'enfuit pas de lui). Mais il faut que le malheureux (*littér.* le corbeau de) Perpillita sache ce qu'il doit faire (*littér.* ce que et comment faire).»

133. «Que commandes-tu qu'il fasse?» Demanda la plus jeune Parque.

134. «Le voici: Qu'il se lève et qu'il aille à la Montagne de Marbre. Là il y a une grotte dans le genre de celle-ci (*littér.* comme par exemple celle-ci). Qu'il se cache dedans et qu'il ne profère pas [un] mot. Qu'il attende jusqu'à ce que les fées [y] viennent. Elles, toutes les fois qu'elles vont se baigner, laissent leur chemises dans cette grotte-là, et elles vont [toutes] nues se baigner. Alors, qu'il prenne les chemises, et qu'il passe à travers (*c'est-à-dire* à travers les chemises), par trois fois, et de suite il redeviendra homme comme il l'était. Et ainsi, à partir de ce moment-là il faut qu'il se revête des trois chemises des fées (*littér.* qu'il se vête sur lui), et qu'il ne les ôte plus jusqu'à sa mort.»

135. «Aestă ghine uă spuseşĭ, şi aşì iéste, ḑisse ma' móşa miră; ma cu çi lişuréţă va sĕ pótă sĕ llié şi Frosa ti nivéstă, çi uă aŭă scăpitată ḑiñĭ-lli şi ḑini-le pînă la munti-le cu apă vhie şi apă mórtă?»

136. «Luarea ali Frosă iéste cama lişor de cât luarea a cămeşĭ-lor,» ḑisse m̃ilgiucana.

137. «Cŏ-çe?» Întribŏ açea ma m̃ica.

138. «Cŏ ma sĕ hibă sĕ'l duchiéscă ḑini-le cŏ iéste tu pisciréŭă intrat, îl agudescu şi'l alassă mortu tu loc-lu açel. Ma di cara sĕ lĕ llié cămeşĭ-le, atumçea ḑini-le nu aŭă anacră sĕ 'llĭ facă çi-va; de cât, vorŭ, nu vorŭ, va sĕ 'llĭ sta cu mâñi-le dininte, şi 'ncllinân-du-'lli-se vorŭ sĕ 'llĭ ḑică: «Çi ursesci, dómne?» Iel, avunda-luĭ treĭ-le cămeşĭ învescute pi trup-lu a luĭ, sĕ lĕ ḑică: «Duçeţĭ-vĕ

---

135. «Asta bine o spuseşĭ, şi aşeà ieste, ḑisse ursitórea a maĭ bĕtrână; da cu ce uşurinţă (*adică* înlesnire) o sĕ pótă sĕ ié dĕ nevastă pĕ Frosa, pĕ care a dĕpărtat-o ăĭ *ḑînĭ* şi alle ḑîne [tocma] pînă la munte-le cu apă vie şi apă mórtă?»

136. «Luarea Frosi ieste maĭ uşióra (*adică* maĭ lesne) dĕ cât luarea cămĕşi-lor,» ḑisse a mijlocie.

137. «Dĕ ce?» Întrebŏ a maĭ mică.

138. «[Pentru] cŏ daca o fi sĕ simţă ḑîni-le cŏ a intrat în pesceră, îl lovesce şi'l lassă mort în locu alla. Dar daca le o luà cămĕşi-le, atuncea ḑîni-le n'aŭ putere sĕ'ĭ facă nimic; dĕ cât, cu voie, fŏră voie, o sĕ'ĭ stea cu mâĭni-le dînainte, şi 'nchinându-'i-se orŭ sĕ'ĭ ḑică: «Ce poruncescĭ, dómne?» Iel, avênd alle treĭ cămĕşĭ puse pĕ trupu luĭ, sĕ le ḑică: «Duceţi-vĕ

135. «Tu as bien dit cela, et cela est ainsi, dit l'aînée (*littér.* la plus vieille) des Parques; mais de quelle manière (*littér.* avec quelle facilité) pourra-t-il prendre pour femme Frosa, que les génies et les fées ont conduite (*littér.* fait disparaître) jusque dans la montagne à l'eau vive et à l'eau morte?»

136. «Prendre Frosa (*littér.* la prise de Frosa) est plus facile que prendre les chemises,» dit la seconde [Parque] (*littér.* celle du milieu).

137. «Pourquoi?» Demanda la plus jeune (*littér.* la plus petite).

138. «Parce que si les fées viennent à se douter qu'il est entré dans la grotte, elles le frapperont et le laisseront mort sur place (*littér.* en cet endroit-là). Mais s'il leur prend les chemises, alors les fées n'auront pas le pouvoir de rien faire contre lui, mais bon gré, mal gré (*littér.* elles veulent, elles ne veulent), elles resteront devant lui les mains jointes (*littér.* les mains devant), et en s'inclinant devant lui, elles lui diront: «Qu'ordonnes-tu, seigneur?» Lui, en ayant les trois chemises placées (*littér.* vêtues) sur son corps, qu'il leur dise:

sĕ 'm̃ĭ adduçeţĭ baĭ-lu cal cu arpite.» Iélle, vorŭ, nu vorŭ, va sĕ se ducă şi va sĕ 'llĭ lu adducă. Funda-luĭ luat cal-lu balliŭ cu arpite, va sĕ 'nvéţă Perpilliţa cum şi çi sĕ facă tu tóte nivolliurĭ-le. Ḑĭni-le va sĕ 'llĭ facă multe pălăcăriĭ şi multe colăchiĭ ca sĕ'l plănéscă sĕ lĕ dea cămeşĭ-le; ma sĕ nu se arîdă sĕ lĕ le dea, cŏ tr' óră móre.»

139. Atumçea, ma' m̃ica miră ḑîsse : «Multu muşat le spuseşĭ tóte; de cât, di iu sĕ le scibă aiste mistirvhiurĭ, mărat-lu di Perpilliţa?»

140. Iéra móşa miră ḑîsse : «Dumniḑĕŭ sĕ 'llĭ hibă agiutor a laĭ-luĭ gione Perpilliţa! Di cât, ca vaĭ di iel çi 'şĭ se află tu ahtare hală.»

141. Çerbul (Perpilliţa), de câte sbóră sburîră miri-le, tóte le ascultŏ şi 'şĭ le băgŏ ghine tu minte.

---

sĕ'mĭ adduceţĭ callu bréḑŭ cu aripĭ.» Ielle, dĕ voie, dĕ nevoie, o sĕ se ducă şi o sĕ 'i 'l adducă. O dată luat (*litter.* fiindŭ luat) callu bréḑŭ cu aripĭ, [iel] o sĕ 'nveţe [pĕ] Perpilliţă cum şi ce [fel] sĕ facă la tóte nevoi-le. Ḑîni-le o sĕ'ĭ facă multe rugăminte şi multe linguşirĭ ca sĕ'l înşelle sĕ le dé cămĕşi-le, da sĕ nu se 'nşelle sĕ li le dea, cŏ în dată móre.»

139. Atuncea, ursitórea a maĭ mică ḑisse : «Fórte bine le spuseşĭ tóte; dĕ cât, dĕ unde sĕ scie [lucruri-le] astea ascunse-le, sĕrmanu dĕ Perpilliţă ?»

140. Iér ursitórea a maĭ bĕtrână ḑisse : «Dumneḑeŭ sĕ'ĭ fie [dĕ] ajutor sĕrmanu-luĭ tînĕr Perpilliţă ! Dĕ cât, vaĭ de iel cŏ se află în aşeà stare.»

141. Çerbu (Perpilliţă), câte vorbe vorbiră ursitori-le, [pĕ] tóte le ascultŏ şi le băgŏ în cap (*litter.* în minte).

«Allez me chercher le cheval *baille*[1]) ailé.» De gré ou de force (*littér.* elles veulent, elles ne veulent), elles s'en iront et elles le lui amèneront. Étant [une fois] pris, le cheval *baille* ailé apprendra à Perpillita ce qu'il doit faire (*littér.* comment et ce qu'il fasse) en cas de nécessité (*littér.* dans toutes les nécessités). Les fées lui feront beaucoup de prières et de flatteries pour le tromper [et] pour qu'il leur rende les chemises; mais qu'il ne fasse pas la faute (*littér.* qu'il ne se trompe pas) de les leur rendre, car il mourrait sur l'heure.

139. Alors la Parque la plus jeune (*littér.* la plus petite) dit : «Tout cela est bel et bon (*littér.* tu racontes toutes très-beau); mais d'où [veux-tu] que le pauvre Perpillita sache tous ces mystères ?»

140. Quant à la plus âgée des Parques, elle dit : «Que Dieu soit [en] aide au pauvre jeune [homme] Perpillita ! Mais malheur à lui s'il se trouve dans un pareil état.»

141. Le cerf (Perpillita) écouta toutes les paroles que disaient les Parques, et il se les mit bien dans l'esprit.

1) Balliŭ, (prononcez *baille* ou plutôt *balhu*), et avec l'article bal-lu, signifie *marqué au front d'une étoile blanche.* En celtique, *bal* (avec *l* mouillé, voir dans *Littré* le mot *balzan*) veut dire aussi tache blanche au front d'un cheval. Le mot macédo-roumain balliŭ et le mot celtique *bal*, s'écrivent différemment, mais se prononcent presque de la même manière, et ont un sens identique.

142. Apirindu-uă Dumniḑĕŭ diminéța, çerbul îșĭ inșì ditu 'ntunericósa pisciréŭă, și 'șĭ luŏ géni-le și pădurĭ-le allăgânda-luĭ ḑiŭă și nópte di munte 'n munte pînă çi agiumse la Munte-le de Marmară. Agiungênda-luĭ aclò, căvtŏ 'n sus, căvtŏ 'n ghios; cu mizia déde di pisciréŭa di marmare. Intrânda-luĭ 'năuntru, se hipse tr'un cohĭŭ, adunându-se ca glliem.

143. Și așiçe, după multă așteptare ci lĕ féçe, na iu vinneră și ḑîni-le. Ună intrare tu pisciréŭă, ḑîna açea ma' marea ḑîsse :

144. «Nu sciŭ çi îñĭ añiurzésce. Adilliat ca di pravdă? Ca di om?»

145. Iéra a çerbu-luĭ (al Perpillița) îllĭ se duçea câte șépte, cându avḑì sbóră-le aiste.

146. Alante ḑîne ḑîsseră : «Caĭ laĭ om, caĭ laĭ pullĭŭ va sĕ pótă sĕ vhină pînă aŭaçe?»

---

142. Făcêndu-se ḑiŭă (*litter.* dĕschiḑêndŭ Dumneḑeŭ diminéța), cerbu ișì dîn a pescеră întunecósă și apucŏ pîn poienĭ și pîn pădurĭ, allergândŭ ḑi și nópte dîn munte 'n munte pînă ajunse la Munte-le dĕ Marmură. Ajungênd acolo, căutŏ 'n sus, căutŏ 'n jos; d'abià dette dĕ pescera dĕ marmură. Intrând înăuntru, se vîrî (*litter.* se 'nfipse) într'un colțŭ ghemuindu-se (*litter.* adunându-se ca ghiem).

143. Și așeà, după ce le așteptŏ mult, (*litter.* după multă așteptare ce le făcù) iécă cŏ veniră și ḑîni-le. Cum intrară (*litter.* uă intrare) în pesceră, ḑîna a maĭ mare ḑisse :

144. «Nu sciŭ a ce miróse. Rĕsufflare ca dĕ fiéră? Ca dĕ om?»

145. Iér cerbu-luĭ (lu Perpillița) i se făcù frică nevoie mare (*litter.* i se ducea câte șépte) când auḑì vorbe-le astea.

146. Alle lalte ḑîne ḑisseră : «Ce om ne-norocit, ce passĕre ne-norocită o sĕ pótă sĕ viie pîn' aicĭ?»

142. Le jour étant venu (*littér.* Dieu ouvrant la matinée), le cerf sortit de la grotte obscure, et il prit [à travers] les clairières et les forêts, en courant jour et nuit de montagne en montagne jusqu'à ce qu'il fût arrivé à la Montagne de Marbre. Arrivé là, il chercha en haut, il chercha en bas; avec peine il trouva (*littér.* donna-t-il de) la grotte de marbre. En y entrant, il se fourra (*littér.* il se ficha) dans un coin en se pelotonnant (*littér.* se remassant comme peloton).

143. Et ainsi, après qu'il les eût longuement attendues (*littér.* après beaucoup d'attente qu'il leur fit), voilà que les fées arrivèrent. Une fois entrées (*littér.* une entrée) dans la grotte, l'aînée des fées (*littér.* la plus grande des fées) dit :

144. «Je ne sais pas quelle odeur je sens. [Une] haleine d'animal? D'homme?»

145. Quant au cerf (Perpillita), il eut une terrible peur (*littér.* il lui s'en allait par sept) quand il entendit ces mots.

146. Les autres fées dirent : «Quel [est le] malheureux homme, quel [est le] malheureux oiseau qui puisse venir jusqu'ici?»

147. «Nu sciŭ; ma ahtare m̃iurismă îm̃ĭ vhine,» adapse tot ma' marea ḑînă.

148. Iéra ma' m̃ica lĕ ḑisse : «De, sor! Cŏ n'are çi-va. Ma haĭ sĕ nĕ dispulliămŭ, cŏ tréçe óra.»

149. Aşì, cu sbor-lu a ma' m̃ică-llieĭ se dispulliară amintreĭ-le, şi se dussiră sĕ se ascaldă iu tot-una.

150. Perpilliţa, fŏră sĕ chiérdă niçi 'nă minută, după fuga a lor, se smulse ditu cohia çi erà hiptu, şi tr' óră luŏ cămeşĭ-le cu gura'llĭ, şi trecĕndu de câte treĭ orĭ pit' nĕsse, di ca cum avea ḑîsă m̃ilgiucana miră, îşĭ se féçe om cama muşat di çi erà.

151. Veḑundu-se om, se hărisì multu; şi tóte câte arélle avea traptă tu treĭ-lli añĭ çi erà çerbu, tru minută le agrĕşì. Luŏ treĭ-le cămeşĭ şi 'şĭ le 'nvescù una pisti alantă, di ca cum mira avea ḑîsă;

---

147. «Nu sciŭ: dar as-fel dĕ miros îmĭ vine,» adăugŏ tot ḑîna a maĭ mare.

148. Iér a maĭ mică le ḑisse : «De, soro! Cŏ nu e nimic. Ci haĭ sĕ ne dĕspuiemŭ, cŏ trece vremea.»

149. Şi după vorba ăllĭĭ maĭ micĭ se dĕspuiară câteşĭ trelle, şi se dusseră sĕ se scalde unde [se ducea] tot-d'a-una.

150. Perpilliţă, fŏră sĕ piérḑă nicĭ un minut, după plecarea lor, işì (*litter.* se smulse) dîn colţu unde ierà vîrît, şi în dată luŏ cămĕşi-le cu gura, şi trecĕndŭ dĕ câte treĭ orĭ pîntr'înse-le, cum ḑissesse ursitórea a mijlocie, se făcù om maĭ frumos dĕ cât fussesse (*litter.* de cât ierà).

151. Vĕḑêndu-se om, se bucurŏ multŭ; şi tóte relle-le câte trăssesse în ăĭ trĕĭ annĭ cât fussesse (*litter.* cât ierà) cerbŭ, în minutu alla le uĭtŏ. Luŏ alle treĭ cămĕşĭ şi le puse pĕ dînsu (*litter.* şi îşi le 'mbrăcŏ) una peste alta, cum ḑissesse ursitórea;

147. «Je ne sais pas; mais [c'est une] odeur de ce genre [qui] m'arrive,» ajouta encore la fée aînée (*littér.* la plus grande).

148. Mais la plus jeune (*littér.* la plus petite) leur dit : «Eh, [mes] soeurs! Il n'y a rien. Mais déshabillons-nous, car l'heure passe.»

149. Ainsi, sur la proposition (*littér.* avec la parole) de la plus jeune, elles se déshabillèrent toutes les trois, et elles s'en allèrent se baigner [là] où [elles allaient] toujours.

150. Perpillita, sans perdre une minute (*littér.* ni une minute), après leur départ, s'arracha du coin où il était fourré (*littér.* fiché), et de suite il prit les chemises avec sa bouche, et en passant par trois fois à travers comme [le] lui avait dit la seconde (*littér.* la moyenne) Parque, il redevint homme plus beau qu'il ne l'avait été (*littér.* qu'il était).

151. En se voyant homme, il se réjouit beaucoup; et toutes les mauvaises [choses] qu'il avait souffertes pendant les trois années qu'il avait été (*littér.* qu'il était) cerf, en une minute il les oublia. Il prit les trois chemises et il s'en revêtit l'une sur l'autre, comme la Parque [l']avait dit;

şi 'nchisì hărios sĕ se ducă la balta dit vulógă ca sĕ védă ḑîni-le şi sĕ le crépă.

152. Agiungênda-luĭ aclò, şiḑù sum un arbure di ningă baltă, şi muntrì pe ḑîne. Cându iélle îl veḑură, se 'nşerpicară, şi inşindu dit baltă, tr' óră allăgară la pisciréŭa di marmare ca sĕ'şĭ învéscă că-meşĭ-le; ma ni-aflându çi-va, marea ḑînă ḑisse :

153. «Nu vĕ ḑîşiŭ ieŭ cŏ am̃iurzea adilliat di pravdă i di om? Çi sĕ nĕ façimŭ tora, cu arĕŭ-lu çi păţîmmu? Ah, sor ma' m̃ică, çi fiçeşĭ? Cum nĕ plănimmu pi sbor-lu a tĕŭ, şi nu căvtămmu pit tóte părţî-le a pisciréŭă-llieĭ? Cŏ blăstimat-lu di Perpilliţa 'năuntru erà. Ḑî-nĕ çi sĕ façimŭ şi çi sĕ adărămŭ.»

154. «Çi sĕ vĕ ḑîc şi çi sĕ nu vĕ ḑîc? Cum féçimŭ, aflămmu,»

şi plecŏ bucuros sĕ se ducă la lacu dîn livede ca sĕ vaḑă ḑîni-le şi sĕ le [facă sĕ] crape [dĕ necaḑŏ].

152. Ajungênd acolo, şeḑù supt un pom dĕ lûngă lac, şi se uĭtŏ la ḑîne. Când îl vĕḑură ielle, se 'nrĕutăţiră ca şerpi, şi işindŭ dîn lac, în dată allergară la pescera dĕ marmură ca sĕ'şĭ puie cămĕşi-le (*litter.* ca sĕ'şĭ îmbrace cămĕşi-le); da ne-găsindŭ nimic, ḑîna a mare ḑisse :

153. «Nu vĕ ḑisseĭ ieŭ cŏ mirosea [a] rĕsufflare dĕ fiéră or dĕ om? Ce sĕ ne facemŭ acuma cu rĕutatea ce păţirămŭ? Ah, soro maĭ mică, ce făcuşĭ! Cum ne luarămŭ noĭ după vorba ta, şi nu căutarămŭ pîn tóte părţi-le pesceri? Cŏ blestematu dĕ Perpilliţă ierà 'năuntru. Spuni-ne ce sĕ facemŭ şi ce sĕ dregemŭ.»

154. «Ce sĕ vĕ spuĭ şi ce sĕ nu vĕ spuĭ? Cum făcurămŭ, [aşeà] găsi-

et il partit réjoui pour s'en aller au lac du pré pour voir les fées et [pour] les [faire] crever [de dépit].

152. En arrivant là-bas, il s'assit sous un arbre à côté du lac, et il regarda les fées. Lorsqu'elles le virent, elles devinrent furieuses comme des vipères (*littér.* elles se firent serpents), et en sortant du lac, elles coururent de suite à la grotte de marbre pour revêtir leurs chemises; mais n'[y] trouvant rien, l'aînée des fées (*littér.* la grande fée) dit :

153. «Ne vous ai-je pas dit que [cela] sentait l'haleine d'animal ou d'homme? Qu'allons-nous devenir avec cette fâcheuse aventure (*littér.* avec le mal que nous pâtîmes)? Ah, [ma] plus jeune (*littér.* plus petite) soeur! Comment nous sommes-nous fiées à tes propos (*littér.* comment nous sommes-nous trompées sur ta parole [1]), et n'avons-nous pas cherché dans toutes les parties de la grotte? Car le maudit Perpillita était dedans. Dis-nous ce que nous [devons] faire et entreprendre.»

154. «Que vous dirais-je et que ne vous dirais-je pas? Il nous est arrivé ce que nous méritons (*littér.* Comment nous fîmes, nous trou-

1) *En danubien :* Comment nous primes-nous après ta parole?

ḑîsse ma' m̃ica ḑînă. «Çi urutéţă nĕ féçe Perpilliţa a naŭĕ, di 'l féçimŭ sĕ allagă treĭ añĭ di ḑîlle çerbu pi tu munţi? Tu margine, câte sĕ ḑîçimŭ, tóte le avemŭ chirute. Cara cu bunéţă şi cu pălăcărie, vrea sĕ puteamŭ sĕ'l plănimŭ ca sĕ nĕ dea cămeşĭ-le, ghine cu ghine; cŏ de nu, va sĕ tragimŭ ni-trapti-le, şi noĭ, cum trapse şi iel di pi bună inimă.»

155. Se sculară 'nfărmăcate şi lipisite, şi vinneră 'năintea al Perpilliţa. Încllinându-se amintreĭ-le cu mâñi-le pi chieptu, îllĭ ḑîsseră: «Çi ursesci, dómne?»

156. Iéra Perpilliţa lĕ ḑîsse: «Duçeţĭ-vĕ sĕ'm̃ĭ adduçeţĭ baĭ-lu cal cu arpite.»

157. Ḑîni-le, ca sĕ pótă sĕ'l plănéscă, îllĭ ḑîsseră: «Ghine, dómne; ma nu veḑĭ cŏ himŭ gulişane? Cum sĕ m̃iérgimŭ sĕ'ţi adduçimŭ

---

rămŭ,» ḑisse ḑina a maĭ mică. «Ce rĕŭ ne făcù noo Perpilliţă, dĕ'l făcurămŭ sĕ allerge treĭ annĭ dĕ ḑille cerbŭ pîn munţĭ? Acuma (*litter.* în margine), or ce omŭ ḑice ie da surda (*litter.* câte sĕ ḑicemŭ, le amŭ pierdut tóte). Daca cu bini-le şi cu rugăminte amŭ puté sĕ'l înşellămŭ sĕ ne dea cămĕşi-le, ce bine ar fi! (*litter.* bine cu bine); iér dĕ nu, o sĕ tragemŭ şi noĭ, ce n'amŭ maĭ tras (*litter.* ne-trase-le), [după] cum trasse şi iel fĕră s'o fi făcut fr'un rĕŭ (*litter.* dĕ pĕ bună inimă).»

155. Se sculară supĕrate foc (*litter.* otrăvite) şi 'ntristate, şi veniră 'naintea lu Perpilliţă. Închinându-se câteşĭ trelle cu mâĭni-le la pieptŭ, îĭ ḑisseră: «Ce poruncescĭ, dómne?»

156. Iér Perpilliţă le ḑisse: «Duceţi-vĕ sĕ'mĭ adduceţĭ callu bréḑŭ cu aripĭ.»

157. Ḑîni-le, ca sĕ pótă sĕ'l înşelle, îĭ ḑisseră: «Bine, dómne; da nu veḑĭ cŏ sûntemŭ gólle? Cum sĕ ne ducemŭ (*litter.* cum sĕ mergemŭ) sĕ-ţĭ

---

vâmes),» dit la plus jeune fée. «Quel mal nous a fait Perpillita pour que nous l'eussions fait courir [pendant] trois années (*littér.* trois années de jours) cerf à travers les montagnes? Enfin, tout ce que nous dirions serait inutile (*littér.* En marge, combien nous dirions, nous les avons toutes perdues). [Ah!] Si par la douceur (*littér.* la bonté) et par les prières, nous pouvions le tromper [de manière à ce] qu'il nous rende les chemises, [ce serait] fort bien (*littér.* bien avec bien); si non, nous allons souffrir des [choses] non [encore] souffertes, nous aussi, comme il a souffert lui sans qu'il nous eût fait de mal (*littér.* comme il a souffert lui aussi selon bon coeur).»

155. Elles se levèrent très en colère (*littér.* empoisonnées) et attristées, et elles vinrent devant Perpillita. S'inclinant toutes les trois, les mains [jointes] sur la poitrine, elles lui dirent: «Qu'ordonnes-tu, seigneur?»

156. Et Perpillita leur dit: «Allez me chercher le cheval *baille* ailé.»

157. Les fées, pour pouvoir le tromper, lui dirent: «[C'est] bien, seigneur; mais ne vois-tu pas que nous sommes nues? Comment irions-

baĭ-lu cal cu arpite, care lipsésce sĕ tréçimŭ pitu şépte amirărillĭ ?»

158. «Nu sciŭ mine cum va sĕ m̃iérgiţĭ, nici sciŭ cum va sĕ façiţĭ. Baĭ-lu cal cu arpite voĭŭ sĕ 'm̃ĭ lu adduçiţĭ tr' óră; cŏ de nu, drac-lu vĕ llié!..»

159. Ḑîni-le veḑunda-luĭ cŏ Perpilliţa lĕ se 'nîirì, plecară capite-le, şi se dussiră sĕ 'llĭ adducă căvtat-lu cal.

160. După multă i puçînă óră, na le cŏ agiumsiră cu tot cal. Dându'llĭ cal-lu, căḑură pi ginuclli şi îl pălăcărsiră cu lăcrĕm̃ĭ ca sĕ lĕ dea căm̃eşĭ-le. Cu tot plângul şi pălăcării-le çi 'llĭ féçiră, Perpilliţa ma' nu s'arîse sĕ lĕ dea cămeşĭ-le; de cât lĕ ḑisse :

161. «Voĭ me fécitŭ çerbu, di trapşiŭ ni-trapti-le treĭ añĭ; şi voĭ,

---

adducemŭ callu bréḑŭ cu aripĭ, [pentru] care trebue sĕ trecemŭ pîn şépte 'mpĕrăţiĭ ?»

158. «Nu sciŭ ieŭ cum o sĕ mergeţĭ, nicĭ cum o sĕ faceţĭ. Callu bréḑŭ cu aripĭ voĭŭ sĕ mi'l adduceţĭ în dată; cŏ dĕ [unde] nu, dracu vĕ ié!..»

159. Ḑîni-le vĕḑêndŭ cŏ Perpilliţă se necăjì pĕ ielle, îşĭ plecară capu (*litter.* plecară capeti-le) şi se dusseră sĕ'ĭ adducă callu cerut.

160. După ce maĭ trecù cât-va (*litter.* după multă or puçină vreme), iécă-le cŏ se 'ntórseră (*litter.* ajunseră) cu cal [cu] tot. Dându'ĭ callu, căḑură 'n genuchĭ şi se rugară dĕ iel cu lăcrĕmĭ sĕ le dea căm̆ĕşi-le. Cu tot plânsu şi rugăminti-le ce'ĭ făcură, Perpilliţă nu se 'nşellŏ sĕ le dea căm̆ĕşi-le; dĕ cât le ḑisse :

161. «Voĭ m'aţĭ făcut cerbŭ, dĕ trăsseĭ ce nu maĭ trăssessem (*litter.* dĕ trăsseĭ ne-trasse-le) treĭ annĭ; şi

---

nous te chercher le cheval *baille* ailé, [lorsque] pour cela il nous faut passer par sept royaumes ?»

158. «Je ne [veux] pas savoir comment vous irez, ni comment vous allez faire. [C'est] le cheval *baille* ailé [que] je veux que vous me cherchiez de suite; si non, le diable vous emporte!..»

159. Les fées voyant que Perpillita était irrité, baissèrent la tête (*littér.* plièrent les têtes) et s'en allèrent lui chercher le cheval demandé.

160. Après plus ou moins de temps, les voilà qui arrivent avec le cheval (*littér.* avec tout le cheval). En lui remettant le cheval, elles tombèrent à genoux et le prièrent les larmes [aux yeux] de leur rendre les chemises. Malgré leurs pleurs et leurs prières (*littér.* avec toute la plainte et les prières qu'elles lui firent), Perpillita ne commit pas la faute (*littér.* il ne se trompa pas) de leur rendre les chemises; mais il leur dit :

161. «Vous m'avez fait cerf, [au point] que j'ai souffert des [choses] non [encore] souffertes [durant] trois ans; et vous [autres], parce qu'il s'est

di aierĭ ună şi astădĭ daŭĕ, vreţĭ sĕ vĕ daŭ cămeşĭ-le? Açea nu se façe; ma scóteţĭ vĕ uă di pri minte.»

162. Avdînda-luĭ ḑini-le aeste sbóră, 'şi 'ncllisiră gura. Iéra Perpilliţa încălicându'şĭ cal-lu, pînă sĕ'ţĭ freçĭ oclliul, se aflŏ tr'ubor-lu a móşi-llieĭ çi 'l avea criscută.

163. Veḑundu'l, mărata ḑi móşe se hiumusì şi îl acăţŏ di guşe, îl băşè, îl întribŏ iu erà, iu allăgà, şi tóte alte câte. Perpilliţa făcêndu'llĭ timie ca mumă, îllĭ spuse tóte câte îllĭ avea tricută pisti cap.

164. După çi tricură 'n daŭĕ ḑille, cal-lu îllĭ ḑîçe al Perpilliţa: «Dómne, mare bunéţă îmĭ fiçeşĭ çi m'ascăpaşĭ ditu mâñi-le açellor blăstimate de ḑîne; di cât, ti pălăcărsescu nica ună bunéţă sĕ'mĭ façĭ, şi apoĭ şi ieŭ va sĕ'ţĭ fac de içi va sĕ pot.»

---

voĭ, dĕ ierĭ o [ḑi], şi [cu] aḑĭ doo [ḑille], vreţĭ sĕ vĕ daŭ căměşi-le? Aia nu se face; şi sĕ vĕ iéssă dîn minte (*litter.* şi scóteţi-vĕ o dîn minte).»

162 Auḑindŭ ḑîni-le vorbe-le astea, îşĭ închiseră gura. Iér Perpilliţă încălicândŭ [pĕ] cal, pînă sĕ te frecĭ la ochĭ (*litter.* sĕ'ţĭ frecĭ ochiu), ajunse (*litter.* se aflŏ) în curtea babi care 'l crescusse.

163. Vĕḑêndu'l, sĕrmana babă sĕ răpeḑì şi'l luŏ dĕ gût, îl sărutŏ, îl întrebŏ unde ierà, unde allergà, şi câte allea tóte. Perpilliţă, vorbindu'ĭ cu omenie (*litter.* făcêndu'ĭ omenie) ca la uă mumă, îĭ spuse tóte câte păţisse (*litter.* tóte câte îĭ trecusse peste cap).

164. După ce [maĭ] trecură fr'uă doo ḑille, callu ḑice lu Perpilliţă: «Dómne, mare bunĕtate 'mĭ făcuşĭ dĕ mĕ scăpaşĭ dîn mâĭni-le blestemate-lor ăllora dĕ ḑîne; dĕ cât, te rog sĕ'mĭ [maĭ] facĭ o bunĕtate, şi apoĭ ţe oĭ face şi ieŭ ce oĭ puté.»

passé deux jours (*littér.* d'hier un et d'aujourd'hui deux), vous voulez que je vous rende [déjà] les chemises? Cela ne se fait pas; mais ôtez vous cela de l'esprit.»

162. Les fées, en entendant ces mots, fermèrent la bouche. Et Perpillita, montant à cheval, jusqu'à ce que tu te frottes l'oeil, il se trouva dans la cour de la vieille qui l'avait élevé.

163 En le voyant, la pauvre vieille s'élança et le prit par le cou, l'embrassa, lui demanda où il avait été (*littér.* où il était), où il courait, et toutes autres choses (*littér.* et toutes autres combien). Perpillita, l'honorant comme une mère, lui raconta tout ce qu'il avait souffert (*littér.* toutes combien il lui avait passé par dessus la tête).

164. Après qu'il se fût passé environ deux jours, le cheval dit à Perpillita: «Seigneur, tu m'as rendu un grand service (*littér.* tu m'as fait une grande bonté) en me sauvant des mains de ces maudites fées; mais je te prie de m'en rendre encore un autre (*littér.* de me faire encore une bonté), et ensuite moi aussi je ferai pour toi ce que je pourrai.»

165. «Ca çi bunéță vreĭ sĕ'țĭ fac?» Întribŏ Perpillița.

166. «Voĭŭ sĕ me ascalḑî tu balta dit vulóga a păduri-llieĭ di dafñi.»

167. «Vîrtos ghine,» ḑîsse Perpillița. «Îndrégi-te, cŏ mâne m̃iérgimŭ fŏră altu sbor.»

168. Alantă ḑiŭă, se sculară de diminéța, și se dussiră. Agiungênda-luĭ aclò, se scăldarĕ, se lară, se spillară, și inșindu dit apă, șiḑură tru ierghi sum aumbră. Atumçea Perpillița îllĭ ḑîsse a cal-luĭ :

169. «Avḑî-me, baĭ-lu a meŭ. Tu aestă baltă scăldându-se mușata a loc-luĭ Frosa, uă veḑuĭ; și di atumçea pînă tu aestă minută, mintea de la nĕssă nu 'm̃ĭ fuge. Spune'm̃ĭ, ti pălăcărsescu, cum sĕ façimŭ sĕ m̃iérgimŭ pînă la dissă, și iu se află iea?»

170. Iéra cal-lu îllĭ ḑisse : «Ah, domnul a m̃ieŭ! Ti nĕssă vream sĕ'țĭ sburĕscu și ieŭ, tea sĕ m̃iérgimŭ sĕ uă ascăpămŭ dit mâna

165. «Ca ce bunĕtate vreĭ sĕ'țĭ fac?» Întrebŏ Perpilliță.

166. «Voĭŭ sĕ mĕ scalḑĭ în lacu dîn livedea păduri dĕ dafinĭ.»

167. «Fórte bine,» ḑisse Perpilliță. «Fiĭ gata, cŏ mâĭne mergemŭ [acolo] ne-greșit (*littér.* fŏră altă vorbă).»

168. A doa ḑi, se sculară dĕ diminéță, și plecară (*litter.* se dusseră). Ajungênd acolo, se scăldară, se spĕllară, se limpeḑiră, și ișindŭ dîn apă, șeḑură pĕ iérbă (*litter.* în ierburĭ) la umbră. Atuncea Perpilliță ḑisse cal-lu-luĭ :

169. «Ascultă-mĕ, bréḑu mieŭ. În lacu ăsta scăldându-se Frosa frumósa pămîntu-luĭ, o vĕḑuĭ ; și d'atuncea pînă în minutu ăsta, mintea nu [maĭ] îmĭ fuge dĕ la dînsa. Spune'mĭ, te rog, cum sĕ facemŭ sĕ mergemŭ pînă la dînsa, și unde se află iea?»

170. Iér callu îĭ respunse : «Ah, domnu mieŭ! Dĕ dînsa ierà sĕ'țĭ vorbescŭ și ieŭ, ca sĕ mergemŭ sĕ o scăpămŭ dîn mâna blestematu-luĭ

165. «Quel service veux-tu que je te rende (*littér.* quelle bonté veux-tu que je te fasse)?» Demanda Perpillita.

166. «Je veux que tu me fasses baigner dans le lac du pré de la forêt de lauriers.»

167. «Fort bien,» dit Perpillita. «Prépare-toi, car demain nous irons sans faute (*littér.* sans autre propos).»

168. Le lendemain (*littér.* l'autre jour), ils se levèrent de [bon] matin et ils s'en allèrent. En arrivant là-bas, ils se baignèrent, se lavèrent, se nettoyèrent, et en sortant de l'eau, ils s'assirent (*sic*) dans les herbes, à l'ombre. Alors Perpillita dit au cheval :

169. «Écoute-moi, mon *baille*. Je vis Frosa, la [plus] belle de la terre, se baignant dans ce lac; et depuis lors jusqu'en ce moment, mon esprit ne s'enfuit pas d'elle. Dis-moi, je t'[en] prie, comment faire pour aller jusque chez elle, et où se trouve-t-elle?»

170. Et le cheval lui répondit : «Ah, mon maître! [C'est justement] d'elle [que] je voulais te parler moi aussi, pour que nous allions la sauver des mains de ce maudit génie

açelluĭ blăstimat di ḑîn, ci uă are arăchită ditu mesea di ubor, cu perĭ-lli displĕtiţĭ, de iu 'şĭ se là 'n cap. Iéra di cându 'nviţŏ cŏ uă veḑuşĭ tine tu baltă gulişană, şi cŏ sburîşĭ cu nĕssă, ḑîŭă şi nópte îllĭ da turliĭ di turliĭ di pidimaḑĭ.»

171. «Spune'm̃ĭ, ti pălăcărsescu, callu a m̃ieŭ, astăḑĭ iu se află nĕssă ?»

172. «Nĕssă se află tu mesea di munte-le cu apă vhie şi apă mórtă. Sum munte-le açel, iéste 'nă vulógă cu nisci arburĭ marĭ di ieta a ietă-llieĭ; avhunanghia di arburĭ, iéste unà pisciréŭă mare tu care şéde una lamñie cu şépte capite. Açea lamñie iéste surata a blăstimat-luĭ di ḑîn. Iel, sciinda-luĭ cŏ Frosa iéste scriată tu partea ta, uă luŏ şi uă ligŏ di arborĭ-lli açellĭ; şi dimândŏ a surată-saĭ sĕ uă avégllie cându iel nu iéste aclò. Şi aşì, blăstimata de lamñie, ḑîŭă şi nópte nu se mută di aclò.»

ălluia dĕ ḑîn, care a răpit-o dîn mijlocu curţi, cu pĕru dĕspletit, dĕ unde se là la cap. Iér dĕ când aflŏ cŏ o vĕḑuşĭ tu în lac dĕspuiată, şi cŏ vorbişĭ cu dînsa, ḑi şi nópte uă pune la (*litter.* îĭ dă) fel dĕ fel dĕ pedepse.»

171. «Spune'mĭ, te rog, callu mieŭ, astăḑĭ unde se află dînsa ?»

172. «Dînsa se află în mijlocu munte-luĭ cu apă vie şi apă mórtă. Sub munte-le alla ieste uă livede cu nisce copacĭ marĭ dĕ sute şi miĭ dĕ annĭ (*litter.* dĕ vécu vécu-luĭ). În dreptu copaci-lor, ieste uă pescerā mare în care şéde uă sgripţoróĭcă cu şépte capete. Sgripţoróĭca aia ieste surata blestematu-luĭ dĕ ḑîn. Iel, sciindŭ cŏ ieste scris cŏ Frosa o sĕ fie a ta (*litter.* cŏ Frosa ieste scrisă în partea ta), o luŏ şi o legŏ dĕ copaci ăia; şi poruncì surati-si sĕ o păḑéscă când iel nu ie acolo. Şi aşeà, blestemata dĕ sgripţoróĭcă, ḑi şi nópte nu se mişcă (*litter.* nu se mută) d'acolo.»

qui l'a ravie du milieu de la cour, les cheveux épars, du temps qu'elle (*littér.* d'où elle) se lavait la tête. Mais depuis qu'il a appris que tu l'as vue nue dans le lac, et que tu lui as parlé, jour et nuit, il lui inflige (*littér.* il lui donne) toutes sortes de tourments.»

171. «Dis-moi, je te prie, mon cheval, aujourd'hui où se trouve-t-elle?»

172. «Elle se trouve au milieu de la montagne à l'eau vive et à l'eau morte. Sous cette montagne, il y a un pré avec de grands arbres plusieurs fois séculaires (*littér.* grands arbres depuis l'éternité de l'éternité); en face des arbres, il y a une grande grotte dans laquelle reste une ogresse à sept têtes. Cette ogresse est l'amie intime (amie comme une soeur) du maudit génie. Celui-ci, sachant que Frosa t'est destinée (*littér.* est écrite dans ta part), l'a prise et l'a attachée à ces arbres; et il a demandé à son amie intime de la garder pendant son absence (*littér.* quand il n'est pas là). Et ainsi, la maudite ogresse ne bouge pas de là ni jour ni nuit.

173. «Ma-cŏ iéste aşì, baĭ-lu a m̃ieŭ, cum putemŭ sĕ uă luămŭ?»

174. «Ti luare, va sĕ uă luămŭ; ma lipsésce sĕ me asculţi çi va sĕ'ţĭ ḑîc mine. Ieŭ escu vĕtĕmat şi multu curmat di ne-m̃ilăósa avinare çi 'm̃ĭ aŭă faptă ḑîni-le. Şi aşì, lipsésce sĕ me discurmu patru-ḑĕçĭ de ḑîlle. Şi ca sĕ putemŭ sĕ m̃iérgimŭ sĕ luămŭ Frosa, şi sĕ ascăpămŭ vhiĭ şi sănĕtoşĭ, lipsésce sĕ me adachĭ, tu açélle patru-ḑĕçĭ de ḑîlle, cu lapte de çérbe, şi sĕ me sistrisesci câte daŭĕ orĭ în ḑîŭă pînă sĕ'm̃ĭ cadă tot per-lu aistu nămătisit-lu de ḑîne şi di ḑîñĭ. Atumçea va sĕ'ţĭ ḑîc : «Încalică-me tora, şi sĕ nu'ţĭ hibă «căştigă di çi-va!»

175. «Ghine, vrut-lu a m̃ieŭ ballĭŭ; di cât, iu sĕ aflu ieŭ lapte-le de çérbe ca sĕ te adap patru-ḑĕçĭ de ḑîlle?»

176. «Ti aestă te minduiesci şi ţi se pare greŭ? Dimândă lĕ a

---

173. «Daca ie aşeà, bréḑu mieŭ, cum putemŭ sĕ o luămŭ?»

174. «Dĕ luat, o sĕ o luămŭ; da trebue s'asculţĭ ce o sĕ'ţĭ spuĭ ieŭ. Sŭnt vĕtĕmat şi fórte ostenit dĕ góna (*litter.* dĕ vînătórea) fŏră milă ce 'mĭ detteră (*litter.* 'mĭ aŭ făcut) ḑîni-le. Şi aşeà, trebue sĕ mĕ odinescŭ patru-ḑecĭ dĕ ḑîlle. Şi ca sĕ putemŭ sĕ mergemŭ sĕ luămŭ [pĕ] Frosa, şi sĕ scăpămŭ viĭ şi sănĕtoşĭ, trebue sĕ mĕ adapĭ în alle patru-ḑecĭ dĕ ḑîlle cu lapte dĕ ciută, şi sĕ mĕ ţesalĭ dĕ doo orĭ pĕ ḑi pînă sĕ'mĭ caḑă tot pĕru ăsta fermecatu dĕ ḑîne şi dĕ ḑînĭ. Atuncea o sĕ'ţĭ ḑic: «Încalică-mĕ acuma, şi sĕ nu'ţĭ fie grije dĕ nimic!»

175. «Bine, iubitu mieŭ bréḑŭ; dĕ cât, unde sĕ găsescŭ ieŭ lapte-le dĕ ciută ca sĕ te adap patru-ḑecĭ dĕ ḑîlle?»

176. «Dĕ asta te 'ngrijescĭ şi ţi se pare greŭ? Poruncesce ăllor treĭ

173. «S'il [en] est ainsi, mon *baille*, comment pourrions-nous l'enlever?»

174. «Pour l'enlever, nous l'enlèverons; mais il faut que tu écoutes ce que je vais te dire moi. Je suis abîmé (*littér.* lésé, *victimé*) de fatigue [à cause] de la course excessive que m'ont fait faire (*littér.* l'impitoyable chasse que m'ont faite) les fées. Et ainsi, il faut que je me repose quarante jours. Et pour que nous puissions aller prendre Frosa, et que nous échappions vivants et sains, il faut que tu m'abreuves pendant ces quarante jours avec du lait de biche, et que tu m'étrilles deux fois par jour, jusqu'à ce que tout ce poil ensorcelé par les fées et par les génies me tombe. Alors je te dirai : «Chevauche-moi maintenant, et n'aie aucun souci (*littér.* n'aie souci de rien)!»

175. «[C'est] bien, mon cher *baille*; mais où trouverais-je le lait de biche pour que je t'[en] abreuve quarante jours?»

176. «[C'est] cela qui te préoccupe et te semble difficile? Demande [le]

treĭ-lor ḑîne, şi iélle, di sum loc, di sum chiétră, vorŭ nu vorŭ, va sĕ'ţĭ adducă.»

177. «E ghine; ma ḑîni-le, iu pot sĕ le aflu tora?»

178. «Cămeşĭ-le nu le aĭ cu tine? Înţépă-le tr'ună margine cu ună chipită di căstură, şi tu içi minută sĕ le cavţî, ningă tine le afli.»

179. Perpilliţa féçe di ca cum lu 'nveţŏ baĭ-lu; şi tr'óră ḑîni-le se aflară denintea luĭ. Veḑundu-le, Perpilliţa lĕ ḑisse: «Di astăḑĭ pînă la patru-ḑĕçĭ de ḑîlle, sĕ'mĭ adduçiţĭ câte ună gălétă di lapte de çérbe, cathe diminéţa; cŏ de nu, vĕ leg cusiţe-le de códa a baĭ--luĭ, şi vĕ trag asvarna ca căţélle.»

180. Ḑîni-le îllĭ se 'ncllinară şi îllĭ ḑisseră: «Sĕ ţî se avdă ursita, dómne!»

181. Şi aşì, de ḑîŭa açea, ahurhì Perpilliţa sĕ'şĭ sistriséscă cal-lu

---

ḑîne, şi ielle, dĕ sub pămêntŭ, dĕ sub piétră (*adică*: dîn pămêntŭ, dîn iérbă verde), vorŭ nu vorŭ, o sĕ'ţĭ adducă.»

177. «Bine; da ḑîni-le, unde pos' sĕ le găsescŭ acuma?»

178. «Cămĕşi-le nu le aĭ cu tine? Înţépă-le la o margine cu un vêrfŭ dĕ cuţit (*litter.* custură), şi 'n orĭ ce minut le ĕĭ căutà, le găsescĭ lûngă tine.»

179. Perpilliţă făcù cum îl învĕţŏ bréḑu; şi 'n dată ḑîni-le se aflară dînaintea luĭ. Vĕḑêndu-le, Perpilliţă le ḑisse: «Dĕ astăḑĭ pînă la patru-ḑecĭ dĕ ḑille, sĕ'mĭ adduceţĭ câte uă gălétă dĕ lapte dĕ ciută, în fiă-care diminéţă; cŏ dĕ [unde] nu, vĕ leg cosiţi-le dĕ códa bréḑu-luĭ, şi vĕ tîrĕscŭ (*litter.* vĕ trag tîrîşĭ) ca [pĕ nisce] căţelle.»

180. Ḑîni-le i se 'nchinară şi 'ĭ ḑisseră: «O sĕ facemŭ, dómne, cum ne aĭ poruncit (*litter.* Sĕ ţi se auḑă porunca, dómne)!»

181. Şi aşeà, dîn ḑîŭ' aia, începù Perpilliţă sĕ'şĭ ţesale callu dĕ doo

aux trois fées, et elles, de dessous terre, de dessous pierre [1]), de gré ou de force (*littér.* elles veulent, elles ne veulent pas), t'[en] apporteront.»

177. «C'est bien; mais les fées, où pourrais-je les trouver maintenant?»

178. «N'as-tu pas les chemises avec toi? Pique les sur les bords avec une pointe de couteau, à quelque minute que tu les cherches, tu les trouveras à côté de toi»

179. Perpillita fit comme le lui avait enseigné le *baille*, et de suite les fées se trouvèrent devant lui. En les voyant, Perpillita leur dit: «A partir d'aujourd'hui, pendant (*littér.* jusqu'à) quarante jours, apportez-moi un seau de lait de biche, chaque matin; si non, je vous attache les tresses à la queue du *baille*, et je vous fais traîner (*littér.* je vous tire en avant) comme des chiennes.»

180. Les fées s'inclinèrent et lui dirent: «Que tes ordres soient accomplis (*littér.* qu'il te soit entendu l'ordre, *ou* que ton ordre soit entendu), seigneur!»

181. Et ainsi, à partir de ce jour-là, Perpillita commença à étriller son

1) *En danubien:* de dedans de la terre, de dedans de l'herbe verte.

câte daŭĕ orĭ în ḑîŭă. Iéra ḑîni-le, di cathe ḑîŭă îllĭ adduçea lapti-le.

182. Umplundu-se patru-ḑĕcĭ-le de ḑîlle, cal-lu arŭcŏ per-lu açel vecllĭul, și scóse un per noŭ çi luçea di țî didea tr' oclli. Baĭ-lu cal cu arpite, veḑundu-se di ca cum vrea, îllĭ ḑîsse a domnu-suĭ : «Bune dómne a mĭeŭ, di içi îțĭ ḑîșiŭ me ascultașĭ; tora nică ună am sĕ'țĭ ḑîc tea sĕ façĭ ti ghinéța a ta și a mea. Clliamă ḑîni-le și arupe lĕ câte treĭ perĭ de la cathe ună, și ascunde'llĭ cathe treĭ ahorvhia; cŏ va sĕ nĕ lipséscă multu. După aestă, fă-te ietim sĕ inchisimŭ, și, cu numa al Dumniḑĕŭ, ti vhinghițĭ ḑîlle, cu tótă Frosa aŭà himŭ.»

183. Perpillița se 'ndrépse, îșĭ luŏ cu nĕssu içi îllĭ lipsea, și 'ncă-

---

orĭ pĕ ḑi. Iér ḑîni-le, pĕ fiă-care ḑi îĭ adducea lapti-le.

182. Împlinindu-se alle patru-ḑecĭ dĕ ḑi'le, callu lepĕdŏ pĕru ăl vechĭ, și scóse un pĕr noŭ (*adică* : îĭ căḑù pĕru ăl vechĭ, și 'Ĭ crescù altu noŭ) care lucea dĕ [par'cŏ] 'țĭ da 'n ochĭ. Callu bréḑŭ cu aripĭ, vĕḑêndu-se după cum vrea, ḑisse lu domnu-so : «Bunu-le dómne al mieŭ, mĕ ascultașĭ dĕ ce 'țĭ ḑisseĭ; acuma âncă un [lucru] am sĕ'țĭ ḑic sĕ facĭ pentru bini-le tĕŭ și al mieŭ. Chiamă ḑini-le, și rupe le căte treĭ perĭ dĕ la fiă-care, și pune'Ĭ d'o parte (*litter.* ascunde'Ĭ), câte treĭ [perĭ] la un loc; cŏ multŭ bine o sĕ ne prindă (*litter.* cŏ multŭ o sĕ ne trebuiéscă). După asta, fiĭ gata sĕ plecămŭ, și, cu ajutoru (*litter.* cu nume-le) lu Dumneḑeŭ, peste doo-ḑecĭ dĕ ḑille, sûntem aicĭ cu Frosa [cu] tot (*litter.* cu tótă Frosa).»

183. Perpilliță se gătì [dĕ drum], îșĭ luŏ cu dînsu ce'Ĭ trebuià, și 'ncă-

cheval deux fois par jour. Quant aux fées, elles lui apportaient le lait chaque jour.

182. Une fois les quarante jours écoulés (*littér.* se remplissant les quarante jours), le cheval perdit (*littér.* jeta) son vieux poil et [en] prit (*littér.* fit sortir) un nouveau qui luisait à t'éblouir (*littér.* cela te donnait dans les yeux). Le cheval *baille* ailé se voyant comme il voulait [être], dit à son maître : «Mon bon seigneur, tu as fait (*littér.* tu m'écoutas) ce que je t'ai dit; maintenant j'ai à te dire encore une [chose] pour que tu fasses selon ton bien et le mien. Appelle les fées et arrache leur (*littér.* romp leur) trois cheveux à chacune et cache les par trois séparément [1]); car nous en aurons grand besoin (*littér.* car cela va nous falloir beaucoup [2]). Après cela, prépare-toi à partir (*littér.* faistoi prêt que nous partions), et, avec l'aide de Dieu (*littér.* avec le nom de Dieu), dans vingt jours nous serons ici avec Frosa (*littér.* avec toute la Frosa).»

183. Perpillita se prépara; il prit avec lui ce qu'il lui fallait, et en

1) *En dial. danub.* mets-les d'un côté. — 2) *Id.* fort bien cela nous prendra.

licându'șĭ baĭ-lu, trapse. Imnară, allăgară; trecură munți, pădurĭ, géne, câmpurĭ, vulogĭ, văllurĭ, trapurĭ, arîurĭ, óhte, grópe și câte alte nu. Tu margine, agiumsiră la un loc çi pînă iu muntrea oclliul, erà 'nplin di șerchi și de nipĕrtiçĭ. Cât agiumsiră aclò, cal-lu îllĭ dîsse al Perpillița :

184. «Aistu câmpu pri pade nu se tréçe. Ieŭ va sĕ asbor; di cât sĕ'țĭ aĭ tu minte sĕ te țîñĭ ghine de cóma a mea, sĕ nu te surpă di 'ncăllar vimturĭ-le turbate. Și cându va sĕ vedĭ cŏ appruchiemŭ sĕ dipunimŭ pi loc, sĕ scoțĭ treĭ perĭ de a dîni-lor și sĕ'llĭ aruçĭ în pade; și di içi va sĕ vedĭ, sĕ nu te asparĭ, cŏ ieŭ cu tine iescu.»

185. Tóte sbóră-le a cal-luĭ Perpillița îșĭ le băgŏ tu minte ghine. Baĭ-lu, băgându'șĭ tótă vîrtutea, asburŏ cu tot domnu-su, și chirù

licându'șĭ brédu, plecŏ. Umblară, allergară; trecură munțĭ, pădurĭ, poienĭ, câmpiĭ, livedĭ, văĭ, rîulețe, rîurĭ, délurĭ, gropĭ și câte allea tóte (*litter.* și câte alte nu). D'aci-lea (*litter.* în margine), ajunseră la un loc care, pînă unde vedea ochi (*litter.* ochiu), ierà plin dĕ șerpĭ și dĕ nĕpêrcĭ. Cum ajunseră acolo, callu dîsse lu Perpilliță :

184. «Câmpia asta nu se trece pĕ jos. Ieŭ o sĕ sbor, dĕ cât sĕ ieĭ séma (*litter.* sĕ aĭ în minte) sĕ te țiĭ bine dĕ cóma mea, sĕ nu te dea jos (*litter.* sĕ nu te surpe) dĕ pĕ [1]) cal vînturi-le turbate. Și când ĕĭ vedé cŏ s'appropie sĕ ne dămŭ jos pĕ pămîntŭ, sĕ scoțĭ treĭ perĭ d'aĭ 'dîni-lor și sĕ'ĭ aruncĭ jos; și dĕ orĭ ce ĕĭ vedé, sĕ nu te sperĭĭ, cŏ ieŭ sŭnt cu tine.

185. Tóte vorbe-le callu-luĭ Perpilliță 'și le băgŏ bine 'n minte. Brédu puindu'șĭ tótă puterea, sburŏ cu domnu-so [cu] tot și se făcù ne-vĕdut

1) *On dit aussi :* după cal.

chevauchant le *baille* il partit. Ils marchèrent, ils coururent; ils passèrent des montagnes, des forêts, des clairières, des plaines, des prés, des vallées, des ruisseaux, des fleuves, des collines, des fossés et bien d'autres choses (*littér.* et combien autres non). Enfin (*littér.* en marge), ils arrivèrent en un endroit qui, jusqu'où voyait l'oeil, était plein de serpents et de vipères. Dès qu'ils y arrivèrent, le cheval dit à Perpillita :

184. «Cette plaine ne [peut être] passée à pied. Je dois voler, mais aie soin (*littér.* aie dans ton esprit) de te bien tenir à ma crinière [pour] que les vents enragés ne te désarçonnent pas (*littér.* ne te renversent pas d'à cheval). Et lorsque tu verras que nous sommes près de descendre sur terre, sors trois des cheveux des fées, et jette les par terre; et de ce que tu verras, ne t'effraie pas, car je suis avec toi.

185. Perpillita se mit bien dans l'esprit les paroles du cheval. Le *baille* en [y] mettant toute sa force, s'envola avec son maître (*littér.* avec tout son maître), et il disparut [1]) (*littér.*

1) *En danubien :* il se fit non-vu, *c'est-à-dire* invisible.

pit niorĭ. Cându appruchiară sĕ se dipună pi loc, Perpilliţa scóse treĭ perĭ, şi 'llĭ aruncŏ în pade. Ună arŭcare perĭ-lli, çi sĕ védă? Toţĭ şerchi-llĭ şi tóte nipĕrtiçĭ-le se adunară şi se 'mplĕtiră un tru alantu di se féçe un gardu ni-străbăttut dinăintea a lor. Perpilliţa cându veḑù aşì, le 'şĭ chirdu de frică; iéra baĭ-lu îllĭ ḑisse: «Scóte alţi treĭ perĭ di aruncă 'n pade, şi nu te aspare.»

186. Perpilliţa féçe cum îllĭ ḑisse cal-lu, şi tr' óră agiumsiră treĭ buluchĭ de orñi agiune de 'nă sĕptĕmână; şi cara lĕ se hiumusiră a şerchi-lor şi a nipĕrtiçĭ-lor, nu alăssară nici ună ti semnu.

187. Şi aşì, lĕ se dişcllise callea di tóte părţî-le; iéra orñi-le îşĭ se dusseră 'năpoĭ aclò di iu avea venită.

188 Imnânda-luĭ pri calle, cal-lu îllĭ ḑiçe al Perpilliţa: «Domnul

(*litter.* se pierdù) pîn norĭ. Cândŭ se appropiè sĕ se dea jos, Perpillîţă scóse treĭ perĭ, şi'ĭ aruncŏ jos. Cum aruncŏ peri (*litter.* uă aruncare peri), ce sĕ vaḑă? Toţĭ şerpi şi tóte nĕpêrci-le se adunară şi se 'mpletiră unu cu altu dĕ se făcù un gardŭ ne-străbăttut dînaintea lor. Perpillîţă cândŭ vĕḑù aşeà nu maĭ putù dĕ frică (*litter.* 'şi le pierdù dĕ frică); iér bréḑu îĭ ḑisse: «Scóte alţĭ treĭ perĭ dĕ'ĭ aruncă jos, şi nu te sperià.»

186. Perpillîţă făcù cum îĭ ḑisse callu, şi în dată veniră (*litter.* ajunseră) treĭ stolurĭ dĕ vulturĭ ne-mâncaţĭ d'o sĕptĕmână; şi daca se repeḑiră asupra şerpi-lor şi asupra nĕpêrci-lor, nu lăssară nicĭ [măcar] una dĕ probă (*litter.* pentru semnŭ).

187. Şi aşeà, li se dĕşchise drumu dĕ tóte părţi-le; iér vulturi se dusseră 'ndĕrĕt, acolo dĕ unde venisseră.

188. Umblândŭ pĕ drum, callu ḑissè lu Perpillîţă: «Domnu mieŭ, bucu-

se perdit) dans les nuages. Lorsqu'ils furent près (*littér.* ils approchèrent) de descendre sur terre, Perpillita sortit trois cheveux, et il les jeta à terre. Une fois les cheveux jetés (*littér.* un jeter les cheveux), que voit-il? Tous les serpents et toutes les vipères s'assemblèrent et s'entrelacèrent [au point] qu'il en résulta (*littér.* il se fit) une palissade infranchissable devant eux. Perpillita lorsqu'il vit cela, eut grande peur (*littér.* il se les perdit de peur); mais le *baille* lui dit: «Sors trois autres cheveux et jette les à terre, et ne t'effraie pas.»

186. Perpillita fit comme le cheval [le] lui dit, et de suite arrivèrent trois bandes d'aigles à jeûn depuis une semaine; et lorsqu'ils s'élancèrent (*littér.* et s'ils s'élancèrent) sur les serpents et les vipères, ils n'en laissèrent pas trace (*littér.* ni une pour signe, *c'est-à-dire* pour échantillon).

187. Et ainsi, la voie leur fut ouverte de toutes parts; et les aigles s'en retournèrent d'où ils étaient venus.

188. Tout en cheminant (*littér.* en marchant sur la voie), le cheval dit à Perpillita: «Mon maître, réjouis-toi,

a mieŭ, hărisé-te, cŏ appruchiemŭ di munte-le cu apă vhie şi apă mórtă. Tu pădurea çi va sĕ intrămŭ tora, pitu calle va sĕ aflămŭ multe hillie şi nepóte a lamne-llieĭ. Iélle va sĕ te 'ntrébă di iu vhiñĭ şi iu te duçĭ. Tine sĕ lĕ ḑîçĭ : «Vhin dit ieta alantă sĕ llićŭ apă «vhie şi apă mórtă.» Iélle avḑînda-luĭ aistu sbor, va sĕ se adună pînă de una, şi va sĕ se ducă la móşa lamñie sĕ 'llĭ spună. Móşa lamñie funda-luĭ aveglliтóră a apă-llieĭ vhie şi a apă-llieĭ mórtă, va sĕ'şĭ llié hillie-le şi nepóti-le, şi va sĕ se ducă sĕ avégllie api-le; iéra noĭ, cu mare vhie va sĕ nĕ duçimŭ ningă Frosa, şi tr' óră sĕ discaliçĭ sĕ uă dislegĭ di iu iéste ligată di arbure. Şi sĕ nu sburĕsci cu nĕssă niçi-un sbor, ma cu vhie sĕ uă bagĭ încăllar, şi sĕ 'ncaliçĭ şi tine.

189. «Atumçea ieŭ va sĕ asbor, ca sĕ ascăpămŭ di gura a lamñi-

---

ră-te, cŏ [ne] appropiemŭ dĕ munte-le cu apă vie şi apă mórtă. În pădurea unde o sĕ intrămŭ acuma, pĕ drum o sĕ găsimŭ multe fete şi nepóte d'alle sgripţoróĭci. Ielle o sĕ te 'ntrebe dĕ unde viĭ şi unde te ducĭ. Tu sĕ le ḑicĭ : «Viŭ din lumea aĭ «laltă sĕ iéŭ apă vie şi apă mórtă.» Ielle auḑindŭ vorba asta, o sĕ se adune [tóte] pîn la una, şi o sĕ se ducă la sgripţoróĭca a bĕtrână sĕ'ĭ spuie. Sgripţoróĭca a bĕtrână fiindŭ păzitórea api viĭ şi a api mórte, o sĕ'şĭ ié feti-le şi nepóti-le, şi o sĕ se ducă sĕ păzéscă api-le; iér noĭ, iute iute (*litter.* cu mare iuţélă), o sĕ ne ducemŭ lûngă Frosa, şi în dată sĕ dĕscalicĭ, sĕ o dĕslegĭ dĕ unde ie legată dĕ copacĭ. Şi sĕ nu vorbescĭ cu dînsa nicĭ-o vorbă, ci dĕ grab sĕ o puĭ căllare, şi sĕ 'ncalicĭ şi tu.

189. «Atuncea ieŭ o sĕ sbor, ca sĕ scăpămŭ dĕ gura sgripţoróĭci; şi când

car nous approchons de la montagne à l'eau vive et à l'eau morte. Dans la forêt où nous entrerons maintenant, en chemin nous trouverons beaucoup de filles et de petites-filles de l'ogresse. Elles vont te demander d'où viens-tu et où vas-tu. Toi, dis-leur : «Je viens de l'autre «monde (*littér.* de l'autre siècle), pour «prendre de l'eau vive et de l'eau «morte.» En entendant ce mot, elles vont s'assembler [toutes] jusqu'à la dernière (*littér.* jusqu'à l'une), et vont aller le dire à la vieille ogresse (*littér.* à la grand'mère l'ogresse). La vieille ogresse étant la gardienne de l'eau vive et de l'eau morte, prendra ses filles et ses petites-filles, et s'en ira veiller sur les eaux; quant à nous, nous irons en toute hâte auprès de Frosa, et de suite tu descendras (*littér.* tu descendras de cheval), tu la détacheras de l'arbre où elle sera liée. Ne lui parle pas (*littér.* et ne parle avec elle aucun mot), mais fais-la vite monter à cheval, et monte toi aussi.

189. «Alors moi je volerai, pour que nous échappions à la gueule de

-llieĭ; și cându va sĕ veḑĭ cŏ lamñia allagă cu tóte hillie și nepóte după noĭ, tiņe tr' óră sĕ aruçĭ și alanți treĭ perĭ, și 'năpoĭ sĕ nu muntresci, ni tine ni Frosa, cŏ are sĕ se facă di açellĭ treĭ perĭ, un arĭŭ mintit, ună pădure cu schiñĭ și ună hândache di foc cu pira vinită. Cându va sĕ trĕçimŭ dinclo di câmpul cu șerchi, atumçea va sĕ nĕ discurmămŭ toțĭ, și atumçea va sĕ sburĕsci cu Frosa.»

190. Perpillița tóte câte îllĭ ḑisse cal-lu îșĭ le băgŏ ghine tu minte. Agiungênda-luĭ tu locurĭ-le iu se aflà hillie-le și nepóti-le a lamñie-llieĭ, iélle ma 'l veḑură, îllĭ ḑisseră : «Callea 'nbar, gione tinere și mușate! Di iu nĕ vhiñĭ, și iu te duçĭ?»

191. «Înbar s'aveţĭ! Dit ieta alantă; și me duc sĕ lliéŭ apă vhie și apă mórtă.»

192. «Tórnă-te, gione, 'năpoĭ, cŏ va sĕ'țĭ chierĭ cap-lu!»

193. «I mine, i voĭ!»

ĕĭ vedé cŏ sgripțoróĭca allérgă cu tóte feti-le și nepóti-le [ieĭ] după noĭ, tu în dată sĕ aruncĭ și ăĭ-lalțĭ treĭ perĭ, și 'ndĕrĕt sĕ nu te uĭțĭ, nicĭ tu nicĭ Frosa, cŏ are sĕ se facă dîn ăĭ treĭ perĭ, un rîŭ turburat, o pădure dĕ spinĭ și un șanțŭ dĕ foc cu para vînĕtă. Când omŭ trece dîncolo dĕ câmpia cu șerpĭ, atuncea o sĕ ne odinimŭ toțĭ, și atuncea o sĕ vorbescĭ cu Frosa.»

190. Perpilliță băgŏ 'n cap (*litter.* îșĭ băgŏ 'n minte) tóte câte îĭ ḑisse callu. Ajungênd în locuri-le unde se aflà feti-le și nepóti-le sgripțoróĭcĭ, ielle cum îl vĕḑură, îĭ ḑisseră : «Calle bună (*litter.* callea ureḑŭ), flăcăŭ tînĕr și frumos! Dĕ unde ne viĭ, și unde te ducĭ?»

191. «Noroc sĕ aveţĭ! Dĕ pĕ [1]) lumeà aĭ-laltă; și mĕ duc sĕ iéŭ apă vie și apă mórtă.»

192. «Întórce-te, flăcăiașĭ, înapoĭ, cŏ o sĕ'țĭ pierḑĭ capu!»

193. «Or ieŭ, or voĭ!»

1) *On dit aussi :* după.

l'ogresse; et quand tu verras que l'ogresse court après nous avec toutes ses filles et ses petites-filles, jette tout de suite les trois autres cheveux, et ni toi, ni Frosa ne regardez en arrière, car de ces trois cheveux il va résulter (*littér.* il a à se faire) un fleuve bouillonnant, une forêt épineuse et un fossé de feu à la flamme bleue. Lorsque nous aurons passé au-delà de la plaine aux serpents, alors nous nous reposerons tous, et alors tu parleras à Frosa.»

190. Perpilita se mit bien dans l'esprit tout ce que le cheval lui dit. Lorsqu'il fût arrivé à l'endroit où se trouvaient les filles et les petites-filles de l'ogresse, celles-ci dès qu'elles le virent, lui dirent : «[Nous te] souhaitons [bon] voyage (*littér.* route), beau jeune homme! D'où nous viens-tu, et où vas-tu?»

191. «Bonheur [puissiez] vous avoir! De l'autre monde, et je vais prendre de l'eau vive et de l'eau morte.»

192. «Retourne sur tes pas (*littér* retourne en arrière), jeune [homme], car tu perdras ta tête!»

193. «Ou moi, ou vous!»

194. Cât avḑîră aeste sbóră, îșĭ uă dédiră cu de allagă, și agiungêndu la móșa lamñie, îllĭ spusiră tóte câte sburîră cu Perpillița. Móșa lamñie, avḑînda-luĭ aiste, îșĭ luŏ tótă taĭfa 'llĭ și se dusse sĕ avégllie api-le.

195. Tu óra çi lamñia agiumse la ḑîse-le ape, Perpillița cu baĭ-lu agiumseră la arburĭ-lli iu erà legată mărata di Frosă. Perpillița, fŏră sĕ chiéră chirò, discălicŏ și se dusse la Frosa, și dislegându-uă, uă arânchì 'n braçă și uă arucŏ pi cal; și 'ncălicânda-luĭ și iel, îllĭ ḑîsse : «Haĭde, ballĭŭ; tora sĕ te ved!»

196. Aclò iu așburà baĭ-lu cu Perpillița și cu Frosa sti iel, avdu ună fricósă bumbuniḑare ca cându cade sfulgul. Perpillița întribŏ cal-lu ca çi va sĕ hibă. Iéra cal-lu îllĭ ḑîsse : «Iéste móșa lamñie

194. Cum auḑiră vorbe-le astea, o luară la fugă (*litter.* îșĭ o detteră cu de allergare), și ajungêndŭ la sgripțoróĭca a bĕtrână, ĭĭ spuseră tóte câte vorbisseră cu Perpillițā. Sgripțoróĭca a bĕtrână, auḑind astea, îșĭ luŏ tótă céta (*litter.* curtea), și se dusse să păzéscă api-le.

195. Cândŭ sgripțoróĭca ajunse la ḑisi-le ape, Perpillițā cu bréḑu ajunseră la copaci unde ierà legată biéta Frosa. Perpillița, fŏră sĕ piérḑă vreme, dĕscălicŏ și se dusse la Frosa, și deslegând-o, o luŏ (*litter.* o răpì) 'n braçe și o suì (*litter.* aruncŏ) pĕ cal; și 'ncălicândŭ și iel, ĭĭ ḑisse [callu-luĭ] : «Aĭde, bréḑu-le; acum sĕ te vĕḑŭ!»

196. Acolo unde sburà bréḑu cu Perpillițā și cu Frosa pĕ iel, aude un tunet înfricoșat, ca cândŭ cade fulgeru. Perpillițā întrebŏ [pĕ] cal ca ce sĕ fie. Iér callu ĭĭ ḑisse : «Ieste sgrip-

194. Dès qu'elles eurent entendu ces mots, elles prirent la fuite (*littér.* elles se la donnèrent avec de course), et en arrivant chez la grand'mère l'ogresse. elles lui racontèrent tout ce qui s'était passé entre elles et Perpillita (*littér.* elles lui dirent tout ce qu'elles parlèrent avec Perpillita). La grand'mère ogresse, ayant entendu ces [paroles], prit toute sa cour, et s'en alla surveiller les eaux.

195. Au moment où l'ogresse arriva aux dites eaux, Perpillita et le *baille* arrivèrent aux arbres où était attachée la pauvre Frosa. Perpillita, sans perdre de temps, descendit de cheval et s'en alla auprès de Frosa, et en la détachant, il la prit (*littér.* il la ravit) dans [ses] bras, et la jeta sur le cheval, et en montant à cheval lui aussi, il dit [au cheval] : «Allons, *baille;* c'est le moment de te montrer (*littér.* maintenant que je te voie)!»

196. Du temps que (*littér.* là où) le *baille* volait en emportant Perpillita et Frosa (*littér.* avec Perpillita et Frosa sur lui), ils entendirent (*littér.* ils entendent) un effroyable [coup de] tonnere, comme lorsque la foudre tombe. Perpillita demanda au cheval ce que cela [pouvait] être. Et le cheval lui dit : «C'est la grand'mère

cu hillie-le şi cu nepóti-le. Di cât, fă çi ţĭ am ḑîsă, şi nu vĕ aspăreaţĭ !»

197. Atumçea Perpilliţa arucŏ şi alanţi treĭ perĭ, şi tr' óră se féçe un arĭŭ mintit, ună pădure cu schiñĭ, şi ună largă hândache di foc cu pira vinită. Móşa lamñie aştiptânda-luĭ multă óră la apa vhie şi apa mórtă, sĕ vhină gioni-le çi 'llĭ ḑîsseră hillie-le şi nepóti-le, şi veḑunda-luĭ cŏ nu are ni gione ni çi-va, se dusse la loc-lu iu erà legată Frosa; ma ne-aflânda-luĭ ni Frosă ni çini-va, se nîirì multu pi hillie-le şi pi nepóti-le a llieĭ. Aşì, le băgŏ 'nintea a llieĭ şi îşĭ uă dédiră cu de allagă sĕ agiungă baĭ-lu cu Perpilliţa şi cu Frosa.

198. Cu allăgarea çi féçiră, agiumsiră la arîŭ-lu açel mintit-lu, şi intrânda-luĭ tóte tu arĭŭ ca sĕ trécă 'na-parte, nepóti-le a lamñie-

ţoróĭca a bĕtrână cu feti-le şi cu nepóti-le [ieĭ]. Dĕ cât, fă ce 'ţĭ am ḑis, şi nu vĕ speriaţĭ !»

197. Atuncea Perpilliţă aruncŏ şi aĭ-lalţĭ treĭ perĭ, şi în dată se făcù un rîŭ turburat, uă pădure cu spinĭ, şi un şanţŭ largŭ dĕ foc cu para vînĕtă. Sgripţoróĭca a bĕtrână aşteptândŭ multŭ la apa vie şi apa mórtă, sĕ vie flăcău dĕ care 'ĭ vorbiră feti-le şi nepóti-le, şi vĕḑêndŭ cŏ nu ie nicĭ flăcăŭ nicĭ nimic, se dusse la locu unde ierà legată Frosa, da ne-găsindŭ nicĭ [pĕ] Frosa nicĭ [pĕ] nimenĭ, se necăjì multŭ pĕ feti-le şi pĕ nepóti-le ieĭ. Aşeà, le puse [sĕ mérgă] 'nainte, şi o luară la fugă (*litter.* şi 'şĭ o detteră cu dĕ allergare) sĕ ajungă [pĕ] bréḑu cu Perpilliţă şi cu Frosa.

198. Allergând as-fel (*litter.* cu allergarea ce făcură), ajunseră la rîu ăl turburat, şi intrândŭ tóte 'n rîŭ ca sĕ trécă dîncolo, nepóti-le sgripţo-

l'ogresse avec ses filles et [ses] petites-filles. Mais fais ce que je t'ai dit, et ne vous effrayez pas!»

197. Alors Perpillita jeta aussi les trois autres cheveux, et de suite apparut (*littér.* se fit) un fleuve bouillonnant, une forêt épineuse et un large fossé de feu à la flamme bleue. La grand'mère ogresse ayant attendu longtemps auprès de l'eau vive et de l'eau morte, que le jeune [homme] vînt [selon] ce que lui avaient dit les filles et les petites-filles, et ayant vu qu'il n'[y] avait (*littér.* qu'il n'a) ni jeune [homme] ni rien, s'en alla à l'endroit où Frosa était attachée, mais n'[y] trouvant ni Frosa ni personne, elle se fâcha beaucoup après ses filles et ses petites-filles. Ainsi, elle les poussa devant elle (*littér.* les mit devant elle), et elles se mirent à courir (*littér.* et elles se la donnèrent avec la course) pour atteindre le *baille* avec Perpillita et Frosa.

198. En courant comme elles le firent (*littér.* avec la course qu'elles firent), elles arrivèrent au fleuve bouillonnant, et étant toutes entrées dans le fleuve pour passer de l'autre côté, les petites-filles de l'ogresse se noyè-

-llieĭ se necară pînă de una. Inşinda-luĭ lamñia cu hillie-le gólle 'na-parte di arîŭ, dédiră tu pădurea cu schiñĭ. Di aclò nu putù sĕ străbattă altă di cât móşa lamñie. Nica ghine ditu schiñĭ nu inşì, déde di hăndachea di foc cu pira vinită; şi intrânda-luĭ aclò, ma' nu inşì nica 'nă óră.

199. Iéra baĭ-lu sburîtor şi asburător, tricù câmpul cu şerchi. şi ducêndu-se tru nisce ierghi verḑi, sum nisce umbre 'ndessate, îllĭ ḑisse a domnu-suĭ : «Discalică tora, domnul a ñ ieŭ, ca sĕ me dis-curmu şi sĕ vĕ discurmaţĭ. Şi bagă'ţĭ căciula pi un oclliu, cŏ ască-pămmu ghine şi sănĕtoşĭ.»

200. Atumçea Perpilliţa discălicŏ cu tótă Frosa, şi şeḑênda-luĭ

---

róĭci se 'nnecară pîn la una. Işindŭ sgripţoróĭca numaĭ cu feti-le (*litter.* cu fii-le gólle) dîncolo dĕ rîŭ, detteră dĕ pădurea cu spinĭ. D'acolo nu putù sĕ iéssă (*litter.* sĕ străbattă) dĕ cât sgripţoróĭca a bĕtrână. Âncă nu işì bine dîn spinĭ, dette dĕ şanţu dĕ foc cu para vînĕtă; şi intrând acolo, nu maĭ işì dĕ loc (*litter.* nu maĭ işì âncă o dată).

rent jusqu'à la dernière (*littér.* jusqu'à l'une). L'ogresse en sortant seulement avec ses filles (*littér.* avec ses seules filles) de l'autre côté du fleuve, trouva (*littér.* elles donnèrent de) la forêt epineuse. La grand'mère l'ogresse seule put passer au-delà (*littér.* au delà ne put traverser autre que la grand'mère ogresse). Elle n'était pas encore complétement sortie des épines, qu'elle trouva (*littér.* qu'elle donna de) le fossé de feu à la flamme bleue; et en y entrant, elle n'en sortit plus (*littér.* plus ne sortit encore une fois).

199. Iér bréḑu vorbitor şi sburător, trecù câmpia cu şerpĭ, şi ducêndu-se pĕ iérbă verde (*litter.* în nisce ierburĭ verḑĭ), la o umbră déssă, ḑisse lu domnu-so : «Dĕscalică acuma, domnu mieŭ, ca sĕ rĕsufflu şi sĕ rĕsufflaţĭ. Şi pune'ţĭ căciula la o parte (*litter.* pĕ un ochĭ), cŏ scăparămŭ bine şi sănĕtoşĭ.»

199. Quant au *baille* parlant et volant, il passa la plaine aux serpents. et s'en allant au milieu d'herbes vertes, sous des ombrages épais (*littér.* sous certaines ombres denses), il dit à son maître : «Descends maintenant, mon maître, pour que je me repose et que vous vous reposiez [aussi]. Et sois sans inquiétude (*littér.* mets ton bonnet sur un oeil, *c'est-à-dire* sur le côté), car nous avons échappés sains et saufs (*littér.* nous échappâmes bien et sains).»

200. Atuncea Perpilliţă dĕscălicŏ cu Frosa [cu] tot, şi aşeḑându-se la

200. Alors Perpillita descendit de cheval avec Frosa (*littér.* avec toute la Frosa), et s'asseyant à l'ombre,

sum umbră, îşĭ spusiră un alantu tóte câte lĕ avea tricută pisti cap, di óra çi se avea faptă şi pînă tu minuta açea.

201. După çi se discurmară ghine muşat, şi iellĭ şi asburător-lu ballĭŭ, încălicară iéra doĭ-lli pi iel, şi se dusseră tu casa a móşi--llieĭ paramama al Perpilliţa.

202. Şi aşì, Perpilliţa îşĭ se 'ncurunŏ cu muşata a loc-luĭ Frosa, cu ne-spusă şi ne-mărginită vrére di daŭĕ-le părţi. Şi bănară şi tricură; şi cara sĕ nu aĭbă mórtă, va-hĭ nică bănédă.

203. Iéra ḑini-le cu ḑîñĭ-lli crepară şi crépă de arĕŭ, ca corghi-llĭ şi ca corbi-le.

204. Părmithŭ m̃i sciam, părmithŭ vĕ spuşĭŭ; nu sciŭ cum fecĭu, ma nu vĕ arîşĭŭ.

---

umbră, îşĭ spuseră unu altuia tóte câte păţisseră (*litter.* câte le trecusseră peste cap), dĕ cândŭ se născusseră şi pînă 'n minutu alla.

201. După ce se odiniră bine frumos, şi ieĭ şi bréḑu sburător, încălicară iér amîndoĭ pĕ iel, şi se dusseră la baba care crescusse (*litter.* crescĕtórea, în loc dĕ mumă) pĕ Perpilliţă.

202. Şi aşeà, Perpilliţă se cununŏ cu Frosa frumósa pămîntu-luĭ, cu dor ne-spus şi ne-mărginit dîn amîndoo părţi-le. Şi trăiră şi petrecură; şi daca n'o fi murit, póte cŏ ancă trăiesce.

203. Iér ḑîni-le şi ḑîni crĕpară şi crapă dĕ neceḑŭ, ca corbi şi ca córbi-le (*adică* ca nisce ne-norociţĭ şi nisce ne-norocite).

204. Basmŭ sciam, [şi] basmŭ vĕ spuseĭ; nu sciŭ cum făcuĭ, da nu vĕ 'nşellaĭ.

ils se dirent l'un à l'autre tout ce qui leur était arrivé (*littér.* toutes celles qui leur avaient passé par dessus la tête) depuis l'heure où ils étaient nés, jusqu'à cette minute-là.

201. Après qu'ils se furent bien reposés (*littér.* reposé bien beau), eux et le *baille* volant, ils le montèrent de nouveau tous les deux, et ils s'en allèrent dans la maison de la vieille mère nourricière de Perpillita.

202. Et ainsi, Perpillita se maria (*littér.* se couronna) avec Frosa la [plus] belle de la terre, avec amour indicible et illimité des deux côtés. Et ils vécurent et ils passèrent [agréablement le temps]; et s'ils ne sont pas morts, peut-être vinent-ils encore.

203. Quant aux fées et aux génies, ils crevèrent et ils crèvent de colère (*littér.* de mal), comme des malheureux et des malheureuses (*littér.* comme les corbeaux mâles et les corbeaux femelles).

204. Je savais [un] conte, et je vous contai un conte; je ne sais pas comment j'ai fait, mais je ne vous ai pas dit de mensonge (*littér.* je ne me suis pas ri de vous, *c'est-à-dire* je ne vous ai pas trompés).

CÂNTIÇE DIN CRUŞOVA.

(Texte macédo-roumain, sous-dialecte de Cruşova).

I. Cântic a uneĭ fétă isusită çi 'şĭ plâmse gioni-le doĭ-sprĕ-ḑéçe d'añĭ.

— «Çi 'm̃ĭ şeḑĭ, fétă, ningă arîŭ ?
Moĭ fétă muşată !»
— «S' trécă arîul si 'm̃ĭ mi nécă !
Bre gione chiragì !»
— «Cŏ-çe, fétă sĕ 'm̃ĭ ti nécă ?»
— «Cŏ bana 'm̃ĭ s'are urîtă !»

POESIĬ POPULARĬ DIN MACEDONIA (CRUŞOVA).

(Version en dialecte roumain du Danube, en langue cultivée).

I. Cântecul uneĭ fete care 'şĭ plânse fidenţatul doĭ-spre-ḑece anniĭ.

— «Ce 'mĭ şeḑĭ, fétă, lûngă rîŭ ?
O! fétă frumósă!»
— «Sĕ trécă rîul sĕ me 'nnece!
Mŏĭ june cărăuşŭ!»
— «De ce, fétă, sĕ mi te 'nnece?»
— «Cŏ mi s'a urît [cu] viéţa!»

POÉSIES POPULAIRES ROUMAINES DE LA MACÉDOINE (CRUŞOVA).

(Version littérale).

I. Chanson d'une jeune fiancée qui pleura son fiancé pendant douze ans.

— «Pourquoi restes-tu [jeune] fille, auprès du fleuve ?
Ô belle [jeune] fille !»
— «Pour que le fleuvè passe et me noie!
Ô jeune roulier !»
— «Pourquoi, [jeune] fille, [veux-tu] qu'il te noie ?»
— «Parce que j'ai pris la vie en horreur !»
(*Littér*. la vie m'est haïssable, la vie me s'est haïe).

— «Spune'm̃ĭ, fétă, çi aĭ păţîtă ?»
— «Mama ş' tata m̃i are mórtă !»
— «Ti açea, fétă, 'ntraşĭ tu laie,
Ş' trăpseşĭ mână di duñiaie ?»
— «M̃i am ş' nă jéle cama mare,
Cŏ 'm̃ĭ am gion-le 'nclo de amare;
Doĭ-sprĕ-çĭ d'añĭ çi ma' 'm̃ĭ lu aşteptu
Tot cu mâñi-le pi chieptu !»
— «Mare pecat m̃ĭ ţî aĭ faptă,
Vetea pi svercă ţî aĭ luată
Pîn' tora çi aĭ aşteptată,
Cŏ iel di mult are mórtă.

— «Spune'mĭ, fétă, ce-aĭ păţit ?»
— «Mama şi tata 'mĭ aŭ murit !»
— «De aceea, fétă, intraşĭ în doliŭ (*litter.* în negre),
Şi te lăpĕdaşĭ de lume ?»
(*Littér.* Şi trăsseşĭ mâna de la lume ?»
— «Am şi uă jéle [şi] maĭ mare,
Cŏ 'mĭ am june-le (fidenţatul) din-colo de mare;
Doĭ-spre-ḑece annĭ de cândŭ mi'l aşteptŭ
Tot cu mâĭni-le la pieptŭ !»
— Mare pĕcat mi 'ţi aĭ făcut,
Persóna ta 'ţĭ aĭ luato 'n spinare,
(*adică* : 'ţi aĭ făcut ţie mare greutate),
Pînă acum de aĭ aşteptat,
Cŏ el de mult a murit.

— «Dis-moi, [jeune] fille, que t'est-il arrivé ?»
(*Littér.* qu'as-tu pati ?)
— «Ma mère et mon père sont morts.»
(*Littér.* me sont morts).
— «[C'est] pour cela, [jeune] fille, [que] tu as pris le deuil,
(*Littér.* que tu es entrée en deuil, tu entras en noir),
Et que tu as renoncé au monde ?»
(*Littér.* que tu as retiré ta main du monde ?)
— «J'ai aussi une douleur encore plus grande,
Car j'ai mon jeune [fiancé] au-delà de la mer;
[Il y a] douze ans depuis que je l'attends
Les mains [jointes] sur la poitrine !»
— «Grand dommage tu t'es fait,
Tu t'es imposé une bien lourde charge,
(*Littér.* Ta personne tu te l'es prise sur le dos,)
De l'avoir attendu jusqu'à présent,
Car il est mort depuis long[temps];

Şi ieŭ lu am îngrupată;
Pumén ti sufflit 'llĭ am dată :
Façă aroşie şi oclli laĭ,
Pălcărsescu s' m̃i le daĭ !»
— «Açillor çi lĕ lli aĭ dată
Ia du-te di lĕ le caftă !»
— «Scólă oclli s' me munţresci
Disi cŏ va s' me cunnosci,
Cŏ ieŭ hiŭ gioni-le a tĕŭ,
Ieŭ hiŭ suschirat-lu a tĕŭ !
Fétă, ieŭ cându 'nchisiĭ,
Tu xéne cându 'm̃ĭ fugiĭ,

Şi eŭ l'am îngropat;
Pomană de sufflet 'i am dat :
Façă roşie (*adică* : obrajĭ rumenĭ) şi ochĭ negri,
[Te] rog sĕ mi le daĭ !»
(*Adică :* sĕ me indemnisedĭ dându'mĭ uă façă rumenă şi ochĭ negri)
— «Acellor cărora le aĭ dat,
Ia du-te de le cere ['ndĕrĕt]!»
— «Rĕdică ochiĭ sĕ me vedĭ
Nu cum-va o sĕ me cunnoscĭ,
Cŏ eŭ sum june-le tĕŭ,
Eŭ sum suspinatul tĕŭ !
(*Adică :* după care aĭ suspinat).
Fétă, eŭ cândŭ porniĭ,
În străinĕtate cândŭ plecaĭ,

Et c'est moi qui l'ai enterré.
Pour son âme je fis l'aumône,
[Je donnai :] joues roses et des yeux noirs,
Je [te] prie de me les rendre.»
(*C'est-à-dire* de m'indemniser en me donnant des joues roses et des yeux noirs).
— «A ceux auxquels tu les as donnés,
Va les leur redemander !»
— «Lève les yeux pour me regarder,
[Voir] si tu me reconnaîtras,
Car [c'est] moi [qui] suis ton jeune [fiancé],
[C'est] moi [qui] suis ton désiré.
(*Littér*. ton soupiré).
[Jeune] fille, lorsque je suis parti,
Lorsque je m'en suis allé à l'étranger,

Cu çi maste te alăssaĭ!
Tora, féta, cum te aflaĭ!..
Galbină ș' multu giăcută,
Ș' tu lăĭ strañie învişcută!
Moĭ fétă mușală!..»

Féta ahurhì s' muntréscă,
Măraţĭ-lli di nĕși!
Gioni-le sĕ'l sităxéscă.
Cât ahurhì sĕ'l cunnóscă,
'L'lĭ vinne arĕŭ ș' căḑu dĕ 'mpróstă.
Nĕssă căḑù di 'nă parte,
Gioni-le d'alantă parte.
Cu bóçe mare strigară

Cu ce faţă te lăssaĭ!
Acum, fétă, cum te aflaĭ!..
Galbenă și multŭ zăcută,
Și 'n negre vestminte 'mbrăcată!
O! fétă frumósă!..»

Féta 'ncepù sĕ se uĭte,
Sĕrmaniĭ de eĭ!
[Pe] june-le sĕ'l essamine.
Cât începù sĕ'l cunnóscă,
Îĭ venì reŭ și căḑù jos.
Dînsa căḑù de uă parte,
June-le d'aĭ-laltă parte.
Cu vóce mare strigară,

Avec quelle figure je t'ai laissée!
Maintenant, [jeune] fille, comment t'ai-je trouvée!
Jaunie et affaiblie par la maladie
(*Littér.* jaune et beaucoup gisante)
Et vêtue de vêtements noirs!
Ô belle [jeune] fille!

La [jeune] fille commença à regarder,
Les pauvres [jeunes gens!..]
(*Littér.* les pauvres d'eux).
A examiner le jeune [homme].
Dès qu'elle commença à le reconnaître,
Elle se trouva mal et elle tomba à terre.
Elle tomba d'un côté,
Le jeune [homme] de l'autre côté.
D'une voix forte ils s'écrièrent,

Xeni-le le blăstemară,
Şi de mână s'acăţară,
Şi tu frûmte se băşară;
Un alantu se lliertară
Şi tu loc-lu açel crepară!
Maraţĭ-lli di nĕşi!..

Doĭ laĭ picurarĭ lli aflară,
Şi pi cheră lli 'ncărcară;
Îllĭ dussiră tu 'nă hóră;
Grópă mare lĕ săpară,
Ş' dipre-ună lli 'ngrupară!
Măraţĭ-lli di nĕşi!..

Străinĕtatea uă blestemară,
Şi de mână se luară,
Şi pe frunte se sărutară;
Unul pe altul se iertară
Şi în locul acella muriră!
Sermaniĭ de eĭ!.

Doĭ bieţĭ păstorĭ îĭ aflară
Şi pe car îĭ încărcară;
Îĭ dusseră într'un sat;
Grópă mare le săpară,
Şi 'mpre-ună 'ĭ îngropară!
Sermaniĭ de eĭ!..

Ils maudirent les [pays] étrangers;
Et ils se prirent par la main,
Et ils se baisèrent sur le front;
L'un à l'autre se pardonnèrent
Et ils moururent sur place,
Les pauvres [jeunes gens]!
(*Littér.* les pauvres d'eux).

Deux braves bergers les trouvèrent
Et sur [une] charrette les chargèrent;
Ils les transportèrent dans un village;
Grande fosse ils leur creusèrent,
Et ensemble les enterrèrent,
Les pauvres jeunes gens!
(*Littér.* Les pauvres d'eux).

II. Cântic a uneĭ fétă arăchită de un gione.

— «Scól', fétă, s' mérgimŭ tu munte,
La stanea cu oĭ-le multe;
Mărcat și lapte s' mâcămŭ,
Și afrange s' adunămŭ;
S' nĕ primnămŭ ḑiŭa di véra,
Di dim'néța pînă séra;
S' allăgămŭ pi tu pădure,
S' adunămŭ cópte amure;
Multe scûndiliĭ s' băgămŭ,
Piturnicllie s' acățămŭ;

II. Cântecul uneĭ fete răpită de un june.

— «Scólă, fétă, sĕ mergemŭ la munte,
La stâna cu oi-le multe;
Iaurtŭ și lapte sĕ mâncămŭ,
Și fragĭ sĕ adunămŭ;
Sĕ ne plimbămŭ ḑiŭa de véră,
De diminéță pînă séra;
Sĕ allergămŭ prin pădure,
Sĕ adunămŭ mure cópte;
Multe prinḑĕtorĭ sĕ punemŭ,
Poturnichĭ sĕ prindemŭ,

II. Chanson sur une jeune fille ravie par un jeune homme.

— «Lève-toi, [jeune] fille, pour nous en aller dans la montagne
À la bergerie aux nombreuses brebis;
Pour manger du lait caillé et du lait,
Et cueillir des fraises;
Nous promener les jours d'été,
Du matin au soir;
Courir dans la forêt,
Cueillir des mures mûres (*sic*);
Tendre de nombreux pièges,
[Pour] attraper des perdrix;

Tu căfase s' le 'ncllidemŭ,
Îngătan s' nĕ le avemŭ;
Cântânda-luĭ s'ascultămŭ;
Dit somnu s' nĕ diştептămŭ;
Façă-le s' nĕ le spillămŭ,
Capit-le s' nĕ chiptinămŭ;
S' n' adărămŭ, s' n' armătusimŭ,
Pi balcone sĕ inşimŭ.
Un alantu s' nĕ muntrimŭ
Ca viçiñĭ buñĭ çi nĕ himŭ.
Tinereţea çi nĕ avemŭ
Cu 'ngllime s' nĕ uă triçemŭ.»
— «Nu vhin, gione, că 'ñĭ u frică,

În colivie sĕ le 'nchidemŭ,
Îngrijire de elle sĕ avemŭ;
Sĕ le ascultămŭ cântândŭ;
Din somnŭ sĕ ne deşteptămŭ;
Pe ochĭ sĕ ne spĕllămŭ,
Capete-le sĕ ne pieptenămŭ;
Sĕ ne gătimŭ, sĕ ne 'mbrăcămŭ,
(*Litter.* sĕ ne armămŭ, sĕ ne preparămŭ).
Pe balcon sĕ eşimŭ.
Unul la altul sĕ ne uĭtămŭ
Ca vecinĭ bunĭ ce suntem.
Tinereţea ce avemŭ
În glume sĕ ne uă petrecemŭ.»
— «Nu viŭ, june, cŏ 'mĭ e frică

Les enfermer dans la cage,
En avoir soin,
Les entendre chanter;
Nous réveiller,
(*Littér.* que nous nous réveillions du sommeil)
Nous laver le visage,
Nous peigner,
(*Littér.* que nous nous peignions les têtes)
Sortir sur le balcon,
L'un l'autre nous regarder,
Comme bons voisins que nous sommes.
La jeunesse ~~que~~ nous avons,
La passer en distractions agréables.»
(*Littér.* en plaisanteries).
— «Je ne viens pas, jeune [homme], car j'ai peur·

Cŏ ieŭ nica ’m̃ĭ escu m̃ică;
’m̃ĭ escu fétă dism̃irdată,
La părinţĭ ună şi tótă.
Gione, ’ndreptu sĕ ’m̃ĭ ţî spun:
Lapte di oĭ mult e bun,
Frange-le mult am̃iurzescu,
Muri-le ’n gură s’ tuchiescu,
Piturnicllie me arisescu
Cându cântă s’ le muntrescu;
Ma cu tine sĕ ’nchisescu,
’m̃ĭ iéste cŏ va sĕ ’ndisescu!
Nu pot, gione, s’ thărăsescu,
Cu tine ca sĕ ’nchisescu,

Cŏ eŭ încă sum mică.
Sum fétă resfăçată,
La părinţĭ una şi tótă. (*adică* singură.)
June, dreptŭ sĕ’ţĭ spuĭŭ:
Lapte de oĭ mult e bun,
Fragiĭ multŭ mirosŭ,
Mure-le ’n gură se topescŭ;
Poturnichi-le ’mĭ placŭ
Cândŭ cântă sĕ le privescŭ;
Însă cu tine sĕ plecŭ (*adică* d’aşĭŭ plecà),
’Mĭ este cŏ o s’uă paţŭ!
Nu pociŭ, june, sĕ am curagiul
Cu tine ca sĕ plec.

Car je suis encore petite;
Je suis fille gâtée,
Chez [mes] parents, je suis fille unique
(*Littér.* une et toute).
Jeune [homme], je te dis la vérité:
(*Littér.* le droit).
[Le] lait de brebis est fort bon,
Les fraises ont fort bonne odeur,
Les mures fondent dans la bouche;
J’aime à entendre chanter les perdrix;
(*Littér.* Les perdrix me plaisent
Lorsqu’elles chantent de les regarder);
Mais je n’ose partir avec toi!
(*Littér.* mais partir avec toi,
Il m’est [crainte] que je vais souffrir!)
Je ne puis, jeune [homme], avoir le courage
De partir avec toi,

Pînă s' nu 'mĭ façĭ giurat mare
Pri pâne, pre apă ş' pri sare!»
— «Fétă, ca sĕ fac giurat,
Nu va s' intru tu pecat.
«Loc-lu ş' çer-lu nĕ muntrésce,
«Ş' inimĭ-le nĕ le cunnósce!»

* * *

Féta, cât audì giurat-lu,
Canda biù tatulat lu!
S' arîse nĕssa şi s' dusse,
Şi a cuĭ-ne-va nu spuse.
Luară callea ş' dipărtară;

Pînă nu 'mĭ veĭ face jurămîntŭ mare
Pe pâĭne, pe apă şi pe sare!»
— «Fétă, [fiind] cŏ voĭŭ face jurămîntŭ.
N'o sĕ intru 'n pĕcat: (*adică* : o sĕ me ţiŭ de vorbă)
«Pămîntul şi cerul ne vede,
«Şi inimi-le ne cunnósce!»

* * *

Féta, cât audì jurămîntul,
[Fu] ca când ar fi bĕut ce-va care fermecă!
Se 'nşellŏ (*adică*: se lăssŏ a fi 'nşellată), şi se dusse,
Şi nimu-luĭ nu spuse.
Luară callea şi se depărtară;

Jusqu'à ce que tu m'aies fait le grand serment
(*Littér.* jusqu'à ce que tu ne me fasses pas...)
Par le pain, par l'eau et par le sel!»
— «[Jeune] fille, [puis] que je vais faire serment,
Je ne commettrai pas de péché :
(*Littér.* je n'entrerai pas dans le péché,
c'est à-dire je tiendrai parole).
«La terre et le ciel nous regardent,
«Et ils connaissent nos âmes!»
(*Littér.* et les coeurs ils nous les connaissent).

* * *

La [jeune] fille, dès qu'elle entendit le serment,
[Ce fut] comme si elle avait bu un charme!
Elle se trompa et elle partit,
(*C'est-à-dire* elle se laissa tromper)
Et elle ne le dit à personne.
Ils prirent le chemin et ils s'éloignèrent:

Agiumsiră tu 'nă hóră;
Tu açea hóră, ma' intrară,
Mulţi cuscri s'adunară;
Féta di braçă uă luară;
Va, nu va, nu uă 'ntribară,
Ma zăvon-lu 'lli-arucară
Ş' cu gion-le uă 'ncurunară.

Ajunseră la un sat;
În acel sat cum intrară,
Mulţĭ cuscri *(adică* : nuntaşĭ) se adunară;
[Pe] fétă de braçe uă luară;
[De] vré, [orĭ] nu vré, nu uă 'ntrebară,
Ci sovonul 'ĭ aruncară [pe cap]
Şi cu june-le uă 'ncununară.

Ils arrivèrent dans un village;
Dans ce village, dès qu'ils entrèrent,
De nombreux *invités* se réunirent;
(Parents et amis des conjoints)
La [jeune] fille par le bras ils prirent;
[Qu'elle] veuille, [qu'elle] ne [le] veuille pas,
on ne [le] lui demanda point;
Mais le voile ils lui jetèrent
Et avec le jeune [homme] ils la marièrent,
(*Littér*. ils la couronnèrent.)

III. Cântic-lu a unuĭ gione după çi se isusi.

Tótă primăvéra ş' tótă véra,
«Di dimné»... di dimnéţa pînă séra,
'm̃ĭ avinam «'nă pi...» 'nă piturnicllie;
«'m̃i tuchiĭ seŭ»... m̃i tuchiĭ seŭ-lu di pi arĭnicllie!
Piturnicllia, «çi»... moĭ, çi avinam,
«Cându da»... cându da di uă videam,
Suschiram «şi'm̃ĭ mi»... şi'm̃ĭ mi tuchiam,

III. Cântecul unuĭ june după ce se fidenţŏ.

Tótă primăvéra şi tótă véra,
De diminéţa pînă séra,
Vînam uă poturnichie;
Îmĭ topiĭ seul de pe rinichĭ! (*Adică:* slăbiĭ multŭ.)
Poturnichia, mŏĭ, ce vînam,
Cândŭ da de uă vedeam, (*adică*: cândŭ puteam sĕ uă vedŭ),
Suspinam şi me topiam,

III. Chanson d'un jeune homme après ses fiançailles.

(Dans le texte, on a mis entre guillemets les mots et les fragments de mots qui sont répétés dans les vers. Dans les versions danubienne et française, on n'a pas répété ces mots et ces fragments de mots.)

Tout le printemps et tout l'été,
Du matin au soir,
Je pourchassais (*littér.* je chassais) une perdrix;
J'ai bien maigri!
(*Littér.* je me fondis le suif de dessus les rognons).
La perdrix, hé, que je pourchassais,
Quand je pouvais la voir,
(*Littér.* quand il donnait de je la voyais),
Je soupirais et je fondais;

«Sĕ uă prin»... sĕ uă prindu nu puteam;
Allăgam «şi'm̃ĭ mi»... şi'm̃ĭ mi curmam,
«Trup-lu to»... trup-lu tot m̃i ul vĕtĕmam!
Uă avinaĭ un an şi 'nă stĕmână;
Nu putuĭ... «nu putuĭ» s'uă bag tu mână!
Cu tot çi multu... «multu» m'asparşu,
«D'avinat»... d'avinat mână nu trapşu.
Aşteptaĭ... şi..., moĭ, şi arăvdaĭ,
«Pînă când»... pînă când óra 'llĭ aflaĭ,
Tu mână «di uă»... di uă băgaĭ;
«Atumçea»... atumçea me săturaĭ.

Sĕ uă prindŭ nu puteam;
Allergam şi me osteneam,
Trupul tot mi'l vĕtĕmam!
Uă vînaĭ un an şi uă sĕptĕmână;
Nu putuĭ s'uă puĭŭ în mână! (*adică :* sĕ puiŭ mâna pe dînsa.)
Cu tóte cŏ multŭ me fĕrîmaĭ,
De la vînătóre nu 'mĭ trăsseĭ mâna.
(*Adică :* nu me lăssaĭ de vînătóre.)
Aşteptaĭ, mŏĭ, şi răbdaĭ,
Pînă când ora 'ĭ aflaĭ (*adică :* pînă când aflaĭ momentul favorabil)
În mână de uă puseĭ; (*adică* : sĕ puĭŭ mâna pe dînsa);
Atuncĭ me săturaĭ.

Je ne pouvais pas l'attraper;
Je courais et je me lassais,
Je m'éreintais!
(*Littér.* je m'abîmais tout le corps,)
Le la chassai un an et une semaine;
Je ne pus pas mettre la main dessus!
Bien que je me fusse mis sur les dents,
(*Littér.* bien que je m'abîmai beaucoup),
Je ne renonçai pas à la chasse.
(*Littér.* je ne retirai pas main de la chasse).
J'attendis, hé, et je patientai,
Jusqu'à ce que j'eusse trouvé le moment favorable,
(*Littér.* jusqu'à ce que je lui trouvai l'heure,)
Pour mettre la main dessus;
(*Littér.* je la mis dans la main);
Alors je fis satisfait, (*littér.* je me rassasiai),

După iea «cât a»... cât allăgaĭ,
«Cât ohtaĭ»... cât ohtaĭ, cât suschiraĭ,
Cât imnaĭ, «cât mi»... cât mi curmaĭ,
«Tóte le»... tóte le discumpĕraĭ!

După ea cât allergaĭ,
Cât oftaĭ, cât suspiraĭ,
Cât umblaĭ, cât me osteniĭ,
Tóte le rescumperaĭ!

J'ai été payé de toutes mes courses,
De mes gémissements, de mes soupirs,
De mes marches, de mes fatigues!
(*Littér.* [De] combien je courus après elle,
[De] combien je gémis, je soupirai,
Combien je marchai, me fatiguai,
Toutes je les rachetai!)

IV. Cântic a unuĭ gione tricut çi vré sĕ llié 'nă fétă de vrîste m̃ică.

«Çi ie mușată a mărata,
Și cum ĭllĭ luçésce façа!
Ca luçéfir-le dimnéța,
Ĭllĭ lumbrisésce trup-lu ș' façа!..
Distimele chindisită,
Sufflet-lu 'm̃ĭ ul aĭ tuchită!
Ti ține m'am minduită,

IV. Cântecul unuĭ flăcăŭ bĕtrân care vré sĕ ié [de soçie] uă fétă pré jună [pentru el.]

«Cât e de frumósă acea biétă [fétă,]
Și cum îĭ lucesce féça!
Ca luceferul diminéța,
Îĭ strălucesce corpul și façа!..
Stergar brodat (cusut cu mătasse)
Suffletul mi l'aĭ topit!
La tine am cugetat,

IV. Chanson sur un vieux garçon (*littér.* un jeune passé) qui veut prendre pour femme une fille trop jeune (*littér.* une fille de petit âge).

«Comme elle est belle cette pauvrette,
Et combien son visage brille!
Comme l'astre du matin
Son corps et son visage sont resplendissants!
Serviette brodée,
(c'est à la jeune fille qu'on donne la qualité de *serviette brodée*),
Tu as [fait] fondre mon âme!
[C'est] à toi [que] j'ai pensé,

La tine ’m̃ĭ am închisită !
Doĭ-lli ’n calle nĕ adunămmŭ !
Fă stri calle, s’ nu cripămŭ
Tu aistu loc iu nĕ aflămŭ,
Di lăhtar-lu çi nĕ avemŭ !..»
— ’Şĭ iéste m̃ică, nu s’ duchiésce,
Ahtárĭ graire nu cunnósce.
Scóte’ţĭ punga de’m̃ĭ ţĭ uă mésce;
Fă, gione, de cum unzésce;
m̃i ţĭ uă mésce un calagros,
Calagros d’asime gros,
Un calagros cu mânuşe,
Sĕ’l pórtă n’véstă de guşe,

Spre tine am pornit !
Amîndoĭ în calle ne ’ntêlnirămŭ !
Fă ’n lăturĭ din calle, sĕ nu murimŭ,
În locul acesta unde ne aflămŭ,
De surprinderea (sărirea de inimă) ce avemŭ !..»
— «Este mică, nu pricepe,
Atarĭ vorbe nu cunnósce.
Scóte’ţĭ punga de mi’ĭ fă un dar;
Fă, june, cum este usul;
Dăruiesce’ĭ un icosar,
Icosar de argintŭ grosŭ,
Un icosar cu mânuşe, (*adică :* cu tórtă,)
Sĕ’l pórte de gât [când o fi] nevéstă,

[C’est] vers toi [que] je me suis dirigé !
Tous les deux nous nous sommes rencontrés en chemin !
Détourne-toi du chemin, pour que nous ne mourions pas
(*Littér.* fais hors de chemin pour que nous ne crevions pas)
Dans cet endroit où nous nous trouvons,
De la surprise que nous avons !..»
— «Elle est [trop] petite, elle ne comprend pas,
Elle ne connaît pas de telles paroles.
Tire ta bourse et fais lui un don;
Fais, jeune [homme], selon l’usage;
Donne lui un écu, (*littér.* me te favorise lui un écu),
Un gros écu d’argent,
Un écu avec *boucle* (*littér.* manche),
[Pour] qu’elle le porte au cou [quand elle sera] femme,

Cândŭ sĕ s' ducă a urare
Ş' cându s' ducă a primnare.»
— «m̃ica tea sĕ uă hărisescu,
m̃i scoşĭŭ punga tea sĕ uă mescu
Cu 'n calagros înturçescu.
Îllĭ se părù cŏ uă cârtescu;
Ş' nu 'llĭ ul daŭ, cŏ 'm̃i 'ngllinescu;
Iea, tru óră, 'm̃ĭ căchiusésce,
Şi 'n araŭa 'm̃ĭ mi muntrésce.
Mintea nu sciŭ iu 'llĭ se dusse,
Di cu gura aşi 'm̃ĭ ḑisse :
— «Calagros-lu çi vré 'm̃ĭ daĭ,
«Ţine'ţĭ lu ti tine s' lu aĭ !

Cândŭ se va duce sĕ ureze (*adică* : sĕ facă visite)
Şi cândŭ se va duce la plimbare.»
— «Ca sĕ fac plăcere micuţeĭ,
Scoseĭ punga ca sĕ'ĭ dăruescŭ
Un icosar turcescŭ.
I se părù [póte] cŏ uă iéŭ în ris,
Şi cŏ nu i'l daŭ, cŏcĭ glumescŭ;
În dată, ea se supĕră
Şi se uĭtă reŭ la mine.
Mintea nu sciŭ unde 'ĭ se dusse,
De'mĭ ḑisse din gură aşià :
— «Icosarul ce vreĭ sĕ'mĭ daĭ,
«Ţine ţi'l sĕ'l aĭ pentru tine!

Quand elle ira faire ses visites,
(*Littér.* quand elle ira souhaiter, faire des souhaits,)
Et quand elle ira se promener.»
— «Pour que je fasse plaisir à la petite,
Je tirai la bourse pour lui donner
Un écu turc.
Il lui sembla [peut-être] que je me moque d'elle,
Et que je ne le lui donnais pas, et que je plaisantais.
Tout-à-coup, elle se fâche,
Et me regarde de travers.
(*Littér.* et en la mauvaise elle me regarde).
Je ne sais pas où se porta son esprit,
Pour me dire :
(*Littér.* pour qu'avec la bouche ainsi elle me dit) :
— «L'écu que tu veux me donner,
«Garde-le pour toi !
(*Littér.* tiens te le pour que tu l'aies pour toi)

«Nu ţî'l voĭŭ, cŏ ţî'l lăescu;
«Îllĭ bag vula di'l vulusescu,
«Şi cu oclli nu'l muntrescu.
«Ca hillĭă di Arumân çi escu !..»

«Nu ţi'l voĭŭ, ci ţi'l blestem;
«Îĭ puĭŭ sigilul de'l sigileḑŭ,
(*Adică :* îl lassŭ sĕ remâĭă ne-atins)
«Şi cu ochiĭ [nicĭ] nu me uitŭ la el,
«Ca fétă de Român ce sum !..»

«Je n'en veux pas, car je le maudis ;
«Je lui mets le cachet et je le cachète,
(*C'est-à-dire* : je le laisse de côté, je n'y touche pas,)
«Et je ne le regarde [même] pas des yeux,
«Comme fille de Roumain que je suis !. »

V. Cântic de ḑîŭa çi se mărită féta.

— Diştéptă-te, muşata mea,
Cŏ astăḑĭ iéste ḑîŭa ta;
Ca s' ti mărit, lé! féta mea,
Ca sĕ 'mĭ ti duçĭ la casa ta.
Ia, scólă-'mĭ-te, pirdica mea,
Mea, di 'mĭ ţî spéllă faça ta.
Chiéptănă'mĭ ţî cusiţa ta,
Ş' vhin s' ti 'mplĕtéscă mumă ta.

V. Cântec pentru ḑiŭa cândŭ se mărită féta.

(*Adică* care se cântă la nuntă).

— Deştéptă-te, frumósa mea,
Cŏ astăḑĭ este ḑiŭa ta;
Ca sĕ te mărit, o! féta mea,
Ca sĕ mi te ducĭ la casa ta.
Ia, scólă-mi-te, oul meŭ încondeiat,
De mi'ţĭ spéllă faça ta.
[Ia], piéptenă'ţĭ cosiţa ta,
Vino sĕ te 'mpletéscă mumă ta.

V. Chanson pour le jour où la [jeune] fille se marie.

(Les amies de la mariée répètent cette chanson le dimanche matin lorsqu'on habille le mariée pour la conduire à l'église.)

— Réveille-toi, ma belle,
Car c'est aujourd'hui ton jour [de fête],
Pour que je te marie, ô ma fille;
Que tu t'en ailles dans ta maison.
Hé, lève-toi, mon *oeuf de Pâques historié*,
(*C'est à-dire* : charmant petit objet),
Lave-toi la figure,
Peigne ta chevelure,
Et viens que ta mère fasse tes tresses.
(*Littér.* viens que ta mère te tresse).

Treçĭ tu odă di 'm̃ĭ ti alăxé,
Te adară şi 'm̃ĭ ti armătusé,
Cŏ vhine gion'-le sĕ'm̃ĭ ti llié
Cu mulţĭ cuscri, m̃ica mea,
Sĕ 'm̃ĭ ti ducă la tihia ta,
După scriitura çi erà.
— «Cum nu 'ţĭ u m̃ilă, mamo, lé!
Cându 'm̃ĭ uă crechĭ inima mea!
Cŏ ieŭ îm̃ĭ plângu ş' lăcrĕmeḑŭ
Cŏ nu sciŭ ca-cum va s' băneḑŭ.
Sciŭ cŏ ditu çi casă fug,
Ma nu sciŭ cŏ iu va s' me duc;
Suschir, ohteḑŭ şi mi jilescu

Trecĭ în cameră de schimbă [vestminte-le],
[De] te ornéḑă şi te prepară,
Cŏ vine june-le sĕ mi te ié
Cu mulţĭ nuntaşĭ, micuţa mea,
Sĕ mi te ducă la sórta ta,
După cum o fi scris.
— «Cum nu'ţĭ e milă, o! mamă!
Când îmĭ crepĭ inima!
(*Adică :* cândŭ me facĭ sĕ'mĭ crepe inima).
Cŏ eŭ plângŭ şi lăcrĕmeḑŭ
Cŏ nu sciŭ cum o sĕ trăescŭ.
Sciŭ că din ce casă plec,
Dar nu sciŭ unde o sĕ me duc;
Suspin, ofteḑŭ şi me jelescŭ

Passe dans la chambre pour changer [de linge],
Arrange-toi, pare-toi!
Car le jeune [homme] viendra te prendre
Avec de nombreux *invités*, ma petite,
(*c'est-à-dire* avec nombreux parents et amis des conjoints,)
Pour te conduire à ta destinée,
Selon ce qui a été écrit.»
(*Littér.* Selon l'écriture qu'il y avait).
— «Comment tu n'as pas pitié, ô ma mère,
Lorsque tu me déchires (*littér.* crèves) le coeur!
Car je verse des larmes
(*Littér.* je plains et je larmoie)
[Parce] que je ne sais pas comment je vais vivre.
Je sais de quelle maison je sors,
Mais je ne sais pas où je vais aller.
Je soupire, je gémis et je me lamente,

Cŏ nu sciŭ çi va sĕ 'ndisescu.
Nu sciŭ cŏ çi va s' tihisescu;
Ti açea multu'm̃ĭ mi minduescu;
Şi 'm̃ĭ plângu, laia, ş' mi jilescu,
Ş' cu gura graĭŭ nu pot sĕ'm̃ĭ grescu!
— Nu 'm̃ĭ ti jilé, moĭ, hillia mea,
Cŏ mă-ta gionĭ-le çi 'm̃ĭ ţî dea
Ţî ul are aléptă, féta mea,
Cumu 'm̃ĭ ţî ul vrea inima ta!

Cŏ nu sciŭ ce o sĕ paţŭ.
Nu sciŭ ca ce sórtă o sĕ am;
De aceea multŭ staŭ pe cugete;
Şi plângŭ, sĕraca'mĭ de mine, şi me jelescŭ,
Şi cu gura [uă] vorbă nu poclŭ sĕ grăiescŭ!
— Nu mi te jelì, o! féta mea,
Cŏ june-le ce mă-ta mi'ţĭ o da
Ţi l'a ales, féta mea,
Cum mi ţi'l vrea inima ta!

[Parce] que je ne sais pas ce qui va m'arriver
(*Littér.* ce que je vais patir).
Je ne sais pas quel sort je vais avoir,
[C'est] pourquoi je réfléchis beaucoup,
Et je pleure, hélas, et je me lamente,
Et de [ma] bouche je ne peux dire mot!
— Ne te lamente pas, ô ma fille,
Car le jeune [homme] que ta mère va te donner,
Elle l'a choisi, ô ma fille,
Comme ton coeur le veut!
(*Littér.* Comme ton coeur me te le veut.)

VI. Cântic di dupâ 'ncurunare

Doĭ-lli nĕ luămm', doĭ-lli s' nĕ vremŭ,
Doĭ-lli uă inimă s' nĕ avemŭ.
Doĭ-lli trup şi un sufflit s'avemŭ.
Doĭ-lli tim̃ia s' nĕ uă ţinemŭ.
Doĭ-lli s' lucrămŭ şi s' nĕ agiutămŭ.
Doĭ-lli un alantu s' nĕ ascultămŭ.
Doĭ-lli casă sĕ nĕ adărămŭ.
Doĭ-lli ugiac sĕ dişcllidemŭ.

VI. Cântec care se cântă la nuntă, după cununie.

Amîndoĭ ne luarămŭ, amîndoĭ sĕ ne iubimŭ,
Amîndoĭ uă inimă sĕ avemŭ.
Amîndoĭ [un] corpŭ şi un sufflet sĕ avemŭ.
Amîndoĭ onórea sĕ ne ţinemŭ.
Amîndoĭ sĕ lucrămŭ şi sĕ ne ajutămŭ.
Amîndoĭ unul pe altul sĕ ne ascultămŭ.
Amîndoĭ casă sĕ ne facemŭ.
Amîndoĭ casa [óspeţi-lor] sĕ deschidemŭ.

VI. Chanson que chantent les parents et les amis des époux à la noce, après *le couronnement* des époux (*c'est-à-dire* après la cérémonie religieuse).

[Tous] les deux nous nous prîmes, aimons-nous [tous] les deux,
Ayons [tous] les deux un [seul] coeur.
Ayons [tous] les deux un [seul] corps et une [seule] âme.
Conservons nous [tous] les deux l'honneur.
Travaillons et aidons-nous [tous] les deux,
Écoutons-nous l'un l'autre (*littér.* les deux).
[Tous] les deux montons-nous un ménage
(*Littér.* Les deux construisons-nous maison)
[Tous] les deux ouvrons une maison hospitalière.

Părinţî-llĭ noĭ s' nĕ 'llĭ timisimŭ;
Póte cŏ şi noĭ va s' auşimŭ!
Di uruteţĭ sĕ nĕ afirimŭ,
Pînă s' bănămŭ şi pînă s' himŭ!

Părinţiĭ noĭ sĕ ni'ĭ onorămŭ;
Póte cŏ şi noĭ o sĕ 'mbĕtrânimŭ!
De lucrurĭ urîte sĕ ne ferimŭ,
Pînă vomŭ vieţuì şi pînă vomŭ fi!
(*Adică* : cât vomŭ trăì.)

Honorons nos parents;
Peut-être vieillirons nous aussi !
Gardons nous des *vilaines* choses
(*Littér.* choses haïssables)
Tant que nous vivrons et tant que nous existerons !

VII. Cântic pisuderinescu de m̃iercurĭ de numtă, cându nivésta açea naŭă se duçe la mă-sa.

Avḑîţĭ, ah, soţĭ! avḑîţĭ, ah, fraţĭ!
Voĭ feciorame ne-'nsuraţĭ,
Cu ună m̃ică çi 'ndisiĭ;
Biléua îm̃ĭ ogrădisiĭ!
Iea ḑîuă ş' nópte ma 'sĭ plângea,
Cŏ mamă ş' tată îm̃ĭ căftà.
Ieŭ ningă dissă m'appruchiaĭ,
Şi cu bun m̃icăza uă luaĭ.

VII. Cântec din Pisudere care se cântă miercurĭ după nuntă, cându noŭa nevéstă se duce la mă-sa.

Auḑiţĭ, o, soţĭ! auḑiţĭ, o, fraţĭ!
Voĭ, flăcăĭ ne-însuraţĭ, (*litter.* flăcăime,)
Cu uă micuţă ce păţiĭ;
Beléŭa îmĭ găsiĭ!
Ea ḑiŭa şi nóptea mereŭ plângea,
Cŏ [pe] mamă şi [pe] tată îmĭ cerea.
Eŭ lŭngă dînsa m'appropiaĭ,
Şi cu bine-le [pe] mititica uă luaĭ.

VII. Chanson de *Pisudere*, qui se chante le mercredi après noces, lorsque la nouvelle mariée s'en va voir sa mère.

Entendez, ô mes compagnons! Entendez, ô mes frères!
Vous, jeunes [gens] non mariés,
Ce qui m'est arrivé avec une petite;
(*Littér.* avec une petite ce que je patis);
L'embarras que j'eus!
(*Littér.* l'embarras que je trouvai).
Elle pleurait tout le temps jour et nuit,
Elle me demandait père et mère.
Je m'approchai d'elle,
Et je pris la petite avec délicatesse.
(*Littér.* avec le bon.)

Ieŭ m̃icăza uă dism̃ierdam,
Şi cu 'ngllinére îllĭ d̦îçeam :
«Nu 'm̃ĭ plânge m̃ică gémînă,
«Ma' aravdă pînă s'apiră.
«Nu suschiră, nu 'm̃ĭ te jilé,
«Cŏ 'm̃ĭ ţ'aspargi muşutéţă !
«m̃ică, nu 'm̃ĭ te sĕcăldisé,
«Cŏ mâne iéste m̃iercurea;
«Va sĕ 'm̃ĭ te duçĭ la mumă ta,
«Sĕ'ţĭ védă alba façă a ta
«Va sĕ 'm̃ĭ ti aşteptă, m̃ică, 'lé,
«Cu tigăñĭ, tótă soia ta.
«Va s' vhină şi tóte féti-le

Eŭ [pe] mititica uă mângâiam,
Şi cu blândeţe îĭ d̦iceam :
(*litter.* cu glumirea îĭ d̦iceam :)
«Nu'mĭ plânge, mică gémĕnă,
«Maĭ rabdă pînă s'o lumină de d̦iuă
«Nu suspină, nu mi te jelì,
«Cŏ mi 'ţĭ stricĭ frumuseţea !
«Mititico, nu fi în ne-astêmpĕr,
«Cŏ mâne este mercurĭ ;
«O sĕ mi te ducĭ la mumă ta,
«Sĕ 'ţĭ véd̦ă alba façă a ta.
«O sĕ mi te aştepte, mititico, fa,
«Cu prăjiturĭ, tóte rude-le talle.
«O sĕ viiă şi tóte fete-le,

Je caressais la petite,
Et avec douceur je lui disais :
«Ne pleure pas, ma petite jumelle,
«Patiente encore jusqu'à ce qu'il fasse jour.
«Ne soupire pas, ne te lamente pas,
«Car tu gâtes ta beauté !
«Petite, ne te tourmente pas,
«Car demain c'est mercredi;
«Tu t'en iras chez ta mère
«[Pour] qu'elle voie ton blanc visage.
«Toute ta parenté va t'attendre
«Avec des pâtisseries.
(*Littér.* Elle va me t'attendre, petite, hé,
Avec pâtisseries, toute ta famille.)
«Toutes les filles aussi vont venir,

«Ditu veçine sóçe-le,
«Sĕ 'mĭ ţi óră, muşata mea,
«Ti alba'ţĭ măritarea a ta !»
Cu m̃ica cându 'm̃ĭ sburam,
Şi aste cându 'llĭ le d̦içeam,
Un drac din valle nĕ ascultŏ,
Şi tr' óră cântic nĕ sculŏ.
Şi pitu hóră îl cântŏ,
Di m̃icu ş' mare lu 'nviţŏ !

«Şóçe-le din vecinĕtate,
«Sĕ mi 'ţĭ ureze, frumósa mea,
«De fericita'ţĭ măritare !»
(*Littér.* de alba'ţĭ măritare.)
Cu micuţa cândŭ vorbiam,
Şi astea când îĭ le d̦iceam,
Un drac din valle ne ascultŏ,
Şi 'n dată cântec ne scóse.
Şi prin sat îl cântŏ
De 'l învĕţŏ mic şi mare !

«Tes compagnes du voisinage,
«Pour te faire des souhaits, ma belle,
«Pour ton heureux mariage !»
(*Littér.* pour ton blanc mariage).
À la petite lorsque je parlais,
Et lorsque je disais cela,
Un diablotin de la vallée nous écouta,
Et aussitôt il nous fit [une] chanson.
(*Littér.* et en une heure chanson il nous leva).
Et par [le] village il la chanta,
De [sorte que] petits et grands l'apprirent !

VIII. Cântic-lu a unuĭ gione, aruncânda-luĭ vrére piună fétă, ḑîua de Taĭ-Thodor.

'Nă ḑîuă de Taĭ-Thodor,
Fétă, mi băgaşĭ tu dor!
Cu muntrirea çi 'm̃ĭ fiçeşĭ,
Hicate-le îm̃ĭ le apprimseşĭ.
Oclli 'n sus cându sculaşĭ,
Îndreptŭ pi mine 'llĭ arucaşĭ.

VIII. Cântecul unuĭ june care 'şĭ aruncă iubirea pe uă fétă, [în] ḑiŭa de Sân-Tóder. (Sântu-Tudor.)

Într'uă ḑi de Sân-Tóder.
Fétă, me băgaşĭ în dor!
(*Adică :* aĭ făcut sĕ me coprindă dorul.)
Cu uĭtătura ce 'mĭ aruncaşĭ,
Ficaţiĭ 'mĭ apprinseşĭ. (*Adică :* m'aĭ arsŭ la ficaţĭ.)
Ochiĭ 'n sus cândŭ rêdicaşĭ,
Dreptŭ pe mine 'ĭ aruncaşĭ.

VIII. La chanson d'un jeune [homme] qui jette son dévolu sur une [jeune] fille le jour de la St. Théodore.

Un jour de la Saint Théodore.
[Jeune] fille, tu m'as inspiré de l'amour!
(*Littér.* tu me mis dans l'[amour] dolent).
Avec le regard que tu me jetas (*Littér.* que tu me fis)
Tu as embrasé mes entrailles (*littér.* mes foies).
Lorsque tu levas les yeux,
Droit sur moi tu les jetas.

Cându luaşĭ de suschiraşĭ,
Inima 'm̃ĭ despânticaşĭ.
Vrută, mă-ta te duchì,
Şi 'n aréŭa te muntrì,
m̃ică, şi 'm̃ĭ te aruşinaşĭ,
Şi oclli 'n pade 'llĭ aplicaşĭ.
Ieŭ, d'avhŭnanghia ti muntream,
Ş' ca di hiévră 'm̃ĭ trimburam;
Oclli m̃i se 'nciornicà,
Bud̦ă-le 'm̃ĭ se 'nviniţà.
Pistipsé-me, vruta a mea,
Cŏ ieŭ din minuta açea,

Când începuşĭ de suspinaşĭ,
Inima 'mĭ [uă] despicaşĭ.
Iubito, mă-ta te 'nţellesse.
Şi se uĭtŏ reŭ la tine,
(*litter.* în a rea se uĭtŏ la tine,)
Micuţo, şi mi te ruşinaşĭ,
Şi ochiĭ în jos îĭ plecaşĭ.
Eŭ, din faţă me uĭtam la tine,
Şi ca de frigurĭ tremuram;
Ochiĭ mi se 'ntunecară,
(*litter.* îmĭ dedeĭ ochiĭ peste cap,)
Bud̦e-le mi se 'nvineţiră.
Crede-me, iubita mea,
Cŏ eŭ, din minutul acella,

Lorsque tu commenças à soupirer.
Tu me fendis le coeur!
(*Littér.* Le coeur tu m'éventras).
[Ma] chérie, ta mère te comprit,
Et te jeta un regard de reproche,
(*Littér.* Et en la mauvaise te regarda),
[Ma] petite, et tu as eu honte
Et tu as baissé les yeux;
(*Littér.* tu appliquas les yeux en bas;)
Moi je te regardais d'en face,
Et je tremblais comme de fièvre;
Ma vue s'obscurcissait,
(*Littér.* Les yeux me se renversaient),
Mes lèvres bleuissaient.
Crois-moi, ma chérie,
Que depuis ce moment,

Mintea ş' minduirea mea
De la tine nu 'ñĭ fugea.
Ḑiŭa tótă t'adăstam;
Cu oclli nu te vedeam.
Vrută, nóptea te 'nvhisam,
Par' cŏ ningă ieŭ te aveam.
Dim'néţa, cândŭ me sculam,
D'anvêrliga mea muntream;
Tine, cara nu t'aflam,
Suschiram şi lăcrĕmam.
Fétă, treĭ añĭ te aşteptaĭ,
Ş' ti nivéstă nu te luaĭ.
Tu hicat tihta 'm̃ĭ băgaĭ,
Tu aşternut îm̃ĭ m'arucaĭ,

Mintea şi cugetarea mea
De la tine nu 'mĭ fugia.
Ḑiŭa tótă te adăstam;
Cu ochiĭ nu te vedeam.
Iubito, nóptea te visam,
Par'cŏ lŭngă mine te aveam.
Diminéţa, cândŏ me sculam,
Împregiurul meŭ me uĭtam;
[Pe] tine, daca nu te aflam,
Suspinam şi lăcrĕmam.
Fétă, treĭ anniĭ te aşteptaĭ,
Şi de nevéstă nu te luaĭ.
În ficaţĭ (*adică* în pulmoniĭ) oftica 'mĭ băgaĭ,
În aşternut me aruncaĭ,

Mon esprit et ma pensée
Ne s'éloignent plus de toi.
Toute la journée, je t'attendais,
Je ne te voyais pas de [mes] yeux.
[Ma] chérie, la nuit je rêvais de toi,
Il [me] semblait t'avoir auprès de moi;
Le matin, lorsque je me levais,
Je regardais autour de moi;
De ce que je ne te trouvais pas,
(*Littér.* si je ne te trouvais pas),
Je soupirais et je pleurais. (*littér.* je larmoyais.)
[Jeune] fille, [pendant] trois ans je t'attendis,
Et je ne te pris pas pour femme.
Je me mis la phthisie au poumon,
Je me jetai au lit,

Di giăcuĭ pîn’ me câhtiĭ,
Par’cŏ de sum-loc inşiĭ;
Pin’ çi trup-lu ’m̃ĭ se tuchì,
Mastea ’ ì ĭ se merănghisì.
Vrută, tora cunnoscuĭ
Cŏ ieŭ parte nu ’m̃ĭ avuĭ,
S’ băneḑŭ macarĭ ’nă stĕmână
Tot cu tine d’impre-ună!
Cu suschir, cu mare dor,
Vrută, astă-ḑĭ mine mor!
Cândŭ mine s’ me ’ngrupaţĭ,
Aestŭ cântic sĕ’m̃ĭ cântaţĭ,
S’avdă toţĭ tinerĭ-lli fraţĭ!..

De zăcuĭ pînă me molleşiĭ,
Par’cŏ de sub pămênt eşiĭ;
Pînă corpul mi se topì,
Faţa mi se ’ngălbejì.
Iubito, acum cunnoscuĭ.
Cŏ eŭ parte nu avuĭ,
Sĕ trăiescŭ măcar uă sĕptĕmână
Tot cu tine d’impre-ună!
Cu suspin, cu mare dor,
Iubito, astă-ḑĭ eŭ mor!
Cândŭ pe mine me veţĭ îngropà,
Cântecul ăsta sĕ’mĭ cântaţĭ,
S’auḑă toţĭ tinerĭ fraţĭ!.

Je restai couché jusqu’à [ce que] je m’affaissai,
Il semblait que je sortais de sous terre.
Mon corps se fondit,
Mon visage pâlit.
[Ma] chérie, maintenant je reconnus
Que je n’eus pas la chance
De vivre au moins une semaine
A tes côtés! (*littér.* Tout avec toi ensemble.)
Avec soupirs, avec grande douleur,
[Ma] chérie, aujourd’hui je me meurs!
Lorsque vous m’enterrerez,
Chantez moi cette chanson
[Pour] que tous les jeunes frères l’entendent!

IX. Cântic-lu a uneĭ nivéstă naŭă di 'nă stĕmână, și lihónă.

Fétă, lé fétă, de avhoñia mărtată,
Çi ti hărisì Dumniḑĕŭ cu 'nă fétă!
Fétă mărată, nu dideaĭ hăbare
Ca s'adară mă-ta laĭ-le culpane!
Séra çi vinne mumă ta 'n părvhița,
Îmĭ țî déde Dumniḑĕŭ sĕrmănița!

IX. Cântecul uneĭ neveste măritată de uă sĕptĕmână, și lĕuză.

Fétă, heĭ fétă, de curêndŭ măritată,
Ce te bucurŏ Dumneḑeŭ cu uă fétă!
Sermană fétă, nu dedeaĭ [de] scire
Ca sĕ prepare mă-ta biete-le scutece!
[În] séra cândŭ venì mumă ta sĕ te véḑă la sĕptĕmână,
Mi 'țĭ dette Dumneḑeŭ copilița!

IX. Chanson sur une jeune femme mariée depuis une semaine, et accouchée.

Fille, ô fille, depuis peu mariée.
A qui Dieu fit la joie de [donner] une fille!
Pauvre fille, [que] n'as-tu *annoncé la chose*,
(Littér. donné nouvelle),
Pour que ta mère préparât la pauvre layette!
Le soir où ta mère est venue pour la visite des huit jours.
Dieu te donna [un] petit enfant!

Hoĭ, lele, lele, mare măscărliche,
Cându dédiră la tuţĭ sĕhăricllie :
«N'vésta çea naŭă di 'nă stĕmână
«Cădù lihónă şi s' féçe mumă!»
Fétă cătrane, nu ti minduiaĭ,
Aestu lucru, lé, cându 'l făçeaĭ?..
Hoĭ, lele, lele, mare aruşine,
Di tóte sóçe-le di tu viçine!
Fétă, lé fétă, fétă blăstemată,
Ţi aruşinaşĭ fraţĭ-lli şi soia tótă!
Nu ar'mase omu ni mic ni mare
Care s' nu scibă, s' nu llié hăbare!
Ti aruşinósi-le lucre a talle
Lumea sburăscu, lé, pi tu păzare!

Heĭ, aoleŭ, aoleŭ, mare ruşine,
[Fu] cândŭ detteră la toţĭ scire 'mbucurătóre :
«Nevésta cea noŭă de uă sĕptĕmână
«Cădù leuză, şi se făcù mumă!»
Fétă catran (*adică :* a dracu-luĭ), nu cugetaĭ,
Astŭ lucru, ia, când îl făceaĭ?..
Heĭ, aoleŭ, aoleŭ, mare ruşine,
[Sĕ aĭ] de tóte surate-le [talle] din vecinĕtate!
Fétă, fă fétă, fétă blestemată,
Îţĭ ruşinaşĭ fraţiĭ şi rude-le tóte!
Nu remase om, nicĭ mic nicĭ mare,
Care sĕ nu sciă, sĕ nu ié noutatea!
De ruşinóse-le fapte alle talle
Lumea vorbesce prin tĕrgŭ!

Ho! holà-là, grande honte
[Ce fut] lorsqu'on annonça à tous la nouvelle réjouissante :
«La nouvelle mariée d'[il y a] une semaine,
«Est accouchée!»
(*Littér.* tomba accouchée et se fit mère!)
Fille du diable, (*littér.* fille goudron) tu n'y pensais pas,
Lorsque tu faisais cette chose?..
Ho! holà-là, grande honte
[Tu dois avoir] de toutes [tes] compagnes du voisinage!
Fille, eh, fille, fille maudite,
Tu fis la honte de tes frères et de toute la famille!
Il ne resta pas d'homme, petit ni grand,
Qui ne le sût, qui n'en prît connaissance!
De tes faits honteux
Le monde parle au marché!

Fétă cătrane, nu 'mĭ ti fereaĭ,
Cu gioñĭ-lli cându ti asvingeaĭ!
Nu sciĭ cŏ lucre pi ascumtà fapte,
Drac-lu 'nă óră 'n pade le scóte!..

Fétă catran (*adică:* a dracu-luĭ), nu mi te fereaĭ,
Cu băieţiĭ cândŭ te luptaĭ!
Nu sciĭ cŏ lucrurĭ pe ascuns făcute,
Dracul uă dată în câmpiă (*adică*: la lumină) le scóte!..

Fille du diable, [que] ne prenais-tu tes précautions
(*Littér.* ne te gardais tu pas)
Quand tu jouais (*littér.* luttais) avec les jeunes gens!
Ne sais-tu pas que les choses commises en cachette,
Le diable à la fin les met au grand jour!..
(*Littér.* Le diable une fois dans la campagne les ôte,
c'est-à-dire: les fait sortir!)

X. Cântic-lu a unuĭ bărbat linivos şi lăvos.

Ma' laĭŭ bărbat çi 'm̃ĭ am mine,
Dado, lé dado!
N'are sóçă tu viçine!
Tótă ḑiŭa şéde 'n casă,
Lai-l' ali laie!
Tru ogiac lémne ma 'ndéssă.
Cuculit pi ningă vatră,
Nu sciŭ cum póte d'aravdă;

X. Cântecul unuĭ bărbat lenevos şi puçin curat.

Maĭ pecătos bărbat (*litter.* negru bărbat) ce am eŭ,
Dado, fa, dado!
N'are [altă] sóçă (*adică* surată) în vecinĕtate!
Tótă ḑiŭa şéde 'n casă,
Sĕracul al sĕraceĭ! (*Adică*: vaĭ de el şi de mine!)
În cămin lemne mereŭ îndéssă.
Cocoloşit pe lângă vatră,
Nu sciŭ cum póte de rabdă;

X. Chanson sur un mari paresseux et malpropre.

[Un] mari plus pitoyable que [celui que] j'ai moi,
Ma mère, ô ma mère!
N'[en] a pas [une autre] compagne du voisinage!
Toute la journée, il reste dans la chambre,
Pauvre [diable] de pauvre [femme]!
Il entasse le bois dans la cheminée;
Pelotonné auprès du foyer,
Je ne sais pas comment il [le] peut supporter;

Cu ciciórĭ-le tu cinuşe,
Ni-inşit 'n afór di uşe.
Cu cibuca 'n gură, muţă
Ca m̃iac-lu çi suge ţiţă.
Tot ascuchie ş' muciulésce
Ca biba çi s' cufurésce;
Ş' tótă casa lăvăşésce,
Pîn' d'avhnos ţî s'aurésce.
Bé tutume, bé bărnute,
Duh-lu ş' trup-lu tot 'llĭ ampute;
Cându 'şĭ sufflă laia nare,
S'umple casa di putóre.
Iel 'llĭ u léne sĕ sburéscă,
Nu-cŏ-şi casă s' hrănéscă.

Cu piciórĭ-le 'n cenuşe,
Ne-eşit pe uşe afară.
Cu ciubucu 'n gură, suge
Ca copillul mic care suge ţîţă.
Tot sculpă şi spurcă
Ca raţa care se cufuresce;
Şi tótă casa uă umple [de ne-curăţeniĭ],
Pînă ţi se urésce de desgust.
Bé tutun. trage tabac,
Resufflarea şi corpul tot îĭ pute;
Când îşĭ sufflă bietul nas,
Se umble casa de putóre.
Luĭ 'ĭ e lene sĕ vorbéscă,
Ne-cum (dară-mi-te) casă sĕ hrănéscă.

Les pieds dans les cendres,
Il ne sort pas hors de la porte.
La pipe à la bouche, il suçote
Comme le petit enfant tète le sein.
Il crache partout et il salit
Comme le canard qui foire,
Et il souille toute la maison -
Au point que cela vous ennuie de dégoût.
Il fume, il prise du tabac;
Son haleine et tout son corps pue.
Lorsqu'il mouche son pauvre nez,
La maison se remplit de puanteur.
La paresse l'empêche de parler,
(*Littér.* il lui est paresse de parler),
Encore moins [pourrait-il] nourrir sa maison.

Soçĭ-lli toţĭ lucrédă ş' facŭ,
Iel sta cu zărcula 'n cap.
Toţĭ gioñĭ-lli s' ducŭ la lucrare,
Iel sta 'nvêrtit tu tămbare!

Soçiĭ toţĭ lucrédă şi facŭ,
El stă cu gluga 'n cap.
Toţĭ juniĭ se ducŭ la lucrare,
El stă înfăşurat în ghebă!

Tous ses camarades travaillent et produisent,
Lui, il reste le capuchon sur la tête.
Tous les [hommes] valides vont à l'ouvrage,
Lui, il reste enveloppé dans son tabar! (manteau).

XI. Plângérea a uneĭ nivéstă di partea a gione-luĭ cŏ 'llĭ erà m̃ic.

Voĭŭ s' lĕ daŭ blăstem-lu, lé !
Ali dade ș' al tata,
Și a proxinit-luĭ, lé !
Ah ! mine mărata!
Cŏ 'm̃ĭ dédiră gione, lé !
m̃ic și agimitu ;
Cu iel nu 'm̃ĭ duchiĭ, lé !
Ieŭ laia'm̃ĭ măritu !

XI. Plângerea uneĭ neveste despre bărbatu-sĕŭ cŏ erà [pré] mic.

Voĭŭ sĕ le daŭ blestem, na !
Mameĭ și tateĭ,
Și pețitoru-luĭ, na !
Ah ! sĕraca de mine !
Cŏ 'mĭ detteră june [bărbat], na !
Mic și ne-experimentat;
Cu el n'am înțelles,
Sĕraca'mĭ de mine, [ce este] măritișul !

XI. Plainte d'une femme de ce que son mari était trop jeune (*littér.* petit).

Je veux maudire, na !
Mon père et ma mère,
(*Littér.* Je veux leur donner le blasphème, na !
A mon père et à ma mère,)
Et l'intermédiaire [de mariage], na !
Ah ! malheureuse [que] je [suis] !
[De ce] qu'ils me donnèrent [un] jeune [mari], na !
Jeune (*littér.* petit) et inexpérimenté.
Avec lui je n'ai pas compris, na !
Malheureuse [que] je [suis], [ce qu'est] le mariage !

'Cându niscărsescu, lé!
Ş' cându bag s' arnescu,
Iel şcllimuréḑă, lé!
Ş' caftă pâne ş' pescu!
Cându bag sĕ 'nçernu, lé!
Şi pâne s' frimitu,
Iel plânge cu bóçe, lé!
Ş' caftă culac m̃icu.
Cându m̃iergu 'ntre apă, lé!
Vhine după mine,
De 'm̃ĭ m'aruşinéḑă, lé!
La sóçe viçine.
Mi duc la cirépu, lé!
Cu cărvellĭ-le 'n capu,

Căndŭ deretic, na!
Şi când încep sĕ mĕtur,
El se scrivesce (*adică* plânge), na!
Şi cere pâne şi pesce!
Cândŭ [me] puiŭ sĕ cernŭ, na!
Şi pâne sĕ frămêntu,
El plânge cu voce [tare], na!
Şi cere colăcel.
Cândŭ me duc la apă, na!
Vine după mine,
De me ruşinéḑă (*adică:* me dă de ruşine), na!
La sóçe vecine, (*adică:* 'naintea vecine-lor.)
Me duc la cuptor, na!
Cu pâni-le pe cap,

Lorsque je range dans la maison, na!
Et lorsque je [me] mets à balayer,
Lui, il pleurniche, na!
Et il me demande du pain et du poisson!
Quand je [me] mets à bluter, na!
Et à pétrir du pain,
Il pleure à [haute] voix, na!
Et il demande petite galette!
Quand je vais à l'eau, na!
Il vient après moi,
[Il est cause] que j'ai honte, na!
(*Littér.* il me fait avoir honte)
De mes compagnes voisines!
Je vais au four, na!
Avec les miches sur la tête,

Iel strigă cât póte : lé !
«Dă'mĭ un părŏ, dracu !
«Ca s' mĭ acumpĕr póme,
«Cŏ multu 'mĭ u fóme !»
Îl pitrecuĭ 'n păzare,
S' llié nihiam de sare;
S' dusse pînă 'n callė, lé !
Pînă 'n callea mare,
Ș' di multă mirare, lé !
Ș' di ni-minduiére,
Îșĭ chirù tâmbarea,
Ș' vinne cu sghillérea;
Vinne șclliumurându,
Și oclli fricându.

El strigă cât póte : na !
«Dă'mĭ uă parà, drăcóĭco !
«Ca sĕ'mĭ cumpĕr póme,
«Cŏ multŭ 'mĭ e fóme !»
Îl trimeseĭ în têrgŭ,
Sĕ ié puçină sare;
Se dusse pînă 'n calle, na !
Pînă 'n callea mare,
Și de multă uĭtătură [cu gura căscată], na !
Și din ne-cugetare, (*adică :* din ne-luare aminte,)
Îșĭ pierdù gheba,
Și venì cu țipete;
Venì scrivindu-se, (*adică :* plângêndŭ),
Și ochiĭ frecândŭ-șĭ'ĭ.

Il crie aussi fort qu'il peut, na !
«Donne-moi un liard, diablesse !
«[Pour] que je m'achète des fruits,
«Car j'ai bien faim !»
Je l'envoie au marché
[Pour] me prendre un peu de sel,
Il s'en alla jusque sur la route, na !
Jusqu'à la grande route,
Et pour avoir trop regardé [la bouche béante,] na !
Et par défaut d'attention,
Il perdit son tabar (manteau),
Et il revint en criant,
Il revint pleurnichant
Et en se frottant les yeux.

Sare cŏ n'addusse;
Iel a m̃ia 'm̃ĭ ḑisse :
«Dado, nu luaĭ sarea,
«Cŏ 'm̃ĭ chiruĭ tâmbarea !»
— «Ba, laĭ, tihie laie, laĭ !
«Ieŭ 'ţĭ escu mulliére,
«Şi nu 'm̃ĭ ţi escu dadă, laĭ !
«Ca-vaĭ di caĭ te are !..»

Sare cŏ n'addusse;
El mie îmĭ ḑisse:
«Mamă, nu luaĭ sare,
«Cŏ 'mĭ pierduĭ gheba !»
— «Ba, ne-fericitu-le, sórtă négră !
«Eŭ îţĭ sum muiere,
«Şi nu mi'ţĭ sum mamă !
«Vaĭ de cine te are [de bărbat]!..

Il n'apporta pas de sel;
Il me dit (à moi) :
«Maman, je ne pris pas de sel,
«Car je perdis mon tabar !»
(*Littér.* Car je me perdis le tabar)
— «Mais non, pauvre malheureux,
(*Littér.* [mais] non, noir, destinée noire,)
Je suis ta femme (*littér.* je te suis femme)
Et je ne suis pas ta mère, malheureux !
(*Littér.* Et je ne me te suis pas mère)
Malheur à celle qui t'a [pour mari] !..»

XII. Féta cu m̃iellu.

— Iu 'm̃ĭ eraĭ, laĭ m̃iellu a m̃ieŭ?
Cŏ ieŭ mi luŏ dor-lu a tĕŭ.
— Tu vulógă, Dómnă a mea,
Çi 'ĭ ca tineréţa a ta!
— Çi 'm̃ĭ făçeaĭ, laĭ m̃iellu a m̃ieŭ,
Tótă ḑiŭa, fŏr' di ieŭ?
— Îm̃ĭ păsceam, lé Dómnă a mea,
Ş' mintea la tine 'm̃ĭ erà.
— Çi 'm̃ĭ păsceaĭ, laĭ m̃iellu a m̃ieŭ?
Spuni'm̃ĭ ca sĕ sciŭ şi ieŭ.

XII. Féta cu miellul.

— Unde 'mĭ eraĭ, bietu-le miel al meŭ?
Cŏ [pe] mine me luŏ dorul de tine.
— În livede, Dómna mea,
Care este ca tinereţea ta!
— Ce făceaĭ acolo, bietu-le miel al meŭ,
Tótă ḑiŭa, fŏră de mine?
— Păsceam, o Dómna mea,
Şi mintea la tine 'mĭ erà.
— Ce păsceaĭ acolo, bietu-le miel al meŭ?
Spune'mĭ ca sĕ sciŭ şi eŭ.

XII. La jeune fille et l'agneau.

— Où étais-tu, mon pauvre agneau?
Car j'ai été prise du désir [de] te [voir].
— Dans la prairie, ma maîtresse,
Qui est comme ta jeunesse.
— Qu'y faisais-tu, mon pauvre agneau,
Toute la journée, sans moi?
— J'y paissais, ô ma maîtresse,
Et ma pensée était avec toi.
— Qu'y paissais-tu, mon pauvre agneau?
Dis-le moi pour que je [le] sache aussi.

— Iérbă vérde, Dómnă a mea,
Çi 'ĭ crehtă ca façа a ta.
— Çi 'm̃ĭ beușĭ, laĭ m̃iellu a m̃ieŭ ?
Ḑĭ'm̃ĭ și a m̃ia, puĭ-lu a m̃ieŭ !
— Apă aréçe, Dómnă a mea,
Çi luçea ca mastea a ta.
— Cae 'm̃ĭ ti băttù, m̃iellu a m̃ieŭ,
Di 'm̃ĭ plângeaĭ și te avḑeam ieŭ ?
— Picurar-lu, Dómnă a mea,
Pri inatea'ţĭ, castilea !..

— Iérbă verde, Dómna mea,
Care este fragedă ca façа ta.
— Ce bĕușĭ acolo, bietu-le miel al meŭ ?
Spune'mĭ și mie, puiul meŭ !
— Apă rece, Dómna mea,
Care lucia ca figura ta.
— Cine mi te băttù, miellul meŭ,
De 'mĭ plângeaĭ și te auḑiam eŭ ?
— Păstorul, Dómna mea,
În necaḑul teŭ, într'adins !..
(*Adică :* Într'adins ca sĕ'ţĭ facă ţie în necaḑŭ !..)

— De l'herbe verte, ma maîtresse,
Laquelle est tendre comme ta joue.
— Qu'y as-tu bu, mon pauvre agneau ?
Dis-le moi aussi, mon poulet !
— De l'eau fraîche, ma maîtresse,
Qui luisait comme ta figure !
— Qui [est-ce qui] t'a battu, mon agneau,
Pour que tu aies pleuré et que je t'aie entendu ?
(*Littér.* De tu me pleurais et je t'entendais moi)
— Le berger, ma maîtresse,
Pour te faire de la peine !..
(*Littér.* En dép't de toi, exprès !..)

XIII. Cântic-lu a xeniţi-lor.

Primăvéră lumbrisită,
Véră dulçe şi ahărzită!
Cara da de 'şĭ vhine véra,
Par' cŏ arîde loc-lu şi ţarra.
Cŏ 'şĭ dişcllidŭ frŭnḑĕ-le tóte;
Puĭ-lli toţĭ ş' vhinŭ di departe,
Di 'şĭ îndregŭ a lor cuĭbare,
Tea sĕ 'şĭ créscă a lor fuméllie.

XIII. Cântecul emigranţi-lor.

Primăvéră strălucită,
Véră dulce şi stimată!
Daca dă de vine véra,
Par' cŏ surîde pămîntul şi solul.
Cŏ se deschidŭ frunḑe-le tóte;
Passeri-le tóte revinŭ de departe,
De 'şĭ facŭ cuĭburi-le,
Ca sĕ'şĭ crescă famillia.

XIII. La chanson des émigrants.

Printemps resplendissant,
Été doux et apprécié!
Dès que l'été arrive,
(*Littér.* Si l'été donne de venir,)
Il semble que la terre et le soleil sourient;
Car toutes les feuilles s'ouvrent;
Tous les oiseaux reviennent de loin,
Pour dresser leurs nids
[Et] pour élever leurs familles.

Vhinŭ şi gioñĭ-lli ditu xéne,
Se 'nsóră, ş' llié n'véste nalle;
Trecŭ 'nă bană cu cântare,
Tótă véra la primnare.
Tómna cara da di'şĭ vhine,
A vêr-'nuĭ nu 'llĭ pare ghine.
Xenițĭ-lli intră tu mirache,
Cŏ a lor óră lĕ s'appróchie
Ti 'nchisire ti tu xéne,
Di lĕ vhine jéle mare.
Mumâñĭ-le 'şĭ plângu ficiorĭ-lli,
Nivésti-le 'şĭ plângu gioñĭ-lli.

Vinŭ şi junii din străinĕtate,
Se 'nsóră, şĭ iéŭ neveste noĭ (miresse);
Trecŭ uă viéță cu cântare,
Tótă véra la plimbare.
Tómna daca dă de vine.
(*adică* daca începe sĕ viiă).
Nimu-luĭ nu'ĭ pare bine.
Emigranțiĭ aŭ inimă rea.
Cŏ li se appropiă ora
Pentru a porni 'n străinĕtate.
De le vine jéle mare.
Mame-le îşĭ plângŭ feciorii,
Neveste-le îşĭ plângŭ bărbațiĭ.

Les jeunes [gens] reviennent aussi de l'étranger;
Ils se marient, ils prennent nouvelle mariée,
Ils passent leur vie (*littér*. une vie) à chanter
Tout l'été à la promenade.
Dès que l'automne arrive,
(*Littér*. si l'automne donne de venir).
Tout le monde est contrarié.
(*Littér*. à aucun il ne semble bien).
Les émigrants deviennent tristes
[Parce] qu'ils [voient] s'approcher l'heure
De [leur] départ pour l'étranger
[Et] ils en ont grande douleur.
(*Littér*. il leur vient grande douleur).
Les mères pleurent leurs fils,
(*Littér*. Les mères se pleurent les garçons),
Les femmes pleurent leurs jeunes [maris].

Plângu laĭ-le şi sghillescu,
Şi măhălaḑĭ-lli s' ciudisescu.
Plângu laĭ-le şi lăcrĕméḑă,
Cŏ nu sciŭ cae va s' bănéḑă.
Plângu laĭ-le cŏ s' despartu
Di cu vhiéţă un d'alantu!

Plângŭ sermane-le şi ţipă,
Şi suburbie-le se miră.
Plângŭ sermane-le şi lăcrĕméḑă,
Cŏ nu sciŭ cine o sĕ trăiéscă.
Plângŭ sermane-le cŏ se despartŭ
Unul de altul de cu viéţă!..
(*Adică :* se despartŭ de viĭ.)

Elles pleurent, les pauvres et elles crient,
[Au point que] les quartiers s'en étonnent.
Elles pleurent, les pauvres, et elles versent des larmes *(sic)*,
Parce qu'elles ne savent pas qui sera vivant.
Elles pleurent, les pauvres, [de ce] qu'on se sépare
L'un de l'autre [étant encore] en vie!
(*Littér.* D'avec vie un de l'autre).

XIV. Cântic-lu a unuĭ gione çi nu'şĭ triçea cu mă-sa.

Vûrvhié me, mamo, 'ncaci me,
Pînă sĕ'mĭ s'aurască ! (auréscă)
Tea sĕ'mĭ lliéŭ perĭ-lli şi sĕ'mĭ fug,
Soçĭ-lli s' nu me sburéscă.
S' me duc departe, iu 'şĭ se ducŭ
Lûndurĭ-le şi pellicañĭ-lli.
S' me suschirĭ, mamo, tot-una
S' plângĭ şi s' misurĭ añĭ-lli,

XIV. Cântecul unuĭ june care nu putea s'uă ducă cu mă-sa.

Cicălesce me, mamă, cértă me,
Pînă sĕ mi se uréscă !
Ca sĕ'mĭ iéŭ periĭ şi sĕ fug, (*adică* : sĕ'mĭ iéŭ lumea 'n cap.)
Ca sĕ nu vorbéscă de mine soçiĭ meĭ (tovarăşiĭ).
Sĕ me duc departe, unde se ducŭ
Rûndurelle-le şi berḑe-le.
Sĕ suspinĭ [după] mine, mamă, tot-d'a-una,
Sĕ plângĭ şi sĕ numerĭ anniĭ,

XIV. Chanson d'un jeune [homme] qui n'était pas bien avec sa mère (*littér.* qui ne se passait pas avec sa mère).

Gronde-moi, mère, fais-moi des reproches,
Jusqu'à ce que je sois hors de moi-même et que je m'enfuie !
(*Littér.* jusqu'à ce que je m'ennuie,
pour que j'empoigne mes cheveux et que je m'enfuie),
[Pour] que mes compagnons ne parlent plus de moi.
Que je m'en aille au loin, [là] où s'en vont
Les rhiondelles et les cigognes.
[Puisses-tu], mère, soupirer [après] moi toujours,
Et pleurer et compter les années;

S'adaştĭ, mamo, tea s' me veḑĭ
Mine nica 'nă óră !
S' ti lăhtărsescĭ cându sĕ veḑĭ
Soçĭ-lli di pi tu hóră !
Di mare 'ngusă çi va s'aĭ,
D'arĕŭ, di multă jéle,
Sĕ apirĭ şi sĕ 'ntunériçĭ,
Tot-ună 'n callea mare;
S'aşteptĭ xeñĭ-lli açellĭ çi vhinŭ
Dit locurĭ dipărtate,
Sĕ 'ntreghĭ ti scumpul hillĭŭ a tĕŭ,
Un gol tu şépte féte !

S'adăştĭ, mamă, ca sĕ me veḑĭ
Âncă uă dată !
Sĕ'ţĭ sară inima cand ĕĭ vedé
Soçiĭ [meĭ] de prin sat !
De mare durere de sufflet ce o sĕ aĭ,
De reŭ, de multă jéle,
Sĕ ţi se facă ḑiŭă şi sĕ 'nsereḑĭ,
Tot mereŭ în callea mare;
Sĕ aşteptĭ [pe] aceĭ străinĭ cari vinŭ
Din locurĭ depărtate,
Sĕ 'ntrebĭ de scumpul fiŭ al teŭ,
Unul singur între şépte fete !

Et attendre, mère, [longtemps] pour me voir
Encore une fois !
[Puisse] ton coeur tressaillir quand tu verras
[Mes] compagnons par le village.
[Puisses-tu dans ta] grande angoisse,
(*Littér.* De la grande angoisse que tu auras).
Dans [ta] peine, dans [ton] affliction,
Rester sur le grand chemin jusqu'à l'arrivée du jour,
Jusqu'au retour de la nuit;
(*Littér.* Que tu voies le jour et que tu obscurcisses
Toujours sur le grand chemin);
[Pour] attendre les étrangers qui viennent
Des contrées lointaines;
[Et pour] leur demander [des nouvelles] de ton cher fils,
Fils unique !
(*Littér.* Un seul parmi sept filles) !

Toţĭ căllĕtorĭ-lli çi va sĕ veḑĭ
S' lĕ façĭ mare 'ntrebare,
Şi di la vêr-'nu s' nu poţĭ s'aĭ
Niçĭ ună hăbare !
Ieŭ tot tu xéne va sĕ staŭ
Pînă sĕ'm̃ĭ putrĕḑĕscu !
Cu aistă bană çi fac ieŭ,
Cŏ escu, cŏ nu escu !..

Toţĭ căllĕtoriĭ ce o sĕ veḑĭ
Sĕ le facĭ mare 'ntrebare,
Şi de la nicĭ-unul sĕ nu poţĭ sĕ aĭ
Nicĭ-uă noutate !
Eŭ tot în străinĕtate o sĕ staŭ
Pînă sĕ putreḑescŭ !
Cu viéţa asta ce fac eŭ,
Sunt [şi par' cŏ] nu sunt !..

[Qu'à] tous les voyageurs que tu verras
Tu fasses nombreuses questions,
(*Littér.* que tu leur fasses grande question,)
Et que d'aucun tu ne puisses avoir
De nouvelle (*littér.* ni une nouvelle) !
Moi je resterai toujours à l'étranger,
Jusqu'à ce que j'[y] pourrisse !
Avec la vie que je mène ici,
Je suis comme si je n'étais pas !..
(*Littér.* Avec cette vie que je fais, que je suis, que je ne suis pas !)

XV, Dor-lu a xéne-lor.

Calotiḫĭ vě, munţĭ măraţĭ,
Cŏ Ḩarŭ şi mórte n'aşteptaţĭ !
Tótă véra, şedŭ pi la voĭ
Pįcurarĭ cu turme di oĭ;
Iéra tómna ş' tótă iérna,
Bruma ş' néŭa pi voĭ sta.

* * *

Anamesa di voĭ, munţi,
Se află doĭ laĭ mărminţĭ.

XV. Sufferinţa în străinĕtate.

Ferice de voĭ, bieţĭ munţĭ,
Cŏ pe Charon şi mórtea n'aşteptaţĭ!
Tótă véra, şedŭ pe la voĭ
Păstorĭ cu turme de oĭ;
Iéră tómna şi tótă iérna,
Bruma şi ninsórea pe voĭ staŭ.

* * *

În miḑlocul vostru, munţilor,
Se află doŭĕ sermane morminte.

XV. La souffrance à l'étranger.

Vous êtes heureux, pauvres montagnes,
Car vous n'attendez ni Charon ni la mort!
Tout l'été, restent chez vous
[Les] bergers et [les] troupeaux de brebis;
Et l'automne et tout l'hiver
La gelée blanche et la neige restent sur vous.

* * *

Au milieu de vous, ô montagnes,
Il y a deux pauvres tombes.

Aclò sûnt doĭ gioñĭ 'ngrupaţĭ,
Gémiñĭ şi amindoĭ-lli fraţĭ;
Di furĭ-lli greçĭ sûnt vĕtĕmaţĭ,
Di plécĭcagiaḑĭ sûnt dispulliaţĭ.
Di doĭ mărminţĭ anamesa,
'Nă pirvhurie ma 'şĭ criscea,
Frûnḑĕ-le verḑĭ iea 'şĭ le avea,
Aua laie 'şĭ uă făçea;
Di aua vhin-lu çi s' făçea,
Amar ca piloñĭ-lu 'şĭ erà.
Câte mumâñĭ di vhin-l' açel
Gustară ş' biură di iel,

Acolo sunt doĭ junĭ îngropaţĭ,
Gemenĭ şi amêndoĭ fraţĭ,
De furiĭ grecĭ fură ucişĭ,
De borfaşĭ fură despuiaţĭ.
Din miḑlocul cellor două morminte,
Uă boltă de viţă crescea,
Frunḑe verḑĭ ea avea,
Strugure negru făcea;
Vinul ce se făcea din strugure,
Amar ca pelinul erà.
Câte mume din vinul acella
Gustară şi beură din el,

Là sont deux jeunes [gens] enterrés.
Tous les deux frères jumeaux;
Ils furent tués par des brigands grecs,
Dépouillés par des maraudeurs.
Du milieu des deux tombes.
Une treille poussait.
Elle avait des feuilles vertes,
Elle produisait du raison noir.
Le vin qu'on faisait avec ce raisin
Était amer comme l'absinthe.
Toutes les mères qui de ce vin
Goûtaient et buvaient,
(*Littér.* Goûterent et burent de lui),

Inima lor 'lĕ s'aspărgea
Sarçine nĕsse nu 'nchisea
Fuméllie iélle nu făçea
Niçi cŏ naturĭ înfăşeà.
Macarĭ s'erà, macarĭ s'aflà,
S'avea biută ş' mama mea,
Mine s' erà s' nu me făçea!
Urîtă 'ñĭ s'are bana mea!
Tot pi tu xéne rĕspândit,
Di soçĭ-lli toţĭ cătivhursit!
Avdîţĭ s' vĕ ḑîc, avḑîţĭ s' vĕ spun:
Xéne-le cu Har-lu d'adun

Inima (pântece-le) lor li se strică,
Sarcine elle nu pornea,
(*adică:* remâneaŭ sterpe,)
Famillie elle nu făceaŭ,
Nicĭ copiĭ micĭ înfăşiaŭ.
Măcar sĕ o fi aflat, (*adică:* sĕ o fi găsit din vinul acella,)
S'o fi beut şi mama mea,
[Pe] mine sĕ nu m'o fi [maĭ] născut!
Mi s'a urît [cu] viéţa!
Tot prin străinĕtate rătĕcit,
De toţĭ soçiĭ (tovarăşiĭ) vorbit de reŭ!
Auḑiţĭ sĕ vĕ ḑic, auḑiţĭ sĕ vĕ spuiŭ:
Străinĕtatea şi Charon (mórtea) împre-ună

Perdaient leur fécondité
(*Litter.* leur coeur s'abîmait
Elles ne commençaient pas de grossesse,
Elles ne faisaient pas de famille);
Elles n'emmaillotaient pas d'enfants,
Ah, si (*littér.* au moins si) ma mère avait [pu] trouver [de ce vin-là].
Si elle en avait bu elle aussi,
[Pour] ne pas me donner naissance!
(*Littér.* Moi si elle ne m'avait pas fait)
La vie m'est devenue à charge!
(*Littér.* haïssable me s'est ma vie)
Toujours errant à l'étranger
Calomnié par tous mes compagnons!
Écoutez que je vous dise, écoutez que je vous expose:
L'expatriation (*littér.* l'étranger) et Charon ensemble,

Pi ună zivhă 'şĭ se vhixea;
Xéne-le ma' grélle vhinea;
Cŏ Har-lu iéste 'nă óră,
Xéne-le sûntu di-óră!..

Pe aceeaşĭ balanţă se cântăriaŭ;
Străinĕtatea maĭ grea venia;
Că Charon (*adică:* mórtea) este uă dată,
Străinĕtatea este mereŭ!..
(*Adică*: ţine, durédă mereŭ!..)

Par la même balance étaient pesés;
L'expatriation pesait davantage;
(*Littér.* l'étranger plus pesant venait);
Car Charon n'arrive qu'une seule fois,
(*Littér.* Car Charon est une fois),
L'expatriation dure éternellement!..
(*Littér.* l'étranger est continuellement).

XVI. Dor-lu a patridhă-llieĭ.

Laĭ-lu çi 'm̃ĭ s'are urîtă
Di tru xéne ieta tută !
Di cu m̃ic me rĕspândiĭ
Pi tru xéne politiĭ;
Îm̃ĭ crescuĭ, mine mărat-lu,
Husmichiar la un, l'alantu !
Allăgaĭ, mi pidipsiĭ,
Di multe mi ciucutiĭ.

XVI. Dorul de patriă.

Sĕracu'mĭ de mine, ce [mult] mi s'a urît
În străinĕtate [sĕ trec] tótă eternitatea !
(*Adică* : tótă viéța, în perpetuŭ.)
De mic răteciĭ
Prin cetățĭ străine;
Crescuĭ, sĕracu'mĭ de mine,
Servitor la unul, la altul !
Allergaĭ, me pedepsiĭ,
De multe me loviĭ (me ciocniĭ).

XVI. Le regret de la Patrie.

Malheureux [que] je [suis], combien il m'est devenu pénible (*littér.*
[De passer] à l'étranger ma vie entière! [haïssable),
(*Littér.* toute l'éternité, perpétuellement) !
Dès mon enfance (*littér.* d'avec petit) j'ai erré
Dans des villes étrangères.
J'ai grandi, pauvre [que] je [suis],
En servant chez l'un, chez l'autre.
J'ai couru, j'ai eu des tourments,
Je me suis heurté à beaucoup [de choses];

Ma din-cot îmĭ fură tóte,
Chirute în vânĕtate!
Di patridhă n'am duchită,
Ni casă am hărisită.
Tru xéne am putredîtă
Pînă tru aestă minută.
Fraţĭ, surŏrĭ, nu'mĭ cunnuscuĭ,
Cŏ di mic mi dispărţiĭ.
Tată, mumă cŏ avuĭ;
Murîră şi nu'mĭ lli veduĭ.
Soçĭ-lli toţĭ îşĭ se 'nsurară,
Toţĭ tru lume s' misticară.

Dar inutilĭ îmĭ fură tóte,
Pierdute în vanitate!
N'am înţelles [nimic] de patriă,
Nicĭ de casa [mea] nu m'am bucurat.
În străinĕtate am putredit
Pînă în minutul acesta.
Fraţĭ, surorĭ nu'mĭ cunnoscuĭ,
Cŏ de mic me despărţiĭ.
Tată, mumă cŏ avuĭ;
Muriră şi nu mi'ĭ veduĭ.
Soçiĭ (tovarăşiĭ meĭ) toţĭ se 'nsurară,
Toţĭ în lume se amestecară. (*Adică :* se 'ncuscriră.)

Mais tout m'a été inutile,
J'ai perdu ma peine!
(*Littér.* [choses] perdues vainement)!
Je n'ai en rien profité de la patrie
(*Littér.* de la patrie je n'ai rien compris).
Je n'ai pas joui de [ma] maison.
A l'étranger j'ai pourri
Jusqu'en ce moment.
Je n'ai connu [ni] frères [ni] soeurs,
Car [encore] tout petit je me suis séparé [d'eux).
J'ai eu père, mère;
Ils sont morts et je ne les ai [plus] revus.
Tous [mes] compagnons se sont mariés,
Ils se sont mêlés tous au monde;

Ieŭ niçi cŏ mi 'nsuraĭ,
Ni cŏ tru lume intraĭ.
Tineréța uă am tricută
Di ca cum mine n'am vrută :
Tot tru xéne dipărtate,
Cu fărmac-lu tru hicate.
Cu plângu inşiĭ din sórte,
S' cu suschir mi duc la mórte.
Va-hĭ aşì 'ñĭ erà căsmetea
Scriată ti tótă ieta.
Aşì fu şi chindisită
A treĭ-lor mire ursită.

Eŭ nicĭ cŏ me 'nsuraĭ,
Nicĭ în lume nu intraĭ.
Tinerețea am trecut'uă
Cum mie nu 'mĭ a plăcut:
Tot în străinĕtate depărtată,
Cu tossicul (otrava) în ficațĭ.
Cu plânsul işiĭ din pântece-le [mameĭ],
(*Litter.* : din căméşa de copil,)
Cu suspin o sĕ me duc la mórte.
Póte că aşià 'mĭ erà sórta
Scrisă pentru tótă viéța. (*Litter.* : tótă eternitatea.):
Aşià fu şi încondeiată (dessinată)
Ursita cellor treĭ ursitorĭ.

Moi je ne me suis pas marié,
Je ne suis pas entré non plus dans le monde.
J'ai passé [ma] jeunesse
Autrement que je ne le voulais.
(*Littér.* Comme je ne l'ai pas voulu).
Constamment à l'étranger, [bien] loin,
Avec le poison dans les entrailles.
(*Littér.* dans les foies).
Je suis né au milieu des pleurs;
(*Littér.* avec pleurs je suis sorti du placenta);
Avec sanglots (*littér.* soupirs) j'irai à la mort.
Peut-être que mon sort était ainsi
Écrit pour l'éternité.
Ainsi a été écrite (*littér.* brodée)
[Ma] destinée par les trois Parques.

Dómne sâmte, Dumnidé-le!
S' nu m' alaşĭ s' mor tru xéne,
Ma sĕ'm̃ĭ duc nică 'nă óră
Trup-lu a m̃ieŭ tr' a nóstră hóră;
S' mor tru casa di părinţĭ,
S' mi 'ngrópă tr' 'a lor mărminţĭ!..

Dómne sânte, Dumneḑeu-le!
Sĕ nu me laşĭ sĕ mor în străinĕtate,
Ci sĕ'mĭ duc încă uă dată
Corpul meŭ în satul nostru;
Sĕ mor în casa părinţi-lor,
Sĕ me 'ngrópe în morminte-le lor!..

Dieu saint, Seigneur Dieu!
Ne me laisse pas mourir à l'étranger,
Mais que je porte encore une fois
Mon corps dans notre village,
Que je meure dans la maison de [mes] parents,
Qu'on m'enterre dans leurs tombes!..

XVII. Cântic-lu a ficiorac-luĭ.

Çi multu 'm̃ĭ s'ar' urută
Bicheréţa ieta tută,
Singuréţa ş' ni-'nsurarea !
Par'cŏ 'm̃ĭ aŭ cripată hiérea !
Singur pit casă allagu,
Par'cŏ escu vurculacu.
Singur casa îm̃ĭ arnescu,
Singur me cătăndisescu,

XVII. Cântecul flăcău-luĭ [remas ne-'nsurat.]

Ce multŭ mi s'a urît
[Cu] celibatul perpetuŭ, (*litter* : în etatea tótă, în eternittate,)
Singurĕtatea şi ne-'nsurarea!
Par'cŏ 'mĭ aŭ crepat fierea!
Singur prin casă allergŭ,
Par'cŏ sunt [un] vûrcolac.
Singur casa 'mĭ uă mĕtur,
Singur me 'ngrijescŭ,

XVII. Chanson sur le célibataire.

Combien me sont devenus haïssables
Le célibat perpétuel, (*littér.* de teute l'éternité)
La solitude et la vie de garçon !
J'en suis plein de bile!
(*Littér.* il semble qu'ils m'ont crevé la [vésicule de] fiel)
Je cours seul dans la maison,
Comme si j'étais un *brucolaque* [1]) !
Je balaie seul ma maison,
Moi seul je prends soin de ma personne,

1) Animal fantastique, vampire qui est censé manger la lune lors des éclipses (voir Bull. soc. lang. rom. 1882, p. 204).

Singur cămeşĭ-le 'm̃ĭ le laŭ,
Cŏ n'am a cuĭ sĕ'llĭ le daŭ.
Singur aşternut-lu 'm̃ĭ facu,
Singur mi scol şi 'm̃ĭ mi bagu!
Vêr-'nu nu vhine s'me védă,
Ni cu gura sĕ 'm̃ĭ me 'ntrébă.
Par'cŏ iescu mulipsitu
Şi de puşclliă aguditu.
Moĭ, fétă di tu viçine,
Cum nu'ţĭ u m̃ilă di mine
Şi d'a mea singurĕtate
Açea de ḑiŭă ş' de nópte?

Singur cămĕşi-le mi le spĕl,
Cŏ n'am cuĭ sĕ le daŭ.
Singur aşternutul îmĭ fac,
Singur me scol şi me puiŭ [în pat!]
Nimenĭ nu vine sĕ me véḑă,
Nicĭ cu gura sĕ me 'ntrebe.
Par'cŏ sum molipsit
Şi de ciumă lovit.
Fă, fétă din vecinĕtate,
Cum nu 'ţĭ e milă de mine
Şi d' a mea singurĕtate
De ḑiŭă şi de nópte?

Seul je lave mes chemises,
Car je n'ai pas à qui les donner [pour les laver].
Seul je dresse mon lit.
Je me lève et je me mets [au lit] seul.
Personne ne vient me voir,
Ni s'informer de moi
(*Littér.* ni avec la bouche qu'il me questionne)
Comme si j'avais un mal contagieux
(*Littér.* Comme si j'étais contaminé),
Et [comme si j'étais] frappé de la peste.
Hé, [jeune] fille du voisinage,
Comment n'as-tu pas pitié de moi,
Et de ma solitude
De jour et de nuit?

Di ohtărĭ ne-misurate
Îm̃ĭ putreḑîĭ daŭ-le hicate.
Nu sciŭ di çi mamă ieşti,
Di nu vhiñĭ un graĭŭ sĕ 'm̃ĭ gresci.
Dumniḑĕŭ nu minduiesci,
Nihiamă tea s' me jilesci?
Vhin astară după çină,
Ca ună bună viçină;
Sĕ sburîmŭ şi s' nĕ 'ngllinimŭ,
S' arîdimŭ, s' nĕ hărisimŭ.
Ş' multu s' nu nĕ minduimŭ,
Cŏ 'nă óră va s' murimŭ!..

De oftărĭ ne-nnmerate
Îmĭ putreḑiĭ pulmoniĭ şi ficatul. (*Litter* : ambiĭ ficaţĭ.)
Nu sciŭ de ce mamă eştĭ,
De nu viĭ un graĭŭ sĕ 'mĭ grăiescĭ.
[La] Dumneḑeŭ nu cugeţĭ,
Ca sĕ me jelescĭ puçin? (*Adică :* sĕ compătimescĭ de mine.)
Vino astă séră după cină,
Ca o bună vecină;
Sĕ vorbimŭ şi sĕ glumimŭ,
Sĕ rîdemŭ şi sĕ ne bucurămŭ.
Şi multŭ sĕ nu [pré] stămŭ pe cugete,
Cŏ uă dată o să murimŭ!..

[A force] de nombreux gémissements
J'ai fait pourrir mon poumon et mon foie.
(*Littér*. je me suis pourri les deux foies).
Je ne sais de quelle mère tu es [fille],
[Pour] que tu ne viennes pas me dire un mot,
Ne penses-tu pas à Dieu,
Pour me plaindre un peu?
Viens ce soir après souper,
Comme une bonne voisine;
[Pour] que nous parlions et nous plaisantions,
Nous riions et nous nous réjouissions;
Et ne réfléchissons pas trop,
Car nous mourrons un jour!
(*Littér*. une heure).

XVIII. Tunusirea a unuĭ gione care se'nsură tu xéne cu nivéstă di altă limbă.

Ah, voĭ pullĭ asburătorĭ,
Çi asburaţĭ pîn' tu niorĭ,
Nihiam sĕ vĕ apunéţĭ,
Daŭĕ sbóră s' m̃ĭ ascultaţĭ;
Pi un pom sĕ v'aşeḑaţĭ,
Nihiam d'óră s'aşteptaţĭ,
Ună carte pîn' sĕ scriŭ
Cŏ băneḑŭ, cŏ escu vhiŭ;

XVIII. Părerea de reŭ a unuĭ june care se 'nsurŏ în străinătate cu muiere de altă limbă.

Ah, voĭ passerĭ sburătóre,
Cari sburaţĭ pînă 'n norĭ,
Daţi-vĕ jos puçin,
Doŭĕ vorbe s'ascultaţĭ;
Pe un pom sĕ v'aşeḑaţĭ,
Sĕ aşteptaţĭ puçin timpŭ,
Pînă sĕ scriŭ uă carte
[Precum] cŏ trăiescŭ, cŏ sum viŭ;

XVIII. Regrets d'un jeune [homme] qui s'est marié à l'étranger avec une femme d'une autre nationalité. (*Littér.* d'une autre langue).

Ô vous oiseaux de [haut] vol,
Qui volez jusque dans les nuages,
Descendez un peu,
[Pour] écouter deux mots;
Placez vous sur un arbre,
Attendez un peu de temps
Jusqu'à ce que j'écrive une lettre
[Comme] quoi je vis, je suis vivant *(sic).*

S' vĕ uă daŭ sĕ uă duçeţĭ
Tu patridhă, iu m̃irgeţĭ.
'N hóră câandu s'agiungeţĭ,
A mumă-méĭ s' lli uă dideţĭ,
Şi cu gura s'lli spuneţĭ,
Cara s' hibă s'uă vedeţĭ,
Cŏ tu xéne mi 'nsuraĭ,
Di altă limbă n'véstă luaĭ;
Şi cu nĕssă 'nfumelliaĭ,
Sângi-le 'm̃ĭ lu misticaĭ.
Ieŭ patridha 'm̃ĭ arnisiĭ,
Părinţi-llĭ m̃ĭ 'llĭ agrĕşiĭ,

Sĕ vĕ daŭ sĕ uă duceţĭ
În patria [mea], unde mergeţĭ.
În sat cândŭ veţĭ ajunge,
Mameĭ melle sĕ uă daţĭ,
Şi din gură să'ĭ spuneţĭ,
— Daca o fi sĕ uă vedeţĭ, —
Cŏ 'n străinĕtate me 'nsuraĭ,
De altă limbă nevéstă luaĭ;
Şi cu dênsa avuĭ copiĭ,
Sânge-le mi'l amestecaĭ.
Eŭ patria 'mĭ renegaĭ,
(Me lepedaĭ de patrie),
Părinţiĭ mi'ĭ uĭtaĭ,

Je vous [la] donnerai pour que vous la portiez
Dans [ma] patrie où vous allez.
Lorsque vous arriverez au village,
Remettez la à ma mère,
Et de [vive] voix dites-lui,
— Si toutefois vous la voyez, —
Qu'à l'étranger je me suis marié,
Femme d' [une] autre nationalité j'ai prise,
(*Littér.* d'une autre langue),
Et avec elle j'ai eu des enfants,
J'ai mêlé mon sang.
J'ai renié ma patrie,
J'ai oublié mes parents,

Şi multu 'm̃ĭ mi tunusiĭ;
Ma nu sciŭ cum mi plănĭĭ;
Nveţŭ-lu a m̃ieŭ m̃i'l alăssaĭ,
Ş' cum vru mĕssă 'mi purtaĭ.
Tot tu oclli uă muntream,
Inima nu 'llĭ uă frângeam,
Hătîrea nu 'llĭ uă călcam,
C'apoia drac-lu 'm̃ĭ aflam.
Unu sbor nu cuteḑam
Sĕ 'llĭ ḑic ca bărbat çi iram,
Cŏ 'năinte mi băgà,
Ş 'nu muntrea çi m̃i strigà

Şi mult îmĭ părù reŭ;
Dar nu sciŭ cum fuĭ subjugat;
Înveţul meŭ mi'l lăssaĭ,
Şi cum vru dînsa me purtaĭ.
Tot în ochiĭ [eĭ] me uĭtam,
Nu uă contrariam
(*litter.* Inima nu'ĭ o rupeam),
Dorinţa nu'ĭ uă călcam,
C'apoĭ [pe] dracul 'l aflam
(*adică:* Vedeam pe dracul).
Uă vorbă nu cuteḑam
Sĕ 'ĭ ḑic ca bărbat ce eram,
Cŏ 'ncepea la mine cu gura
(*litter.* Cŏ 'nainte me punea),
Şi nu luà séma [la] ce'mĭ strigà.

Et je l'ai beaucoup regreté;
Mais je ne sais pas comment j'ai été subjugué;
J'ai abandonné mes habitudes
Et je me suis conduit comme elle le voulait.
Je regardais toujours dans ses yeux,
(*Littér.* toujours dans les yeux je la regardais),
Je ne la froissais jamais,
(*Littér.* Je ne lui rompais pas le coeur),
Je ne contrariais pas ses désirs,
Si non, je m'en trouvais bien mal.
(*Littér.* je trouvais le diable).
Je n'osais pas lui dire un mot,
Comme [un] mari que j'étais,
Car elle prenait les devants [pour m'accabler],
Et elle ne faisait pas attention à ce qu'elle me [disait] en criant.

Inatea cându uă luà,
Buḑă-le ’lli ’nviniţea,
Façă-le ’lli ’ngălbinea,
Limba fórtică ’llĭ tăllià,
Pi şupĕrare ’m̃ĭ mi luà,
Ti om nu mi luvhursea;
«*Pallio-vlaho!* [1]» m̃i strigà;
Pri inate ’m̃ĭ uă făçea.
Tótă bana çi ’m̃ĭ tricuĭ,
Ḑiŭă albă nu ’m̃ĭ viḑuĭ.
Tot ohtaĭ şi suschiraĭ,
Tunusit me blăstimaĭ.

Arţagul când uă apucà,
Buḑe-le i se ’nvinetià,
Faça (obrajiĭ) i se ’ngălbenià,
Limba [ca uă] fórfecă ’ĭ tăià;
În bătaiă de joc me luà,
Ca [pe un] om nu me considerà;
«*Român de jos!*» îmĭ strigà;
În necaḑŭ îmĭ făcea.
Tótă viéţa ce trecuĭ,
Diŭă albă nu veḑuĭ.
Tot oftaĭ şi suspinaĭ,
Căit me blestemaĭ.

Lorsque la mauvaise humeur lui prenait,
Ses lèvres bleuissaient,
(*Littér.* les lèvres lui bleuissaient.)
Ses joues jaunissaient,
Sa langue coupait [comme] des ciseaux;
Elle me tournait en dérision,
Elle ne me considérait pas comme [un] homme;
«Vilain Roumain!» me criait-elle;
Elle faisait tout pour me contrarier.
(*Littér.* Elle me la faisait en dépit.)
Tout le temps que j'ai vécu,
Je n'ai pas eu un jour d'heureux.
(*Littér.* Toute la vie que je passai
Je ne vis pas de jour blanc).
J'ai gémi, j'ai soupiré constamment,
[Je me suis] repenti, je me suis maudit.

1) Ce sont deux mots grecs.

Ah! voĭ pullĭ, ah! voĭ măraţĭ,
La toţĭ gioñĭ-lli s' dimăndaţĭ :
Caĭ e gione ni-'nsurat,
Caĭ e tiner şi bărbat,
S'əllagă pînă sĕ móră,
Şi tu xéne s' nu se 'nsóră;
S' nu s'arĭdă, s' nupu vrea
D'altă limbă n'véstă s' llié.
Çi păţîĭ ieŭ sĕ nu pată,
Cum arşîu ieŭ sĕ nu ardă!..

Ah! voĭ passerĭ, ah! voĭ sĕrmane,
La toţĭ juniĭ sĕ recommandaţĭ :
Cine e june ne-'nsurat,
Cine e tînĕr şi bărbat,
S'allerge pînă sĕ móră,
Şi 'n străinĕtate sĕ nu se 'nsóre;
Sĕ nu se 'nşelle, sĕ nu cum-va
De altă limbă nevéstă sĕ ié.
Ce păţiĭ eŭ sĕ nu paţă,
Cum arseĭ eŭ sĕ nu arḑă!..»

Ô vous oiseaux, ô pauvres oiseaux,
Recommandez à tous les jeunes [gens] :
Que celui qui est dans la force de l'âge et qui n'est pas marié,
(*Littér.* qui est homme [robuste] non marié),
[Que celui] qui est jeune et vigoureux,
Parcoure des pays jusqu'à en être las,
(*Littér.* qu'il coure jusqu'à ce qu'il meure),
Mais qu'il ne se marie pas en [pays] étranger;
Qu'il ne se trompe pas, qu'il ne prenne jamais
Femme d'une autre nationalité (*littér.* d'autre langue).
Ce que j'ai souffert, qu'il ne le souffre pas,
(*Littér.* Ce que je patis moi, qu'il ne patisse pas),
Comme j'ai brûlé, qu'il ne brûle pas!..

XIX. Xenit-lu çi 'llĭ se mărită vruta.

Întunică ḑiŭa, scăpită sór-le;
m̃i 'nșiĭ, Dumnică, ieŭ laĭ-lu, a primnare!
Și 'm̃ĭ luaĭ un vimtu, și 'm̃ĭ mi turnaĭ,
Și trîșĭ la a ta pórtă, Dumnică, 'ntunicaĭ.
Mi luă murgișĭ-lu, și 'nșiră stélle;
Disfă, Dumnică, pi ñiati-le a talle!
Sĕ'ţĭ ḑic un graĭŭ, și iéra va 'm̃ĭ fug;
Ma făr' di tine, Dumnică, iu s' me duc?..
Dumnică, mâne ieŭ fug tu xéne;
Cum s' me dispartu di ñiati-le a talle?..

* * *

XIX. Emigratul a caruĭ iubită se mărită [cu altul.]

Întunecă ḑiŭa, scăpĕtă sóre-le;
Eșiĭ [din casă], Domnico, eŭ sĕrmanul, la plimbare;
Și luaĭ aer, și me 'ntorseĭ,
Și tocmaĭ la a ta pórtă, Domnico, 'nseraĭ.
M'apucă nóptea, și eșiră stelle-le;
Deschide [pórta], Domnico, pe tinereţi-le talle!
Sĕ'ţĭ spuĭŭ uă vorbă, și iér o sĕ plec;
Insă făr' de tine, Domnico, unde sĕ me duc?..
Domnico, mâne, eŭ plec în străinĕtate;
Cum sĕ me despartŭ de tinereţi-le talle?..

* * *

XIX. L'émigré dont la bien aimée s'est mariée [avec un autre].

Le jour a baissé, le soleil s'est couché
Je suis sorti, ô Reine, malheureux [que] je [suis], pour la promenade!
J'ai pris l'air (*littér.* vent), et je suis revenu [sur mes pas],
Et juste devant ta porte, ô Reine, je me suis [rencontré avec le]
[crépuscule.
La nuit m'a surpris, et les étoiles ont apparu (*littér.* sortirent);
Ouvre-[moi], ô Reine, par ta jeunesse!..
[Pour] que je te dise un mot,
Et je m'en irai de nouveau;
Mais sans toi, ô Reine, où m'en irais-je?
Ô Reine, demain, je pars pour l'étranger,
Comment me séparerais-je de ta jeunesse?..

* * *

'Nchisiĭ, ieŭ laĭ-lu, cu suschir mare;
Par' cŏ m̃irgeam, laĭ-lu, la spinḑurare!
Dumnică, 'n calle, cându imnam,
Tu lăcrĕm̃ĭ, vrută, iérda me nicam!
Treĭ añĭ de ḑîlle, șiḑuĭ tu xéne;
Dumnică, ti tine mi feciŭ curbane!
Dit xéne cându ieŭ mi turnaĭ,
Tine mărĭtată, Dumnic', t'aflaĭ!..

Plecaĭ, eŭ sermanul, cu suspin mare;
Par'cŏ mergeam, sermanul, la spînḑurare!
Domnico, 'n calle cândŭ mergeam,
În lacrĕmĭ, iubito, erà cât p'acì sĕ me 'nnec!
Treĭ anĭ de ḑille, șeḑuĭ în străinĕtate;
Domnico, pentru tine me sacrificaĭ!
Din străinĕtate cândŭ eŭ me 'ntorseĭ,
[Pe] tine măritată, Domnico, te aflaĭ!..

Je suis parti, malheureux [que] je [suis], avec bien des soupirs [(*littér.* grand soupir);
Comme si j'étais allé, malheureux, au gibet!
Ô Reine, lorsque je suivais [mon] chemin,
J'ai failli me noyer dans mes larmes.
Je suis resté à l'étranger trois années
(*Littér.* trois années de jours).
Ô Reine, je me suis sacrifié pour toi!
Lorsque je suis revenu de l'étranger, (*littér.* je me retournai),
Ô Reine, je t'ai trouvée mariée!..

XX. Cântic-lu a uneĭ mulliére linivósă și somnurósă.

Avḑîţĭ, hóră ş' măhălaḑĭ,
Voĭ mullierĭ cu toţĭ bărbaţĭ,
Voĭ gioname tiniraţĭ,
Voĭ ficiorĭ, voĭ ni-'nsuraţĭ.
Cându va s' vĕ isusiţĭ,
multu ghine s' vĕ muntriţĭ
N'vésti-le çi va s' vĕ luaţĭ
Cându va sĕ vĕ 'nsuraţĭ.
S' nu păţiţĭ cum păţiĭ ieŭ,
Di 'ńĭ bat singur cap-l' a ńieŭ.

XX. Cântecul uneĭ muierĭ lenevóse și somnuróse.

Audiţĭ, sat şi mahalà-le,
Voĭ muierĭ cu toţĭ bărbaţiĭ,
Voĭ bărbaţĭ tinereĭ,
Voĭ feciorĭ, voĭ ne 'nsuraţĭ.
Cândŭ vĕ veţĭ fidenţà,
Multŭ bine sĕ vĕ uitaţĭ
[La] neveste-le ce o sĕ luaţĭ
Cândŭ vĕ veţĭ însurà.
Sĕ nu păţiţĭ cum păţiĭ eŭ,
De'mĭ bat singur capul meŭ.
(*adică :* de me bat cu pumniĭ în cap)

XX. Chanson sur une femme paresseuse et dormeuse.

Écoutez, village et quartiers,
Vous, femmes, et tous les hommes,
Vous, jeunes gens,
Vous, garçons, vous célibataires.
Lorsque vous vous fiancerez,
Regardez bien (*littér.* beaucoup bien regardez vous)
Les femmes que vous prendrez *(sic)*
Lorsque vous vous marierez.
[Pour] que vous n'éprouviez pas ce que j'ai éprouvé
Au point que j'en ai de bien vifs regrets;
(*Littér.* De [quoi] je me frappe seul la tête;)

C'ună mulliére çi 'mĭ luaĭ
Ti ietă, lăĭ-le 'mĭ băgaĭ
Cŏ e multu somnurósă,
Ş' fŏră sóçă linivósă!
Ti mâcare ş' ti durmiére,
'N hóră, sóçă ma' nu 'şĭ are;
Ma ti furcă ş' ti fullió̦r,
Vĭr-'nă óră nu 'llĭ u dor.
Mine llin 'llĭ acumpĕraĭ,
Ş' sĕ'l lucrédă 'llĭ dimăndaĭ,
S'adară pândă ş' căméşe:
Nĕssă 'l trâmpŏ cu ciréşe!

Cu uă muiere ce 'mĭ luaĭ
Pentru eternitate, negre-le 'mĭ puseĭ.
(*Adică:* am intrat în doliŭ).
Cŏ e multŭ somnurósă,
Şi lenevósă fŏră sóçă (soçie)!
(*Adică:* fŏră păreche, fŏră sĕ'ĭ semene alta)
Pentru mâncare şi pentru dormire,
În sat, sóçă (păreche) nu maĭ are;
Însă de furcă şi de fuior,
Niciŭ-uă-dată nu'ĭ e dor.
Eŭ in îĭ cumpĕraĭ,
Şi sĕ'l lucrede îĭ ordonaĭ,
Ca sĕ facă pândă şi cămĕşĭ;
Dînsa 'l schimbŏ pe ciréşe!

A cause de la femme que j'ai prise,
J'ai pris le deuil pour toujours.
(*Littér.* Avec une femme que je me pris
Pour l'éternité je me mis les noires).
Car elle est forte dormeuse (*littér.* beaucoup dormeuse),
Et [c'est une] paresseuse sans pareille!
Pour manger et pour dormir
Elle n'a pas sa pareille dans le village.
Mais pour la quenouille et pour le paquet de lin
Elle n'a jamais de désir.
Je lui achetai du lin,
Et je lui ordonnai de le travailler,
Pour faire de la toile et des chemises.
Elle le troqua contre des cerises!

Ieŭ tu xéne 'm̆ĭ dipărtaĭ,
A llieĭ lână 'llĭ alăssaĭ
S' tórcă, s' ţéssă, sĕ 'mplĕtéscă,
Casa ş' trup-lu sĕ'şĭ învéscă;
Ti lâna çi 'llĭ alăssaĭ,
Di un, d'alantu. me 'nveţaĭ,
Cŏ uă féçe trampă cu mére,
Cŏ s' lucréḑă 'llĭ erà léne.
Dit xéne cându vhineam,
Daŭĕ pate m̆ĭ adduçeam;
Pi cuţachia di sûmar
Spinḑurate le aveam.
Cât nĕ veḑù di departe :
Mine, callu ş' daŭĕ-le pate,

Eŭ în străinĕtate plecaĭ,
Eĭ lâna îĭ lăssaĭ
[Ca] sĕ tórcă, sĕ ţéssă, sĕ facă la ciorap,
Corpul şi casa sĕ'şĭ îmbrace;
De lâna ce'ĭ lăssaĭ,
De la unul, de la altul, aflaĭ,
Cŏ uă schimbŏ pe merè,
Cŏ sĕ lucreḑe îĭ erà lene.
Din străinĕtate cândŭ veniam,
Doŭĕ gâsce 'mĭ aduceam;
De cârligul de samar,
Spînḑurate le aveam. (*Adică :* le agăţassem.)
Cât ne vĕḑù de departe :
[Pe] mine, callul şi alle doŭĕ gâsce,

Moi je partis pour l'étranger,
Je lui laissai de la laine
Pour filer, tisser, tricotter,
Et se vêtir le corps et [tapisser] la maison.
La laine que je lui laissai,
[Selon que] je l'ai appris de l'un et de l'autre.
Elle l'a troquée contre des pommes,
Car pour travailler elle n'en avait pas envie.
(*Littér.* il lui était paresse).
Lorsque je revenais de l'étranger,
J'apportais deux oies;
Aux crochets du bât
Je les avais suspendues.
Dès qu'elle nous vit de loin,
Moi, le cheval et les deux oies,

Dintă'ñĭ-le de pate aroşe,
Îllĭ părură cŏ 'sŭ ciréşe;
Iéra a lor albe péne,
'Llĭ părură cameşĭ şi sméne.
Ş' uă prése mare haraŭă
Cŏ 'llĭ vhinea căméşe naŭă.
A llieĭ căméşe 'şĭ uă scóse,
Şi 'n foc uă băgŏ di s'arse;
Ş' gulişană inşì 'n calle,
Tea s' m'aştéptă ditu xéne;
Gulişană, grósă ş' largă,
Ş' luŏ 'nă mânată de iérbă

Ciocuri-le roşiĭ alle gâsce-lor,
Îĭ părură cŏ sûnt ciréşe;
Iér alle lor albe pene,
Iĭ părură cămeşĭ şi ismene.
Şi uă apucŏ (*adică*: îĭ venì) mare bucurie
Cŏ 'ĭ venia căméşe noŭă.
A eĭ căméşe 'şĭ uă scóse,
Şi 'n foc uă băgŏ de se arse;
Şi gólă eşì în calle,
Ca să m'aştepte din străinĕtate;
Gólă, grósă şi lată,
Şi luŏ uă mână de fên

Les becs rouges des oies
Lui semblèrent être des cerises;
Et leurs plumes blanches
Lui semblèrent [être] des chemises et des pantalons.
Elle fut bien joyeuse,
(*Littér*. Et grande joie la prit)
Qu'on lui apportât chemise neuve.
(*Littér*. qu'il lui vient chemise neuve).
Elle ôta sa chemise
Et elle la jeta au feu où elle brûla,
Et [toute] nue elle vint devant moi
(*Littér*. et nue elle sortit en chemin),
Pour m'attendre [venant] de l'étranger.
[Toute] nue, grosse et forte (*littér*. large),
Et elle prit une poignée de foin

S' anvĕléşcă laia arŭşine
S' nu uă védă dit viçine.
Cal-lu iérba 'llĭ arâchiésce,
Ş' iea, şéde di s' ciudisésce
Iu, s'ascundă, ş' iu sĕ s' ducă,
Gólă ca... lup-lu s' lu mâcă !..

Sĕ['şĭ] învelésca biéta ruşine
[Ca] sĕ nu uă védă de la vecinĭ.
Callul îĭ răpesce fĕnul,
Şi ea şéde de se miră
Unde sĕ se ascundă, şi unde sĕ se ducă,
Gólă ca... mânca-l'ar lupu !..
(*Adică :* ca dracul.)

Pour couvrir sa nudité
(*Littér.* sa pauvre honte)
Pour n'être pas vue du voisinage.
Le cheval lui prit (*littér.* ravit) le foin,
Et elle, elle reste à s'étonner
Où se cacher, et où aller
(*Littér.* où qu'elle se cache et où qu'elle s'en aille),
Nue comme le diable !..
(*Littér.* nue comme... *le loup puisse le manger !...*)

XXI. Vrérea a unuĭ gione tiner cŏtră dómna sa.

Ieŭ di cu m̃ic urfănipsiĭ
De mumă și di tată,
Și la 'nă dómnă veduă
Pêitit îñĭ m'am băgată.
Doĭ-sprĕ-çĭ d'añĭ întregĭ lucrai,
Pi iea oclli n'arŭcaĭ;
Mașĭ tr'ună strimtă calle,
'Nă óra când uă 'ncruçaĭ,
Nĕssă vinindŭ de la bañie,
Și ieŭ di la birber-lu,

XXI. Iubirea unuĭ june pentru dómna sa.

Eŭ de cu mic remăseĭ orfan
De mamă și de tată,
Și la uă dómnă vĕduvă
M'am băgat în serviciŭ.
Doĭ-spre-ḑece annĭ întregĭ lucraĭ,
Pe ea ochiĭ nu aruncaĭ;
Numaĭ într'uă strîmtă calle,
Uă dată când uă 'ntêlniĭ,
Dînsa venindŭ de la baie,
Și eŭ de la bărbier,

XXI. L'amour d'un jeune homme pour sa maîtresse.

Étant petit, j'ai perdu père et mère,
(*littér.* Moi de petit je restai orphelin
De mère et de père),
Et chez une dame veuve
Je me suis mis en service.
Douze ans entiers j'ai travaillé,
Je n'ai pas levé les yeux sur elle;
Seulement dans un chemin étroit,
Une fois quand je l'ai rencontrée
(*littér.* quand je l'ai croisée),
Elle revenait du bain,
Et moi de chez le barbier,

Sculaĭ oclli de uă muntriĭ
Cum 'lli 'nvhilicea per-lu!
Și ningă dissă 'm̃ĭ m'appruchiaĭ,
Daŭĕ sbóră sĕ lli grescu:
— «Dă'm̃ĭ, dómnă, ruga çi'ţĭ lucraĭ,
«Cŏ te pălăcărsescu.
«Carte îm̃ĭ vinne astă-ḑî
«Di tu a nóstră hóră;
«Îm̃ĭ dimândară fraţĭ-lli m̃ieĭ
«S' me duc ca sĕ'm̃ĭ me 'nsóră!»
— «Gione bre, tinere ș' mușat,
«Ma-cŏ vreĭ însurare,

Rĕdicaĭ ochiĭ de me uĭtaĭ la ea
Cum îĭ lucea pĕrul!
Și lûngă dînsa me appropiaĭ,
Doŭĕ vorbe sĕ'ĭ graiescŭ:
— «Dă'mĭ, dómnă, simbria [pentru] care 'ţĭ lucraĭ,
«Cŏ te rog.
«Carte 'mĭ venì astă-ḑĭ
«Din satul nostru;
«Îmĭ ordonară fraţiĭ meĭ
«Sĕ me duc ca sĕ me 'nsóre!»
— «Mŏĭ june, tînĕr și frumos,
«Daca vreĭ însurare,

Je levai les yeux pour la regarder,
Comme sa chevelure était luisante
(*littér.* Comme il lui luisait le cheveu)!
Et je me suis approché d'elle,
Pour lui dire deux mots:
— «Donne-moi, madame, les gages [pour] lesquels j'ai servi,
(*littér.* pour lesquels j'ai travaillé),
«Je te prie.
«Il m'est venu aujourd'hui [une] lettre
«De notre village;
«Mes frères m'ont ordonné
«D'[y] aller pour qu'on me marie!»
— «Ô beau jeune homme,
(*littér.* ô jeune, tendre et beau),
«Puisque tu veux [du] mariage,

«Daŭĕ-spre-çĭ de sclave mine am,
«Şi ḑéçe husmichiare.
«Tóte muşate ş' tinere,
«Di sóre ne-viḑute.
«Caĭ s' te ariséscă din iélle,
«Llié-uă, şi 'n hóră du-m̃i-te.»
— «Mine husmichiară nu voĭŭ,
«Şi sclavă ieŭ nu lliéŭ!
«Veduă dómnă îm̃ĭ avuĭ,
«Şi veduă va 'm̃ĭ lliéŭ!..»

«Doŭĕ-spre-ḑece sclave eŭ am,
«Şi ḑece servitóre.
«Tóte frumóse şi tinere,
«De sóre ne-veḑute.
«Care sĕ'ţĭ placă din elle,
«Ié-uă, şi 'n satul [teŭ] du-mi-te.»
— «Eŭ servitóre nu voĭŭ,
«Şi sclavă eŭ nu iéŭ!
«Vĕduvă dómnă 'mĭ avuĭ,
«Şi veduvă 'mĭ oĭŭ luà [de nevéstă]!..»

«J'ai douze esclaves
«Et dix servantes
«Toutes belles et jeunes,
«Que le soleil n'a pas halées
(*littér*. Non vues par le soleil).
«Celle d'entre elles qui te plaira,
«Prends-la, et va-t-en dans [ton] village!»
— «Moi je ne veux pas de servante,
«Et je ne prends pas d'esclave.
«J'ai eu pour maîtresse une veuve,
«Et je prendrai une veuve [pour femme]!..»

En Macédoine, cette chanson existe en roumaine, en grec. en bulgare et en albanais.

XXII. Cântic-lu a îmbitare-llieĭ.

Tine, vhin, cu sora ta
Arăchia, caĭ vĕ va,
Ṣ' di pri-ma'n-sus caĭ vĕ bea.
Fŏră nivéstă durm̃ia.

Care multu vĕ va voĭ,
Càndu tréçe pi la noĭ,
Ṣĭ bagă mâñĭ-le di'n-ăpoĭ,
Par' cŏ 'ĭ chihăiè de oĭ.
Caĭ başă plosca di vhin,
Caĭ pórtă puvhur-lu 'n sin,

XXII. Cântecul beţieĭ.

[Pe] tine, vin, şi [pe] soră ta
Rachiŭ, cine vĕ iubesce,
Şi de pri-sos cine vĕ bea,
Fŏră nevastă [sa] dormea.

Cine vĕ iubesce [pe] voĭ multŭ,
Cândŭ trece pe la noĭ,
Îşĭ pune mâni-le 'n-apoĭ (*adică:* la spate),
Par'cŏ ar fi mare proprietar de oĭ.
Cine sărută plosca de vin,
Cine pórtă ploşchiţa 'n sîn,

XXII. La chanson de l'ivrognerie.

[Ô] vin, celui qui vous aime,
Toi et ta soeur l'eau-de-vie,
Et qui vous boit plus qu'il n'en faut,
Dort (*littér.* dormait) sans [sa] femme!

[Celui] qui vous aime fort,
Lorsqu'il passe chez nous,
Tient ses mains derrière [le dos]
Comme s'il était grand propriétaire de brebis.
[Celui] qui baise la gourde de vin,
Qui porte la petite gourde avec lui,
(*littér.* dans le pli du vêtement),

Ş' caĭ bé arăchie ş' vhin,
S' façe cŏ 'ĭ avut, zinghin.

S' façe gione şi bărbat;
Cap-lu ma l'are adărat,
Ş' ḑîçe cŏ nu e 'mbitat,
Se sprigiură cu giurat.

Cu voĭ óspe caĭ erà,
Ma' multu cu sora ta,
Arăchia îl făçea
Pi ciciόre di nu sta.

Şi cine bé rachiŭ şi vin,
Se face cŏ e avut, fórte avut.

Se face [cŏ e] vîrtos şi bărbat.
Însă e beat, (*litter*. însă 'şĭ are capul dres, prefăcut),
Şi ḑice cŏ nu e beat,
Se jură cu jurămîntŭ.

Cu voĭ cine erà amic,
Maĭ multŭ cu soră ta,
Rachiul îl făcea
Pe piciόre de nu sta.

Et qui boit vin et eau-de-vie,
Croit être devenu (*littér*. il se fait qu'il est) riche. très riche.

Il croit être devenu (*littér*. il se fait qu'il est) vigoureux et vaillant (énergique et entreprenant).
Mais il est pris de vin (*littér*. mais il a la tête montée, fabriquée).
Et il dit qu'il n'est pas ivre,
Il le jure (*littér*. il se jure avec serment).

[Celui] qui est votre ami (*littér*. qui était hôte avec vous)
[Et] bien plus celui de ta soeur (*littér*. avec ta soeur bien plus),
L'eau-de-vie l'empêche de se tenir sur ses jambes.
(*Littér*. L'eau-de-vie le faisait
qu'il ne restait pas sur [ses] jambes).

Cohĭŭ de cohe 'l ciucutea,
Iu putea se 'ndupĕrà.
Ună stismă îl pingea,
Și alantă 'l așteptà.

Par' cŏ oclli nu 'llĭ vedea
Niçi șgllióti-le 'l ținea.
'N-pade tu lăschi 'l surpà,
Ș' ca porcu lu 'ntăvĕlea.

Câñĭ vhinea di'l am̃iurzea,
Par' cŏ price psóhe erà;

[Un] colțŭ de [alte] colțurĭ îl lovia,
Unde putea se reḑimà.
Un părete îl împingea,
Și altul l'așteptà.

Par' cŏ ochiĭ nu'ĭ vedea,
Nicĭ picióre-le 'l ținea.
Jos în noroĭŭ îl trîntea,
Și ca [pe un] porcŭ îl tăvălea.

Câinĭ veniaŭ de 'l mirosiaŭ,
Par' cŏ vită mórtă erà;

[Un] coin [de mur] le renvoie contre [un autre] coin [de mur]
Il s'appuie où il peut.
(*Littér.* Où il pouvait il s'appuyait).
Un mur le pousse (*littér.* le poussait)
Et [un] autre l'attend (*littér.* l'attendait).

Il semble que ses yeux ne voient pas
(*Littér.* Il semble que les yeux ne lui voyaient pas)
[Et que] ses jambes ne le soutiennent pas
(*Littér.* ni les jambes le tenaient)
A terre, dans la boue on le jette, (*littér.* [cela] le jetait),
Et comme un pourceau on l'y roule.
(*Littér.* Et comme porc le roulait).

Des chiens viennent le flairer,
Comme s'il était [un] animal mort;

A luĭ gură nu sburà,
Mașĭ din iea bale curà.

Luà sĕ scólă, ș' nu putea;
D'alantă parte cădea.
Tu margine, el durm̃ia
Tu lăschi pîn' apirea.

A-daŭ ḑî îșĭ se sculà
Cu cap-lu cât tîmpăna.
Ca tul îșĭ se minduia
Di mahmurlîchia çi avea.

Pi vete cându 'șĭ vhinea,
Punga din sin îșĭ căftà.

A luĭ gură nu vorbia,
Numaĭ din ea bale curà.

Luà (*adică:* se 'ncercà) sĕ se scóle, și nu putea;
D'al-laltă parte cădea.
În fine, el dormia
În noroiŭ pînă resăria [sóre-le].

A-doŭa ḑi se sculà
Cu capul cât toba.
Ca [un] năuc sta pe cugete
De ameţirea ce avea.

În simţirĭ când îșĭ venia,
Punga din sîn îșĭ scotea

Sa bouche ne parle pas,
Mais il bave (*littér.* seulement des baves s'écoulaient d'elle).

Il essaie de se lever et il ne [le] peut pas,
(*Littér.* il prenait qu'il se lève, et il ne pouvait pas);
Il tombe sur l'autre côté.
Enfin, il s'endort
Dans la boue jusqu'au lever du soleil.

Le lendemain (*littér.* le deuxième jour), il se réveille
La tête aussi [grosse] qu'un tambour.
Comme ébahi il réfléchit
A l'étourdissement qu'il éprouve (*littér.* qu'il avait).

Lorsqu'il reprend ses sens (*littér.* sur [sa] personne quand il se venait)
Il tire sa bourse de la poche (*littér.* du pli [de son vêtement])

'N-untru nu s' afl' altŭ çi-va,
Mașĭ cu vimtu 'nplină erà.

Iel atumçea 'șĭ luvhursea
Câțĭ părađĭ 'n-untru 'sĭ avea.
Tunusit, ș' se giudicà,
Și cu gura îșĭ đîçea :

Vaĭ, ca-vaĭ di cap-lu a m̃ieŭ!
Çi e aistă çi feciŭ ieŭ?..
Ti 'nă séră îmbitare,
Va s' lucređŭ 'nă véră mare!..

În întru nu se aflà altŭ ce-va,
Numaĭ de vîntŭ plină erà.

El atuncia calculà
Câte parale în întru avea.
Căit, [pe sine] se judecà,
Și din gură așià ḑicea :

Vaĭ, ca vaĭ de capul meŭ!
Ce e asta ce făcuĭ eŭ?
Pentru uă séră de beție,
O sĕ lucreḑŭ uă véră mare (*adică :* întrégă)!..

Il n'y a plus rien dedans,
Elle est pleine seulement de vent.

Alors il compte
Combien d'argent il avait dedans.
Il se repent, il se fait des reproches
Et il se dit :
(*Littér.* Repenti, il se jugeait
Et avec la bouche il se disait :)

Hélas, malheur à moi (*littér.* malheur à ma tête)!
Qu'est-ce que j'ai fait?..
Pour un soir d'ivresse,
Je vais travailler tout un été (*littér.* un grand été)!..

XXIII. Cântic-lu a unuĭ cărvănar arumân vĕtĕmat di furĭ greçĭ.

Ieŭ îţĭ ḑişĭŭ, mărate Vhiţa,
S' nu 'ncarçi ti Macriniţa.
Trage mână di Muréŭă;
Cŏ va'm̃ĭ ţî lliéĭ mórte araŭă!
Tine ieŭ nu m'ascultaşĭ;
Ma di nóptea ti sculaşĭ;
Caĭ-lli toţĭ ţĭ'llĭ încărcaşĭ;
Inchisişĭ, ti dipărtaşĭ.

XXIII. Cântecul unuĭ cărvănar român uçis de furĭ grecĭ.

Eŭ îţĭ ḑisseĭ, sermane Ghiţă,
Sĕ nu 'ncarcĭ pentru Macriniţa.
Trage'ţĭ mâna de la Moréŭa;
(*adică:* renunçă la Morea;)
Cŏ o sĕ mi'ţĭ ieĭ mórte rea.
(*adică:* o sĕ daĭ de mórte crudă!)
Tu [pe] mine nu m'ascultaşĭ;
Ci de [cu] nóptea te sculaşĭ;
Caiĭ toţĭ ţi'ĭ încărcaşĭ;
Pornişĭ, te depărtaşĭ.

XXIII. Complainte d'un *caravanier* [1]) roumain tué par des brigands grecs.

Je t'ai dit, [mon] pauvre George,
Ne charge plus [à destination] de Macrinitsa;
Renonce (*littér.* retire main) à la Morée,
Car tu y trouveras (*littér.* tu vas y prendre) [une] mort déplorable! [(*littér.* méchante).
Tu ne m'as pas écouté;
Mais de grand matin (*littér.* de nuit) tu t'es levé,
Tu as chargé tous les chevaux,
Tu es parti, tu t'es éloigné,

1) Le Cărvănar ou *Caravanier* est un homme qui possède une centaine de chevaux, et qui fait des transports à grande distance sur ses bêtes de somme. En Turquie, où les routes font défaut, ce sont les *caravaniers* roumains qui font tous les transports.

Di sinore ti appruchiaşĭ,
Tu a Muréŭ-llieĭ intraşĭ.
La un surpu agiumseşĭ,
La 'nă valle dipuseşĭ.
Di 'ncăllar discălicaşĭ;
Caĭ-lli 'ninte ţĭ'llĭ băgaşĭ;
După callĭ tine imnaĭ.
Ş' d'anvêrliga nu muntreaĭ,
Nu sciaĭ çi te adăstà,
Çi vreaĭ s' paţĭ tu ḑiŭa açea.
Căllĕuz-lu, d'iu imnà,
Tu ponda di callea açea,

De fruntariă te appropiaşĭ,
Într'a Moreeĭ intraşĭ.
(*adică:* intraşĭ pe territoriul grecescŭ.)
La uă [rîpă] surpată ajunseşĭ,
Pe uă valle 'n jos merseşĭ.
Din căllare descăllicaşĭ;
Caiĭ 'nainte ţi'ĭ puseşĭ;
(*adică:* îĭ mênaşĭ 'nainte);
După caĭ umblaĭ tu.
Împregiur nu te uĭtaĭ,
Nu sciaĭ ce te adăstà,
Ce aveaĭ sĕ paţĭ tu în ḑiŭa aceea.
Căllĕuzul, de unde umblà,
În a pustiă de calle,

Tu t'es approché des frontières,
Tu es entré sur [le territoire de] la Morée,
Tu es arrivé à un [endroit] escarpé.
Tu es descendu dans une vallée;
Tu es descendu de cheval, (*littér.* de à cheval tu es descendu de cheval),
Tu poussais les chevaux devant,
(*Littér.* Tu te mis les chevaux devant),
Tu marchais après tes chevaux,
Et tu ne regardais pas autour [de toi],
Tu ne savais pas ce qui t'attendait.
Ce qui devait t'arriver ce jour-là (*littér.* ce que tu devais patir).
Le guide [1]), qui marchait, (*littér.* d'où il marchait,
Dans ce maudit chemin (*lttér.* chemin désert),

1) On appelle *guide,* en roumain căllĕuz, le cheval dressé qui marche à la tête de la caravane.

Cu nărĭ-le tot ma' sufflà,
Ş' aspăriat 'năpoĭ s' trăgea.
Huzmichiarĭ-lli çi vedea
Cal-lu çi semnu spunea,
Lucru bun nu lĕ părea,
Şi a ţia îmĭ ţĭ ḑîçea :
«Dómne, semnul çi vedemŭ,
«Nu putemŭ s' nu ţĭ spunemŭ.
«Căllĕuzŭ-lu di treĭ orĭ
«Sufflŏ fricos pi tu nărĭ;
«Aspăriat s' trapse 'năpoĭ.
«Lucrul nu e bun ti noĭ!

Din nărĭ tot mereŭ sufflà,
Şi speriat 'napoĭ se trăgea.
Argaţiĭ cari vedeaŭ
Ce semnŭ arătà callul,
Lucru bun nu le părea,
Şi ţie mi'ţĭ ḑicea :
«Domnu-le, semnul ce vedemŭ,
«Nu putemŭ sĕ nu ţi['l] spunemŭ.
«Căllĕuḑul (callul care merge 'nainte,) de treĭ orĭ
«Sufflŏ fricos din nărĭ;
«Speriat se trasse 'napoĭ.
«Lucrul nu e bun pentru noĭ!

[Se mit] à souffler fortement des naseaux,
Et, effrayé, il reculait (*littér.* il se tirait en arrière).
Les valets qui voyaient
Les signes d'inquiétude donnés par le cheval,
(*Littér.* les signes que montrait le cheval,)
Se doutaient qu'il y avait du danger,
(*Littér.* Il ne leur semblait pas bonne chose)
Et ils te disaient à toi :
(*Littér.* et à toi ils me te disaient) :
«Seigneur, nous ne pouvons ne pas te dire
«[Quels sont] les signes que nous voyons.
«Le guide par trois fois
«A soufflé [d'une manière] effrayante des naseaux;
«Épouvanté, il a reculé (*littér.* il se tira en arrière).
«La chose n'est pas bonne pour nous!

«Lipsésce ca s' nĕ turnămŭ,
«Ş' alanţĭ soçĭ s' lli aşteptămŭ!»
Tine vîr-'nu n'ascultaşĭ
Ma disnŏŭ încălicaşĭ
Şi imnaĭ ş' ti avhuñiseaĭ
Par'cŏ la numtă mirgeaĭ.
Appruchiaşĭ la 'nă pădure...
Pîn acloçe, ş' ti ma' dure
S' ti torñĭ nică 'nă óră
La fuméllia ta din hóră.
Treĭ gugóşe 'ţĭ aminară;
Treĭ-le tu chieptu ti luară!

«Cată sĕ ne 'ntórcemŭ,
«Şi pe ăĭ lalţĭ soçĭ (tovarăşĭ) sĕ'ĭ aşteptămŭ!»
Tu [pe] nicĭ-unul n'ascultaşĭ,
Ci din noŭ încăllicaşĭ,
Şi umblaĭ şi te grăbiaĭ,
Par' cŏ la nuntă mergeaĭ.
Te appropiaşĭ de uă pădure...
Pîn acolo, şi [fu] maĭ multŭ de cât destul,
(*adică:* numaĭ pînă acolo, şi maĭ multŭ nu'ţĭ fu cu putinţă)
Sĕ te 'ntorcĭ încă uă dată
La famillia ta din sat.
Treĭ glónţe îţĭ aruncară;
Câte tre-le în pieptŭ te luară!
(*adică:* te loviră.)

«Il nous faut retourner,
«Et attendre les autres compagnons!»
Tu n'as écouté [les conseils de] personne,
Mais tu es remonté à cheval,
Et tu marchais, et tu pressais le pas,
Comme si tu allais à la noce.
(*Littér.* Il semble qu'à la noce tu marchais).
Tu t'es approché d'une forêt...
Tu ne pus aller que jusque là, et il ne te fut plus possible
De retourner encore une fois
(*Littér.* Jusque là, et [ce fut] plus que suffisant
Pour que tu retournes encore une fois)
Auprès de ta famille au village.
Ils te lancèrent trois balles
Toutes les trois te frappèrent (*littér.* te prirent) en [pleine] poitrine!

Di pi cal ma ti surpară;
Ehțîrĭ-lli țî s'appruchiară,
Și di perce 'm̃ĭ te acățară,
Ș' pi chieptu țî s'alinară.
Di cara ti dispulliară
Și luară içi aflară,
Apoia ti dim̃icară,
Filiĭ, filiĭ, te adărară!
Huzmichiarĭ-lli s'aspăriară;
Singur, Vhiță, te alăssară;
Priciurĭ-le di'm̃ĭ ti mâcară,
Orñi-le di s' suturară!..

De pe cal daca te surpară;
Inemiciĭ se appropiară de tine,
Și de pĕr mi te 'nhățară,
Și pe pieptŭ ți se suiră.
Daca te despuiară
Și luară ce aflară,
Apoĭ te dumicară,
Feliĭ, feliĭ, te fácură!
Argațiĭ se speriară;
Singur, Ghiță, te lăssară;
Fiére-le de te mâncară,
Vulturiĭ de se săturară!..

Et te firent tomber de cheval;
Les ennemis s'approchèrent
Et ils te prirent par les cheveux,
Et ils te mirent le genou sur la poitrine.
(*Littér.* Et sur poitrine ils te montèrent).
Après qu'ils t'eurent dépouillé (*littér.* s'ils te dépouillèrent),
Et qu'ils eurent pris ce qu'ils trouvèrent,
Ils te mirent en morceaux,
Ils te coupèrent par tranches!
(*Littér.* tranches, tranches ils t'accommodèrent)
[Tes] valets s'effrayèrent,
Ils te laissèrent seul, Georges;
De [sorte que] les bêtes fauves te dévorèrent,
Les vautours se rassasièrent!...

XXIV. Cântic-lu al Ali-Paşà di Ianina.

Ali-Paşà di Tepelen, valiŭ-lu a Ianin-llieĭ, avea sculată cap contra a Sultan-luĭ, şi vrea sĕ hibă domnu pi cap-lu a luĭ piste tótă Arbineşia. Cuună adunătură de Arbineşĭ alepţi, se avea încllisă Ianina, tea sĕ 'lli sta cu chieptu a ósti-llieĭ çi 'llĭ avea pitricută Sultan-lu.

Ali se 'mpistipsea pi Arbineşĭ-lli a luĭ. Ma ómeñĭ-lli pitricuţĭ de la Sultan-lu îllĭ féçiră sĕ acăchiséscă Arbineşĭ-lli al Ali cŏ Sultan-lu putea sĕ facă sĕ ţină anvêrligarea a Ianin-llieĭ cât di multu sĕ hibă; şi 'nă óră, 'nă óră, tot va sĕ hibă luată Ianina.

Arbineşĭ-llı al Ali se pridédiră. Cap-lu a paşăl-luĭ andartu fu pitricut în Pole.

XXIV. Cântecul luĭ Ali-Paşà din Ianina.

Ali-Paşà din Tepelen, guvernatorul Ianineĭ, se revoltasse în contra Sultanuluĭ, şi voiià sĕ fiă domnŭ indipendentŭ peste tótă Albania. Cu uă adunătură de Arnăuţĭ aleşĭ se 'nchisesse în Ianina, ca sĕ ţiiă peptŭ ósteĭ trămisă de Sultanul.

Ali se 'ncredea în Arnăuţiĭ luĭ. Însă trimişiĭ Sultanu-luĭ făcură sĕ 'nţellégă pe Arnăuţiĭ luĭ Ali cŏ Sultanul putea sĕ facă sĕ ţiiă împresurarea Ianineĭ cât de multŭ; şi uă dată, uă dată, tot o sĕ fiă luată Ianina.

Arnăuţiĭ luĭ Ali se predară. Capul paşeĭ revoltat fu trămis la Constantinopol.

XXIV. La chanson d'Ali-Pacha de Janina.

Ali-Pacha Tépéléni, gouverneur de Janina, s'était révolté (*littér.* avait élevé tete) contre le Sultan, et voulait devenir prince indépendant de l'Albanie (*littér.* et il voulait être maître sur la tête à lui par dessus toute l'Albanie). Il s'était enfermé dans Janina avec des Albanais d'élitte (*littér.* avec un ramassis d'Albanais élus) pour résister à l'armée envoyée par le Sultan (*littér.* pour lui rester avec potrine à l'armée que lui avait envoyée le Sultan).

Ali comptait (*littér.* se fiait) sur ses Albanais. Mais les envoyés (*littér.* les hommes envoyés) de la Porte leur firent comprendre que [c'était en vain qu'ils résisteraient, car] le Sultan pouvait faire durer le siège aussi longtemps qu'il serait nécessaire, mais qu'à la fin, Janina serait prise. (*Littér.* que le Sultan pouvait faire tenir le siège de Janina combien beaucoup [cela] soit; et une fois, une fois, tout [de même] sera prise Janina).

Les Albanais d'Ali se rendirent. La tête du pacha révolté fut envoyée à Constantinople.

Ali-Paşà avea pi ningă iel un aslan imeripsit. Pe aistă pravdă îşĭ arucă graĭ-lu cându ḑiçe :

«Pîn bănéḑă a meŭ aslan...»

Munţî-llĭ s'erà sĕ s' facă
Arîurĭ çi nu s' calcă
Şi câmpul di Ianinà
Amare sĕ hibă sĕ erà,
Atumçea vrea sĕ s' necà
Toţĭ Tatar-lli çi vinea
Din Pole, çi 'llĭ adduçea
Fermane al Ali-Paşà.

Ali-Paşà avea pe lûngă el un leŭ îmblânḑit. La fiéra aceasta face el allusiune cândŭ ḑice :

«Cât o trăì leul meŭ...»

Munţiĭ daca erà sĕ se facă (*adică :* de s'ar fi făcut)
Rîurĭ ce nu se calcă,
(*adică :* rîurĭ ce nu se potŭ trece),
Şi câmpia Ianineĭ
Mare d'ar fi fostŭ,
[Numaĭ] attuncĭ s'ar fi 'nnecat
Toţĭ Tătariĭ care veniaŭ
Din Constantinopol, [şi] care'ĭ adduceaŭ
Firmanul luĭ Ali-Paşà.

Ali-Pacha avait auprès de lui un lion apprivoisé. C'est à cet animal qu'il fait allussion (*littér.* sur cet animal il se jeta le mot) quand il dit : «Tant que vivra mon lion...»

Si les montagnes étaient devenues
Des fleuves infranchissables (*littér.* que l'on ne peut fouler,
Et si la plaine de Janina [*ou* qui ne se foulent pas)
Etait devenue (*littér.* eût été) [une] mer,
Alors [seulement] ils se seraient noyés
Tous les Tatars qui venaient
De Constantinople, [et] qui apportaient
A Ali-Pacha des ordres du Sultan.

Ş' tu fermane çi scrià
Al Ali-Paşà 'llĭ ḑîçea :
«Sĕ te scollĭ, Ali-Paşà,
«S' fugĭ cu bun di Ianinà,
«Sĕ te duçĭ tu hóra ta,
«Hóra ta Tepelenà.
«Cŏ Sultan-lu aşì va,
«Cara vreĭ s'aĭ bana ta.»
Ali-Paşà cândŭ avḑea
Fermanea içi 'llĭ cântà,
Iel cu nĕssă 'şĭ pizuia,
Ş' cărmusindu-se ḑîçea :

Şi în firman ce scriea
Luĭ Ali-Paşà 'ĭ ḑicea :
«Sĕ te scolĭ, Ali-Paşà,
«Sĕ plecĭ cu bine-le din Ianina,
«Sĕ te ducĭ în satul teŭ,
«Satul teŭ Tepelena.
«Cŏ Sultanul aşià va,
«Daca vreĭ sĕ'ţĭ aĭ viéţa.»
Ali-Paşà când auḑia
Firmanul ce îĭ cântà, *(adică : ce'ĭ ḑicea)*,
El de dînsul (de firman) îşĭ rîdea,
Şi mândrindu-se ḑicea :

Et dans les ordres [ce qui] était écrit
Disait à Ali-Pacha :
«Lève-toi, Ali-Pacha,
«Quitte de bon [gré] Janina,
«Va dans ton village,
«Ton village Tépéléni,
«Car le Sultan le veut ainsi,
«Si tu tiens à avoir ta vie sauve.»
(*Littér.* Si tu veux avoir ta vie).
Lorsqu'Ali-Pacha entendit
Ce qui était dit dans le firman,
(*Littér.* ce que le firman lui chantait),
Il s'en moqua,
Et par bravade (*littér.* en faisant le fier) il dit.

«Pîn bănéḑă a meŭ aslan,
«Nu'ñĭ u frică di Sultan.
«Di fermăñĭ frică s'aveam,
«Ianina nu zăptiseam.
«Pînă am gioñĭ Arbineşĭ,
«Toţĭ un câti un aleşĭ,
«N'am frică di çini-va
«Vîr-'n-óră tu bana a mea.
«Sĕ sciam cŏ appruchia
«Chiametea di s' făçea,
«Ieŭ di Ianina nu fug,
«Ni Tepelena mi duc.

«Pîn trăiesce leul meŭ,
«Nu'mĭ e frică de Sultanul.
«De firmane frică daca aveam,
«Ianina nu uă dominam.
«Pînă am bravĭ Arnăuţĭ,
«Tot unul câte unul aleşĭ,
«N'am frică de nimenĭ
«Nicĭ-uă-dată în viéţa mea.
«D'aşĭŭ sci cŏ s'appropie
«Şi se face fine-le lumiĭ,
«Eŭ din Ianina nu fug,
«Nicĭ în Tepelena [nu] me duc.

«Tant que vivra (*littér.* jusqu'à [ce que] vit) mon lion,
«Je ne craindrai pas le Sultan.
«Si j'avais eu peur des firmans,
«Je ne me serais pas emparé de Janina.
«(*Littér.* Je ne dominais pas Janina).
«Tant que j'ai des gars albanais
«Tous choisis un à un,
«Je n'aurai peur de personne.
«(*Littér.* Je n'ai peur de personne
«Jamais dans ma vie).
«Je saurais que la fin du monde approche,
«(*Littér.* Si je savais qu'approchait
«La fin du monde de se faisait),
«[Que] je ne quitterais pas Janina,
«Et je n'irai pas à Tépéléna.

«Sultan-lu cŏ pitricù
«Óste multă câtă vru.
«Ieŭ di nĕssă nu m'aspar,
«Cŏ sălată va 'llĭ uă adar.
«Viziraḑĭ, ahtărĭ păşaḑĭ,
«Ahtarĭ domñi ş' zăbitaḑĭ,
«'Llĭ am în gepe aruncaţĭ
«Ca di călpuzañĭ păraḑĭ!»
Iu 'ţĭ u sbor-lu çi ḑîsseşĭ?
Ali-Paşà, çi fiçeşĭ?
Tu çitate ti 'nclliseşĭ,
L'Arbineşĭ ti prideşĭ.

«Sultanul cŏ trimese
«Óste multă câtă vru,
«Eŭ de ea nu me speriŭ,
«Cŏ salată [am] sĕ'ĭ uă fac.
«Ast-fel de vizirĭ şi de paşĭ,
«Atarĭ guvernatorĭ şi suprefecţĭ,
«Îĭ am în posunar, aruncaţĭ
«Ca [nisce] parale false!»
Unde 'ţĭ e vorba ce ḑisseşĭ?
(*adică*: lucrul s'a petrecut alt-fel de cum ḑisseşĭ.)
Ali-Paşà, ce făcuşĭ?
În cetate te 'nchiseşĭ,
Arnăuţi-lor te aĭ predat (*adică*: te aĭ încreḑut.)

«Le Sultan a envoyé
«Autant de troupes qu'il a voulu,
«Je ne m'en effraie pas,
«Je lui en ferai une salade.
«[Ces] vizirs, ces pachas, (*littér.* pareils pachas),
«Ces gouverneurs (*littér.* pareils gouverneurs) et sous-préfets,
«Je les méprise et je les achète quand je veux!»
(*Littér.* Je les ai dans la poche, jetés
Comme de la monnaie de faux monnayeurs).
Cela s'est passé autrement que tu ne l'as dit.
(*Littér.* Où est la parole que tu as dite?)
Qu'as-tu fait, Ali-Pacha?
Tu t'es enfermé dans la cité,
Tu t'es fié (*littér.* tu t'es rendu), aux Albanais.

Ţî uă aveaĭ cŏ vrea s' te avigllià,
Ş' di Sultan-lu s' te ascăpà;
Nu sciaĭ cŏ va s' ti pridà,
Ş' cap-lu cŏ va s' ţi ul tăllià!..

* * *

Arbineşĭ, ah, voĭ măraţĭ,
Al Ali-Paşà 'lăvdaţĭ!
Voĭ hiţĭ gioñĭ, voĭ hiţĭ bărbaţĭ,
Ma, tu zore... vĕ pridaţĭ!..

'Ţĭ uă aveaĭ cŏ te ar fi veghiat,
(*Adică*: credeaĭ cŏ o sĕ veghieze asupra ta),
Şi de Sultanul sĕ te scape;
Nu sciaĭ cŏ o sĕ te predé,
Şi capul cŏ o sĕ ţi'l taiă!..

* * *

Arnăuţĭ, ah, sermanĭ [de] voĭ,
Renumiţĭ aĭ luĭ Ali-Paşà!
Voĭ sunteţĭ vîrtoşĭ, voĭ sunteţĭ bărbaţĭ,
Însă, la zor... vĕ predaţĭ!...

Il te semblait qu'ils te garderaient
(*Littér*. Tu te l'avais, *c'est-à-dire* tu avais dans la tête qu'ils [t'auraient gardé)
Et seraient ton rempart contre le Sultan;
(*Littér*. et te sauveraient du Sultan);
Tu ne savais pas qu'ils te trahiraient,
Et qu'ils te couperaient la tête!..

* * *

Ô malheureux Albanais, (*littér*. Albanais, ah, vous pauvres,)
Renommés d'Ali-Pacha!
Vous êtes forts, vous êtes vaillants (*littér*. mâles),
Mais quand la situation est pénible... vous vous rendez!.
(*Littér*. mais devant la violence... vous vous rendez).

XXV. Pușcllia.

Calotihă de mama açea
Çi optu mascurĭ hillĭ 'șĭ avea,
Optu hillĭ și optu nipoțĭ,
Și dipre-ună 'șĭ erà toțĭ,
Și optu nivéste nurŏrĭ,
Cu çi-sprĕ-çĭ di lucrătorĭ.
Tru ahâțĭ hillĭ, tru ahâțĭ nipoțĭ,
Tru ahâțĭ bărbațĭ, mascurĭ toțĭ,

XXV. Ciuma.

Ferice de mama aceea
Care avea optŭ fiĭ,
(*litter.* masculinĭ fiĭ, *adică :* fiĭ de partea bărbătéscă),
Optŭ fiĭ și optŭ nepoțĭ,
Și d'impre-ună eraŭ toțĭ,
(*Adică :* cari trăiaŭ toțĭ la un loc),
Și optŭ neveste nurorĭ,
Cu cincĭ-spre-ḑece lucrătorĭ (argațĭ).
Între atâțĭ fiĭ, între atâțĭ nepoțĭ,
Între atâțĭ bărbațĭ, masculĭ toțĭ,

XXV. La peste.

Heureuse la mère (*littér.* bonheur de cette mère-là)
Qui avait huit enfants mâles (*littér.* huit fils mâles)
Huit fils et huit petits-fils,
Qui vivaient (*littér.* ils y étaient) tous ensemble.
Et [elle avait aussi] huit brus (*littér.* épouses brus)
Et quinze valets.
Parmi tant de fils et tant de petits-fils,
Parmi tant d'hommes tous mâles,

'Nă fétă gólă 'şĭ avea,
Giamfichie uă cllimà.
'Nă ḑîuă di véră mare,
'Nă ḑîuă de sĕrbătóre,
Patru pruxinițĭ vhinea,
Giamfichia uă căftà,
Ti nivéstă sĕ lĕ uă da
Ti un gione çi 'şĭ erà
Di ună casă di ugiac,
Tiner, muşat ficiorac.
Frațĭ-lli vrură ca sĕ uă da;
Costantin nu'llĭ alăssà,
Frati-le açel cama mic,
Gione multu muşutic.

Uă fétă singură avea,
Giamfichia uă chiămà.
Într'uă ḑi mare de véră,
Într'uă ḑi de serbătóre,
Patru pețitorĭ veniaŭ,
[Pe] Giamfichia uă cereaŭ,
De nevéstă sĕ le uă dea
Pentru un june care erà
Dintr'uă casă cu cămin,
(*Adică* : de familie bună),
Tînĕr, frumos flăcăŭ.
Frațiĭ vrură sĕ uă dea;
Nu'ĭ lăssà Costantin,
Frate-le ăl maĭ mic,
June fórte frumuşel.

Elle avait une seule fille,
Elle s'appelait Giamfichia.
Un long jour d'été,
Un jour de fête,
Quatre intermédiaires [de mariage] sont venus
Demander [que] Giamfichia
Fût donnée pour femme
A un jeune [homme] qui était
De bonne famille (*littér.* d'une maison de grande cheminée),
Jeune et beau garçon.
Les frères voulurent l'accorder (*littér.* la donner).
Constantin s'y opposa (*littér.* ne les laissait pas),
[C'était] le plus jeune (*littér.* le plus petit) frère,
Jeune [homme] fort beau.

Iel a fraţĭ-lor lĕ ḑîçea,
Şi a mă-saĭ 'lli spunea :
«Giamfichia, sora a mea,
«N'uă mărit tu hóra açea;
«Isusit'uă am fŏră voĭ
«'Nafór, diparte di noĭ
«Nica ma' 'nclo de Sufie
«Tr' ună mare pulitie
Cu çitate, ş' ning' amare
Care 'n lume sóçă n'are 1)
Tru iea are ómiñĭ mulţĭ
Tru iea suntu şépte munţĭ

1) Pole.

El fraţi-lor [seĭ] le ḑicea,
Şi mumă-si 'ĭ spunea :
«[Pe] Giamfichia, sora mea,
«Nu uă mărit în satul alla;
«Am fidenţat'uă fŏră voĭ,
«Afară, departe de noĭ;
«Âncă maĭ încolo de Sofia,
«Într'uă capitalĕ mare
«Cu cetate, şi lûngă mare,
«Care 'n lume soçie (sémĕn) n'are 1).
«În ea se află ómenĭ mulţĭ,
«În ea sunt şépte munţĭ.

1) Constantinopol.

Il disait à ses frères,
Et à sa mère : (*littér.* et à sa mère il exposait) :
«Giamfichia ma soeur
«Je ne la marie pas dans ce village-là;
«Je l'ai fiancée à votre insu (*littér.* sans vous),
«Au dehors, loin de nous;
«Encore plus loin que Sofia,
«Dans une grande ville,
«Avec forteresse, et auprès de la mer,
«[Ville] qui n'a pas sa pareille dans le monde 1).
«Là il y a beaucoup de monde
«(*Littér.* en elle, il y a beaucoup d'hommes),
«Là il y a sept montagnes.

1) Constantinople.

«Gion-le çi va sě uă llié
«Iéste ca di vrîsta a mea
«Tiner şi multu pripsit
«Par' cŏ ie zugrăfisit.»
Cu mă-sa cum bitisì,
Ali Giamfichie 'llĭ grì:
— «Ia 'ndrégi-te, soră, lé,
«Cŏ vhinŭ cuscri-llĭ sě te llié.»
Costantin cându sburà,
Cuscri-llĭ pi calle erà.
Nihiam d'óră nu tricù,
Ş' hóra di cuscri s' umplù.

«June-le care o sě uă ié,
«Este cam de etatea mea;
«Tînĕr şi mult arătos,
«Par'cŏ este dessinat.»
Cu mă-sa cum terminŏ,
Giamfichi-eĭ îĭ grăì:
— «Ia prepară-te, soro, fa,
«Cŏ vinŭ nuntaşiĭ sě te ié!»
Pe cândŭ Costantin vorbia,
Nuntaşiĭ pe calle eraŭ.
Puçin timpŭ nu trecù,
Şi satul de nuntaşĭ se umplù.

«Le jeune [homme] qui la prendra [pour femme
«Est à peu près de mon âge,
«Jeune et de belle apparence,
«Il semble être en peinture!»
Dès qu'il finit avec sa mère,
Il dit à Giamfichia :
— «Prépare-toi, ô ma soeur,
«Car les gens de la noce [1]) viendront te prendre.»
Lorsque Constantin parlait,
Les gens de la noce étaient en chemin.
Il ne se passa pas longtemps,
Et le village fut rempli d'invités [2]).

1) Les parents et les amis du marié.
2) Parents et amis du jeune époux.

Încallar pi calli a lor,
Intrară pîn tru ubor.
Giamfichia uă aşteptà
Pîn sĕ 'ndrégă ca sĕ uă llié.
Iea se 'ndrépse şi 'nchisì,
Şi 'năpoĭ ma' nu muntrì.
Cuscri-llĭ Giamfichia luară,
Ş'alăssară puşcllia 'n hóră!

* * *

Giamfichia cât fugì,
Puşcllia se născumbusì.
A lor cara lĕ intrŏ,
Pîn di un îllĭ dim̃icŏ.

Călărĭ pe caiĭ lor,
Intrară pînă 'n curte.
Pe Giamfichia uă aşteptà
Pînă sĕ se prepare ca sĕ uă ié.
Ea se preparŏ şi plecŏ.
Şi 'napoĭ nu se maĭ uĭtŏ.
Nuntaşiĭ [pe] Giamfichia uă luară,
Şi lăssară ciuma 'n sat!

* * *

Giamfichia cum plecŏ,
Ciuma îşĭ sumese mânici-le.
În eĭ daca intrŏ (daca dette),
Pîn la unul îĭ dumicŏ.
(*Adică :* îĭ făcù bucăţĭ.)

Montés sur leurs chevaux
Ils entrèrent jusque dans la cour.
Ils attendirent que Giamfichia
Se préparât pour la prendre.
Elle se prépara et partit,
Et ne regarda plus derrière elle.
Les gens de la noce prirent Giamfichia,
Et laissèrent la peste dans le village!

* * *

Dès que Giamfichia fût partie,
La peste se retroussa les manches.
Lorsqu'elle (la peste) fût entrée au milieu d'eux,
Elle les détruisit tous jusqu'au dernier :
(*Littér.* Si elle entra en eux,
Elle les mit en morceaux jusqu'à l'un) :

Optu fraţĭ, optu nipoţĭ,
Tr'ună ḑiŭă 'llĭ mâcŏ toţĭ;
Optu nivéste nurŏrĭ,
Cu toţĭ laĭ-lli lucrătorĭ.
Tu margine, a tutu-lor
Mâcŏ ş' părinţĭ-llĭ a lor.
Tótă casa irmuxì,
Cu cătrane uă 'nvăpsì.

* * *

După niscântu chirò,
Giamfichia dor uă luŏ,
Şi în horă 'şĭ se turnŏ;
Ma cu fraţĭ nu s'adunŏ;

Optŭ fraţĭ, optŭ nepoţĭ,
Într'uă ḑi ĭĭ mâncŏ [pe] toţĭ;
[Pe] optŭ neveste surorĭ,
Şi [pe] toţĭ bieţiĭ lucrătorĭ (argaţĭ).
În fine, mâncŏ
[Şi pe] părinţiĭ lor, aĭ tutulor.
Tótă casa uă pustiì,
Uă văpsì cu catran.
(*Adică :* Ciuma uă lăssŏ 'n dolliŭ.)

* * *

După cât-va timpŭ,
[Pe] Giamfichia dorul uă luŏ
Şi în satu'ĭ se întórse;
Însă cu fraţiĭ [seĭ] nu se adunŏ;
(*adică* : nu se maĭ întêlnì;)

Huit frères, huit petits-fils,
En un jour, elle (la peste) les dévora tous;
Huit brus, (*littér.* épouses brus),
Et aussi tous les pauvres valets.
Enfin (*littér.* En marge,) elle dévora
Leurs parents à eux tous.
Toute la maison devint déserte,
[La peste] la barbouilla avec du goudron
(*C'est-à-dire* : la peste laissa la maison dans le deuil).

* * *

Après quelque temps
Giamfichia languissait (*littér.* le languissement la prit),
Et elle revint au village;
Mais elle ne rencontra pas [ses] frères;
(*Littér.* Mais avec frères elle ne s'assembla pas);

Cŏ vhiŭ niçi-un nu'şĭ aflŏ,
Di câţĭ, laia, 'şĭ alăssŏ.
Costantin açel ma' m̃ic,
Frate-le açel muşụtic,
Dit mărminte se sculŏ,
Inşì 'n calle d'uă aşteptŏ.
— «Giamfichie, sor' a mea,
«Staĭ s' te başŭ tu frûmtea ta!»
Giamfichia s' ciudisea
Cŏ loc façа 'llĭ am̃iurzea.
Iea de mână 'l acăţŏ,
Cu dor mare 'l întrebŏ :

Cŏ viŭ [pe] nicĭ-unul nu aflŏ,
Din câţĭ, sermana, lăssasse.
Costantin, ăl maĭ mic,
Frate-le ăl frumuşel,
Din morminte se sculŏ,
Eşì 'n calle de uă aşteptŏ.
— «Giamfichia, sora mea,
«Staĭ sĕ te sărut [pe] frunte!»
Giamfichia se mirà
Cŏ [a] pămentŭ façа 'ĭ mirosia.
Ea de mână [cŏ]'l luŏ,
Cu dor mare 'l întrebŏ :

Car elle n'en trouva pas un [seul] vivant
De tous ceux que la malheureuse avait laissés.
Constantin, le frère le plus jeune (*littér.* le plus petit)
Et le plus beau,
Sortit (*littér.* se leva) du tombeau;
Il vint l'attendre en chemin.
(*Littér.* il sortit en chemin et l'attendit).
— «Giamfichia, ma soeur,
«Attends (*littér.* reste) que je te baise au front!»
Giamfichia s'étonnait
[De ce] que sa figure [à lui] sentait la terre.
Elle le prit par la main
[Et] lui demanda avec grande affection :

«Iu 's părinţi-llĭ ş' fraţi toţĭ?
«Iu sunt şi optu-llĭ nipoţĭ?
«Iu sunt optu-le nurŏrĭ,
«Cu çin-sprĕ-çĭ-lli lucrătorĭ?
«Spune'm̃ĭ, frate Costantine,
«Ş' nu te appróchie ningă mine,
«Muhlă ş' ţarră am̃iurzesci!
«Spune'm̃ĭ, mortu i vhiŭ esci?
«Caĭ bănéḑă, caĭ murì,
«De-anda mine îm̃ĭ fugiĭ?..»
— «Toţĭ bănéḑă tu mărminţĭ,
«Fraţĭ-llĭ a meĭ ş'a teĭ părinţĭ.
«Maşĭ ieŭ, laĭ-lu, îm̃ĭ 'nvhiaĭ,
«Di-tu grópă mi sculaĭ,

«Unde sunt părinţiĭ şi fraţiĭ toţĭ?
«Unde sunt şi ăĭ optŭ nepoţĭ?
«Unde sunt alle optŭ nurorĭ,
«Cu ăĭ cincĭ-spre-ḑece lucrătorĭ (argaţĭ)?
«Spune'mĭ, frate Costantine,
«Şi nu te appropià de mine,
«[Cŏ a] mucegaiŭ şi [a] pămêntŭ miroşĭ!
«Spune'mĭ, mort orĭ viŭ eştĭ?
«Cine trăiesce, cine murì,
«De când eŭ plecaĭ?..»
— «Toţĭ trăiescŭ în mormintc,
«Fraţiĭ meĭ şi părinţiĭ teĭ.
«Numaĭ eŭ, sermanul, înviaĭ,
«Din grópă me sculaĭ,

— «Où sont [mes] parents et tous [mes] frères?
«Où sont les huit neveux?
«Où sont les huit belles-soeurs (*littér.* brus),
«Et les quinze valets?
«Dis-[le] moi, [mon] frère Constantin,
«Et ne t'approche pas de moi,
«[Car] tu sens la terre et la moisissure!
«Dis-moi, es-tu mort ou vivant?
«Qui est vivant, qui est mort,
«Depuis que je suis partie?..»
— «Ils vivent tous dans les tombeaux *(sic)*,
«Mes frères et tes parents;
«Moi seul, malheureux [que je suis], je suis ressuscité;
«Je suis sorti (*littér.* je me levai) du tombeau;

«Cu dor mare 'ñĭ allăgaĭ,
«Viñĭŭ aŭà di te aşteptaĭ!..»
. . . .
Frate cu sor se băşară,
Ş' nu s' veḑură altă óră!..

Spus de Bocea, mulliérea al Îndina araftul, ali Ruşe.

«Cu dor mare allergaĭ,
«Veniĭ aci de te aşteptaĭ!..»
. . . .
Frate cu sor se sărutară,
Şi nu se [maĭ] veḑură altă dată!..

Spus de Bocea, muierea luĭ Dinu croitoru, feciorul Ruşeĭ.

«Je suis accouru en toute hâte (*littér.* avec grand désir),
«[Et] je suis venu t'attendre ici!»
. . . .
Frère et soeur s'embrassèrent,
Et ils ne se revirent plus une autre fois!..

Dicté par Bocea, la femme de Dinu le tailleur, fils de Ruşe. (Cruşova)

XXVI. Cântic-lu a Birină-llieĭ.

(Birina iéste ună hóră çi 'llĭ muriră ómeñĭ-lli de puşcllie.)

Birină, laie Birină,
Çi eraĭ di Arŭmâñi 'mplină,
Puşcllia cara băgŏ mână,
Îllĭ respândì tu stĕmână!
Caĭ muriră, caĭ fugiră,
Di Birina toţĭ inşiră.
Mulţi gioñĭ, mulţi bărbaţĭ,
Ar'masiră ni-'ngrupaţĭ.

XXVI. Cântecul Birineĭ.

(Birina este un sat aĭ căruĭ locuitorĭ muriră de ciumă.)

Birină, sermană Birină,
Care eraĭ de Românĭ plină,
Ciuma daca puse mâna,
Îĭ respândì într'uă septemână!
Carĭ muriră, carĭ fugiră,
Din Birina toţĭ eşiră.
Mulţĭ junĭ, mulţĭ bărbaţĭ,
Remaseră ne-'ngropaţĭ.

XXVI. La complainte de Birina.

(Birina est un village dont les habitants sont morts de la peste.)

Birina, malheureuse Birina,
Qui étais remplie de Roumains,
Lorsque la peste s'y fût mise,
(*Littér.* Si la peste mit main)
Elle les dispersa en une semaine!
L'un mourut, l'autre s'enfuit
(*Littér.* qui moururent, qui s'enfuirent)
De Birina ils sortirent tous.
Beaucoup de jeunes [gens], beaucoup d'hommes
Restèrent non enterrés.

N'véste tinere muşate,
Multe féte ni-mărĭtate,
Ar'masiră ni-'ngrupate,
Pit cupaçe aruncate.
Strañie di n'véste muşate,
Pafte d'asime fumate,
Pitu genurĭ siminate,
Şi di vîr-nu ni-căftate.
Şépte fraţĭ dit ună casă,
Şépte n'véste pi 'nă méssă,
Toţĭ di ună vrîste mică,
Trimbură laĭ-lli di frică.
Di açea çi s'aspăriară,
Tu margine nu ascăpară.

Neveste tinere, frumóse,
Multe fete ne-măritate,
Remaseră ne-'ngropate,
Printre stegiarĭ aruncate.
Straie (veşminte) de muierĭ frumóse,
Paftale de argintŭ poleite,
Prin poienĭ semînate,
Şi de nimenĭ ne-căutate.
Şépte fraţĭ dintr'uă casă,
Şépte neveste la uă méssă,
Toţĭ de etate jună,
Tremuraŭ, sermaniĭ, de frică.
De ceea ce se speriară,
La urmă, nu scăpară.

De belles jeunes femmes,
.Beaucoup de filles non mariées,
Restèrent non enterrées,
Jetées au milieu des arbres.
Beaux vêtements de femme,
Des agrafes en argent doré,
[Comme] semés dans les clairières,
Et que personne ne recherche (*littér.* d'aucun non recherchées)
Sept frères d'une seule famille (*littér.* d'une maison),
Sept femmes à la même table,
Tous d'un âge tendre (*littér.* petit âge),
Ils tremblaient, les malheureux, de peur.
A la fin ils n'échappèrent pas
A ce qui causait leur frayeur.
(*Littér.* De ce dont ils s'effrayèrent,
En marge, ils n'échappèrent pas).

Pușcllia cara lĕ intrŏ,
Fŏră m̃ilă 'llĭ dim̃icŏ!
Lli alăssŏ ca păstrămaḑĭ,
Pi-tu genurĭ aruncaţĭ.
D'atumçea, laie Birină,
Ar'măseșĭ fŏră lum̃ină.
Cucuvélle te aŭ cântată
Tot-una s' hiĭ blăstimată!..

Ciuma daca intrŏ 'n eĭ,
Fŏră milă 'ĭ dumicŏ!
(*Adică:* îĭ taiŏ bucăţĭ.)
Îĭ lăssŏ ca pastrama,
Prin poienĭ aruncaţĭ.
De atuncĭ, sermană Birină,
Remăseșĭ fŏră lumină.
Cucuvăĭ te aŭ fărmecat
Sĕ fiĭ blăstemată [pentru] tot-d'a-una!..

La peste lorsqu'elle fût entrée,
(*Littér.* Si la peste leur entra),
Les mit en morceaux sans pitié *(sic)!*
Elle les laissa comme viande salée,
Jetés par les clairières.
Depuis lors, pauvre Birina,
Tu restas obscure (*littér.* sans lumière).
Les hiboux t'avaient présagé
Une ruine éternelle!..
(*Littér.* Des hiboux t'ont chantée
D'être maudite à jamais!..)

XXVII. Cântic-lu a cucuvéuă-llieĭ.

Cucuvéuă 'nbufunată,
S' nu t'aflaĭ d'iu t'aĭ aflată!
Çi eştĭ ahât blăstimată,
Ş'ahât multu 'nfărmăcată ?..
Pi cae casă aĭ stată,
Ş' pi caĭ ugiac aĭ cântată,
Dit thimelliŭ s'aŭ răvăită,
Ş' ómiñĭ-lli toţĭ aŭ murită!

XXVII. Cântecul cucuvăiĭ.

Cucuvaiă înbufnată,
Sĕ nu te fi [maĭ] aflat de unde te aĭ aflat!
(*Adică :* N'aĭ maĭ fi fostŭ pe lumea asta!)
[De] ce eştĭ atât de blăstemată,
Şi atât de mult întristătóre?..
Casa pe care aĭ stat,
Şi coşul pe care aĭ cântat,
Pînă 'n temelie s'aŭ derîmat,
Şi ómeniĭ toţĭ aŭ murit!

XXVII. La chanson du hibou.

Nota. Selon une croyance populaire, le hibou qui se pose sur une maison pour pousser des cris, annonce la ruine du propriétaire.

Hibou de mauvaise humeur, (qui fait la moue),
Tu aurais dû ne pas exister!
(*Littér.* Que tu ne te trouvasses pas [là] d'où tu t'es trouvé)!
Pourquoi es-tu si malfaisant (*littér.* maudit),
Et si attristant? (*littér.* fort empoisonné)?..
La maison sur laquelle tu t'es posé,
Et la cheminée sur laquelle tu as chanté,
Ont été renversées jusque dans les fondations;
Et les habitants (*littér.* les hommes) [en] sont tous morts!

Cas' açea çi te alinaşĭ
După çinărĭ di cântaşĭ,
Erà unuĭ celnic mare,
Çi oĭ-le 'llĭ n'avea misurare;
Ş'irghileie cu dioţĭ,
Çi 'şĭ păşcea pi tu livăḑĭ;
Callĭ cu iépe misticate,
Şi mule multu muşate.
Avea hillĭ, avea nurŏrĭ;
Toţĭ cu féte ş' cu ficiorĭ.

Casa aceea pe care te suişĭ
De cântaşĭ după cină,
Erà a unuĭ mare proprietar de oĭ.
Alle căruĭ oĭ eraŭ ne-numerate;
(*litter.* alle căruĭ oĭ n'aveaŭ mesurare;)
[Avea] şi iergheliĭ cu *gardianĭ* [1]),
Cari păsceaŭ prin liveḑĭ;
Caĭ şi epe la un loc, (*litter.* amestecaţĭ),
Şi catîrĭ fórte frumoşĭ.
Avea fiĭ, avea nurorĭ;
Toţĭ cu fete şi cu feciorĭ

1) Caĭ cari păḑescŭ turma de caĭ.

Cette maison sur laquelle tu t'es posé (*littér.* tu es monté)
Pour [y] chanter après souper,
Etait à un grand propriétaire de brebis,
Qui avait d'innombrables brebis,
(*Littér.* dont les brebis n'avaient pas de mesure);
Et des troupeaux de chevaux avec *gardiens* [1]),
Qui broutaient dans les prairies.
Chevaux et juments ensemble, (*littér.* mêlés),
Et des mules fort belles
Il avait des fils, il avait des brus;
Tous [ayant] des filles et des garçons.

1) Chevaux dressés à garder le reste du troupeau.

Pi casă, de-anda 'llĭ cântaşĭ,
Par'cŏ strof-lu ĭllĭ băgaşĭ.
Oĭ-le ĭllĭ se 'ngălbĕḑiră,
Ş' pîn de ună ĭllĭ supsiră.
Mule ş' callĭ tu 'nă mucéră
Păscêndu se 'nfărmăcară.
Iepi-le se 'nsărçinară,
Ş' tu fitalliŭ tóte crepară.
Tihtusiră hillĭ, nurŏrĭ,
Cu féte cu toţĭ ficiorĭ.
Giăcură pînă putură,
Ş' toţĭ sum loc ascumţi fură!

Pe casă de când îĭ cântaşĭ,
Par' cŏ 'ĭ aĭ addus ne-fericirea.
Oi-le i se 'ngălbejiră,
Şi pîn la una îĭ muriră.
Catîriĭ şi caiĭ într'uă mlaştină,
Păscêndŭ se otrăviră.
Epe-le remaseră 'nsărcinate,
Şi la [timpul de] fĕtare tóte crepară.
Ofticară fiĭ, nurorĭ,
Cu fete, cu toţĭ fecioriĭ.
Zăcură pînă putură,
Şi toţĭ sub pămêntŭ fură ascunşĭ!

Depuis que tu as chanté sur sa maison,
Il semble que tu y aies mis le malheur.
Ses brebis ont été frappées de la *pourriture* [1]),
Et elles sont mortes jusqu'à la dernière (*littér.* jusqu'à l'une).
Mules et chevaux. dans un marécage,
En paissant, furent empoisonnés.
Les juments sont devenues pleines (*littér.* se chargèrent),
Et elles ont crevé toutes au moment de mettre bas.
Les fils, les brus,
Les filles et tous les garçons sont devenus phthisiques.
Ils ont traîné (*littér.* ils ont été gisants) tant qu'ils ont pu,
Et on les a tous enterrés.
(*Littér.* Et tous furent cachés sous terre).

1) Maladie épizootique des brebis, qui consiste en une altération du foie et en hydropisie; les sclérotiques (blanc des yeux) deviennent jaunes.

Cas' ar'mase pundixită,
Şi di ómiñĭ ni-muntrită;
Pîn căḑù şi s' féçe pade
Şi criscù iérbă ş' livade!..

Casa remase deşértă (gólă),
Şi de ómenĭ ne-privită;
Pînă căḑù şi se făcù câmpŭ,
Şi crescù iérbă şi livede!..

La maison est restée déserte,
Et non regardée par les hommes;
Jusqu'[à ce qu'elle] fût tombée et qu'elle fût devenue [un] champ,
Et [qu'il y] poussât de l'herbe!..
(*Littér.* et il poussa herbe et prairie)!..

XXVIII. Lângórea și mórtea a unuĭ gione tru xéne.

Dad' a mea çi 'm̃ĭ me fiçeșĭ,
Și pi lume 'm̃ĭ me scuseșĭ!
Di óra çi me 'nfășeașĭ,
De mine nu te curmașĭ,
Pînă mare 'm̃ĭ me fiçeșĭ,
Și de rélle 'm̃ĭ me scuseșĭ!
Cându mare me sĭmțĭĭ,
Și de lume cunnoscuĭ,

XXVIII. Bóla și mórtea unuĭ june în străinĕtate.

Mama mea, care m'aĭ făcut,
Și în lume m'aĭ scos!
Din ora cândŭ me 'nfășeașĭ,
De mine nu te despărțișĭ,
Pînă mare me făcușĭ,
Și din relle (greutățĭ) me scoseșĭ!
Cândŭ me simțiĭ mare,
Și cunnoscuĭ lumea,

XXVIII. La maladie et la mort d'un jeune [homme] à l'étranger.

Ô ma mère qui m'as engendré (*littér.* qui me fis),
Et m'as fait sortir dans le monde!
Depuis l'heure où tu m'as emmaillotté,
Tu ne m'as pas quitté un instant,
(*Littér.* Tu ne t'es pas separée de moi),
Jusqu'à ce que tu m'eusses élevé,
Et que tu m'eusses préservé des maux de l'enfance!
(*Littér.* Jusqu'à [ce que] grand tu me fis,
Et des maux tu me fis sortir)!
Lorsque je grandis (*littér.* lorsque grand je me sentis),
Et que je connus le monde,

Càndu soçĭ-lli închisiră
Pi tu xéne di fugiră,
S' ieŭ cu nĕşi m'alichiĭ,
Dipărtaĭ ş' me rĕspândiĭ;
Allăgaĭ, multe veḑuĭ,
Bun şi sănĕtos pîn fuĭ.
Ma di cându lângiḑiĭ,
Tru 'şternut cându căḑuĭ,
Voĭŭ sĕ'ţĭ ḑic, lé dad'a mea,
Altu s' nu 'm̃ĭ plângi çi-va,
Maşĭ lângórea çi 'm̃ĭ giăcuĭ
Treĭ añĭ, tu xéne iu fuĭ.

Cândŭ soçiĭ (tovarăşiĭ) plecară
De se dusseră în străinĕtate,
Şi eŭ me alipiĭ de dînşiĭ,
Me depărtaĭ şi rătĕciĭ;
Allergaĭ, multe veḑuĭ,
Bun şi sănĕtos pînă fuĭ.
Însă de cândŭ me bolnăviĭ,
La aşternut de cândŭ căḑuĭ,
Voĭŭ sĕ'ţĭ spuĭ, mama mea,
[De] altŭ ce-va sĕ nu me plângĭ,
Numaĭ de bóla de care zăcuĭ
Treĭ annĭ, în străinĕtate unde fuĭ.

Lorsque [mes] compagnons sont partis
Et s'en sont allés à l'étranger,
Moi aussi je les ai accompagnés, (*littér.* je m'attachai à eux),
Je me suis éloigné et j'ai erré;
J'ai parcouru des pays et j'ai vu bien des choses,
(*Littér.* Je courus et nombreuses je vis),
Tant que j'ai été sain et sauf (*littér.* bon sain).
Mais depuis que je suis malade,
Depuis que je suis resté (*littér.* tombé) au lit,
Je te dirai (*littér.* je veux te dire), ô ma mère,
Ne me plains pas pour autre chose,
Si ce n'est pour la maladie que j'ai faite,
(*Littér.* Seulement la maladie que je me gis),
[Pendant] trois années, à l'étranger où j'ai été.

Singur încllis tu udŏ;
Arucat ca păstramŏ,
Pi mutafe tes eram;
Mâna, cicior, nu băteam;
Cu disaga căpitâñĭŭ,
Fŏră om, fŏră di pullĭŭ!
Cu tâmbarea m̃i sburam,
Hiérte lăcrĕm̃i versam;
Gura ş' limba 'm̃ĭ se scrumà;
Apă n'avea caĭ sĕ'm̃ĭ da.
Trup-lu, carnea ş' chiéllea mea
'm̃ĭ putrĕḑîră, dad'a mea!

Singur închis într'uă cameră;
Aruncat ca pastramă,
Pe velinţă întins eram;
Mână, picior nu mişcam;
Cu desagiĭ căpĕtâĭŭ,
Fŏră om, fŏră de passere!
Cu gheba mea vorbiam,
Ferbinţĭ lacrĕme versam;
Gura şi limba mi se făceaŭ scrum;
Apă n'avea cine sĕ'mĭ dea.
Corpul, carnea şi piellea mea
Îmĭ putreḑiră, mama mea!

Enfermé seul dans la chambre,
Jeté comme viande salée,
Sur [le] tapis j'étais étendu;
Je ne remuais ni bras ni jambe;
(*Littér.* main, pied, je ne battais pas);
[Ayant] la besace pour chevet,
Sans homme, sans oiseau!
Je causais avec mon tabar (manteau),
Je versais des larmes brûlantes (*littér.* bouillantes);
Ma bouche, ma langue se désséchaient;
Il n'y avait personne pour me donner à boire;
(*Littér.* Il n'y avait qui me donner de l'eau.)
[Mon] corps, [ma] chair et ma peau
Ont pourri, ô ma mère!

Seŭ-lu tot îñĭ se tuchì,
Ș' de mutafe 'ñĭ s'alichì.
Iu giăçeam tu hala mea,
Me 'nvhisaĭ, 'nă tahinà,
Ca cându me însuram,
Și urută n'véstă luam.
Canda vream, canda nu vream;
Pi daŭĕ minți m'aflam.
Ma tu margine uă luaĭ;
Ginere 'n casă 'llĭ intraĭ.
Cu iea de-anda me 'nsuraĭ,
De tóte me vindecaĭ!

Grăssimea (*litter.* seul) mi se topì,
Și de velință mi se lipì.
Eŭ zăcêndŭ în starea asta,
Visaĭ, într'uă diminéță,
Ca cândŭ me însuram,
Și urîtă nevéstă luam.
Par'cŏ vream, par'cŏ nu vream;
Pe doŭĕ mințĭ (cugetărĭ) m'aflam.
(*Adică :* stam la îndoință.)
Însă la urmă uă luaĭ;
Ginere 'n casă 'ĭ intraĭ.
Cu ea de cândŭ me 'nsuraĭ,
De tóte me vindecaĭ!

Toute ma graisse a fondu,
(*Littér.* Tout le suif me se fondit),
Et s'est collée au tapis.
En gisant (*littér.* là où je gisais) dans cet état,
Je révai un matin
Que je me mariais
Et [que] je prenais laide femme.
Comme si je [le] voulais et ne [le] voulais pas.
J'étais indécis; (*littér.* j'étais sur deux esprits, deux raisons);
Mais à la fin je l'ai prise;
J'entrai dans sa maison [comme] gendre.
Dès que je me fus marié avec elle,
Je fus guéri de tout!

Tru cassa llieĭ ma' intraĭ,
Mare rihate 'm̃ĭ aflaĭ.
Casa n'véste-llieĭ a mea,
Tr' ună vérde génă erà.
Stisme-le casa çi avea,
Di țarră ș' di loc erà;
Iéra ușea çi uă 'ncllidea,
Placa çi uă anvĕlea!..

În casa eĭ daca intraĭ,
Mare repaus 'mĭ aflaĭ.
Casa nevesteĭ melle,
Într'uă verde poiénă erà.
Păreții ce avea casa,
Eraŭ de țerrînă și de pămêntŭ;
Iér ușea care uă 'nchidea,
[Erà] placa [de piétră] care uă accoperia!..

Dès que je fus entré dans sa maison,
(*Littér.* Dans sa maison si j'entrai),
Je trouvai [un] grand repos.
La maison de ma femme
Etait dans une verte clairière.
Les murs de la maison (*littér.* les murs que la maison avait)
Etaient de poussière et de terre;
Et la porte qui la fermait,
[Était] la plaque [de pierre] qui la couvrait!..

XXIX. Dor-lu a mortu-luĭ tiner.

D’a casă mine ’m̃ĭ me sculaĭ;
Luaĭ cal-lu di ’ñĭ lu ’ncălicaĭ.
Dinclo din hóra mea m’arŭcaĭ;
’Nă călișióră ñică ’ñĭ luaĭ.
Călișióra açea me scóse
Tu géna împlină cu ósse.
Cât le veḑuĭ mine nĕsse,
Mărănghisirea ’m̃ĭ me prése.
Ósse-le açélle tóte
Erà di gioñĭ și di n’véste,

XXIX. Dorul tînĕru-luĭ mortŭ.

D’a casă eŭ me sculaĭ (*adică :* plecaĭ);
Luaĭ callul de mi’l încălicaĭ.
Dincolo de satul meŭ me răpeḑiĭ;
Uă calle mică ’mĭ luaĭ.
Callea aceea me scóse
În poiéna plină cu ósse.
Cât le vĕḑuĭ eŭ,
Melancolia me prinse.
Ósse-le acellea tóte
Eraŭ de junĭ și de neveste.

XXIX. La souffrance du jeune [homme] mort.

Je suis parti (*littér.* je me levai) de chez moi,
J’ai pris le cheval et je suis monté dessus;
Je me suis élancé au-delà de mon village;
J’ai pris un petit sentier.
Ce sentier me conduisit
(*Littér.* Ce sentier m’ôta, me fit sortir)
Dans la clairière pleine d’os.
Dès que je les vis,
La mélancolie me prit.
Tous ces os
Etaient d’hommes et de femmes,

Di ficiorame ş' di féte,
Tinere ş' ni-măritate.
Tu loc-lu açel, tu géna açea
Iu stam, pi d'anvêrliga mea,
Patru-ḑĕçĭ mărminţĭ 'şĭ avea;
Un ningă alantul 'şĭ erà;
Toţĭ fraţĭ, toţĭ cusuriñĭ erà;
Toţĭ di un sângi misticà;
Ellĭ toţĭ ţarra 'şĭ 'llĭ apitrusea,
Ş' câti 'nă placă 'şĭ 'llĭ anvĕlea.
Aclò iu stam ş' me minduiam,
Şi singur îm̃ĭ me ciudiseam,
Avdŭ un mărminte iu 'ncănea,
Ş' cu gréţă mare adillià.

De feciorime şi de fete,
Tinere şi ne-măritate.
În locul acella, în poiéna aceea
Unde stam, împregiurul meŭ,
Patru-ḑecĭ de morminte eraŭ;
Unul lûngă altul eraŭ;
Toţĭ fraţĭ, toţĭ consângenĭ eraŭ;
Toţĭ de un sânge eraŭ compuşĭ;
[Pe] eĭ toţĭ ţerrîna îĭ accoperia,
Şi câte uă placă [de piétră] îĭ învelea.
Acolò unde stam şi cugetam,
Şi singur me miram,
Auḑŭ un mormîntŭ unde gemea,
Şi cu greutate mare resufflà.

De jeunes gens et de filles
Jeunes et non mariées.
Dans cet endroit, dans cette clairière,
Où j'étais, autour de moi,
Il y avait quarante tombeaux.
Ils étaient l'un à côté de l'autre;
Ils étaient tous frères, cousins,
Tous d'un même sang.
(*Littér.* Tous d'un sang se composaient);
La terre les couvrait tous,
Et une pierre couvrait chacun
(*Littér.* par une plaque les couvrait.)
Lorsque (*littér.* là où) je restais à réfléchir
Et à m'étonner [tout] seul,
J'entends une tombe qui gémissait
Et qui respirait avec grande difficulté.

Ieŭ di pi cal discălicaĭ,
Şi mărminte-le lu 'ntrebaĭ :
— «Çi aĭ, mărminte, di 'ncănesci ?
«Çi greŭ adillĭ şi nu gresci ?
«Disi dî gréţa ţarră-llieĭ,
«I di mărimea placă-llieĭ ?..»
— «Gione bre, ma-cŏ me 'ntribaşĭ,
«Va sĕ'ţĭ spun cŏ óra 'mĭ aflaşĭ.
«Niçi di gréţa ţarră-llieĭ,
«Ni di mărimea placă-llieĭ;
«Ma cŏ vinişĭ, discălicaşĭ,
«Şi trîşĭ pi frûmte me călcaşĭ !..

Eŭ de pe cal descăllicaĭ,
Şi mormîntul întrebaĭ :
— «Ce aĭ, morminte, de gemĭ ?
«[De] ce resuffli greŭ şi nu grăiescĭ ?
«Óre de greutatea ţerrîneĭ,
«Orĭ de mărimea plăciĭ [de piétră] ?..»
— «June mŏĭ, fiind cŏ me 'ntrebaşĭ,
«O sĕ'ţĭ spuĭŭ cŏ ora 'mĭ aflaşĭ.
«(*Adică :* me aflaşĭ în ora cândŭ sûn dispus sĕ vorbescŭ).
«Nicĭ de greutatea ţerrîneĭ,
«Nicĭ de mărimea plăciĭ [de piétră];
«Ci fiind cŏ venişĭ, descăllicaşĭ,
«Şi dreptŭ pe frunte me călcaşĭ !..

Je descendis de cheval
Et je demandai à la tombe :
— «Pourquoi, ô tombe, gémis-tu ?
«(*Littér.* Qu'as-tu, tombeau, de tu gémis?)
«Pourquoi respires-tu difficilement et [pourquoi] ne parles tu pas ?
«Est-ce [à cause] du poids de la terre,
«Ou de la grosseur de la plaque [de pierre] ?»
— «Ô jeune [homme], puisque tu me [le] demandas,
«Je te dirai que tu es venu à propos.
«(*Littér.* Je t'exposerai que tu m'as trouvé l'heure).
«[Ce n'est] ni [à cause] du poids de la terre,
«Ni [à cause] de la grosseur de la pierre;
«Mais parce que tu es venu [et que] tu es descendu de cheval,
«Et [que] tu as mis le pied (*littér.* tu foulas) juste sur mon front !..

«Taha [1]) nu eram și mine
«Gione livendu ca tine?
«Taha pi cal nu 'ncălicam?
«Disi mustața nu șuçeam?
«Taha giunatic nu spuneam,
«I nóptea pi lună nu imnam?
«Taha pit munți n'allăgam?..
«Pi lume, ieŭ cându 'mĭ eram,
«Cu mulțĭ gioñĭ îiñĭ m'alumtam;
«Di vîr-'nu frică nu'mĭ aveam.
«Ș' ieŭ, ca tine, nu pistipseam
«Niçi cŏ mórte minduiam.

«Óre nu eram și eŭ
«June elegantŭ ca tine?
«Óre pe cal nu 'ncăllicam?
«Óre mustața nu'mĭ resuceam?
«Óre vîrtute nu arătam,
«Saŭ nóptea pe lună nu umblam?
«Óre prin munțĭ nu allergam?.
«Pe lume, eŭ când eram,
«Cu mulțĭ junĭ me luptam;
«De nicĭ-unul frică n'aveam.
«Ca și tine, eŭ nu credeam
«Nicĭ cŏ cugetam de mórte.

«Est-ce à dire que je n'étais pas moi aussi
«Jeune [homme] élégant comme toi?
«Ne montais-je pas à cheval?
«Est-ce que je ne tordais pas [ma] moustache?
«Ne montrais-je pas de la vigueur?
«N'allais-je pas la nuit au [clair de] lune?
«Ne courais-je pas à travers les montagnes?..
«Lorsque j'étais au monde,
«Je luttais avec beaucoup [d'hommes] robustes,
«Et n'en craignais aucun.
«(*Littér.* D'aucun je n'avais peur).
«Et comme toi aussi je ne croyais pas à la mort,
«Et n'y pensais pas.
«(*Littér.* Comme toi, je ne croyais pas
«Ni je pensais à la mort).

1) Cuvêntul *Taha*, sĕ se înlocuiéscă cu cuvêntul Napu (napu) pentru cŏ este maĭ preferabil și maĭ românesc.

«Ma câandu vinne ór' açea
«Ca sĕ m'alumtu cu mórtea mea,
«Per-lu din cap îñĭ se sculà,
«Inima'm̃ĭ se cutrimburà.
«Cu tot çi multu me aspăriaĭ,
«Di 'nă óră nu 'llĭ me 'ncllinaĭ.
«Cu mórtea multu 'm̃ĭ m'alumtaĭ,
«Pînă ar'maşĭŭ şi 'm̃ĭ me curmaĭ.
«M'alumtaĭ, laĭ-lu, cât putuĭ;
«Ma di nĕssă asvimtu fuĭ.
«Fŏră m̃ilă, 'n pade m'arŭcŏ;
«Pi chieptu, ehtra 'm̃ĭ s'alinŏ;

«Însă cândŭ venì ora aceea
«Ca sĕ me luptŭ cu mórtea mea,
«Perul din cap mi se redicà,
«Inima mi se cŭtremurà.
«Cu tóte cŏ multŭ me speriaĭ,
«Dintr'uă dată nu me 'nchinaĭ eĭ.
«Cu mórtea multŭ me luptaĭ,
«Pînă remăseĭ şi me curmaĭ.
«(*Adică* : pînă me remase şi mi se curmŏ puteri-le).
«Me luptaĭ, sermanul [de mine], cât putuĭ;
«Însă de dînsa învins fuĭ.
«Fŏră milă, jos m'aruncŏ;
«Pe pieptŭ, inemica mi se suì;

«Mais lorsque vint ce jour
«[Où je devais] lutter avec la mort (*littér.* avec ma mort),
«Mes cheveux se dressèrent, (*littér.* les cheveux de la tête me se levèrent),
«Mon coeur en tremblait.
«Bien que je me fusse grandement effrayé,
«Je ne me suis pas laissé abattre du premier coup.
«(*Littér.* D'une fois je ne me lui inclinai pas).
«Je luttai énergiquement (*littér.* beaucoup) avec la mort
«Jusqu'à [ce que] les forces m'eussent abandonné.
«(*Littér.* jusqu'à ce que je restai [las] et je me fatiguai).
«Je luttai, malheureux [que j'étais] tant que je pus,
«Mais je fus vaincu par elle.
«Elle me jeta à terre sans pitié,
«La cruelle me mit un genou sur la poitrine;
(*Littér.* Sur la poitrine, l'ennemie me monta;)

14

«Di gărgălan me acățŏ;
«Me strimse pînă me s'grumŏ;
«Ș'aŭà iu escu me 'ngrupŏ.
«Lumină s' ved nu 'mĭ alăssŏ.
«ñiati-le a mélle 'mĭ le mâncŏ,
«Sum loc ti ietă me băgŏ!..»

«De berigată me apucŏ;
«Me strînse pînă me sugrumŏ;
«Și acì unde sûm me îngropŏ.
«Lumină sĕ vĕḑŭ nu'mĭ lăssŏ.
«Tinereți-le melle mi le mâncŏ,
«Sub pămîntŭ pentru eternitate me băgŏ!..»

«Par la gorge elle me prit,
«Elle me serra jusqu'à [ce qu'elle] m'eût étranglé;
«Et ici où je suis elle m'enterra.
«Elle ne me laissa [plus] voir le jour (*littér.* la lumière).
«Elle dévora ma jeunesse,
«(*Littér.* Mes jeunesses elle me les mangea).
«Sous terre pour l'éternité elle me mit!..»

XXX. Cântic-lu a punti-llieĭ de Narta.

'Şĭ erà treĭ masturĭ lăvdaţĭ;
Ş'amintreĭ-lli 'şĭ erà fraţĭ,
Pi măsturie multu 'nveţaţĭ;
Ş'amintreĭ-lli erà 'nsuraţĭ.
Di multu masturĭ çi erà,
La toţĭ numa lĕ s'avḑea.
Câte lucre grélle erà,
Iellĭ putea di le adărà.

XXX. Cântecul punţiĭ din Narta.

Eraŭ treĭ meşterĭ lăudaţĭ (*adică:* renumiţĭ);
Şi câteşĭ treĭ eraŭ fraţĭ,
În meseria [lor] mult învĕţaţĭ;
Şi câteşĭ treĭ eraŭ însuraţĭ.
De multŭ meşterĭ ce eraŭ,
La toţĭ li se auḑea nume-le.
(*Adică :* toţĭ îĭ cunnosceaŭ.)
Câte lucrurĭ grelle eraŭ,
Eĭ puteaŭ sĕ le facă (sĕ le construéscă.)

XXX. Légende [de la construction] du pont d'Arta (Épire).

Il y avait trois maîtres [maçons] renommés (*littér.* loués);
Et tous les trois étaient frères,
Très-habiles dans [leur] métier;
Et tous les trois étaient mariés.
Ils étaient si habiles, (*littér.* de beaucoup maîtres qu'ils étaient),
[Que] tout le monde les connaissait.
(*Littér.* Chez tous leur nom s'entendait).
Toutes les oeuvres difficiles [qu']il y avait,
Ils pouvaient les exécuter (*littér.* les construire).

Un om vinne di'llĭ cllimà,
C'amirŏŭ-lu lĕ strigà.
Şi 'nchisiră dipre-ună,
Tută nóptea imnà pi lună.
L'amirŏŭ-lu se 'ncllinară,
Ş' cu dor mare lu 'ntribară :
— «Çi ursesci di la noĭ ?
«Noĭ himŭ ómeñĭ sclavhĭ a tĕĭ !»
— «Ieŭ am avḑîtă ti voĭ
«Cŏ hiţĭ masturĭ multŭ arĕĭ.
«Di la mine çi căftaţĭ,
«Punte 'n Narta s'm̃ĭ adăraţĭ ?
«Ma s' nu puteţĭ s'uă adăraţĭ,
«Sĕ sciţĭ cŏ vhiĭ n'ascăpaţĭ.»

Un om veni de'l chiămŏ,
Cŏ împĕratul îĭ strigà (*adică :* îĭ cerea).
Şi plecară împre-ună,
Tótă nóptea umblară pe lună.
La 'mpĕratul se 'nchinară,
Şi cu dor mare 'l întrebară :
— «Ce ne ordonĭ ?
«Noĭ suntemŭ ómenĭ sclavĭ aĭ tĕĭ !»
— «Eŭ am auḑit de voĭ
«Cŏ sunteţĭ meşterĭ nevoiă mare.
«De la mine ce cereţĭ,
«Punte 'n Narta [ca] sĕ'mĭ redicaţĭ ?
«Însă daca nu puteţĭ sĕ uă redicaţĭ,
«Sĕ sciţĭ cŏ viĭ nu scăpaţĭ.»

Un homme vint les appeler,
Car le roi les demandait (*littér.* leur criait),
Et ils partirent ensemble,
Toute la nuit ils marchèrent au [clair de] lune.
Devant le roi ils s'inclinèrent
Et avec grand désir ils lui demandèrent :
— «Qu'[est-ce que] tu nous ordonnes ?
«Nous t'appartenons!» (*littér.* nous sommes des hommes [esclaves à toi!»)
— «J'ai entendu [dire] de vous
«Que vous êtes des maîtres habiles. (*littér.* des maîtres [bien méchants).
«Que me demandez vous
«[Pour] me construire le pont d'Arta ?
«Mais si vous ne pouvez pas le construire,
«Sachez que vous n'échapperez pas vivants.»

— «Dómne, te pălăcărsimŭ,
«Treĭ ḑîlle s' nĕ minduimŭ!»
Dupǎ çi 'şĭ se minduirǎ,
L'amirŏŭ-lu apǎndisirǎ :
— «Puntea aestǎ s'uǎ adǎrǎmŭ,
«Şépte añĭ chirò cǎftǎmŭ;
«Içi s' hibǎ şi s' lipséscǎ,
«Amirǎllia s' hǎrgiuéscǎ.
«Noĭ, sclavhĭ a tĕĭ carĭ himŭ,
«Daŭĕ sbórǎ va sĕ'ţĭ grimŭ :
«S' nu n'alaşĭ tea s' nĕ jilimŭ,
«Tu xénea aestǎ iu himŭ.

— «Dómne, ne rugămŭ de tine,
«Treĭ ḑille sĕ cugetămŭ!»
Dupǎ ce cugetarǎ,
Împĕratu-luĭ respunserǎ :
— «Puntea asta [ca] sĕ uǎ redicămŭ,
«Şépte annĭ termenŭ ceremŭ;
«Ce o fi de lipsǎ,
«Împĕrǎţia sĕ facǎ spese-le.
«Noĭ, sclavĭ aĭ teĭ ce suntemŭ.
«Doŭĕ vorbe o sĕ'ţĭ grǎimŭ :
«Sĕ nu ne laşĭ sĕ ne jelimŭ,
«(*Adicǎ :* fǎ ast-fel ca sĕ n'avemŭ sĕ ne plângemŭ,)
«În strǎinĕtatea asta unde suntemŭ.

— «Seigneur, nous te prions
«[De nous laisser] réfléchir [pendant] trois jours!»
Après qu'ils eurent réfléchi,
Ils répondirent au Roi :
— «Pour que nous construisions ce pont,
«Nous demandons sept années; (*littér.* temps de sept années);
«Que le royaume fasse toutes les dépenses.
«(*Littér.* Ce qui sera [nécessaire] et ce qu'il faudra
«Que le royaume dépense).
«Nous qui sommes tes esclaves,
«Nous te dirons deux mots :
«Fais en sorte que nous n'ayons pas à nous plaindre
«(*Littér.* Ne nous laisse pas nous plaindre),
«Dans ce [pays] étranger où nous sommes.

«Fumeĭ-le vremŭ s' n'adduçemŭ,
«Pi ningă noĭ s' nĕ le avemŭ.»
— «Tóte aiste çi căftatŭ,
«Ieŭ vĕ le daŭ cu giurat.
«Punte sănĕtósă voĭŭ,
«Cŏ vĕ talliŭ treĭ-lli ca oĭ!»

* * *

Se sculară, ş'amintreĭ
S' dusseră s' llié a lor fumellĭ.
Fumeĭ-le lĕ erà di Nănta,
Le luară s' le ducă 'n Narta.
Fumeĭ-le lĕ erà dit munte,
Le dusseră 'n Narta la punte.

«Familllie-le vremŭ sĕ ni le adducemŭ,
«[Pentru ca] pe lûngă noĭ sĕ ni le avemŭ.»
— «Tóte astea ce cerurățĭ,
«Eŭ vi le daŭ cu jurămîntŭ.
«Punte sănĕtósă voĭŭ,
«Cŏ [de unde nu] vĕ taĭŭ [pe] câteşĭ treĭ ca [pe] oĭ!»

* * *

Se sculară, şi câteşĭ treĭ
Se dusseră sĕ'şĭ ié famillie-le.
Famillie-le le eraŭ din Nănta,
Le luară sĕ le ducă 'n Narta.
Famillie-le le eraŭ de la munte,
Le dusseră 'n Narta la punte.

«Nous voulons faire venir nos familles,
«Pour les avoir auprès de nous.»
— «Tout ce [que] vous [venez de] demander,
«Je vous l'accorde avec serment.
«Je veux [un] pont solide, (*littér.* sain),
«[Si non] je vous fais tuer (*littér.* je vous coupe) tous les trois comme [des] brebis!»

* * *

Ils se levèrent, et tous les trois
S'en allèrent chercher leurs familles.
Leurs familles étaient de Nanta,
Ils les prirent et les conduisirent à Arta.
Leurs familles étaient de la montagne,
Ils les conduisirent à Arta près du pont.

Ş'ahurhiră di lucrà;
Loc-lu a puntî-llieĭ 'ndrigea,
Thimélli-le le săpà,
Chieţîrĭ-le le arădăpsea.
Tótă ḑîŭa çi lucrà,
Apa nóptea lĕ uă necà.
Şesse añĭ ma 'şĭ se curmà,
Ş' puntea nu lĕ s'adărà.
Ma' 'şĭ şedea ş' se minduia
Ş' cu lăcrĕ n̆ĭ lăĭ plâugea,
Cŏ chiroŭ-lu s'appruchia,
Ş' puntea nu lĕ s'adărà.

* * *

Şi 'ncepură sĕ lucreḑe;
Locul punţiĭ prepararŭ,
Temelie-le le săpaŭ,
Pietri-le le rânduiaŭ.
Tótă ḑiŭa ce lucraŭ,
Apa nóptea le uă 'nnecà.
Şesse annĭ se tot osteneaŭ,
Şi puntea nu li se redicà.
Tot şedeaŭ şi cugetaŭ
Şi cu lăcrĕmĭ negre plângeaŭ,
Cŏ termenul se appropia,
Şi puntea nu li se redicà.

* * *

Et ils commencèrent à travailler;
Ils préparaient l'emplacement du pont,
Ils creusaient les fondations,
Ils ajustaient les pierres.
Ce qu'ils faisaient le jour,
L'eau le leur renversait (*littér.* noyait) la nuit.
Ils se fatiguèrent [durant] six années,
Et leur pont ne s'élevait pas.
Puis ils restèrent à réfléchir
Et ils pleuraient à chaudes larmes,
(*Littér.* et avec des larmes noires ils pleuraient),
Car le terme approchait,
Et leur pont n'était pas construit.

* * *

Ună ḑĭŭă, de dimnéţa,
Măĭ-mar-lu cându 'şĭ là façа,
Iu s' primnà pi tu ubor,
Viḑù pullĭŭ asburător.
Puĭ-lu aclò iu 'şĭ asburà,
Pi lumăchĭ se discurmà;
Pi măĭ-mar-lu ma' 'şĭ muntrea,
Ş' cu dor mare piridà;
A măĭ-mar-luĭ ma' 'llĭ ḑîçea :
— «Măĭ-mare, s' nu te jilesci;
«Ma s' vreĭ lucru s' bitisesci,
«ñ ic-luĭ frate n'vésta s' luaţĭ
«Tu thiméllie s'uă băgaţĭ

Într'uă ḑi, de diminéţă,
Maĭ mare-le [meşter] când îşĭ spellà façа,
Unde se plimbà prin curte,
Veḑù [uă] passere sburătóre.
Passerea, acolo [de] unde sburà,
Pe ramurĭ [se puse sĕ] se odinéscă;
La maĭ mare-le se tot uĭtà,
Şi cu dor mare ciripia;
Maĭ mare-luĭ tot îĭ ḑicea :
— «Maĭ mare, sĕ nu te jelescĭ;
«Însă daca vreĭ sĕ terminĭ lucrarea,
«[Pe] nevésta frate-luĭ [ăl] mic s'uă luaţĭ,
«În temellïĭ s'uă puneţĭ,

Un jour, de [grand] matin,
Pendant que le premier maître (*littér.* le plus grand) se lavait
Et qu'il (*littér.* où) se promenait dans la cour, [la **figure**,
Il vit voler un oiseau (*littér.* il vit oiseau volant).
L'oiseau cessa de voler et se reposa sur une branche.
(*Littér.* L'oiseau là où il volait,
Sur des branches il se reposa);
Il regardait le premier maître constamment,
Et il piaulait avec entrain; (*littér.* avec grand désir);
Il disait au premier maître (*littér.* au plus grand) :
— «Maître, ne t'afflige pas;
«Mais si tu veux achever l'oeuvre,
«Prenez la femme du plus jeune (*littér.* du plus petit) frère,
«Mettez-la dans les fondations,

«În vhie, ’n vhie s’uă anvĕliţĭ
«Jéle ş’ m̃ilă s’ nu muntriţĭ.»
Măĭ-mar-lu cându ’şĭ avḑea
Puĭ-lu aeste çi ’llĭ ḑîçea,
Dit hicate suschirà,
Inima ’llĭ se dim̃icà,
Di multŭ çi avea mare dor
Pi açea cama m̃ică nor.
Nĕssă ’şĭ avea un m̃ic nat,
Pi ciciόre ni-’mprustat;
De mă-sa nu s’ dispărţea;
Costantin îşĭ lu cllimà.

«Iute, iute s’uă înveliţĭ (*adică :* acoperiţĭ).
«[La] jéle şi milă sĕ nu luaţĭ séma !...»
Maĭ mare-le când auḑia,
Astea ce passerea îĭ ḑicea,
Din ficaţĭ suspinà,
Inima i se fĕrîmà,
De multŭ ce avea mare dor
Pentru cumnată sa a maĭ mică.
Dînsa avea un copil mic,
Pe piciόre ne-redicat;
(*Adică*: care nu umblà încă);
[Care] de mă-sa nu se despărţea;
Costantin îl chiămà.

«Vite, vite, murez là; (*littér.* couvrez la);
«Ne faites attention ni au chagrin ni à la pitié.»
Lorsque le premier maître entendit
Ce [que] cet oiseau lui avait dit,
Il soupira profondément,
(*Littér.* il soupirait des foies, *c’est-à-dire* des viscères profonds),
Et son coeur se brisa (*littér.* se morcelait),
[A cause] de la grande affection qu’il avait
Pour sa plus jeune belle-soeur. (*littér.* pour la plus petite bru).
Elle avait un petit enfant
Qui ne marchait pas encore;
(*Littér.* Sur pieds non levé;)
[Et] ne se séparait pas de sa mère;
Il s’appelait Constantin.

Măĭ-mar-lu 'şĭ se minduia
Şi multŭ arĕŭ îllĭ vhinea.
Tu margine, s' minduì
Cŏ Dumniḑĕ' aşì ursì :
Puntea aistă tea s' s'adară,
Lipsea nor ma' m̃ică s' móră.
A casă iel dimândŏ
Prânḑu bun lĕ s'adărŏ;
Nor ma' m̃ica sĕ'şĭ se 'ndrégă
Prânḑul cu iea sĕ s' pitrécă.
Măĭ-mar-lu çi dimândŏ,
Nor ma' m̃ica 'şĭ l'ascultŏ.

Maĭ mare-le sta pe cugete
Şi multŭ reŭ îĭ venia.
La urmă, cugetŏ
Cŏ Dumneḑeŭ aşià ordonasse :
Puntea asta ca sĕ se redice,
Lipsia ca cumnata a maĭ mică sĕ móră.
A casă el commandŏ
Prânḑŭ bun [de] li se făcù;
Cumnata a maĭ mică sĕ se prepare,
[Şi] prânḑul prin ea sĕ se trimiţă.
Maĭ mare-le [ceea] ce commandŏ,
Cumnata a maĭ mică l'ascultŏ.

Le premier maître réfléchissait
Et il éprouvait une grande peine.
(*Littér.* Et fort mal il lui venait).
Enfin, il pensa
Que Dieu l'avait ainsi ordonné :
Pour que ce pont fût construit
Il fallait que la plus jeune belle-soeur mourût
Il ordonna [qu']à la maison
On préparât [un] bon dîner;
[Que] la plus jeune belle-soeur s'apprête,
[Et] que l'on envoie le dîner par elle.
Ce que le premier maître commanda,
La plus jeune belle-soeur l'exécuta.
(*Littér.* La bru la plus petite l'écouta.)

Costantin-lu 'şĭ lu sculŏ,
D'iu durm̃ia, 'şĭ lu dişteptŏ,
De ţiţă 'şĭ lu suturŏ,
Ş' 'năpoĭ pi somnu 'l băgŏ.
S'adărŏ, s'armătusì,
La punte s' ducă 'nchisì.
Cu mare haraŭă erà,
Prândul cându 'şĭ lu duçea.
Ma la punte când agiumse,
A masturĭ-lor iea lĕ dîsse :
— «Voĭ, masturĭ, ah! voĭ măraţĭ,
«Cu 'mbăréţă çi lucraţĭ!

[Pe] Costantin şi'l sculŏ,
(*Adică :* îl luŏ în braçe),
De unde dormia, îl deşteptŏ,
De ţiţă 'şi'l săturŏ,
Şi iér pe somn îl puse.
(*Adică* : şi'l adormì din noŭ).
Se 'mbrăcŏ, se preparŏ,
La punte ca sĕ se ducă plecŏ.
Cu mare bucurie erà,
Prândul când îl ducea.
Însă la punte când ajunse,
Meşteri-lor ea le dîsse :
— «Voĭ, meşterĭ, ah! voĭ sermanĭ,
«[S'aveţĭ] parte [de] ce lucraţĭ!

Elle réveilla son Constantin qui dormait;
(*Littér.* Le Constantin elle se le leva,
D'où il dormait, elle se le réveilla,)
Elle le rassasia de lait.
Et elle le coucha derechef.
(*Littér.* Et derechef sur sommeil elle le mit).
Elle se para, se prépara,
[Et] partit pour aller au pont.
Elle portait le dîner avec grande joie.
(*Littér.* Avec grande joie elle était
Lorsqu'elle y portait le dîner.)
Mais en arrivant au pont,
Elle dit aux maçons :
— «Ô mes pauvres maçons,
«(*Littér.* Vous maîtres, ah! vous pauvres,)
«Bonne chance pour vos travaux!
«(*Littér.* Avec chance ce [que] vous travaillez!)

«Iu e puntea çi adăratŭ?
«Séss' añĭ întregĭ çi lucratŭ?..»
— «Dómnă, ș' noĭ nĕ ciudisimŭ;
«Puntea de-anda uă ahurhimmŭ
«Ḑĭŭă ș' nópte toțĭ lucrămŭ,
«Ș' nu putemŭ tea s'uă 'mprustămŭ.
«Măĭ-mar-lu nĕ dimândŏ,
«Ș' cu giurat nĕ sprigiurŏ,
«Astăḑĭ prânḑu caĭ s'adducă,
«S' nu'l alăssămŭ tea sĕ'șĭ fugă;
«Ma 'n thiméllie sĕ'l băgămŭ,
«Puntea s' putemŭ s'uă adărămŭ!»
Iea, laia, nu'șĭ se duchia
Masturĭ-lli çi lli sburà.

«Unde e puntea ce redicarățĭ?
«Șesse annĭ întregĭ, ce lucrarățĭ?..»
— «Dómnă, și noĭ ne mirămŭ;
«Puntea de când uă 'ncepurămŭ,
«Ḑiŭa și nóptea toțĭ lucrămŭ,
«Și nu putemŭ sĕ uă redicămŭ.
«Maĭ mare-le ne ordonŏ,
«Și cu jurămîntŭ ne puse sĕ jurămŭ,
«[Cŏ] astăḑĭ, prânḑul cine l'o adduce,
«Sĕ nu'l lăssămŭ sĕ plece;
«Ci în temelliĭ sĕ'l punemŭ,
«Puntea [ca] sĕ putemŭ s'uă redicămŭ!»
Ea, biéta, nu pricepea
Ce 'ĭ ḑiceaŭ meșteriĭ.

«Où est le pont que vous avez construit?
«Qu'avez vous travaillé [pendant] six années?»
— «Madame, nous aussi nous [en] sommes étonnés.
«Depuis que nous avons commencé le pont,
«Nous travaillons tous jour et nuit,
«Et nous ne pouvons pas l'élever.
«Le premier maître nous a ordonné,
«Et il nous a fait jurer
«(*Littér.* Et avec serment il nous conjura),
«[Que] nous ne laisserons pas partir
«Celui qui aujourd'hui nous apportera le dîner;
«Mais nous [devons] le mettre dans les fondations,
«[Pour] que nous puissions construire le pont.»
Elle, la pauvrette, ne comprenait pas
Ce que les maçons lui disaient.

Pi bărbat-su ma' 'şĭ muntrea,
Şi 'l vedea cŏ tot plângea.
Cu dor mare lu întribà,
Cât vedea cŏ lăcrĕmà :
— «Vrut-lu a ñieŭ gione bărbat,
«Voĭŭ s' ñi spuñĭ 'ndreptu ş' curat,
«Ti çi plângi ş' lăcrĕmeḑĭ?
«Spune 'ndreptŭ aşì 'ñĭ băneḑĭ !..»
— «Vrutà, suschirarea a mea
«Nu iéste ti altŭ çi-va;
«'ñĭ căḑù 'nel-lu, vruta a mea,
«Tu açea grópă, ş' treçĭ di 'l llié !..»

La bărbatu seŭ se uĭtà mereŭ,
Şi 'l vedea cŏ tot plângea.
Cu dor mare 'l întrebà,
Cât vedea cŏ lăcrĕmà :
— «Iubitul meŭ june bărbat,
«Voĭŭ sĕ'mĭ spuĭ drept şi curat,
«De ce plângĭ şi lăcrĕmeḑĭ?
«Spune drept, aşià sĕ trăiescĭ !..»
— «Iubito, suspinul meŭ
«Nu este pentru alt ce-va;
«Îmĭ căḑù inellul, iubita mea,
«În grópa aceea, şi trecĭ de'l ié !..»

Elle regardait son mari, (*littér.* elle regardait plus son mari),
Et elle voyait qu'il pleurait constamment.
Avec grand amour elle lui demanda,
Quant elle [le] vit pleurer (*littér.* larmoyer) :
— «Mon mari bien-aimé (*littér.* mon aimé jeune mari),
«Je veux que tu me dises en vérité et franchement,
«Pourquoi pleures-tu ?
«(*Littér.* pourquoi pleures-tu et larmoies-tu ?)
«Sur ta vie, dis-moi la vérité !»
(*Littér.* Dis-moi vrai, ainsi me [puisses] tu vivre !)
— «[Ma] chérie, mon chagrin ne vient que de ce que
(*Littér.* Aimée, mes soupirs ne sont pas pour autre chose;)
«Mon anneau est tombé, ma chérie,
«Dans ce fossé, et va le chercher !»
«(*Littér.* passe y le prendre !»)

Tu grópă nĕssă 'şĭ intrŏ,
Cum bărbat-su 'llĭ dimândŏ.
Ahurhì 'nel-lu sĕ'l caftă,
Fŏr' sĕ scibă çi va s' pată.
Masturĭ-lli 'şĭ se hiumusiră
Cu vhie ş' fŏră de m̃ilă.
Tu thimellĭŭ uă arucutiră,
Ş' cu chietri uă stismusiră.
Iea, laia, ma' lĕ strigà
Ş' cu m̃ilă ĭllĭ pălăcărsea;
Cărñi-le 'şĭ le dipirà,
Perĭ-lli din cap 'şĭ lli arupea;
De cât vĭr-'nu nu uă avḑea,
Bóçea llieĭ nu s'ascultà !

În grópă dînsa intrŏ,
Cum bărbatu seŭ ĭĭ commandŏ.
Începù inellul sĕ'l caute,
Fŏră sĕ sciă ce o sĕ paţă.
Meşteriĭ se răpeḑiră
Iute şi fŏră de milă.
În temelliĭ uă rostogoliră,
Şi cu pietre uă 'ncongiurară.
Ea, sermana, le tot strigà
Şi cu milă se rugà de eĭ;
Cărnuri-le şi le sfăşià,
Periĭ din cap 'şi'ĭ rupea (smulgea);
De cât nimenĭ nu uă auḑia,
Vocea eĭ nu se ascultà !

Elle entra dans le fossé,
Comme son mari [le] lui avait commandé.
Elle commença à chercher l'anneau
Sans savoir ce qui allait lui arriver.
(*Littér.* ce qu'elle va patir.)
Les maîtres [maçons] s'élancèrent
Vite et sans pitié.
Ils la renversèrent (*littér.* roulèrent) dans les fondations,
Et ils la murèrent avec des pierres.
Elle, la pauvrette, leur criait constamment
Et les priait [et leur demandait] grâce.
Elle se déchirait les chairs,
Elle s'arrachait les cheveux;
(*Littér.* les cheveux de la tête elle se les rompait;)
Mais personne ne l'entendait,
Sa voix n'était pas écoutée

Iéra nĕssă lĕ ḑiçea
Ş' cât putea 'llĭ pălăcărsea :
— «Voĭ, masturĭ, ah ! voĭ măraţĭ,
«Pi un graĭŭ s' m'ascultaţĭ,
«Va s' vĕ ḑîc ninga 'nă óră :
«Ţîţa s' m̃ĭ alăssaţĭ 'nafóră,
«Nat-lu de fóme s' nu'm̃ĭ móră.
«Ia pitréçeţĭ sĕ'm̃ĭ l'adducă
«Tea sĕ'l bag pi ţîţă ș' sugă.
«Cŏ e m̃ic şi ne-criscut,
«Ne-'mprustat, multu minut !..
. . . .
. . . .

Iéră dînsa le ḑicea,
Şi cât putea se rugà de eĭ :
— «Voĭ, meşterĭ, ah ! voĭ sermanĭ,
«[Numaĭ] uă vorbă sĕ'mĭ ascultaţĭ;
«O sĕ vĕ ḑic âncă uă dată,
«Ţîţa sĕ'mĭ lăssaţĭ afară,
«Copillul de fóme sĕ nu'mĭ móră.
«Ia trimeteţĭ sĕ mi'l adducă
«Ca să'l puĭŭ la ţîţă sĕ sugă.
Cŏ e mic şi ne-crescut,
«Ne-redicat [pe picióre], fórte meruntŭ !..
. . . .
. . . .

Mais elle leur parlait
Et tant qu'elle pouvait elle les priait :
— «Ô vous, maîtres, ô malheureux,
«Écoutez un seul mot
«Je vous dis encore une fois :
«Laissez dehors mon sein,
«[Pour que] mon enfant ne meure pas de faim.
«Envoyez le chercher,
«(*Littér.* Eh, envoyez qu'on me l'apporte),
«Que je le mette sur [mon] sein [et] qu'il tète,
«Car il est jeune et tout petit,
«(*Littér.* car il est petit et non grandi),
«Il ne marche pas encore, (*littér.* non debout), [il est] fort menu !..
. . . .
. . . .

«Cum trémbur, mine mărata,
«S' trémbură ş' puntea de Narta!
«Câțĭ căllĕtorĭ va sĕ'şĭ trécă
«Cama mulți-llĭ sĕ'şĭ se néçă!
«Câțĭ perĭ în cap mine 'm̃ĭ am,
«Ahâțĭ ómeñĭ s' néçă tr' an!..»

«Cum tremur eŭ, sermana [de] mine,
«Sĕ tremure şi puntea diṅ Narta!
«[Din] câțĭ căllĕtorĭ orŭ trece,
«Ăĭ maĭ mulțĭ sĕ se 'nnece!
«Câțĭ perĭ în cap am eŭ,
«Atâțĭ ómenĭ sĕ se 'nnece 'ntr'un an!..»

«Comme je tremble, moi, la malheureuse,
«[Ainsi puisse] trembler aussi le pont d'Arta!
«Des voyageurs qui y passeront,
«Que le plus grand nombre s'y noie!
«Autant j'ai de cheveux sur la tête,
«[Qu']autant d'hommes se noient dans l'année!..»

PARADIGME DE CONJUGAREA VERBELOR :

avère, hìre, giuràre, durmìre, vidère, ḑîçere, dare, vinìre, vrère, fàçere, strìngere, stringère, *şi a verbelor în* -eḑŭ.

CONJUGAISON DU VERBE **avére, avere, «avoir.»**

INDICATIF

Présent.

Dialecte macédonien.	Dialecte danubien.	Traduction française.
Ieŭ ou *mine* *am*	Ieŭ (eŭ) am [1]	J'ai
Tine *aĭ*	Tu aĭ	Tu as
Iel ou *iea* *are*	Iel *ou* iea (el *ou* ea) are	Il *ou* elle a
Noĭ *avèmŭ*	Noĭ avèmŭ	Nous avons
Voĭ *avèţĭ*	Voĭ avèţĭ	Vous avez
Iellĭ ou *iélle* *aŭ* ou *aŭă*	Ieĭ *ou* ielle (eĭ *ou* elle) aŭ	Ils ou elles ont

Imparfait.

Dialecte macédonien.	Dialecte danubien.	Traduction française.
Aveam	Aveam	J'avais
Aveaĭ	Aveaĭ	Tu avais
Aveà	Aveà	Il *ou* elle avait
Aveamŭ	Aveamŭ	Nous avions
Aveaţĭ	Aveaţĭ	Vous aviez
Aveă	Aveaŭ *ou* aveà	Ils *ou* elles avaient

Passé défini.

Avùĭ	Avùĭ *ou* avusèĭ	J'eus
Avùşĭ	Avùşĭ	Tu eus
Avù	Avù	Il *ou* elle eut
Avùmŭ	Avùrămŭ	Nous eûmes
Avùtŭ	Avùrăţĭ	Vous eûtes
Avùră	Avùră	Ils *ou* elles eurent

Passé indéfini. [2]

	I-e forme.	*II-e forme.*	
Am avută	Am avut	Avut-am	J'ai eu
Aĭ avută	Aĭ avut	Avut-aĭ	Tu as eu
Are avută	A avut	Avut-a	Il *ou* elle a eu
Avemŭ avută	Amŭ avut	Avut-amŭ	Nous avons eu
Aveţĭ avută	Aţĭ avut	Avut-aţĭ	Vous avez eu
Aŭ ou *aŭă avută*	Aŭ avut	Avut-aŭ	Ils *ou* elles ont eu

Passé antérieur.

Avuĭ avută [3]		J'eus eu
Avuşĭ avută		Tu eus eu
Avù avută		Il *ou* elle eut eu
Avumŭ avută		Nous eûmes eu
Avutŭ avută		Vous eûtes eu
Avură avută		Ils *ou* elles eurent eu

Plus-que-parfait.

Aveam avută [4]	Avusèssem [26]	J'avais eu
Aveaĭ avută	Avusèsseşĭ	Tu avais eu
Avea avută	Avusèsse	Il *ou* elle avait eu
Aveamŭ avută	Avusèsserămŭ	Nous avions eu
Aveaţĭ avută	Avusèsserăţĭ	Vous aviez eu
Avea avută	Avusèsseră	Ils *ou* elles avaient eu

Futur. [5]

	I-e forme. [7]	*II-e forme.*	
Va sĕ am [6]	O sĕ am	Oĭ avé *ou* voĭŭ avé	J'aurai
Va sĕ aĭ	O sĕ aĭ	Ĕĭ avé *ou* veĭ avé	Tu auras
Va sĕ aĭbă	O sĕ aĭbă	O avé *ou* va avé	Il *ou* elle aura
Va sĕ avemŭ	O sĕ avemŭ	Omŭ avé *ou* vomŭ avé	Nous aurons
Va sĕ aveţĭ	O sĕ aveţĭ	Ĕţĭ avé *ou* veţĭ avé	Vous aurez
Va sĕ aĭbă	O sĕ aĭbă	Orŭ avé *ou* vorŭ avé	Ils *ou* elles auront

III-e forme.

Avé-voĭŭ
Avé-veĭ
Avé-va
Avé-vomŭ
Avé-veţĭ
Avé-vorŭ

Futur antérieur.

Oĭ fi avut	*ou* voĭŭ fi avut	J'aurai eu
Ĕĭ fi avut	*ou* veĭ fi avut	Tu auras eu
O fi avut	*ou* va fi avut	Il *ou* elle aura eu
Omŭ fi avut	*ou* vomŭ fi avut	Nous aurons eu
Ĕţĭ fi avut	*ou* veţĭ fi avut	Vous aurez eu
Orŭ fi avut	*ou* vorŭ fi avut	Ils *ou* elles auront eu

CONDITIONNEL

Présent.

	I-e forme.	*II-e forme.* *	
Vrea sĕ am	Aşĭŭ avé	avér-aşĭŭ	J'aurais
Vrea sĕ aĭ	Aĭ avé	avér-aĭ	Tu aurais
Vrea sĕ aĭbă	Ar avé	avér-ar	Il *ou* elle aurait
Vrea sĕ avemŭ	Amŭ avé	avér-amŭ	Nous aurions
Vrea sĕ aveţĭ	Aţĭ avé	avér-aţĭ	Vous auriez
Vrea sĕ aĭbă	Arŭ avé	avér-arŭ	Ils *ou* elles auraient

Conditionnel présent avec la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.			I-e forme.	
Cara së (ou *Cara s'*) *am*	ou *fureşĭ cŏ*	*am*	Daca aşĭŭ *ou* d'aşĭŭ avé	Si j'avais
aĭ	ou	*aĭ*	Daca aĭ *ou* d'aĭ avé	Si tu avais
aĭbă		*are*	Daca ar *ou* d'ar avé	S'il *ou* si elle avait
avemŭ	*s'éste cŏ*	*avemŭ*	Daca amŭ *ou* d'amŭ avé	Si nous avions
aveţĭ	(ou *s'éste c'*)	*aveţĭ*	Daca aţĭ *ou* d'aţĭ avé	Si vous aviez
aĭbă		*aŭă*	Daca arŭ *ou* d'arŭ avé	S'ils *ou* si elles avaient

II-e forme.	III-e forme.	II-e forme.
s'avérem ou *së avéreşĭ*	*së hibă së am*	Së fiă së am
s'avéreşĭ ou *së avéreĭ*	*së hibă së aĭ*	Së fiă së aĭ
s'avére	*së hibă së aĭbă*	Së fiă së aĭbă
s'avéremŭ	*së hibă së avemŭ*	Së fiă së avemŭ
s'avéreţĭ	*së hibă së aveţĭ*	Së fiă së aveţĭ
s'avére	*së hibă së aĭbă*	Së fiă së aĭbă

Conditionnel passé [11]

I-e forme.	*II-e forme.*	*I-e forme.*	*II-e forme.* [12]	
Vrea sĕ aveam	*erà sĕ am*	Aşĭŭ fi avut	ierà sĕ am	J'aurais eu
Vrea sĕ aveaĭ	*erà sĕ aĭ*	Aĭ fi avut	ierà sĕ aĭ	Tu aurais eu
Vrea sĕ avea	*erà sĕ aĭbă*	Ar fi avut	ierà sĕ aĭbă	Il *ou* elle aurait eu
Vrea sĕ aveamŭ	*erà sĕ avemŭ*	Amŭ fi avut	ierà sĕ avemŭ	Nous aurions eu
Vrea sĕ aveaţĭ	*erà sĕ aveţĭ*	Aţĭ fi avut	ierà sĕ aveţĭ	Vous auriez eu
Vrea sĕ avea	*erà sĕ aĭbă*	Arŭ fi avut	ierà sĕ aĭbă	Ils *ou* elles auraient eu

Conditionnel passé avec la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.			
cara sĕ	*aveam*	Daca aşĭŭ *ou* d'aşĭŭ fi avut	Si j'avais eu
ou		Daca aĭ *ou* d'aĭ fi avut	Si tu avais eu
fureşĭ cŏ	*aveaĭ*	Daca ar *ou* d'ar fi avut	S'il *ou* si elle avait eu
ou		Daca amŭ *ou* d'amŭ fi avut	Si nous avions eu
s'éste cŏ	*avea*	Daca aţĭ *ou* d'aţĭ fi avut	Si vous aviez eu
ou		Daca arŭ *ou* d'arŭ fi avut	S'ils *ou* si elles avaient eu
sĕ hibă sĕ	*aveamŭ*		
	aveaţĭ		
	avea		

II-e forme. [10]

Elle est composée du plus-que-parfait de l'indicatif précédé de *sĕ* ou de *cara sĕ*.

Sĕ aveam avută ou *Cara sĕ aveam avută*
Sĕ aveaĭ avută ou *Cara sĕ aveaĭ avută*
Etc. Etc.

III-e forme, peu usitée.		*autre III-e forme.*
sĕ erà	*sĕ am*	*sĕ erà s'avérem*
ou	*sĕ aĭ*	*sĕ erà s'avéreşĭ*
cara sĕ erà	*sĕ aĭbă*	*sĕ erà s'avére*
ou	*sĕ avemŭ*	*sĕ erà s'avéremŭ*
fureşĭ cŏ era	*sĕ aveţĭ*	*sĕ erà s'avéreţĭ*
	sĕ aĭbă	*sĕ erà s'avére*

I M P É R A T I F [13]

Sĕ aĭ	Aĭ *ou* sĕ aĭ	Aie
Las' sĕ aĭbă	Aĭbă *ou* sĕ aĭbă	Qu'il ait
Sĕ aveţĭ	Aveţĭ *ou* sĕ aveţĭ	Ayez
Las' sĕ aĭbă	Aĭbă *ou* sĕ aĭbă	Qu'ils *ou* qu'elles aient

SUBJONCTIF

Présent.

Sĕ am	Sĕ am	Que j'aie
Sĕ aĭ	Sĕ aĭ	Que tu aies
Sĕ aĭbă	Sĕ aĭbă	Qu'il *ou* qu'elle ait
Sĕ avemŭ	Sĕ avemŭ	Que nous ayons
Sĕ avețĭ	Sĕ avețĭ	Que vous ayez
Sĕ aĭbă	Sĕ aĭbă	Qu'ils *ou* qu'elles aient

Passé. [14]

Sĕ am avută	Sĕ fiŭ avut *ou* sĕ fi avut	Que j'aie eu
Sĕ aĭ avută	Sĕ fiĭ avut *ou* sĕ fi avut	Que tu aies eu
Sĕ aĭbă avută	Sĕ fiă avut *ou* sĕ fi avut	Qu'il *ou* qu'elle ait eu
Sĕ avemŭ avută	Sĕ fimŭ avut *ou* sĕ fi avut	Que nous ayons eu
Sĕ avețĭ avută	Sĕ fițĭ avut *ou* sĕ fi avut	Que vous ayez eu
Sĕ aĭbă avută	Sĕ fiă avut *ou* sĕ fi avut	Qu'ils *ou* qu'elles aient eu

INFINITIF [15]

Avére	Avere *ou* avé	Avoir

PARTICIPE

Présent.

Avêndu ou *avundu* et *avênda-luĭ* ou *avunda-luĭ*	Avêndŭ	Ayant

Passé.

Avut, féminin *avută* pluriel *avuţĭ*, féminin *avute*	Avut, *féminin* avută *pluriel* avuţĭ, *féminin* avute	Eu, ayant eu

CONJUGAISON DU VERBE **hìre, fire, «être.»**

Dialecte macédonien.	Dialecte danubien.	Traduction française.
	INDICATIF	
	Présent.	
Ieŭ ou *mine* *escu* ou *hiŭ*	Ieŭ (eŭ) [1] sûn, sînt *ou* 's	Je suis
Tine *eşti*	Tu ieştĭ [16]	Tu es
Iel ou *iea* *iéste*, *ie* ou *u*	Iel *ou* iea (el *ou* ea) iéste, ie *ou* 'ĭ	Il *ou* elle est
Noĭ *himŭ*	Noĭ sûntemŭ	Nous sommes
Voĭ *hiţĭ*	Voĭ sûnteţĭ	Vous êtes
Iellĭ ou *iélle* *sîntu* ou *suntu*	Ieĭ *ou* ielle (eĭ *ou* elle) sûnt *ou* 's	Ils *ou* elles sont
	Imparfait.	
Eràm	Ieràm [16]	J'étais
Eràĭ	Ieràĭ	Tu étais
Erà	Ierà	Il *ou* elle était
Eràmŭ	Ieràmŭ	Nous étions
Eràţĭ	Ieràţĭ	Vous étiez
Erà	Ierà *ou* ieràŭ	Ils *ou* elles étaient

Passé défini.

Fuĭ	Fuĭ *ou* fusèĭ [17]	Je fus
Fuşĭ	Fuşĭ *ou* fusèşĭ	Tu fus
Fu	Fu *ou* fùse	Il *ou* elle fut
Fumŭ	Fùrămŭ *ou* fusèrămŭ	Nous fûmes
* *Futŭ*	Fùrăţĭ *ou* fusèrăţĭ	Vous fûtes
Fură	Fùră *ou* fùseră	Ils *ou* elles furent

Passé indéfini.

	I-e forme.	*II-e forme.*	
* *Am fută*	Am fostŭ	Fost-am	J'ai été
* *Aĭ fută*	Aĭ fostŭ	Fost-aĭ	Tu as été
* *Are fută*	A fostŭ	Fost-a	Il *ou* elle a été
* *Avemŭ fută*	Amŭ fostŭ	Fost-am	Nous avons été
* *Aveţĭ fută*	Aţĭ fost	Fost-aţĭ	Vous avez été
* *Aŭă fută*	Aŭ fostŭ, a fostŭ	Fost-aŭ, fost-a	Ils *ou* elles ont été

Passé antérieur.

* *Avuĭ fută*		J'eus été
* *Avuşĭ fută*		Tu eus été
* *Avù fută*		Il *ou* elle eut été
* *Avumŭ fută*		Nous eûmes été
* *Avutŭ fută*		Vous eûtes été
* *Avură fută*		Ils *ou* elles eurent été

Plus-que-parfait.

* *Aveam futǎ*	Fusèssem	J'avais été
* *Aveaĭ futǎ*	Fusèsseşĭ	Tu avais été
* *Avea futǎ*	Fusèsse	Il *ou* olle avait été
* *Aveamŭ futǎ*	Fusèsserămŭ	Nous avions été
* *Aveaţĭ futǎ*	Fusèsserăţĭ	Vous aviez été
* *Avea futǎ*	Fusèsseră	Ils *ou* elles avaient été

F u t u r. [5]

	I-e forme.	*II-e forme.* [7]	
Va sĕ hiŭ [6]	O sĕ fiŭ	Oĭ fi *ou* voĭŭ fi [18]	Je serai
Va sĕ hiĭ	O sĕ fiĭ	Ĕĭ fi *ou* veĭ fi	Tu seras
Va sĕ hibǎ	O sĕ fiă	O fi *ou* va fi	Il *ou* elle sera
Va sĕ himŭ	O sĕ fimŭ	Omŭ fi *ou* vomŭ fi	Nous serons
Va sĕ hiţĭ	O sĕ fiţĭ	Ĕţĭ fi *ou* veţĭ fi	Vous serez
Va sĕ hibǎ	O sĕ fiă	Orŭ fi *ou* vorŭ fi	Ils *ou* elles seront
		III e forme.	
		Fi-voĭŭ	
		Fi-veĭ	
		Fi-va	
		Fi-vomŭ	
		Fi-veţĭ	
		Fi-vorŭ	

Futur antérieur. [18]

Oĭ fi fostŭ	*ou* voĭŭ fi fostŭ	J'aurai été
Ĕĭ fi fostŭ	*ou* veĭ fi fostŭ	Tu auras été
O fi fostŭ	*ou* va fi fostŭ	Il *ou* elle aura été
Omŭ fi fostŭ	*ou* vomŭ fi fostŭ	Nous aurons été
Ĕțĭ fi fostŭ	*ou* vețĭ fi fostŭ	Vous aurez été
Orŭ fi fostŭ	*ou* vorŭ fi fostŭ	Ils *ou* elles auront été

CONDITIONNEL

Présent.

	I-e forme.	*II-e forme.* [8]	
Vrea sĕ hiŭ	Așĭŭ fi	fir-așĭŭ	Je serais
Vrea sĕ hiĭ	Aĭ fi	fir-aĭ	Tu serais
Vrea sĕ hibă	Ar fi	fir-ar	Il *ou* elle serait
Vrea sĕ himŭ	Amŭ fi	fir-amŭ	Nous serions
Vrea sĕ hițĭ	Ațĭ fi	fir-ațĭ	Vous seriez
Vrea sĕ hibă	Arŭ fi	fir-arŭ	Ils *ou* elles seraient.

Conditionnel présent avec la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.		
Cara sĕ hiŭ	Daca aşĭŭ *ou* d'aşĭŭ fi	Si j'étais
Cara sĕ hiĭ	Daca aĭ *ou* d'aĭ fi	Si tu étais
Cara sĕ hibă	Daca ar *ou* d'ar fi	S'il *ou* si elle était
Cara sĕ himŭ	Daca amŭ *ou* d'amŭ fi	Si nous étions
Cara sĕ hiţĭ	Daca aţĭ *ou* d'aţĭ fi	Si vous étiez
Cara sĕ hibă	Daca arŭ *ou* d'arŭ fi	S'ils *ou* si elles étaient
II-e forme.		
Sĕ furem ou *s' fureşĭ*		
Sĕ fureşĭ ou *s' fureĭ*		
Sĕ fure		
Sĕ furemŭ		
Sĕ fureţĭ		
Sĕ fure		

Conditionnel passé.

I-e forme. [10]	*II-e forme.*	*I-e forme.*	*II-e forme.* [12]	
Vrea sĕ eram	*erà sĕ hiŭ*	Aşĭŭ fi fostŭ	ierà sĕ fiŭ	J'aurais été
Vrea sĕ eraĭ	*erà sĕ hiĭ*	Aĭ fi fostŭ	ierà sĕ fiĭ	Tu aurais été
Vrea sĕ erà	*erà sĕ hibă*	Ar fi fostŭ	ierà sĕ fiă	Il *ou* elle aurait été
Vrea sĕ eramŭ	*erà sĕ himŭ*	Amŭ fi fostŭ	ierà sĕ fimŭ	Nous aurions été
Vrea sĕ eraţĭ	*erà sĕ hiţĭ*	Aţĭ fi fostŭ	ierà sĕ fiţĭ	Vous auriez été
Vrea sĕ erà	*erà sĕ hibă*	Arŭ fi fostŭ	ierà sĕ fiă	Ils *ou* elles auraient été

Conditionnel passé avec la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.			
Cara sĕ ou *fureşĭ cŏ* ou *s'éste cŏ* ou *sĕ hibă sĕ*	*eram*	Daca aşĭŭ *ou* d'aşĭŭ fi fostŭ	Si j'avais été
	eraĭ	Daca aĭ *ou* d'aĭ fi fostŭ	Si tu avais été
	erà	Daca ar *ou* d'ar fi fostŭ	S'il *ou* si elle avait été
	eramŭ	Daca amŭ *ou* d'amŭ fi fostŭ	Si nous avions été
	eraţĭ	Daca aţĭ *ou* d'aţĭ fi fostŭ	Si vous aviez été
	erà	Daca arŭ *ou* d'arŭ fi fostŭ	S'ils *ou* si elles avaient été

II-e forme, peu usitée. [10]

Sĕ erà	*sĕ hiŭ*		
ou	*sĕ hiĭ*		
Cara sĕ erà	*sĕ hibă*		
ou	*sĕ himŭ*		
fureşĭ cŏ erà	*sĕ hiţĭ*		
	sĕ hibă		

IMPÉRATIF. [13]

hiĭ ou *sĕ hiĭ*	fiĭ *ou* sĕ fiĭ	Sois
las' sĕ hibă	fiă *ou* sĕ fiă	Qu'il *ou* qu'elle soit
hiţĭ ou *sĕ hiţĭ*	fiţĭ *ou* sĕ fiţĭ	Soyez
las' sĕ hibă	fiă *ou* sĕ fiă	Qu'ils *ou* qu'elles soient

SUBJONCTIF

Présent.

Sĕ escu ou *sĕ hiŭ*	Sĕ fiŭ	Que je sois
Sĕ hiĭ	Sĕ fiĭ	Que tu sois
Sĕ hibă	Sĕ fiă	Qu'il *ou* qu'elle soit
Sĕ himŭ	Sĕ fimŭ	Que nous soyons
Sĕ hiţĭ	Sĕ fiţĭ	Que vous soyez
Sĕ hibă	Sĕ fiă	Qu'ils *ou* qu'elles soient

Passé. [14]

* *Sĕ am futā*	Sĕ fiŭ fostŭ *ou* sĕ fi fostŭ	Que j'aie été
* *Sĕ aĭ futā*	Sĕ fiĭ fostŭ *ou* sĕ fi fostŭ	Que tu aies été
* *Sĕ aĭbă futā*	Sĕ fiă fostŭ *ou* sĕ fi fostŭ	Qu'il *ou* qu'elle ait été
* *Sĕ avemŭ futā*	Sĕ fimŭ fostŭ *ou* sĕ fi fostŭ	Que nous ayons été
* *Sĕ aveţĭ futā*	Sĕ fiţĭ fostŭ *ou* sĕ fi fostŭ	Que vous ayez été
* *Sĕ aĭbă futā*	Sĕ fiă fostŭ *ou* sĕ fi fostŭ	Qu'ils *ou* qu'elles aient été

INFINITIF [15]

hire	fire *ou* fi	Être

PARTICIPE

Présent.

fundu ou *funda-luĭ* et *hiindu*	fiindŭ	Étant

Passé.

**fut*, féminin **futā*	fostŭ, *féminin* fostă	Été, ayant été
pluriel **fuţĭ*, féminin **fute*	*pluriel* foştĭ, *féminin* foste	

Remarque. Les personnes à manières tant soit peu délicates évitent de se servir des formes du verbe «être» (dialecte macédonien) que nous avons marquées d'un astérisque, parce que ces formes rappellent le verbe dérivé du latin *futuere*.

I. CONJUGAISON DU VERBE **giuràre, jurare, «jurer.»**

Dialecte macédonien.	Dialecte danubien.	Traduction française.
	INDICATIF	
	Présent.	
Ieŭ ou *mine* *giur*	Ieŭ (eŭ) jur [1]	Je jure
Tine *giurĭ*	Tu jurĭ	Tu jures
Iel ou *iea* *giură*	Iel *ou* iea (el *ou* ea) jură	Il jure
Noĭ *giurămŭ*	Noĭ jurămŭ	Nous jurons
Voĭ *giuraţĭ*	Voĭ juràţĭ	Vous jurez
Iellĭ ou *iélle* *giură*	Ieĭ *ou* ielle (eĭ *ou* elle) jură	Ils jurent
	Imparfait.	
Giuram	Juram	Je jurais
Giuraĭ	Juraĭ	Tu jurais
Giurà	Jurà	Il jurait
Giuramŭ	Juramŭ	Nous jurions
Giuraţĭ	Juraţĭ	Vous juriez
Giurà	**Juraŭ** *ou* jurà	Ils juraient

Passé défini.

Giuràĭ [20]	Juràĭ	Je jurai
Giuràşĭ	Juràşĭ	Tu juras
Giurŏ	Jurŏ	Il jura
Giurămmŭ	Juràrămŭ	Nous jurâmes
Giuràtŭ	Juràrăţĭ	Vous jurâtes
Giuràră	Juràră	Ils jurèrent

Passé indéfini. [21]

	I-e forme.	*II-e forme.* [2]	
Am giurată	Am jurat	jurat-am	J'ai juré
Aĭ giurată	Aĭ jurat	jurat-aĭ	Tu as juré
Are giurată	A jurat	jurat-a	Il a juré
Avemŭ giurată	Amŭ jurat	jurat-amŭ	Nous avons juré
Aveţĭ giurată	Aţĭ jurat	jurat-aţĭ	Vous avez juré
Aŭ ou *aŭă giurată*	Aŭ jurat	jurat-aŭ	Ils ont juré

Passé antérieur. [3]

Avuĭ giurată		J'eus juré
Avuşĭ giurată		Tu eus juré
Avù giurată		Il eut juré
Avumŭ giurată		Nous eûmes juré
Avutŭ giurată		Vous eûtes juré
Avură giurată		Ils eurent juré

Plus-que-parfait.

I-e forme. [4]	*II-e forme.*		
Aveam giurată	*eram giurat, giurată*	Juràssem [26]	J'avais juré
Aveaĭ giurată	*eraĭ giurat, giurată*	Juràsseșĭ	Tu avais juré
Avea giurată	*erà giurat, giurată*	Juràsse	Il avait juré
Aveamŭ giurată	*eramŭ giurațĭ, giurate*	Juràsserămŭ	Nous avions juré
Aveațĭ giurată	*erațĭ giurațĭ, giurate*	Juràsserățĭ	Vous aviez juré
Avea giurată	*erà giurațĭ, giurate*	Juràsseră	Ils avaient juré

Futur. [5]

	I-e forme. [7]	*II-e forme.* [7]	
Va sĕ giur [6] [22]	O sĕ jur	Oĭ jurà *ou* voĭŭ jurà	Je jurerai
Va sĕ giurĭ	O sĕ jurĭ	Ĕĭ jurà *ou* veĭ jurà	Tu jureras
Va sĕ giură	O sĕ jure	O jurà *ou* va jurà	Il jurera
Va sĕ giurămŭ	O sĕ jurămŭ	Omŭ jurà *ou* vomŭ jurà	Nous jurerons
Va sĕ giurațĭ	O sĕ jurațĭ	Ĕțĭ jurà *ou* vețĭ jurà	Vous jurerez
Va sĕ giură	O sĕ jure	Orŭ jurà *ou* vorŭ jurà	Ils jureront

III-e forme.
Jurà-voĭŭ
Jurà-veĭ
Jurà-va
Jurà-vomŭ
Jurà-vețĭ
Jurà-vorŭ

Futur antérieur. [18]

Oĭ fi jurat	*ou* voĭŭ fi jurat	J'aurai juré
Ĕĭ fi jurat	*ou* veĭ fi jurat	Tu auras juré
O fi jurat	*ou* va fi jurat	Il aura juré
Omŭ fi jurat	*ou* vomŭ fi jurat	Nous aurons juré
Ĕţĭ fi jurat	*ou* veţĭ fi jurat	Vous aurez juré
Orŭ fi jurat	*ou* vorŭ fi jurat	Ils auront juré

CONDITIONNEL

Présent.

	I-e forme.	*II-e forme.* '	
Vrea sĕ giur	Aşĭŭ jurà	jurar-aşĭŭ	Je jurerais
Vrea sĕ giurĭ	Aĭ jurà	jurar-aĭ	Tu jurerais
Vrea sĕ giură	Ar jurà	jurar-ar	Il jurerait
Vrea sĕ giurămŭ	Amŭ jurà	jurar-amŭ	Nous jurerions
Vrea sĕ giuraţĭ	Aţĭ jurà	jurar-aţĭ	Vous jureriez
Vrea sĕ giură	Arŭ jurà	jurar-arŭ	Ils jureraient

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.		I-e forme.	
Cara sĕ	*giur*	Daca aşĭŭ *ou* d'aşĭŭ jurà	Si je jurais
ou	*giurĭ*	Daca aĭ *ou* d'aĭ jurà	Si tu jurais
fureşĭ cŏ	*giură*	Daca ar *ou* d'ar jurà	S'il jurait
ou	*giurămŭ*	Daca amŭ *ou* d'amŭ jurà	Si nous jurions
s'éste cŏ	*giuraţĭ*	Daca aţĭ *ou* d'aţĭ jurà	Si vous juriez
	giură	Daca arŭ *ou* d'arŭ jurà	S'ils juraient

II-e forme. [9]	III-e forme. [10]	II-e forme.
sĕ giurarem ou *s'giurareşĭ*	*sĕ hibă sĕ giur*	sĕ fiă sĕ jur
sĕ giurareşĭ ou *s'giurareĭ*	*sĕ hibă sĕ giurĭ*	sĕ fiă sĕ jurĭ
sĕ giurare	*sĕ hibă sĕ giure*	sĕ fiă sĕ jure
sĕ giuraremŭ	*sĕ hibă sĕ giurămŭ*	sĕ fiă sĕ jurămŭ
sĕ giurareţĭ	*sĕ hibă sĕ giuraţĭ*	sĕ fiă sĕ juraţĭ
sĕ giurare	*sĕ hibă sĕ giure*	sĕ fiă sĕ jure

Conditionnel passé. [11]

I-e forme.	II-e forme.	I-e forme.	II-e forme. [12]	
Vrea sĕ giuram	*Erà sĕ giur*	Aşĭŭ fi jurat	ierà sĕ jur	J'aurais juré
Vrea sĕ giuraĭ	*Erà sĕ giurĭ*	Aĭ fi jurat	ierà sĕ jurĭ	Tu aurais juré
Vrea sĕ giurà	*Erà sĕ giură*	Ar fi jurat	ierà sĕ jure	Il aurait juré
Vrea sĕ giuramŭ	*Erà sĕ giurămŭ*	Amŭ fi jurat	ierà sĕ jurămŭ	Nous aurions juré
Vrea sĕ giuraţĭ	*Erà sĕ giuraţĭ*	Aţĭ fi jurat	ierà sĕ juraţĭ	Vous auriez juré
Vrea sĕ giurà	*Erà sĕ giură*	Arŭ fi jurat	ierà sĕ jure	Ils auraient juré

Conditionnel passé avec la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.

cara sĕ ou *fureşĭ cŏ* ou *s'éste cŏ* ou *sĕ hibă sĕ*	*giuram* *giuraĭ* *giurà* *giuramŭ* *giuraţi* *giurà*	Daca aşĭŭ *ou* d'aşĭŭ fi jurat Daca aĭ *ou* d'aĭ fi jurat Daca ar *ou* d'ar fi jurat Daca amŭ *ou* d'amŭ fi jurat Daca aţĭ *ou* d'aţĭ fi jurat Daca arŭ *ou* d'arŭ fi jurat	Si j'avais juré Si tu avais juré S'il avait juré Si nous avions juré Si vous aviez juré S'ils avaient juré

II-e forme.

Elle est composée du plus-que-parfait de l'indicatif précédé de *sĕ* ou de *cara sĕ*.

Sĕ aveam giurată ou *Cara sĕ aveam giurată*
Sĕ aveaĭ giurată ou *Cara sĕ aveaĭ giurată*,

ou encore :

Sĕ eram giurat ou *Cara sĕ eram giurat*
Sĕ eraĭ giurat ou *Cara sĕ eraĭ giurat*

III-e forme, peu usitée.[10] . *autre III-e forme.*

Sĕ crà ou *Cara sĕ erà* ou *fureşĭ cŏ crà*	*sĕ giur* *sĕ giurĭ* *sĕ giură* *sĕ giurămŭ* *sĕ giuraţĭ* *sĕ giură*	*sĕ erà s'giurarem* *sĕ crà s'giurareşĭ* *sĕ crà s'giurare* *sĕ crà s'giuraremŭ* *sĕ erà s'giurareţĭ* *sĕ erà s'giurare*

IMPÉRATIF [13]

Giură ou *sĕ giurĭ*	Jură *ou* sĕ jurĭ	Jure
Las' sĕ giură	Jure *ou* sĕ jure	Qu'il jure
Giuraţĭ ou *sĕ giuraţĭ*	Juraţĭ *ou* sĕ juraţĭ	Jurez
Las' sĕ giură	Jure *ou* sĕ jure	Qu'ils jurent

SUBJONCTIF

Présent. [23]

Sĕ giur	Sĕ jur	Que je jure
Sĕ giurĭ	Sĕ jurĭ	Que tu jures
Sĕ giură	Sĕ jure	Qu'il jure
Sĕ giurămŭ	Sĕ jurămŭ	Que nous jurions
Sĕ giuraţĭ	Sĕ juraţĭ	Que vous juriez
Sĕ giură	Sĕ jure	Qu'ils jurent

Passé.

Sĕ escu ou [24] *sĕ hiŭ giurat, giurată*	Sĕ fiŭ jurat *ou* sĕ fi jurat [14]	Que j'aie juré
Sĕ hiĭ giurat, giurată	Sĕ fiĭ jurat *ou* sĕ fi jurat	Que tu aies juré
Sĕ hibă giurat, giurată	Sĕ fiă jurat *ou* sĕ fi jurat	Qu'il ait juré
Sĕ himŭ giuraţĭ, giurate	Sĕ fimŭ jurat *ou* sĕ fi jurat	Que nous ayons juré
Sĕ hiţĭ giuraţĭ, giurate	Sĕ fiţĭ jurat *ou* sĕ fi jurat	Que vous ayez juré
Sĕ hibă giuraţĭ, giurate	Sĕ fiă jurat *ou* sĕ fi jurat	Qu'ils aient juré

INFINITIF[15]

Giurare	Jurare *ou* jurà	Jurer

PARTICIPE

Présent.

Giurându ou *giurânda-luĭ*	Jurândŭ	Jurant

Passé.

Giurat, féminin *giurată* pluriel *giuraţĭ*, féminin *giurate*	Jurat, *féminin* jurată *pluriel* juraţĭ, *féminin* jurate	Juré, jurée jurés, jurées

II. CONJUGAISON DU VERBE **durm̃ìre, dormire, «dormir.»**

Dialecte macédonien.	Dialecte danubien.	Traduction française.
	INDICATIF	
	Présent.	
Ieŭ ou *mine* *dormu*	Ieŭ (eŭ) dormŭ [1]	Je dors
Tine *dorm̃i*	Tu dormĭ	Tu dors
Iel ou *iea* *dórme*	Iel *ou* iea (el *ou* ea) dórme	Il dort
Noĭ *durm̃imŭ*	Noĭ dormìmŭ	Nour dormons
Voĭ *durm̃iţĭ*	Voĭ dormìţĭ	Vous dormez
Iellĭ ou *iélle* *dormu*	Ieĭ *ou* ielle (eĭ *ou* elle) dormŭ	Ils dorment
	Imparfait.	
Durm̃iam	Dormiam *ou* dormeam	Je dormais
Durm̃iaĭ	Dormiaĭ *ou* dormeaĭ	Tu dormais
Durm̃ià	Dormià *ou* dormeà	Il dormait
Durm̃iamŭ	Dormiamŭ *ou* dormeamŭ	Nous dormions
Durm̃iaţĭ	Dormiaţĭ *ou* dormeaţĭ	Vous dormiez
Durm̃ià	Dormiaŭ *ou* dormeaŭ	Ils dormaient

Passé défini.

Durmìĭ	Dormìĭ	Je dormis
Durmìşĭ	Dormìşĭ	Tu dormis
Durmì	Dormì	Il dormit
Durmìmmŭ [20]	Dormirămŭ	Nous dormîmes
Durmìtă	Dormìrăţĭ	Vous dormîtes
Durmìră	Dormiră	Ils dormirent

Passé indéfini. [21]

	I-e forme.	*II-e forme.* [2]	
Am durmìtă	Am dormit	dormit-am	J'ai dormi
Aĭ durmìtă	Aĭ dormit	dormit-aĭ	Tu as dormi
Are durmìtă	A dormit	dormit-a	Il a dormi
Avemŭ durmìtă	Amŭ dormit	dormit-amŭ	Nous avons dormi
Aveţĭ durmìtă	Aţĭ dormit	dormit-aţĭ	Vous avez dormi
Aŭ ou *aŭă durmìtă*	Aŭ dormit	dormit-aŭ	Ils ont dormi

Passé antérieur.

Avuĭ durmìtă		J'eus dormi
Avuşĭ durmìtă		Tu eus dormi
Avù durmìtă		Il eut dormi
Avumŭ durmìtă		Nous eûmes dormi
Avutŭ durmìtă		Vous eûtes dormi
Avură durmìtă		Ils eurent dormi

Plus-que-parfait.

I-e forme. [4]	*II-e forme.*		
Aveam dur̃itä	*cram dur̃nit, dur̃nitä*	Dormìssem [26]	J'avais dormi
Aveaĭ durm̃itä	*eraĭ durm̃it, durm̃itä*	Dormìsseșĭ	Tu avais dormi
Avea durm̃itä	*erà durm̃it, durm̃itä*	Dormìsse	Il avait dormi
Aveamŭ durm̃itä	*eramŭ durm̃iţĭ, durm̃ite*	Dormìsserămŭ	Nous avions dormi
Aveaţĭ durm̃itä	*eraţĭ durm̃iţĭ, durm̃ite*	Dormìsserăţĭ	Vous aviez dormi
Avea durm̃itä	*erà durm̃iţĭ, durm̃ite*	Dormìsseră	Ils avaient dormi

F u t u r. [5]

	I-e forme. [7]	*II-e forme.*	
Va sĕ dormu	O sĕ dormŭ	Oĭ dormì *ou* voĭŭ dormì	Je dormirai
Va sĕ dorm̃i	O sĕ dormĭ	Ĕĭ dormì *ou* veĭ dormì	Tu dormiras
Va sĕ dórmă	O sĕ dórmă	O dormì *ou* va dormì	Il dormira
Va sĕ durm̃imŭ	O sĕ dormimŭ	Omŭ dormì *ou* vomŭ dormì	Nous dormirons
Va sĕ durm̃iţĭ	O sĕ dormiţĭ	Ĕţĭ dormì *ou* veţĭ dormì	Vous dormirez
Va sĕ dórmă	O sĕ dórmă	Orŭ dormì *ou* vorŭ dormì	Ils dormiront

III-e forme.

Dormì-voĭŭ
Dormì-veĭ
Dormì-va
Dormì-vomŭ
Dormì-veţĭ
Dormì-vorŭ

Futur antérieur. [18]

Oĭ fi dormit	*ou* voĭŭ fi dormit	J'aurai dormi
Ĕĭ fi dormit	*ou* veĭ fi dormit	Tu auras dormi
O fi dormit	*ou* va fi dormit	Il aura dormi
Omŭ fi dormit	*ou* vomŭ fi dormit	Nous aurons dormi
Ĕţĭ fi dormit	*ou* veţĭ fi dormit	Vous aurez dormi
Orŭ fi dormit	*ou* vorŭ fi dormit	Ils auront dormi

CONDITIONNEL

Présent.

	I-e forme.	*II-e forme.* *	
Vrea sĕ dormu	Aşĭŭ dormì	dormir-aşĭŭ	Je dormirais
Vrea sĕ dorm̃i	Aĭ dormì	dormir-aĭ	Tu dormirais
Vrea sĕ dórmă	Ar dormì	dormir-ar	Il dormirait
Vrea sĕ durm̃imŭ	Amŭ dormì	dormir-amŭ	Nous dormirions
Vrea sĕ durm̃iţĭ	Aţĭ dormì	dormir-aţĭ	Vous dormiriez
Vrea sĕ dórmă	Arŭ dormì	dormir-arŭ	Ils dormiraient

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

Roumain (dialecte)		Roumain (littéraire)	Français
I-e forme.		*I-e forme.*	
Cara sĕ *dormu* ou *fureşĭ cŏ* ou *s'éste cŏ* *dormu*		Daca aşĭŭ *ou* d'aşĭŭ dormì	Si je dormais
(ou *cara s'*) *dormi* ... *dormi*		Daca aĭ *ou* d'aĭ dormì	Si tu dormais
dórmă ... *dórme*		Daca ar *ou* d'ar dormì	S'il dormait
durmimŭ ... *durmimŭ*		Daca amŭ *ou* d'amŭ dormì	Si nous dormions
durmiţĭ ... *durmiţĭ*		Daca aţĭ *ou* d'aţĭ dormì	Si vous dormiez
dórmă ... *dormu*		Daca arŭ *ou* d'arŭ dormì	S'ils dormaient
II-e forme. [9]	*III-e forme.* [10]	*II-e forme.*	
sĕ durmiérem ou *s'durmiéreşĭ*	*sĕ hibă sĕ dormu*	Sĕ fiă sĕ dormŭ	
sĕ durmiéreşĭ ou *s'durmiéreĭ*	*sĕ hibă sĕ dormi*	Sĕ fiă sĕ dormĭ	
sĕ durmiére	*sĕ hibă sĕ dórmă*	Sĕ fiă sĕ dórmă	
sĕ durmiéremŭ	*sĕ hibă sĕ durmimŭ*	Sĕ fiă sĕ dormimŭ	
sĕ durmiéreţĭ	*sĕ hibă sĕ durmiţĭ*	Sĕ fiă sĕ dormiţĭ	
sĕ durmiére	*sĕ hibă sĕ dórmă*	Sĕ fiă sĕ dórmă	

Conditionnel passé. [11]

I-e forme.	*II-e forme.*	*I e forme.*	*II e forme.* [13]	
Vrea sĕ durmiam	*Erà sĕ dormu*	Aşĭŭ fi dormit	ierà sĕ dormŭ	J'aurais dormi
Vrea sĕ durmiaĭ	*Erà sĕ dormi*	Aĭ fi dormit	ierà sĕ dormĭ	Tu aurais dormi
Vrea sĕ durmià	*Erà sĕ dórmă*	Ar fi dormit	ierà sĕ dórmă	Il aurait dormi
Vrea sĕ durmiamŭ	*Erà sĕ durmimŭ*	Amŭ fi dormit	ierà sĕ dormimŭ	Nous aurions dormi
Vrea sĕ durmiaţĭ	*Erà sĕ durmiţĭ*	Aţĭ fi dormit	ierà sĕ dormiţĭ	Vous auriez dormi
Vrea sĕ durmià	*Erà sĕ dórmă*	Arŭ fi dormit	ierà sĕ dórmă	Ils auraient dormi

Conditionnel passé avec la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.

Cara sĕ / ou / *fureşĭ cŏ* / ou / *s'éste cŏ* / ou / *sĕ hibă sĕ*:
durm̃iam
durm̃iaĭ
durm̃ià
durm̃iamŭ
durm̃iaţĭ
durm̃ià

II-e forme.

Elle est composée du plus-que-parfait de l'indicatif précédé de *sĕ* ou de *cara sĕ*.

Sĕ aveam durm̃ită ou *Cara sĕ aveam durm̃ită*
Sĕ aveaĭ durm̃ită ou *Cara sĕ aveaĭ durm̃ită*

ou encore :

Sĕ eram durm̃it ou *Cara sĕ eram durm̃it*
Sĕ eraĭ durm̃it ou *Cara sĕ eraĭ durm̃it*

III-e forme, peu usitée. [10]

Sĕ erà / ou / *Cara sĕ erà* / ou / *fureşĭ cŏ erà*:
sĕ dormu
sĕ dorm̃i
sĕ dórmă
sĕ durm̃imŭ
sĕ durm̃iţĭ
sĕ dórmă

Autre III-e forme.

sĕ erà s'durm̃iérem
sĕ erà s'durm̃iéreşĭ
sĕ erà s'durm̃iére
sĕ erà s'durm̃iéremŭ
sĕ erà s'durm̃iéreţĭ
sĕ erà s'durm̃iére

Daca aşĭŭ *ou* d'aşĭŭ fi dormit
Daca aĭ *ou* d'aĭ fi dormit
Daca ar *ou* d'ar fi dormit
Daca amŭ *ou* d'amŭ fi dormit
Daca aţĭ *ou* d'aţĭ fi dormit
Daca arŭ *ou* d'arŭ fi dormit

Si j'avais dormi
Si tu avais dormi
S'il avait dormi
Si nous avions dormi
Si vous aviez dormi
S'ils avaient dormi

IMPÉRATIF [13]

Dorm̃i ou *sĕ dorm̃i*	Dormĭ *ou* sĕ dormĭ	Dors
Las' sĕ dórmă	Dórmă *ou* sĕ dórmă	Qu'il dorme
Durm̃iţĭ ou *sĕ durm̃iţĭ*	Dormiţĭ *ou* sĕ dormiţĭ	Dormez
Las' sĕ dórmă	Dórmă *ou* sĕ dórmă	Qu'ils dorment

SUBJONCTIF

Présent. [23]

Sĕ dormu	Sĕ dormŭ	Que je dorme
Sĕ dorm̃i	Sĕ dormĭ	Que tu dormes
Sĕ dórmă	Sĕ dórmă	Qu'il dorme
Sĕ durm̃imŭ	Sĕ dormimŭ	Que nous dormions
Sĕ durm̃iţĭ	Sĕ dormiţĭ	Que vous dormiez
Sĕ dórmă	Sĕ dórmă	Qu'ils dorment

Passé.

Sĕ hiŭ durm̃it, durm̃ită	Sĕ fiŭ dormit *ou* sĕ fi dormit [14]	Que j'aie dormi
Sĕ hiĭ durm̃it, durm̃ită	Sĕ fiĭ dormit *ou* sĕ fi dormit	Que tu aies dormi
Sĕ hibă durm̃it, durm̃ită	Sĕ fiă dormit *ou* sĕ fi dormit	Qu'il ait dormi
Sĕ himŭ durm̃iţĭ, durm̃ite	Sĕ fimŭ dormit *ou* sĕ fi dormit	Que nous ayons dormi
Sĕ hiţĭ durm̃iţĭ, durm̃ite	Sĕ fiţĭ dormit *ou* sĕ fi dormit	Que vous ayez dormi
Sĕ hibă durm̃iţĭ, durm̃ite	Sĕ fiă dormit *ou* sĕ fi dormit	Qu'ils aient dormi

ÌNFINÌTIF [15]

Durmìre	Dormire *ou* dormì	Dormir

PARTICIPE

Présent.

Durmìndu ou *durmìndu-luĭ*	Dormindŭ	Dormant

Passé.

Durmit, féminin *durmită* pluriel *durmiţĭ*, féminin *durmite*	Dormit, *féminin* dormită *pluriel* dormiţĭ, *féminin* dormite	Dormi, ayant dormi

CONJUGAISON DU VERBE **vidére, vedere, «voir.»**

Dialecte macédonien.	Dialecte danubien.	Traduction française.
	INDICATIF	
	Présent.	
Ieŭ ou *mine* *ved*	Ieŭ (eŭ) vĕḑŭ [1]	Je vois
Tine *veḑĭ*	Tu veḑĭ	Tu vois
Iel ou *iea* *véde*	Iel *ou* iea (el *ou* ea) vede	Il voit
Noĭ *videmŭ*	Noĭ vedèmŭ	Nous voyons
Voĭ *videţĭ*	Voĭ vedèţĭ	Vous voyez
Iellĭ ou *iélle* *vedŭ*	Ieĭ *ou* ielle (eĭ *ou* elle) vĕdŭ	Ils voient
	Imparfait.	
Videam	Vedeam	Je voyais
Videaĭ	Vedeaĭ	Tu voyais
Videà	Vedeà	Il voyait
Videamŭ	Vedeamŭ	Nous voyions
Videaţĭ	Vedeaţĭ	Vous voyiez
Videà	Vedeaŭ, vedeà	Ils voyaient

Passé défini.

Viḑùĭ	Vĕḑùĭ	Je vis
Viḑùşĭ	Vĕḑùşĭ	Tu vis
Viḑù	Vĕḑù	Il vit
Viḑùmŭ	Vĕḑùrămŭ	Nous vîmes
Viḑùtŭ	Vĕḑùrăţĭ	Vous vîtes.
Viḑùră	Vĕḑùră	Ils virent

Passé indéfini.[21]

	I-e forme.	*II-e forme.*[2]	
Am viḑută	Am vĕḑut	Vĕḑut-am	J'ai vu
Aĭ viḑută	Aĭ vĕḑut	Vĕḑut-aĭ	Tu as vu
Are viḑută	A vĕḑut	Vĕḑut-a	Il a vu
Avemŭ viḑută	Amŭ vĕḑut	Vĕḑut-amŭ	Nous avons vu
Aveţĭ viḑută	Aţĭ vĕḑut	Vĕḑut-aţĭ	Vous avez vu
Aŭ ou *aŭă viḑută*	Aŭ vĕḑut	Vĕḑut-aŭ	Ils ont vu

Passé antérieur.[3]

Avuĭ viḑută		J'eus vu
Avuşĭ viḑută		Tu eus vu
Avù viḑută		Il eut vu
Avumŭ viḑută		Nous eûmes vu
Avutŭ viḑută		Vous eûtes vu
Avură viḑută		Ils eurent vu

Plus-que-parfait.

Aveum viḑută [4]	Vĕḑùssem [26]	J'avais vu
Aveaĭ viḑută	Vĕḑùsseşĭ	Tu avais vu
Avea viḑută	Vĕḑùsse	Il avait vu
Aveamŭ viḑută	Vĕḑùsserămŭ	Nous avions vu
Aveaţĭ viḑută	Vĕḑùsserăţĭ	Vous aviez vu
Avea viḑută	Vĕḑùsseră	Ils avaient vu

Futur. [5]

	I-e forme. [7]	*II-e forme.* [7]	
Va sĕ ved [6]	O sĕ vĕḑŭ	Oĭ vedé *ou* voĭŭ vedé	Je verrai
Va sĕ veḑĭ	O sĕ veḑĭ	Ĕĭ vedé *ou* veĭ vedé	Tu verras
Va sĕ védă	O sĕ véḑă (vaḑă)	O vedé *ou* va vedé	Il verra
Va sĕ videmŭ	O sĕ vedemŭ	Omŭ vedé *ou* vomŭ vedé	Nous verrons
Va sĕ videţĭ	O sĕ vedeţĭ	Ĕţĭ vedé *ou* veţĭ vedé	Vous verrez
Va sĕ védă	O sĕ véḑă (vaḑă)	Orŭ vedé *ou* vorŭ vedé	Ils verront

III-e forme.

Vedé-voĭŭ
Vedé-veĭ
Vedé-va
Vedé-vomŭ
Vedé-veţĭ
Vedé-vorŭ

Futur antérieur.[18]

Oĭ fi vĕḑut *ou* voĭŭ fi vĕḑut	J'aurai vu
Ĕĭ fi vĕḑut *ou* veĭ fi vĕḑut	Tu auras vu
O fi vĕḑut *ou* va fi vĕḑut	Il aura vu
Omŭ fi vĕḑut *ou* vomŭ fi vĕḑut	Nous aurons vu
Ĕţĭ fi vĕḑut *ou* veţĭ fi vĕḑut	Vous aurez vu
Orŭ fi vĕḑut *ou* vorŭ fi vĕḑut	Ils auront vu

CONDITIONNEL

Présent.

	I-e forme.	*II-e forme.*	
Vrea sĕ ved	Aşĭŭ vedé	vedér-aşĭŭ	Je verrais
Vrea sĕ veḑĭ	Aĭ vedé	vedér-aĭ	Tu verrais
Vrea sĕ védă	Ar vedé	vedér-ar	Il verrait
Vrea sĕ videmŭ	Amŭ vedé	vedér-amŭ	Nous verrions
Vrea sĕ videţĭ	Aţĭ vedé	vedér-aţĭ	Vous verriez
Vrea sĕ védă	Arŭ vedé	vedér-arŭ	Ils verraient

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.			*I-e forme.*	
Cara sĕ (ou *Cara s'*)	*ved* ou	*fureşĭ cŏ* ou *s'éste cŏ* *ved*	Daca aşĭŭ *ou* d'aşĭŭ vedé	Si je voyais
	veḑĭ	*veḑĭ*	Daca aĭ *ou* d'aĭ vedé	Si tu voyais
	védă	*véde*	Daca ar *ou* d'ar vedé	S'il voyait
	videmŭ	*videmŭ*	Daca amŭ *ou* d'amŭ vedé	Si nous voyions
	videţĭ	*videţĭ*	Daca aţĭ *ou* d'aţĭ vedé	Si vous voyiez
	védă	*vedŭ*	Daca arŭ *ou* d'arŭ vedé	S'ils voyaient

II-e forme. [9]	*III-e forme.* [10]	*II-e forme.*
sĕ vidérem ou *s'vidéreşĭ*	*sĕ hibă sĕ ved*	Sĕ fiă sĕ vĕḑŭ
sĕ vidéreşĭ ou *s'vidéreĭ*	*sĕ hibă sĕ veḑĭ*	Sĕ fiă sĕ veḑĭ
sĕ vidére	*sĕ hibă sĕ védă*	Sĕ fiă sĕ véḑă (vaḑă)
sĕ vidéremŭ	*sĕ hibă sĕ videmŭ*	Sĕ fiă sĕ vedemŭ
sĕ vidéreţĭ	*sĕ hibă sĕ videţĭ*	Sĕ fiă sĕ vedeţĭ
sĕ vidére	*sĕ hibă sĕ védă*	Sĕ fiă sĕ véḑă (vaḑă)

Conditionnel passé [11]

I-e forme.	*II-e forme.*	*I-e forme.*	*II-e forme.* [12]	
Vrea sĕ videam	*erà sĕ ved*	Aşĭŭ fi vĕḑut	ierà sĕ vĕḑŭ	J'aurais vu
Vrea sĕ videaĭ	*erà sĕ veḑĭ*	Aĭ fi vĕḑut	ierà sĕ veḑĭ	Tu aurais vu
Vrea sĕ videa	*erà sĕ védă*	Ar fi vĕḑut	ierà sĕ véḑă (vaḑă)	Il aurais vu
Vrea sĕ videamŭ	*erà sĕ videmŭ*	Amŭ fi vĕḑut	ierà sĕ vedemŭ	Nous aurions vu
Vrea sĕ videaţĭ	*erà sĕ videţĭ*	Aţĭ fi vĕḑut	ierà sĕ vedeţĭ	Vous auriez vu
Vrea sĕ videa	*erà sĕ védă*	Arŭ fi vĕḑut	ierà sĕ véḑă (vaḑă)	Ils auraient vu

Conditionnel passé précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.		
cara sĕ ou *fureşĭ cŏ* — *videam*, *videaĭ*, *videa*; ou *s'éste cŏ* ou *sĕ hibă sĕ* — *videamŭ*, *videaţĭ*, *videa*	Daca aşĭŭ *ou* d'aşĭŭ fi vĕḑut Daca aĭ *ou* d'aĭ fi vĕḑut Daca ar *ou* d'ar fi vĕḑut Daca amŭ *ou* d'amŭ fi vĕḑut Daca aţĭ *ou* d'aţĭ fi vĕḑut Daca arŭ *ou* d'arŭ fi vĕḑut	Si j'avais vu Si tu avais vu S'il avait vu Si nous avions vu Si vous aviez vu S'ils avaient vu

cara sĕ / ou / *fureşĭ cŏ* / ou / *s'éste cŏ* / ou / *sĕ hibă sĕ*:
videam
videaĭ
videa
videamŭ
videaţĭ
videa

II-e forme.

Elle est composée du plus-que-parfait de l'indicatif précédé de *sĕ* ou de *cara sĕ*.

Sĕ aveam viḑută ou *Cara sĕ aveam viḑută*
Sĕ aveaĭ viḑută ou *Cara sĕ aveaĭ viḑută*
Etc. Etc.

III-e forme, peu usitée.[10]

Sĕ erà ou *Cara sĕ erà* ou *fureşĭ cŏ erà*:
sĕ ved
sĕ veḑĭ
sĕ védă
sĕ videmŭ
sĕ videţĭ
sĕ védă

Autre III-e forme.

sĕ erà s'vidérem
sĕ erà s'vidéreşĭ
sĕ erà s'vidére
sĕ erà s'vidéremŭ
sĕ erà s'vidéreţĭ
sĕ erà s'vidére

IMPÉRATIF [13]

Vedĭ ou *sĕ vedĭ*	Vedĭ *ou* sĕ vedĭ	Vois
Las' sĕ védă	Vědă (vadă) *ou* sĕ vědă	Qu'il voie
Videţĭ ou *sĕ videţĭ*	Vedeţĭ *ou* sĕ vedeţĭ	Voyez
Las' sĕ védă	Vědă (vadă) *ou* sĕ vědă	Qu'ils voyent

SUBJONCTIF

Présent. [23]

Sĕ vrd	Sĕ vědŭ	Que je voie
Sĕ vedĭ	Sé vedĭ	Que tu voies
Sĕ védă	Sĕ védă (vadă)	Qu'il voie
Sĕ vidcmŭ	Sĕ vedemŭ	Que nous voyions
Sĕ videţĭ	Sĕ vedeţĭ	Que vous voyiez
Sĕ védă	Sĕ vědă (vadă)	Qu'ils voient

Passé. [14]

Sĕ am vidută [24]	Sĕ fiŭ vědut *ou* sĕ fi vědut	Que j'aie vu
Sĕ aĭ vidută	Sĕ fiĭ vědut *ou* sĕ fi vědut	Que tu aies vu
Sĕ aĭbă vidută	Sĕ fiă vědut *ou* sĕ fi vědut	Qu'il ait vu
Sĕ avemŭ vidută	Sĕ fimŭ vědut *ou* sĕ fi vědut	Que nous ayons vu
Sĕ aveţĭ vidută	Sĕ fiţĭ vědut *ou* sĕ fi vědut	Que vous ayez vu
Sĕ aĭbă vidută	Sĕ fiă vědut *ou* sĕ fi vědut	Qu'ils aient vu

INFINITIF[15]

Vidère	Vedere *ou* vedé	Voir

PARTICIPE

Présent.

Veḑêndu ou *veḑêndu-luĭ* et *viḑundu* ou *viḑunda-luĭ*	Vĕḑêndŭ	Voyant

Passé.

Viḑut, féminin *viḑută* pluriel *viḑuţĭ*, féminin *viḑute*	Vĕḑut, *féminin* vĕḑută *pluriel* vĕḑuţĭ, *féminin* vĕḑute	Vu, vue Vus, vues

CONJUGAISON DU VERBE ḑîçere, ḑicere, «dire.»

Dialecte macédonien.	Dialecte danubien.	Traduction française.
INDICATIF		
Présent.		
Ieŭ ou *mine* *ḑîc*	Ieŭ (eŭ) ḑic [1]	Je dis
Tine *ḑîçĭ*	Tu ḑicĭ	Tu dis
Iel ou *iea* *ḑîçe*	Iel *ou* iea (el *ou* ea) ḑice	Il dit
Noĭ *ḑîçemŭ*	Noĭ ḑicemŭ	Nous disons
Voĭ *ḑîçeţĭ*	Voĭ ḑiceţĭ	Vous dites
Iellĭ ou *ielle* *ḑîcŭ*	Ieĭ *ou* ielle (eĭ *ou* elle) ḑicŭ	Ils disent
Imparfait.		
ḑîçeam	ḑiceam	Je disais
ḑîçeaĭ	ḑiceaĭ	Tu disais
ḑîçeà	ḑiceà	Il disait
ḑîçeamŭ	ḑiceamŭ	Nous disions
ḑîçeaţĭ	ḑiceaţĭ	Vous disiez
ḑîçeă	ḑiceaŭ	Ils disaient

Passé défini.

ḑîşĭu	ḑissèĭ	Je dis
ḑîssèşĭ	ḑissèşĭ	Tu dis
ḑîsse	ḑìsse	Il dit
ḑîssimŭ	ḑìsserămŭ *et* ḑissèrămŭ	Nous dîmès
ḑîssitŭ	ḑìsserăţĭ *et* ḑissèrăţĭ	Vous dîtes
ḑîssiră ou *ḑîsscră*	ḑisseră	Ils dirent

Passé indéfini.[2][1]

	I-e forme.	II-e forme.[2]	
Am ḑîsă	Am ḑis	ḑis-am	J'ai dit
Aĭ ḑîsă	Aĭ ḑis	ḑis·aĭ	Tu as dit
Are ḑîsă	A ḑis	ḑis-a	Il a dit
Avemŭ ḑîsă	Amŭ ḑisŭ	ḑis-am	Nous avons dit
Aveţĭ ḑîsă	Aţĭ ḑis	ḑis-aţĭ	Vous avez dit
Aŭ ou *aŭă ḑîsă*	Aŭ ḑis	ḑis-aŭ	Ils ont dit

Passé antérieur.[3]

Avuĭ ḑîsă		J'eus dit
Avuşĭ ḑîsă		Tu eus dit
Avù ḑîsă		Il eut dit
Avumŭ ḑîsă		Nous eûmes dit
Avutŭ ḑîsă		Vous eûtes dit
Avură ḑîsă		Ils eurent dit

Plus-que-parfait.

Aveam ḑîsă [4]	ḑissèssem [26]	J'avais dit
Aveaĭ ḑîsă	ḑissèsseşĭ	Tu avais dit
Avea ḑîsă	ḑissèsse	Il avait dit
Aveamŭ ḑîsă	ḑissèsserămŭ	Nous avions dit
Aveaţĭ ḑîsă	ḑissèsserăţĭ	Vous aviez dit
Avea ḑîsă	ḑissèsseră	Ils avaient dit

Futur. [5]

	I-e forme. [7]	II-e forme. [7]	
Va sĕ ḑic [6]	O sĕ ḑic	Oĭ ḑice *ou* voĭŭ ḑice	Je dirai
Va sĕ ḑicĭ	O sĕ ḑicĭ	Ĕĭ ḑice *ou* veĭ ḑice	Tu diras
Va sĕ ḑîcă	O sĕ ḑică	O ḑice *ou* va ḑice	Il dira
Va sĕ ḑiçemŭ ou *ḑîçimŭ*	O sĕ ḑicemŭ	Omŭ ḑice *ou* vomŭ ḑice	Nous dirons
Va sĕ ḑiçeţĭ ou *ḑîçiţĭ*	O sĕ ḑiceţĭ	Ĕţĭ ḑice *ou* veţĭ ḑice	Vous direz
Va sĕ ḑîcă	O sĕ ḑică	Orŭ ḑice *ou* vorŭ ḑice	Ils diront

III-e forme.

ḑice-voĭŭ
ḑice-veĭ
ḑice-va
ḑice-vomŭ
ḑice-veţĭ
ḑice-vorŭ

Futur antérieur. [18]

Oĭ fi ḑis *ou* voĭŭ fi ḑis	J'aurai dit
Ĕĭ fi ḑis *ou* veĭ fi ḑis	Tu auras dit
O fi ḑis *ou* va fi ḑis	Il aura dit
Omŭ fi ḑis *ou* vomŭ fi ḑis	Nous aurons dit
Ĕţĭ fi ḑis *ou* veţĭ fi ḑis	Vous aurez dit
Orŭ fi ḑis *ou* vorŭ fi ḑis	Ils auront dit

CONDITIONNEL

Présent.

	I-e forme.	*II-e forme.* [8]	
Vrea sĕ ḑîc	Aşĭŭ ḑice	ḑicer-aşĭŭ	Je dirais
Vrea sĕ ḑîçĭ	Aĭ ḑice	ḑicer-aĭ	Tu dirais
Vrea sĕ ḑîcă	Ar ḑice	ḑicer-ar	Il dirait
Vrea sĕ ḑîçemŭ ou *ḑîçimŭ*	Amŭ ḑice	ḑicer-amŭ	Nous dirions
Vrea sĕ ḑîceţĭ ou *ḑîçiţĭ*	Aţĭ ḑice	ḑicer-aţĭ	Vous diriez
Vrea sĕ ḑîcă	Arŭ ḑice	ḑicer-arŭ	Ils diraient

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.				I-e forme.	
Cara sĕ	*ḍîc*	ou	*ḍîc*	Daca aşĭŭ *ou* d'aşĭŭ ḍice	Si je disais
ou *Cara* s')	*ḍîçĭ*	*fureşĭ cŏ*	*ḍîçĭ*	Daca aĭ *ou* d'aĭ ḍice	Si tu disais
	ḍîcă	ou	*ḍîçe*	Daca ar *ou* d'ar ḍice	S'il disait
	ḍîçemŭ	*s'éste cŏ*	*ḍiçemŭ*	Daca amŭ *ou* d'amŭ ḍice	Si nous disions
	ḍîçeţĭ		*ḍîçeţĭ*	Daca aţĭ *ou* d'aţĭ ḍice	Si vous disiez
	ḍîcă		*ḍîcŭ*	Daca arŭ *ou* d'arŭ ḍice	S'ils disaient

II-e forme. [9]	III-e forme. [1]	II-e forme.
Sĕ ḍîçérem ou *s'ḍîçéreşĭ*	*sĕ hibă sĕ ḍîc*	Sĕ fiă sĕ ḍic
Sĕ ḍîçéreşĭ ou *s'ḍîçéreĭ*	*sĕ hibă sĕ ḍîçĭ*	Sĕ fiă sĕ ḍicĭ
Sĕ ḍîçére	*sĕ hibă sĕ ḍîcă*	Sĕ fiă sĕ ḍică
Sĕ ḍîçeremŭ	*sĕ hibă sĕ ḍîçemŭ*	Sĕ fiă sĕ ḍicemŭ
Sĕ ḍîçéreţĭ	*sĕ hibă sĕ ḍîceţĭ*	Sĕ fiă sĕ ḍiceţĭ
Sĕ ḍîçére	*sĕ hibă sĕ ḍîcă*	Sĕ fiă sĕ ḍică

Conditionnel passé. [11]

I-e forme.	II-e forme.	I-e forme.	II-e forme. [12]	
Vrea sĕ ḍîçeam	*erà sĕ ḍic*	Aşĭŭ fi ḍis	ierà sĕ ḍic	J'aurais dit
Vrea sĕ ḍîçeaĭ	*erà sĕ ḍîçĭ*	Aĭ fi ḍis	ierà sĕ ḍicĭ	Tu aurais dit
Vrea sĕ ḍîçea	*erà sĕ ḍîcă*	Ar fi ḍis	ierà sĕ ḍică	Il aurait dit
Vrea sĕ ḍîçeamŭ	*erà sĕ ḍîçemŭ*	Amŭ fi ḍis	ierà sĕ ḍicemŭ	Nous aurions dit
Vrea sĕ ḍîçeaţĭ	*erà sĕ ḍîçeţĭ*	Aţĭ fi ḍis	ierà sĕ ḍiceţĭ	Vous auriez dit
Vrea sĕ ḍîçea	*erà sĕ ḍîcă*	Arŭ fi ḍis	ierà sĕ ḍică	Ils auraient dit

Conditionnel passé précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.

Cara sĕ ou *fureşĭ cŏ* ou *s'éste cŏ* ou *sĕ hibă sĕ* — *dîçeam*, *dîçeaĭ*, *dîçea*, *dîçeamŭ*, *dîçeaţĭ*, *dîçea*

II-e forme.

Elle est composée du plus-que-parfait de l'indicatif précédé de *sĕ* ou de *cara sĕ*.

Sĕ aveam dîsă ou *Cara sĕ aveam dîsă*
Sĕ aveaĭ dîsă ou *Cara sĕ aveaĭ dîsă*
Etc. Etc.

III-e forme, peu usitée.

Sĕ erà ou *Cara sĕ erà* — *sĕ dîc*, *sĕ dîçĭ*, *sĕ dîcă*
ou *fureşĭ cŏ erà* — *sĕ dîçemŭ* ou *dîçimŭ*, *sĕ dîçeţĭ* ou *dîçiţĭ*, *sĕ dîcă*

Autre III-e forme.

sĕ erà sĕ dîçérem
sĕ erà sĕ dîçéreşĭ
etc. etc.

Daca aşĭŭ *ou* d'aşĭŭ fi ḑis
Daca aĭ *ou* d'aĭ fi ḑis
Daca ar *ou* d'ar fi ḑis
Daca amŭ *ou* d'amŭ fi ḑis
Daca aţĭ *ou* d'aţĭ fi ḑis
Daca arŭ *ou* d'arŭ fi ḑis

Si j'avais dit
Si tu avais dit
S'il avait dit
Si nous avions dit
Si vous aviez dit
S'ils avaient dit

IMPÉRATIF [13]

ḑî ou *sĕ ḑîçĭ*	ḑi *ou* sĕ ḑicĭ	Dis
las' sĕ ḑîcă	ḑică *ou* sĕ ḑică	Qu'il dise
ḑîçeţĭ ou *sĕ ḑîçeţĭ*	ḑiceţĭ *ou* sĕ ḑiceţĭ	Dites
las' sĕ ḑîcă	ḑică *ou* sĕ ḑică	Qu'ils disent

SUBJONCTIF

Présent. [23]

Sĕ ḑîc	Sĕ ḑic	Que je dise
Sĕ ḑîçĭ	Sĕ ḑicĭ	Que tu dises
Sĕ ḑîcă	Sĕ ḑică	Qu'il dise
Sĕ ḑîçemŭ ou *ḑîçimŭ*	Sĕ ḑicemŭ	Que nous disions
Sĕ ḑîçeţĭ ou *ḑîçiţĭ*	Sĕ ḑiceţĭ	Que vous disiez
Sĕ ḑîcă	Sĕ ḑică	Qu'ils disent

Passé.

Sĕ am ḑîsă [24]	Sĕ fiŭ ḑis *ou* sĕ fi ḑis [14]	Que j'aie dit
Sĕ aĭ ḑîsă	Sĕ fiĭ ḑis *ou* sĕ fi ḑis	Que tu aies dit
Sĕ aïbă ḑîsă	Sĕ fiă ḑis *ou* sĕ fi ḑis	Qu'il ait dit
Sĕ avemŭ ḑîsă	Sĕ fimŭ ḑis *ou* sĕ fi ḑis	Que nous ayons dit
Sĕ aveţĭ ḑîsă	Sĕ fiţĭ ḑis *ou* sĕ fi ḑis	Que vous ayez dit
Sĕ aïbă ḑîsă	Sĕ fiă ḑis *ou* sĕ fi ḑis	Qu'ils aient dit

INFINITIF[15]

dîçere[25] ou *dîçère*	dìcere *ou* dice	dire

PARTICIPE

Présent.

dîçêndu ou *dicênda-luĭ* et *dicendu* ou *dicenda-luĭ*	dicêndŭ	disant

Passé.

dîs, féminin *dîsă* pluriel *dîşĭ*, féminin *dîse*	dis, *féminin* disă *pluriel* dişĭ, *féminin* dise	dit, dite dits, dites.

CONJUGAISON DU VERBE **dàre, dare, «donner.»**

INDICATIF

Présent.

Dialecte macédonien.	Dialecte danubien.	Traduction française.
Ieŭ ou *mine* *daŭ*	Ieŭ (eŭ) daŭ [1]	Je donne
Tine *daĭ*	Tu daĭ	Tu donnes
Iel ou *iea* *du*	Iel *ou* iea (el *ou* ea) dă	Il donne
Noĭ *dămŭ*	Noĭ dămŭ	Nous donnons
Voĭ *daţĭ*	Voĭ daţĭ	Vous donnez
Iellĭ ou *iélle* *da*	Ieĭ *ou* ielle (eĭ *ou* elle) daŭ *ou* dă	Ils donnent

Imparfait.

Dialecte macédonien.	Dialecte danubien.	Traduction française.
dedeam	dedeam *ou* dam	Je donnais
dedeaĭ	dedeaĭ *ou* daĭ	Tu donnais
dedeà	dedeà *ou* da	Il donnait
dedeamŭ	dedeamŭ *ou* damŭ	Nous donnions
dedeaţĭ	dedeaţĭ *ou* daţĭ	Vous donniez
dedeà	dedeaŭ *ou* daŭ	Ils donnaient

	Passé défini.	
dèdu	dedèĭ *ou* dădùĭ	Je donnai
didèşĭ	dedèşĭ dădùşĭ	Tu donnas
dède	dède dădù	Il donna
dèdimŭ	dètterămŭ dădùrămŭ	Nous donnâmes
dèditŭ	dètterăţĭ dădùrăţĭ	Vous donnâtes
dèderă ou *dèdiră*	dètteră dădùră	Ils donnèrent
	Passé indéfini. [21]	
	I-e forme. *II-e forme.* [2]	
am dată, etc.	am dat, etc. dat-am, etc.	J'ai donné, etc.
	Passé antérieur. [3]	
avuĭ dată, etc.		J'eus donné.
	Plus-que-parfait. [27]	
aveam dată, etc.	dedessem, etc. *ou* dădussem, etc. [26] *ou* dassem, etc.	J'avais donné
	Futur. [5]	
	I-e forme. [7] *II-e forme.*	
Va sĕ daŭ, etc. [6]	O sĕ daŭ, etc. oĭ da *ou* voĭu da, etc.	Je donnerai, etc.
	III-e forme.	
	da-voĭŭ, etc.	

Futur antérieur. [18]

	Oĭ fi dat *ou* voĭŭ fi dat, etc.	J'aurai donné, etc.

CONDITIONNEL

Présent.

	I-e forme.	*II-e forme.* [8]	
Vrea sĕ daŭ, etc.	aşĭŭ da, etc.	dar-aşĭŭ, etc.	Je donnerais, etc.

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.		*I-e forme.*	
Cara sĕ daŭ, etc. ou *fureşĭ cŏ daŭ*, etc. ou *s'éste cŏ daŭ*, etc.		daca aşĭŭ da, etc., *ou* d'aşĭŭ da	Si je donnais, etc.
II-e forme. [9]	*III-e forme.* [10]	*II-e forme.*	
Sĕ darem ou *s'darem*, etc.	*sĕ hibă sĕ daŭ*, etc.	sĕ fiă sĕ daŭ, etc.	

Conditionnel passé. [11]

I-e forme.	*II-e forme.*	*I-e forme.*	*II-e forme.* [12]	
Vrea sĕ dedeam, etc.	*erà sĕ daŭ*, etc.	Aşĭŭ da, etc.	ierà sĕ daŭ, etc.	Je donnerais, etc.

Conditionnel passé précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.		
Cara sĕ dedeam, etc. ou *fureşĭ cŏ dedeam*, ou *s'éste cŏ dedeam*, etc. ou *sĕ hibă sĕ dedeam*, etc.	Daca aşĭŭ fi dat, etc. *ou* d'aşĭŭ fi dat, etc.	Si j'avais donné
II-e forme.		
Sĕ aveam dată, etc. ou *Cara sĕ aveam dată*, etc.		
III-e forme. [10]		
Sĕ erà sĕ daŭ, ou *Cara sĕ erà sĕ daŭ*, ou *fureşĭ cŏ erà sĕ daŭ*, etc. ou *sĕ erà sĕ darem*, etc.		

IMPÉRATIF. [18]

dă ou *sĕ daĭ*	dă *ou* sĕ daĭ	donne
las' sĕ da	dea *ou* sĕ dea	qu'il donne
daţĭ ou *sĕ daţĭ*	daţĭ *ou* sĕ daţĭ	donnez
las' sĕ da	dea *ou* sĕ dea	qu'ils donnent.

SUBJONCTIF

Présent.[23]

Sĕ daŭ	Sĕ daŭ	Que je donne
Sĕ daĭ	Sĕ daĭ	Que tu donnes
Sĕ da	Sĕ dea	Qu'il donne
Sĕ dămŭ	Sĕ dămŭ	Que nous donnions
Sĕ daţĭ	Sĕ daţĭ	Que vous donniez
Sĕ da	Sĕ dea	Qu'ils donnent

Passé.

Sĕ am dată, etc.	Sĕ fiŭ dat, *ou* sĕ fi dat, etc.[14]	Que j'aie donné, etc.

INFINITIF[15]

dare	dare *ou* da	donner

PARTICIPE

Présent.

dându ou *dânda-luĭ*	dândŭ	donnant

Passé.

dat, féminin *dată* pluriel *daţĭ*, féminin *date*	dat, *féminin* dată *pluriel* daţĭ, *féminin* date	donné, *féminin* donnée *pluriel* donnés, *féminin* données.

CONJUGAISON DU VERBE **vinìre, venìre, «venir.»**

Dialecte macédonien.	Dialecte danubien.	Traduction française.
	INDICATIF	
	Présent.	
Ieŭ ou *mine* *vhin*	Ieŭ (eŭ) viŭ [1]	Je viens
Tine *vhiñĭ*	Tu viĭ	Tu viens
Iel ou *iea* *vhine*	Iel *ou* iea (el *ou* ea) vine	Il vient
Noĭ *vhinimŭ*	Noĭ venimŭ	Nous venons
Voĭ *vhinițĭ*	Voĭ venițĭ	Vous venez
Iellĭ ou *iélle* *vhinŭ*	Ieĭ *ou* ielle (eĭ *ou* elle) vinŭ	Ils viennent
	Imparfait.	
Vhineam, etc.	Veneam, etc.	Je venais, etc.
	Passé défini.	
Vìñiŭ	Venìĭ	Je vins
Vinìșĭ	Venìșĭ	Tu vins
Vìnne	Venì	Il vint
Vinìmmŭ [20]	Venìrămŭ	Nous vînmes
Vinìtŭ	Venìrățĭ	Vous vîntes
Vìnneră	Venìră	Ils vinrent

Passé indéfini. [21]

	I-e forme.	*II-e forme.* [2]	
Am vinită, etc.	**Am venit**, etc.	Venit-am, etc.	Je suis venu, etc.

Passé antérieur. [3]

Avuĭ vinită, etc.		Je fus venu, etc.

Plus-que-parfait.

I-e forme. [4]	*II-e forme.*		
Aveam vinită, etc.	*eram vinit*, etc.	Venissem, etc. [26]	J'étais venu, etc.

F u t u r. [5]

	I-e forme. [7]	*II-e forme.*	
Va sĕ vhin, etc. [6]	O sĕ viŭ, etc.	Oĭ venì *ou* voĭŭ venì, etc.	Je viendrai, etc.
	III-e forme.		
	Venì-voĭŭ, etc.		

Futur antérieur. [18]

	Oĭ fi venit *ou* voĭŭ fi venit	Je serai venu, etc.

CONDITIONNEL

Présent.

Vrea sĕ vhin, etc.	*I-e forme.* Așĭŭ venì, etc. — *II-e forme.* [8] venir-așĭŭ, etc.	Je viendrais, etc.

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme. *Cara sĕ vhin*, etc., ou *fureşĭ cŏ vhin*, etc. ou *s'éste cŏ vhin*, etc.	*I-e forme.* Daca așĭŭ venì, etc., *ou* d'așĭŭ venì.	Si je venais, etc.
II-e forme. [9] *Sĕ vhinérem* ou *s'vhinéreşĭ*, etc. — *III-e forme.* [10] *sĕ hibă sĕ vhin*, etc.	*II-e forme.* Sĕ fiă sĕ viŭ, etc.	

Conditionnel passé. [11]

I-e forme. *Vrea sĕ vhineam*, etc. — *II-e forme.* *crà sĕ vhin*, etc.	*I-e forme.* Așĭŭ fi venit, etc. — *II-e forme.* [12] ierà sĕ viŭ, etc.	Je serais venu, etc.

Conditionnel passé précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.		
Cara sĕ vhineam, etc., ou *fureşĭ cŏ vhineam*, ou *s'éste cŏ vhineam*, ou *sĕ hibă sĕ vhineam*, etc. etc.	Daca aşĭŭ fi venit, etc. *ou* d'aşĭŭ fi venit, etc.	Si j'étais venu, etc.
II-e forme.		
Sĕ aveam vinită, ou *Cara sĕ aveam vinită* ou *Sĕ eram vinit*, ou *Cara sĕ eram vinit*, etc. etc.		
III-e forme. [10]		
Sĕ erà sĕ vhin, ou *cara sĕ erà sĕ vhin*, ou *fureşĭ cŏ erà sĕ vhin*, ou *sĕ erà s'vhinérem*, etc.		

I M P É R A T I F. [13]

Vhinu ou *vhino* ou *sĕ vhiñĭ*	Vino *ou* sĕ viĭ	viens
las' sĕ vhină	viiă (*ou* viie) *ou* sĕ viiă	qu'il vienne
Vhiniţĭ ou *sĕ vhiniţĭ*	veniţĭ *ou* sĕ veniţĭ	venez
las' sĕ vhină	viiă (*ou* viie) *ou* sĕ viiă	qu'ils viennent.

SUBJONCTIF

Présent. [23]

Sĕ vhin	Sĕ viŭ	Que je vienne
Sĕ vhiñĭ	Sĕ viĭ	Que tu viennes
Sĕ vhină	Sĕ viiă (*ou* sĕ viie)	Qu'il vienne
Sĕ vhinimŭ	Sĕ venimŭ	Que nous venions
Sĕ vhiniţĭ	Sĕ veniţĭ	Que vous veniez
Sĕ vhină	Sĕ viiă (*ou* sĕ viie)	Qu'ils viennent

Passé.

Sĕ hiŭ ou *sĕ escu vinit*, etc. [24]	Sĕ fiŭ venit *ou* sĕ fi venit, etc. [14]	Que je sois venu, etc.

INFINITIF [15]

vinìre	venìre	Venir

PARTICIPE

Présent.

vinindu ou *vininda-luĭ*	venindŭ *ou* viindŭ	Venant

Passé.

vinit, féminin *vinită*, pluriel *viniţĭ*, féminin *vinite*	venit, *féminin* venită *pluriel* veniţĭ, *féminin* venite	venu, *féminin* venue *pluriel* venus, *féminin* venues.

CONJUGAISON DU VERBE **vrére,** 1° vouloir, 2° aimer, **voire** vouloir.

Dialecte macédonien.			Dialecte danubien.		Traduction française.

INDICATIF

Présent.

Dialecte macédonien.			I-e forme.	II-e forme.	Traduction française.
Ieŭ ou	*mine*	*voĭŭ*	Ieŭ (eŭ) voĭŭ *ou* voiescŭ [1]	vréŭ	Je veux, -- j'aime
	Tine	*vreĭ*	Tu veĭ *ou* voiescĭ	vreĭ	Tu veux, — tu aimes
Iel ou	*iea*	*va*	Iel *ou* iea (el *ou* ea) va *ou* voiesce	vré	Il veut, — il aime
	Noĭ	*vremŭ*	Noĭ voimŭ	vremŭ	Nous voulons, — nous aimons
	Voĭ	*vreţĭ*	Voĭ voiţĭ	vreţĭ	Vous voulez, — vous aimez
Iellĭ ou	*iélle*	*vré*	Ieĭ *ou* ielle (eĭ *ou* elle) vorŭ *ou* voiescŭ	vréŭ	Ils veulent, — ils aiment

Imparfait.

Dialecte macédonien.	I-e forme.	II-e forme.	Traduction française.
Vream	Voiam	vream	Je voulais, -- j'aimais
Vreaĭ	Voiaĭ	vreaĭ	Tu voulais, — tu aimais
Vrea	Voià	vrea	Il voulait, — il aimait
Vreamŭ	Voiamŭ	vreamŭ	Nous voulions, — nous aimions
Vreaţĭ	Voiaĭ	vreaţĭ	Vous vouliez, — vous aimiez
Vrea	Voiaŭ	vreaŭ	Ils voulaient, --- ils aimaient

Passé défini.

	I-e forme. *II-e forme.*	
Vruĭ	voiĭ vruĭ *ou* vruseĭ	Je voulus, — j'aimai
Vruşĭ	voişĭ vruşĭ *ou* vrusèşĭ	Tu voulus, — tu aimas
Vru	voì vru *ou* vrùse	Il voulut, — il aima
Vrumŭ	voìrămŭ vrùrămŭ *ou* vrusèrămŭ	Nous voulûmes, — nous aimâmes
Vrutŭ	voìrăţĭ vrùrăţĭ *ou* vrusèrăţĭ	Vous voulûtes, — vous aimâtes
Vrură	voìră vrùră *ou* vrùseră	Ils voulurent, — ils aimèrent

Passé indéfini. [21]

	I-e forme.	
Am vrută, etc.	Am voit *ou* am vrut, etc.	J'ai voulu, etc. — j'ai aimé
	II-e forme.[2]	
	Voit-am *ou* vrut-am, etc.	

Passé antérieur.[3]

Avuĭ vrută, etc.		J'eus voulu, — j'eus aimé, etc.

Plus-que-parfait.

Aveam vrută [4]	Voissem, etc. [26]	J'avais voulu, — j'avais aimé

Futur. [5]

Va sĕ voĭŭ, etc. [6]	*I-e forme.* O sĕ voĭ *ou* o sĕ vréŭ, etc. *II-e forme.* [7] oĭ voì *ou* oĭ vré, *ou* voĭŭ voì, etc. *III-e forme.* voì-voĭŭ, etc.	Je voudrai, etc. — j'aimerai

Futur antérieur. [18]

	oĭ fi voit *ou* oĭ fi vrut, etc. *ou* voĭŭ fi voit, etc.	J'aurai voulu, etc., — J'aurai aimé, etc.

CONDITIONNEL

Présent.

Vrea sĕ voĭŭ, etc.	*I-e forme.* aşĭŭ voì *ou* aşĭŭ vré *II-e forme.* [9] voir-aşĭŭ *ou* vrér-aşĭŭ	Je voudrais, etc., J'aimerais, etc.

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme. *Cara sĕ voĭŭ*, etc., ou *fureşĭ cŏ voĭŭ*, etc. ou *S'éste cŏ voĭŭ*, etc. *II-e forme.*[9] *Sĕ vrérem* ou *s'vrérеşĭ*, etc. *III-e forme.*[10] *Sĕ hibă sĕ voĭŭ*, etc.	*I-e forme.* Daca aşĭŭ voì *ou* daca aşĭŭ vré, *ou* d'aşĭŭ voì, *ou* d'aşĭŭ vré, etc. *II-e forme.* Sĕ fiă sĕ voĭŭ, *ou* sĕ fiă sĕ vréŭ, etc.	Si je voulais, etc.,—si j'aimais, etc.

Conditionnel passé.[11]

I-e forme. *Vrea sĕ vreum*, etc. *II-e forme.* *erà sĕ voĭŭ*, etc.	*I-e forme.* aşĭŭ fi voit *ou* aşĭŭ fi vrut, etc. *II-e forme.*[12] ierà sĕ voĭŭ *ou* ierà sĕ vréŭ, etc.	Je voudrais, — j'aimerais, etc.

Conditionnel passé précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme. *Cara sĕ vream*, etc., ou *fureşĭ cŏ vream*, ou *s'éste cŏ vream*, ou *sĕ hibă sĕ vream*, etc. etc. *II-e forme.* *Sĕ aveam vrută* ou *Cara sĕ aveam vrută*, etc. etc. *III-e forme.* [10] *Sĕ erà sĕ voĭŭ*, ou *Cara sĕ erà sĕ voĭŭ* ou *fureşĭ cŏ erà sĕ voĭŭ*, etc. ou *sĕ erà s'vrérem*, etc.	Daca aşĭŭ fi voit, etc. *ou* d'aşĭ fi voit, etc. *ou* daca aşĭŭ fi vrut, etc. *ou* d'aşĭŭ fi vrut	Si j'avais voulu, — si j'avais aimé

IMPÉRATIF [13]

Vré ou *sĕ vreĭ*	Voiésce *ou* sĕ vreĭ	Veuille, — aime
Las' sĕ va	Voiéscă *ou* sĕ voiéscă	Qu'il veuille, — qu'il aime
Vreţĭ ou *sĕ vreţĭ*	Voiţĭ *ou* sĕ vreţĭ	Veuillez, — aimez
Las' sĕ va	Voiéscă *ou* sĕ voiéscă	Qu'ils veuillent, — qu'ils aiment

SUBJONCTIF

Présent. [23]

	I-e forme.	II-e forme.	
Sĕ voiŭ	Sĕ voiŭ *ou* sĕ voiescŭ	Sĕ vréŭ	Que je veuille, — que j'aime
Sĕ vreĭ	Sĕ veĭ *ou* sĕ voiescĭ	Sĕ vreĭ	Que tu veuilles, — que tu aimes
Sĕ va	Sĕ va *ou* sĕ voiéscă	Sĕ vré	Qu'il veuille, — qu'il aime
Sĕ vremŭ	Sĕ voimŭ	Sĕ vremŭ	Que nous voulions,—que nous aimions
Sĕ vreţĭ	Sĕ voiţĭ	Sĕ vreţĭ	Que vous vouliez, — que vous aimiez
Sĕ vré	Sĕ va *ou* sĕ voiéscă	Sĕ vré	Qu'ils veuillent, — qu'ils aiment

Passé.

	I-e forme.	II-e forme. [14]	
Sĕ am vrută, etc. [24]	Sĕ fiŭ voit *ou* sĕ fiŭ vrut	Sĕ fi vrut, etc.	Que j'aie voulu, — que j'aie aimé

INFINITIF [15]

Vrére	Voire *ou* voì; vrere *ou* vré	Vouloir, — aimer

PARTICIPE

Présent.

Vrundu ou *vrundu-luĭ*	Voindŭ *ou* vrêndŭ	Voulant, — aimant

Passé.

Vrut, féminin *vrută* pluriel *vruțĭ*, féminin *vrute*	Voit *ou* vrut, *féminin* voită *ou* vrută *pluriel* voițĭ *ou* vruțĭ, *féminin* voite *ou* vrute	voulu, voulue, voulus, voulues; — aimé, aimée, aimés, aimées.

Remarques. En dialecte danubien, ce verbe a deux formes : 1° *voïre* (qui a dû probablement être d'abord *volïre*); 2° *vrére* (qui a dû probablement être *volére* puis *vorére*). Dans les livres on emploie plutôt la forme *voire*, dans le langage parlé plutôt la forme *vrere*.

En dialecte macédonien, ce verbe signifie 1° «vouloir,» 2° «aimer.» En danubien ce verbe signifie seulement «vouloir.»

On a pu remarquer que dans les deux dialectes, ce verbe sert d'auxiliaire.

Ainsi, dans le dialecte macédonien, le futur, le présent du Conditionnel et le passé de ce mode sont formés grâce au verbe **vrére**; dans le dialecte danubien, les deux futurs sont également formés grâce au verbe *voire*.

Dans la forme du futur *o sè jur*, l'*o* semble avoir été *va*, puis *ua*, puis *uă*; et en roumain, *uă* prononcé rapidement devient *o*.

CONJUGAISON DU VERBE **façere, facere, «faire.»**

Dialecte macédonien.	Dialecte danubien.	Traduction française.

INDICATIF

Présent.

Ieŭ ou *mine* *fac*	Ieŭ (eŭ) fac [1]	Je fais
Tine *façĭ*	Tu facĭ	Tu fais
Iel ou *iea* *façe*	Iel *ou* iea (el *ou* ea) face	Il fait
Noĭ *fàçemŭ* ou *fàçimŭ*	Noĭ fàcemŭ	Nous faisons
Voĭ *fàçeţĭ* ou *fàçiţĭ*	Voĭ fàceţĭ	Vous faites
Iellĭ ou *iélle* *facŭ*	Ieĭ *ou* ielle (eĭ *ou* elle) facŭ	Ils font

Imparfait.

Făçeam, etc.	Făceam, etc.	Je faisais, etc.

Passé défini.

Fèciu	Făcùĭ	Je fis
Fiçèşĭ	Făcùşĭ	Tu fis
Féçe	Făcù	Il fit
Féçimŭ	Făcùrămŭ	Nous fîmes
Féçitŭ	Făcùrăţĭ	Vous fîtes
Féçiră	Făcùră	Ils firent

Passé indéfini. [21]

	I-e forme. *II-e forme.* [2]	
Am faptă, etc.	Am făcut, etc. făcut-am, etc.	J'ai fait, etc.

Passé antérieur. [3]

Avuĭ faptă, etc.		J'eus fait, etc.

Plus-que-parfait.

Aveam faptă, etc. [4]	Făcussem, etc. [26]	J'avais fait, etc.

Futur. [5]

	I-e forme. [7] *II-e forme.*	
Va sĕ fac, etc. [6]	O sĕ fac, etc. Oĭ face *ou* voiŭ face, etc.	Je ferai, etc.
	III-e forme.	
	Façe-voiŭ, etc.	

Futur antérieur. [18]

	Oĭ fi făcut *ou* voiŭ fi făcut, etc.	J'aurai fait, etc.

CONDITIONNEL

Présent.

Vrea sĕ fac, etc.	*I-e forme.* Aşĭŭ face, etc. — *II-e forme.* [8] Facer-aşĭŭ, etc.	Je ferais, etc.

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme. *Cara sĕ fac*, etc. ou *fureşĭ oŏ fac*, ou *s'éste cŏ fac*, etc. *II-e forme.* [9] *Sĕ făçérem* ou *s'făçéreşĭ*, etc. *III-e forme.* [10] *Sĕ hibă sĕ fac*, etc.	*I-e forme.* Daca aşĭŭ face *ou* d'aşĭŭ face, etc. *II-e forme.* Sĕ fiă sĕ fac, etc.	Si je faisais, etc.

Conditionnel passé. [11]

I-e forme. *Vrea sĕ făçeam*, etc. — *II-e forme.* *crà sĕ fac*, etc.	*I-e forme.* Aşĭŭ fi făcut, etc. — *II-e forme.* [12] ierà sĕ fac, etc.	Je ferais, etc.

Conditionnel passé précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.		
Cara sĕ făçeam, ou *fureşĭ cŏ făçeam*, ou *s'éste cŏ făçeam*, ou *sĕ hibă sĕ făçeam*, etc.	Daca aşĭŭ fi făcut, etc. *ou* d'aşĭŭ fi făcut, etc.	Si j'avais fait, etc.
II-e forme.		
Sĕ aveam faptă, etc. ou *Cara sĕ aveam faptă*, etc.		
III-e forme. [10]		
Sĕ erà sĕ fac, ou *cara sĕ erà sĕ fac*, ou *fureşĭ cŏ erà sĕ fac*, etc. ou *sĕ erà sĕ făçérem*, etc.		

IMPÉRATIF. [13]

Fă ou *sĕ façĭ*	Fă *ou* sĕ facĭ	Fais
las' sĕ facă	Facă *ou* sĕ facă	Qu'il fasse
Faceţĭ ou *sĕ façeţĭ*	Faceţĭ *ou* sĕ faceţĭ	Faites
las' sĕ facă	Facă *ou* sĕ facă	Qu'ils fassent.

SUBJONCTIF

Présent. [23]

Sĕ fac	Sĕ fac	Que je fasse
Sĕ façĭ	Sĕ facĭ	Que tu fasses
Sĕ facă	Sĕ facă	Qu'il fasse
Sĕ fàçimŭ ou *sĕ fàçemŭ*	Sĕ facemŭ	Que nous fassions
Sĕ fàçiţĭ ou *sĕ fàçeţĭ*	Sĕ faceţĭ	Que vous fassiez
Sĕ facă	Sĕ facă	Qu'ils fassent

Passé.

Sĕ am faptă, etc.	Sĕ fiŭ făcut *ou* sĕ fi făcut, etc. [14]	Que j'aie fait, etc.

INFINITIF [15]

Fàçere	Fàcere	Faire

PARTICIPE

Présent.

Făcêndu ou *făcênda-luĭ*	Făcêndŭ	Faisant

Passé.

Faptu, féminin *faptă* pluriel *fapţi*, féminin *fapte*	Facut, *féminin* făcută *pluriel* făcuţĭ, *féminin* făcute	Fait, *féminin* faite *pluriel* faits, *féminin* faites.

CONJUGAISON DU VERBE **strìngere, strîngere, «serrer, étreindre.»**

Ce verbe a, dans le dialecte macédonien, deux acceptions : 1⁰ «étreindre, serrer, presser»; 2⁰ «astreindre, contraindre, forcer, réunir.» Dans la première acceptien, il a, pour l'infinitif, le passé défini et le participe passé, une autre forme que lorsqu'il est employé dans la seconde acception. Il y a donc une double conjugaison; l'une pour la première acception : **strìngere,** l'autre pour la seconde acception : **strìngére.** Commençons par la première. (Nous marquerons d'un astérisque les formes qui sont communes aux deux conjugaisons).—En danubien, *strîngere* a une seule forme, et cela signifie «serrer, étreindre, réunir.» *Strîmtorare* signifie «contraindre, astreindre, forcer.»

INDICATIF

Présent.

* *Ieŭ* ou *mine* *stringu*	Strîngŭ	J'étreins
* *Tine* *stringi*	Strîngĭ	Tu étreins
* *Iel* ou *iea* *stringe*	Strînge	Il étreint
Noĭ *strìngemŭ*	Strîngemŭ	Nous étreignons
Voi *strìngeţĭ*	Strîngeţĭ	Vous étreignez
* *Iellĭ* ou *iélle* *strìngu*	Strîngŭ	Ils étreignent

Imparfait.

* *Stringeam*, etc.	Strìngeam, etc.	J'étreignais

Passé défini.

Strìmşĭu	Strînsèĭ	J'étreignis
Strimsèşĭ	Strînsèşĭ	Tu étreignis
Strìmse	Strînse	Il étreignit
Strìmsemŭ	Strînsèrămŭ *et* strinserămŭ	Nous étreignimes
Strìmsetŭ	Strînsèrăţĭ *et* strînserăţĭ	Vous étreignîtes
Strìmseră	Strînseră	Ils étreignirent

Passé indéfini. [21]

Am strimtă, etc.	Am strînsŭ, etc.	J'ai étreint, etc.

Passé antérieur. [3]

Avuĭ strimtă, etc.		J'eus étreint, etc.

Plus-que-parfait. [26]

Aveam strimtă, etc. [4]	Strînsèssem, etc.	J'avais étreint, etc.

Futur.[5]

* *Va sĕ stringu*, etc.[6]	*I-e forme.*[7] O sĕ strîngŭ, etc. *II-e forme.* oĭ strînge *ou* voĭŭ strînge, etc. *III-e forme.* strînge-voĭŭ, etc.	J'étreindrai, etc.

Futur antérieur.[18]

	Oĭ fi strînsŭ *ou* voĭŭ fi strînsŭ, etc.	J'aurai étreint, etc.

CONDITIONNEL

Présent.

	I-e forme.	*II-e forme.*[8]	
* *Vrea sĕ stringu*, etc.	Aşĭŭ strînge, etc.	strînger-aşĭŭ, etc.	J'étreindrais, etc.

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.	*I-e forme.*	
* *Cara sĕ stringu* ou *fureşĭ cŏ stringu*, etc. ou *s'éste cŏ stringu*, etc.	Daca aşĭŭ strînge, etc., *ou* d'aşĭŭ strînge, etc.	Si j'étreignais, etc.
II-e forme. [9]	*II-e forme.*	
* *Sĕ stringérem*, etc.	Sĕ fiă sĕ strîngŭ, etc.	
III-e forme. [10]		
* *Sĕ hibă sĕ stringu*, etc.		

Conditionnel passé. [11]

I-e forme.	*I-e forme.*	
* *Vrea sĕ stringeam*, etc.	Aşĭŭ fi strînsŭ, etc.	J'aurais étreint, etc.
II-e forme.	*II-e forme.* [12]	
* *Erà sĕ stringu*, etc.	Ierà sĕ strîngŭ, etc.	

IMPÉRATIF [13]

* *Stringe* ou *sĕ stringi*	Strînge *ou* sĕ strîngĭ	Étreins
* *Las' sĕ stringă*	Strîngă *ou* sĕ strîngă	Qu'il étreigne
Strìngeţĭ ou *sĕ strìngeţĭ*	Strîngeţĭ *ou* sĕ strîngeţĭ	Étreignez
* *Las' sĕ stringă*	Strîngă *ou* sĕ strîngă	Qu'ils étreignent

SUBJONCTIF

Présent. [23]

* *Sĕ stringu*	Sĕ strîngŭ	Que j'étreigne
* *Sĕ stringi*	Sĕ strîngĭ	Que tu étreignes
* *Sĕ stringă*	Sĕ strîngă	Qu'il étreigne
Sĕ strìngemŭ	Sĕ strîngemŭ	Que nous étreignions
Sĕ strìngeţĭ	Sĕ strîngeţĭ	Que vous étreigniez
* *Sĕ strìngă*	Sĕ strîngă	Qu'ils étreignent

Passé.

Sĕ am strimtă, etc.	Sĕ fiŭ strînsŭ *ou* sĕ fi strînsŭ, etc. [14]	Que j'aie étreint, etc.

I N F I N I T I F [15]

Strìngere	Strîngere	Étreindre

P A R T I C I P E

Présent.

* *Stringêndu* ou *stringênda-luĭ*	Strîngêndŭ	Étreignant

P a s s é.

Strimtu, féminin *strimtă*, pluriel *strimţi*, féminin *strimte*	Strînsŭ, *féminin* strînsă, *pluriel* strînşĭ, *féminin* strînse	étreint, *féminin* étreinte, *pluriel* étreints, *féminin* étreintes.

SECONDE ACCEPTION DU VERBE **stringére.**

I N D I C A T I F

Présent.

* *Ieŭ* ou *mine* *stringu*	Ieŭ (eŭ) strîmtoreḑŭ [1]	Je contrains
* *Tine* *stringi*	Tu strîmtoreḑĭ	Tu contrains
* *Iel* ou *iea* *stringe*	Iel *ou* ịea (el *ou* ea) strîmtoréḑă	Il contraint
Noĭ *stringèmŭ*	Noĭ strîmtorămŭ	Nous contraignons
Voĭ *stringèţĭ*	Voĭ strîmtoraţĭ	Vous contraignez
* *Iellĭ* ou *iélle* *stringu*	Ieĭ *ou* ielle (eĭ *ou* elle) strîmtoréḑă	Ils contraignent

Imparfait.

* *Stringeam*, etc.	Strîmtoram, etc.	Je contraignais, etc.

Passé défini.

Strèşĭu	Strîmtoràĭ	Je contraignis
Strissèşĭ	Strîmtoràşĭ	Tu contraignis
Strésse	Strîmtorŏ	Il contraignit
Stréssimŭ	Strîmtoràrămŭ	Nous contraignîmes
Stréssitŭ	Strîmtoràrăţĭ	Vous contraignîtes
Stréssiră	Strîmtoràră	Ils contraignirent

	Passé indéfini. [21]	
Am stréssă, etc.	Am strîmtorat, etc.	J'ai contraint, etc.
	Passé antérieur.[3]	
Avut stréssă, etc.		J'eus contraint, etc.
	Plus-que-parfait.	
Aveam stréssă, etc.	Strîmtorassem, etc. [26]	J'avais contraint, etc.
	Futur. [5]	
	I-e forme. [7]	
* *Va sĕ stringu*, etc. [6]	O sĕ strîmtoredŭ, etc.	Je contraindrai, etc.
	II-e forme.	
	Oĭ strîmtorà *ou* voĭŭ strîmtorà, etc.	
	III-e forme.	
	Strîmtorà-voĭŭ, etc.	
	Futur antérieur. [18]	
	Oĭ fi strîmtorat *ou* voĭŭ fi strîmtorat, etc. etc.	J'aurai contraint, etc.

CONDITIONNEL

Présent.

	I-e forme.	II-e forme. [8]	
* *Vrea sĕ stringu*	Aşĭŭ strîmtorà	strîmtorar-aşĭŭ	Je contraindrais
* *Vrea sĕ stringi*	Aĭ strîmtorà	strîmtorar-aĭ	Tu contraindrais
* *Vrea sĕ stringă*	Ar strîmtorà	strîmtorar-ar	Il contraindrait
Vrea sĕ strìngemŭ	Amŭ strîmtorà	strîmtorar-amŭ	Nous contraindrions
Vrea sĕ strìngeţĭ	Aţĭ strîmtorà	strîmtorar-aţĭ	Vous contraindriez
* *Vrea sĕ strìngă*	Arŭ strîmtorà	strîmtorar-arŭ	Ils contraindraient

Conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

I-e forme.	*I-e forme.*	
* *Cara sĕ stringu* ou *fureşĭ cŏ stringu*, ou *s'éste cŏ stringu*, etc.	Daca aşĭŭ strîmtorà, etc. *ou* d'aşĭŭ strîmtorà, etc.	Si je contraignais, etc.
II-e forme. [9]		
* *Sĕ stringérem*, etc.		
III- forme. [10]	*II-e forme.*	
* *Sĕ hibă sĕ stringu*, etc.	Sĕ fiă sĕ strîmtoreḑŭ, etc.	

Conditionnel passé [11]

I-e forme.	*I-e forme.*	
* *Vrea sĕ stringeam*, etc.	Aşĭŭ fi strîmtorat, etc.	J'aurais contraint, etc.
II-e forme.	*II-e forme.* [12]	
* *Era sĕ stringu*, etc.	Ierà sĕ strîmtoredŭ, etc.	

I M P É R A T I F [18]

* *Stringe* ou *sĕ stringi*	Strîmtorédă *ou* sĕ strîmtoredĭ	Contrains
* *Las' sĕ stringă*	Strîmtorede *ou* sĕ strîmtorede	Qu'il contraigne
Stringètĭ ou *sĕ stringetĭ*	Strîmtoraţĭ *ou* sĕ strîmtoraţĭ	Contraignez
* *Las' sĕ stringă*	Strîmtorede *ou* sĕ strîmtorede	Qu'ils contraignent

S U B J O N C T I F

Présent. [23]

* *Sĕ stringu*	Sĕ strîmtoredŭ	Que je contraigne
* *Sĕ stringi*	Sĕ strîmtoredĭ	Que tu contraignes
* *Sĕ stringă*	Sĕ strîmtorede	Qu'il contraigne
Sĕ strìngemŭ	Sĕ strîmtorămŭ	Que nous contraignions
Sĕ strìngetĭ	Sĕ strîmtoraţĭ	Que vous contraigniez
* *Sĕ strìngă*	Sĕ strîmtorede	Qu'ils contraignent

Passé.[14]

Sĕ am stréssă, etc.	Sĕ fiŭ strîmtorat *ou* sĕ fi strîmtorat [14]	Que j'aie contraint, etc.

INFINITIF[15]

Stringére	Strîmtorare	Contraindre

PARTICIPE

Présent.

* *Stringêndu* ou *stringênda-luĭ*	Strîmtorândŭ	Contraignant

Passé.

Stressu, féminin *stréssă* pluriel *streşĭ*, féminin *strésse*	Strîmtorat, *féminin* strîmtorată *plur*. strîmtoraţĭ, *fémin*. strîmtorate	Contraint, *féminin* contrainte *plur*. contraints, *fém*. contraintes.

REMARQUES.

1. — Dans le dialecte danubien, le pronom personnel est *eŭ*, je; *tu*, toi, tu; *el*, il; *ea*, elle; *noĭ*, nous; *voĭ*, vous; *eĭ*, ils; *elle*, elles. C'est ainsi que ces pronoms s'écrivent généralement; mais on prononce *ieŭ*, *iel*, *iea*, *ieĭ*, *ielle*, et non pas *eŭ*, *el*, *ea*, *eĭ*, *elle*. Nous les avons présentés tels qu'ils sont écrits, et aussi tels qu'ils sont prononcés.

2. — En dialecte macédonien, le passé indéfini avec l'auxiliaire mis après le participe passé ne s'emploie que dans la poésie populaire. (Voir plus bas).

Si ce temps de verbe est accompagné du pronom personnel, ce dernier se met, en dialecte macédonien comme en dialecte danubien, entre le participe passé et l'auxiliaire. Ainsi, on dit : **viḑută-me aĭ** ou **viḑut-me aĭ,** *vĕḑutu-m'aĭ*, tu m'as vu; — **dată-'ṭĭ am,** *datu-'ţĭ am*, je t'ai donné; — **dată-'llĭ am,** *datu-'ĭ am*, je lui ai donné.

Il est à remarquer qu'en dialecte macédonien le participe passé est au féminin (**am giurată,** j'ai juré, **aĭ dīsă,** tu as dit; — **aveṭĭ avḑită,** vous avez oui), quel que soit le genre, et que lorsque l'auxiliaire est placé après le participe passé, l'**ă** qui termine ce participe peut disparaître.

Nous trouvons dans trois vieilles chansons, recueillies à Cruşova, les vers suivants :

1° **Dată-'llĭ am ună flurie**
Açillieĭ m̃ică dudie.

Dată-'llĭ am au lieu de **'llĭ am dată.**

«Je lui ai donné (*littéralement :* donnée lui ai-[je]...) un ducat (monnaie d'or) à cette petite mariée.»

2° **Urîtă 'm̃ĭ s'are bana mea**

Au lieu de **îm̃ĭ s'are urîtă.** «La vie m'est devenue ennuyeuse (*littér.* : abhorrée me s'a ma vie).»

3° **Isusit'-ună am fĕră voĭ**

au lieu de **ună am isusită,** «Je l'ai fiancée sans vous (*littér.* fiancée l'ai-[je]...)»

En dialecte danubien, le passé indéfini avec le participe passé mis avant le verbe auxiliaire s'emploie surtout dans les livres, et non seulement lorsque la phrase est interrogative, mais aussi dans le récit; c'est pourquoi nous n'avons pas traduit en français *fost-am*, *avut-aĭ*, *jurat-a* par «ai-je été, as-tu eu, a-t-il juré,» formes employées en français surtout interrogativement.

En roumain, dans le langage parlé on emploie cette forme lorsqu'on veut mettre plus d'énergie dans le discours. Ex. *Prinsu-te am!* «Je t'ai pris, je t'ai attrapé!»

3.— Le passé antérieur s'emploie, en dialecte macédonien, comme en français. Ex. **Dupĕ çi avuĭ mâcatĕ îmĭ spuse cŏ erà carne di gămilĕ.** «Après que j'[en] eus mangé il me dit que c'était de la viande de chameau.»

Le dialecte danubien n'a pas de passé antérieur.

4.— En dialecte macédonien, le plus-que-parfait est formé, comme en français, du participe passé du verbe que l'on conjugue précédé de l'imparfait de l'indicatif du verbe auxiliaire avoir. Ex. **aveam giuratĕ**, «j'avais juré»; mais le plus-que-parfait d'un petit nombre de verbes (**giurare**, jurer; — **durm̃ire**, dormir; — **vinire**, venir; — **murire**, mourir; — **fugire**, fuir; — **créscere**, croître; — **inşire**, sortir; — **mâcare**, manger; — **aremânére**, rester; — **discălicare**, descendre de cheval,) peut se former et avec l'imparfait de l'indicatif du verbe «avoir,» et avec celui du verbe «être.» Dans le premier cas, le participe passé du verbe que l'on conjugue est mis au féminin (**giuratĕ**, **durm̃itĕ**, **viḑutĕ**, **ḑisĕ**, etc.) pour les deux nombres et les deux genres; tandisque si l'on a recours au verbe auxiliaire «être» pour former le plus-que-parfait, on doit accorder le participe passé suivant le genre et le nombre. Ex. **eram giurat**, au féminin **eram giuratĕ**, j'avais juré; — **eraţĭ giuraţĭ**, au féminin **eraţĭ giurate**, vous aviez juré; — **erà vinit**, il était venu; — **erà vinitĕ**; elle était venue; — **iellĭ erà viniţĭ**, ils étaient venus; — **iélle erà vinite**, elles étaient venues; — **eramŭ fugiţĭ**, au féminin **eramŭ fugite**, nous avions fui; etc.

5.— En dialecte danubien, il y a une forme de futur composée du présent de l'indicatif du verbe «avoir» et du subjonctif présent du verbe que l'on conjugue. Ex. *Am sĕ fiŭ*, je serai; — *am sĕ ḑic*, je dirai; — *aĭ sĕ facĭ*, tu feras; — *are sĕ bea*, il boira, etc.

Aĭ sĕ facĭ signifie aussi «tu as à faire.» On voit donc que la

même locution, *am sĕ fac*, signifie, suivant le cas, «j'ai à faire, (je suis tenu de faire, je dois faire),» et «je ferai.»

Dans le dialecte méridional de la Sardaigne, on trouve le futur formé de l'indicatif présent du verbe «avoir» et de l'infinitif; ainsi, *ho a fare, ho a venire, ho a sapere,* qui signifient littéralement «j'ai à faire, j'ai à venir, j'ai à savoir» ont le sens de «je ferai, je viendrai. je saurai.»

6.— La forme du futur qui, en dialecte danubien, se forme avec l'infinitif, *oĭ vedé* ou *voĭu vedé*, «je verrai,» n'existe pas en macédonien.

7.— Les formes du futur : a) *oĭ fi*, je serai; *oĭ jurà*, je jurerai; b) *o sĕ fiŭ, o sĕ jur*, et la forme du futur antérieur *oĭ fi fostŭ*, j'aurai été; *oĭ fi jurat*, j'aurai juré, sont usitées dans le langage parlé en Vallachie et dans quelques régions de la Moldavie. La forme du futur *voĭŭ fi*, je serai; *voĭŭ jurà*, je jurerai; et celle du futur antérieur *voĭŭ fi fostŭ*, j'aurai été, et *voĭŭ fi jurat*, j'aurai juré, sont usitées dans le langage écrit.

La troisième forme du futur danubien *fi-voĭŭ, jurà-voĭŭ, vedé-voĭŭ* est également usitée seulement dans les livres; cette forme est employée non seulement interrogativement, comme en français, mais aussi dans le récit.

Comme on le voit, dans le langage parlé du Danube, le futur a trois formes : a) *oĭ fi*, je serai; — *oĭ mânca*, je mangerai; — *oĭ jurà*, je jurerai; b) *o sĕ fiŭ, o sĕ mănûncŭ, o sĕ jur;* c) *am sĕ jur;* — *am sĕ béŭ*, je boirai; -- *am sĕ joc*, je danserai.

Les deux premières formes, les plus usitées, ne sont pas employées indistinctement. On fait usage de la forme *o sĕ jur, o sĕ béŭ*, lorsque le verbe n'est pas précédé des conjonctions et des adverbes *cândŭ*. quand; *daca*, si; *orĭ-unde*, n'importe où; *după ce*, après quoi; *cum*, dès que. Ex. : *nicĭ nu o sĕ dormŭ*, je ne dormirai même pas; — *bine o sĕ mănûncŭ*, je mangerai bien; — *aşià o sĕ audĭ*, [c'est] ainsi [que] tu entendras; — *pentru cŏ o sĕ remăĭ*, parce que tu resteras; — *rar o sĕ me védă*, il me verra rarement; — *multŭ o sĕ asudămŭ*, nous transpirerons beaucoup, (ou «nous travaillerons beaucoup»); — *destul o sĕ şédă*, il restera (ou «il restera assis») assez [longtemps]; — *o sĕ viiă mâĭne*, il viendra demain; etc.

Et l'on fait usage de la forme *oĭ fi, oĭ mâncà. oĭ vedé*, lorsque le verbe est précédé des conjonctions et des adverbes *cândŭ*, quand; *daca*, si; *orĭ-unde*, n'importe où; *după ce*, après que; *cum*, dès que;

(*cum*, comment, n'entre pas dans cette catégorie, car on dit *cum o sĕ staŭ?* «comment vais-je rester?») Ex. : *Cândŭ oĭ mâncà carne de porcŭ*, quand je mangerai de la viande de porc; — *daca ĕĭ mâncà legume*, si tu mangeras des légumes; — *orĭ unde omŭ vedé*, n'importe où nous verrons; — *după ce ĕţĭ ajunge*, après que vous serez arrivés (*littér.* après que vous arriverez); — *cum o audị*, dès qu'il entendra.

Pour traduire la phrase «J'irai chez lui, et si je le trouve à la maison, je lui dirai...,» on dirait dans le langage parlé : *O sĕ me duc la dînsul, şi daca l'oĭ aflà a casă, am sĕ'ĭ ḑic...* Dans le langage écrit, on dirait : *me voĭŭ duce la dînsul, şi daca 'l voĭŭ aflà a casă, îĭ voĭŭ ḑice...*; c'est-à-dire que dans le langage écrit on répèterait trois fois de suite *voĭŭ... voĭŭ... voĭŭ*, parce qu'on emploierait trois fois de suite la même forme du futur; tandis que dans le langage parlé en Vallachie, on emploie, en pareil cas, trois formes du futur, et on évite la répétition du *voĭŭ* ou de l'*oĭ*.

Dans les livres ecclésiastiques, on trouve encore une forme du futur, rarement usitée, il est vrai. C'est la forme *va sĕ viiă*, il viendra; *va sĕ fiă*, il sera, correspondant à la forme du langage parlé *o sĕ viiă*, *o sĕ fiă*.

Ainsi, dans le *Credo*, pour dire «*sedet ad dextram Patris, et iterum venturus est,*» on a traduit : «*şéde de a drépta tată-luĭ, şi iérăşĭ va sĕ viiă*, c'est-à-dire : «il se tient à la droite du Père, et il viendra derechef.» Dans ce passage, «il viendra» a été rendu par *va sĕ viiă*, ce qui est exprimé communément dans le langage parlé par *o sĕ viiă*, et dans le langage écrit par *va venì*, et en dialecte macédonien par **va sĕ vhină**.

A la fin du *Credo*, on a mis *va sĕ fiă* pour «il sera,» ce qui est exprimé communément dans le langage parlé par *o sĕ fiă*, et dans le langage écrit par *va fi*; en dialecte macédonien **va sĕ hibă**.

Dans les livres ecclésiastiques, on trouve fréquemment des formes qui aujourd'hui ne sont usitées que dans le dialecte macédonien.

Quelques personnes disent à la deuxième personne au singulier de la deuxième forme du futur, *oĭ venì*, *oĭ jurà*, *te oĭ duce*, au lieu de *ĕĭ venì*, *ĕĭ jurà*, *te ĕĭ duce* ou *te'ĭ duce*, etc.

8.— La forme du conditionnel présent qui dans le dialecte danubien se fait en plaçant d'abord l'infinitif et puis le verbe auxiliaire, *fir-aşĭŭ*, *vedér-ar*, forme qui est usitée dans les malédictions, les

imprécations, etc., et que l'on pourrait traduire par «puissé-je être, puisse-t-il voir,» n'existe pas dans le dialecte macédonien.

Ainsi, on dit en danubien : *fir-ar al dracu-luĭ*, qu'il soit au diable; — *mâncar-ar foc*, puisse-t-il manger du feu; — *dormir·aĭ mórtă*, puisses-tu dormir morte; — *scóte-şĭ'ar ochi*, puisse-t-il s'arracher (s'ôter) les yeux; — *crepar-ar fierea 'n iel*, puisse son fiel crever en lui, c'est-à-dire «que sa vésicule du fiel crève, qu'il meure subitement;» etc.

En macédonien on dit **sĕ mâcă foc** (ou **s'mâcă**), puisse-t-il manger du feu; — **sĕ hibă a dracu-luĭ,** qu'il soit au diable; — **sĕ dórmă mórtă** (ou **s'dórmă**), puisse-t-elle dormir morte; — etc.

9.— Dans le dialecte macédonien, la deuxième forme du conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle **sĕ** (ou **s'**), en français «si,» est formée de l'infinitif, auquel on ajoute pour la première et la seconde personne au singulier, **m**, **şĭ**, et au pluriel **mŭ**, **ţĭ** à la fin.

Pour les verbes en *are* et en *ere*, l'infinitif reste tel qu'il est, et il reçoit les finales que uous venons d'indiquer. Ainsi, infinitif **dare,** donner; **vidére,** voir, conditionnel **sĕ darem** ou **s'darem, sĕ vidérem** ou **s'vidérem.** On dit aussi, à la première personne **s'vidéreşĭ**, et à la seconde personne **s'vidéreĭ**. On voit que **sĕ darem, sĕ vidérem** correspondent au latin *darem*, *viderem*.

Pour les verbes en *ire*, l'*i* qui précède *re* final, est changé en *é*, ou encore, après l'*i* on intercalle un *é*.

Infinitif	*Conditionnel*
fugire, fuir	**s'fugérem,** si je fuyais
gulire, vider	**s'gulérem,** si je vidais
hivrire, avoir la fièvre	**s'hivrérem,** si j'avais la fièvre
lungire, allonger	**s'lungérem,** si j'allongeais
lipsire, falloir, faillir	**s'lipsére,** s'il fallait
lângeḑire, être malade, languir	**s'lângeḑérem,** si je languissais
minduire, penser	**s'minduérem,** si je pensais
ascuchire, cracher	**s'ascuchiérem,** si je crachais
durm̃ire, dormir	**s'durm̃iérem,** si je dormais
orghire, devenir aveugle	**s'orghiérem,** si je devenais aveugle

Inşire ou **eşire,** sortir, a pour conditionnel **s'inşirem** ou **s'eşirem.**

L'*e* de la conjonction conditionnelle **sĕ**, s'élide, comme on le voit, devant les voyelles comme devant les consonnes. **S'me cllimareşĭ,** si

tu m'appelais; — **s'te stringérem,** si je te serrais; — **s'lu vidérem,** si je le voyais; — **s'nă vrérem,** si je l'aimais (le pronom à la troisième personne au féminin), ou si je la voulais; — **s'nĕ făcére,** s'il nous faisait; — **s'vĕ dareşĭ,** si je vous donnais; — **s'le vréreţĭ,** si vous les aimiez ou si vous les vouliez (le pronom «les» à la troisième personne au féminin), etc.

Devant les pronoms personnels **'m̃ĭ, 'ţĭ, 'llĭ** (datifs des pronoms personnels **ieŭ**, moi, **tine**, toi, **iel, iea**, lui, elle) dont la voyelle initiale est déjà élidée (car ces pronoms sont **îm̃ĭ, îţĭ. îllĭ**, au datif), l'**ĕ** peut ne pas s'élider; ainsi, on dit : **sĕ'm̃ĭ dare** ou **s'm̃ĭ dare,** s'il me donnait; — **sĕ'ţĭ spunérem** ou **s'ţĭ spunérem,** si je te montrais, si je t'exposais à toi; **sĕ'llĭ ḑîçérem** ou **s'llĭ ḑîçérem,** si je lui disais; etc.

10.— En dialecte macédonien, la troisième forme du conditionnel présent et la troisième forme du passé du conditionnel précédés de la conjonction conditionnelle «si,» sont plutôt des locutions; pourtant ces formes tiennent lieu de temps de verbes, et nous avons dû les inscrire dans le tableau des temps des verbes.

Voici un exemple de l'emploi de l'une des troisièmes formes du passé du conditionnel précédé de la conjonction conditionnelle «si.»

Sĕ erà s'agiungérem signifie «si j'avais joint»;

Sĕ erà ou **s'erà s'nă agiungérem,** si je l'avais jointe, si j'avais pu l'atteindre.

Dans **Ascăparea ali Dince**, vers 74, on lit :

S'erà s'nă agiungérem, cap lu vrea sĕ 'llĭ tălliam!..

Si je l'avais atteinte (attrapée), je lui aurais coupé la tête!..

11.— En dialecte danubien, langage parlé, l'imparfait de l'indicatif s'emploie quelquefois avec le sens du passé du conditionnel. Ainsi, la période «Pourquoi es-tu encore venu chez moi? Je t'aurais apporté moi-même le livre,» peut se traduire : *de ce aĭ maĭ venit iér la mine? Ţi aşĭŭ fi addus eŭ cartea;* mais souvent on dit : *'Ţi adduceam eŭ cartea;* littéralement : «je t'apportais moi-même le livre»; et dans ce cas, l'imparfait de l'indicatif *adduceam* a absolument le même sens que le passé du conditionnel *aşĭŭ fi addus.*

Voici un autre exemple : «Si je l'avais vu ivre je ne l'aurais pas laissé venir,» peut se traduire par : *Daca l'aşĭŭ fi veḑut beat nu l'aşĭŭ fi lăssat sĕ viiă;* mais on peut mettre l'imparfait de l'indicatif *vedeam, lăssam,* avec le même sens que le passé du conditionnel *aşĭŭ fi veḑut, aşĭŭ fi lăssat,* et dire par conséquent : *De'l vedeam*

beat nu'l lăssam sĕ viiă; littéralement : «si je le voyais ivre je ne le laissais pas qu'il vienne.»

On a vu que dans le dialecte macédonien, le passé du conditionnel est formé de l'imparfait de l'indicatif précédé de **vrea sĕ**. Ainsi, **vrea s'adduçeam**. j'aurais apporté; — **vrea sĕ videam,** j'aurais vu;— **vrea s'alăssam**, j'aurais laissé.

Ne dirait-on pas que le dialecte danubien a eu aussi autrefois cette forme du passé du conditionnel composé de l'imparfait de l'indicatif ?...

Le *vrea sĕ* aura disparu avec le temps, et il n'en sera resté que l'imparfait de l'indicatif avec le sens du conditionnel passé.

12.— En dialecte danubien, la deuxième forme du passé du condittionnel a 1° le sens propre à ce temps, c'est-à-dire que *ierà sĕ jure* signifie «il aurait juré;» 2° le sens rendu en français par «il allait jurer;» ainsi, *ierà sĕ viiă si frate meŭ* signifie «mon frère allait venir aussi.» Et dans d'autres phrases, *ierà sĕ viiă frate meŭ...* signifie «mon frère serait venu...»

13.— Dans le dialecte danubien, lorsqu'on veut mettre la seconde personne au singulier de l'impératif précédée de l'adverbe *nu* «ne», on emploie comme impératif l'infinitif tronqué (dépourvu de la finale *re*). En italien, on met aussi en pareil cas l'infinitif.

Dans le dialecte macédonien, on ne fait pas usage de l'infinitif; on met simplement l'adverbe **nu** devant la seconde personne de l'impératif, comme cela a lieu en français. Exemples :

Français	Macédonien	Danubien	Italien
Jure	**giură**	*jură*	giura
Ne jure pas	**nu giură**	*nu jurà*	non giurare
Dors	**dorm̃i**	*dormĭ*	dormi
Ne dors pas	**nu dorm̃i**	*nu dormì*	non dormire
Vois	**vedĭ**	*vedĭ*	vedi
Ne vois pas	**nu vedĭ**	*nu vedé*	non vedere
Dis	**dî**	*di*	di
Ne dis pas	**nu dî**	*nu dìce*	non dire
Fais	**fă**	*fă*	fa
Ne fais pas	**nu fă**	*nu face*	non fare
Viens	**vhinu**	*vino*	vieni
Ne viens pas	**nu vhinu**	*nu venì*	non venire

14.— En dialecte danubien, dans le langage parlé, on n'emploie jamais la forme du passé du subjonctif *sĕ fiŭ avut*, que j'aie eu; *sĕ fiĭ avut*, *sĕ fiă avut*, *sĕ fimŭ avut*, etc.; *sĕ fiŭ vedut*, que j'aie vu, etc. On emploie la forme *sĕ fi avut*, *sĕ fi vedut*, *sĕ fi venit*, etc., pour les trois personnes et pour les deux nombres. Quelquefois même on dit *s'o fi avut*, *s'o fi vedut*, *s'o fi venit*, etc. au lieu de *sĕ fi avut*, *sĕ fi vedut*, *sĕ fi venit*, etc.

Dans le langage écrit, on emploie les deux formes, c'est-à-dire : 1° *sĕ fiŭ jurat*, 2° *sĕ fi jurat* pour les trois personnes et les deux nombres.

«*Sĕ fiă ospĕtat şi îmbĕtat pe cerşitorĭ*... Qu'il ait régalé et enivré les mendiants ; — *sĕ fiă chiămat pre Românĭ*... qu'il ait appelé les Roumains; — *sĕ'ĭ fiă săgetat prin ostaşiĭ seĭ*... qu'il les ait fait frapper de flèches par ses soldats.» (**Şincai,** *Chronique des Roumains*. T. II. p. 42.)

15.— Dans le dialecte danubien, l'infinitif a deux formes; l'une terminée en *re* et l'autre sans *re*. Ainsi, *fire* et *fi*, être; *avere* et *avé*, avoir; — *jurare* et *jurà*, jurer; — *vedere* et *vedé*, voir ; — *dormire* et *dormì*, dormir; *dicere* et *dice*, dire, etc. Dans le dialecte actuel du Latium *(vernacolo romanesco)* et dans d'autres dialectes italiens, l'infinitif perd également la finale *re*, et l'on a *vedè*, *sentì*, *cantà*, au lieu de *vedere*, *sentire*, *cantare*.

On a vu que dans les temps des verbes qui sont composés d'un auxiliaire et de l'infinitif, on trouve tantôt une forme de l'infinitif, tantôt l'autre, et que c'est la forme tronquée qui est employée le plus souvent. Futur : *oĭ jurà*, conditionnel présent, deuxième forme : *jurar-aşiŭ*, etc. (Voir plus loin, les verbes réfléchis.)

Les infinitifs sont, en roumain, très-fréquemment pris comme substantifs; en pareil cas, le substantif est féminin, et non pas masculin comme en français et en italien.

A la fin de l'infinitif, forme complète terminée en *re*, pris comme substantif, on ajoute l'article féminin *a*. Ex. : *mâncarea*, le manger *cu venirea mea*, avec mon arrivée, à l'occasion de mon arrivée (*littér.* avec mon venir).

L'infinitif de la forme tronquée (sans la finale *re*), est précédé, dans certains cas, de l'article féminin *a*. Exemples : 1° *pentru a vedé*, pour voir; — 2° *pentru a puté dice* (l'infinitif *puté* et précédé de l'article), pour pouvoir dire; — 3° *a cumpĕrà un cal nu e lucru greŭ*, acheter un cheval n'est pas chose difficile (Voir **Ciparin**, *Gra-*

matica limbeĭ române, partea II, p. 239. Voir aussi *L'article dans la langue roumaine*, que nous avons publié dans la *Revue des Langues Romanes* en 1884).

Cet infinitif, lorsqu'il est précédé ou suivi d'un auxiliaire, ou précédé du verbe *putere* «pouvoir» ne prend pas l'article *a*.

Exemples : 4° *nu pociŭ venì* «je ne puis pas venir»; — 5° *aşiŭ puté venì* «je pourrais venir»: — 6° *pentru a puté ḑice* (l'infinitif *ḑice* n'est pas précédé de l'article) «pour pouvoir dire.»

Lorsque l'infinitif tronqué est précédé du verbe *începere* «commencer», il est précédé d'un *a*, mais alors cet *a* n'est plus l'article féminin, c'est la préposition *a*. Exemples : 7° *am început a mâncà*, j'ai commencé à manger; — *aĭ început a albì*, tu as commencé à blanchir; — *a 'nceput a'l batte*, il a commencé à le battre.

On voit que dans ces trois derniers exemples, on met la préposition *a* devant l'infinitif, même en français; en italien également : *cominciò a piangere*, il commença à pleurer.

Dans la langue parlée, l'usage de l'infinitif tronqué et précédé de la préposition *a* est très-rare en dehors des cas où l'infinitif vient après le verbe *începere* «commencer.»

Aujourd'hui que l'influence des langues étrangères se fait sentir, on commence a construire aussi en roumain des phrases où après les verbes *dorire*, désirer; *rugare*, prier; *invitare*, inviter; *ordonare*, ordonner, etc., on met un infinitif tronqué précédé de la préposition *a*.

Ainsi, au lieu de dire, comme la nature de la langue l'exige, et comme tout le monde le fait en parlant : *dorescŭ sĕ sciŭ*, je désire savoir (*littér.* je désire que je sache); — *vĕ rog sĕ 'ncepeţĭ*, je vous prie de commencer (*littér.* je vous prie que vous commenciez); — *vĕ invit sĕ urmaţĭ*, je vous invite à suivre (*littér.* je vous invite que vous suiviez); — *îţĭ ordon sĕ facĭ*, je t'ordonne de faire; — *nu voĭŭ sĕ sciŭ*, je ne veux pas savoir, etc., on dit quelquefois : *dorescŭ a sci*, *vĕ rog a începe*, *vĕ invit a urmà*, *îţĭ ordon a face*, *nu voĭŭ a sci*. Mais cette construction n'est pas encore suffisamment *naturalisée;* elle semble encore étrangère.

16. — *Sûn* est mis devant les consonnes, *sûnt* devant les voyelles; *'s*, plus rarement employé en Vallachie, se met après les voyelles.

Dans les livres on met *eştĭ*, tu es; *este* ou *e*, il est; *eram*, *eraĭ*, *erà*, etc., j'étais, tu étais, il était, etc.; mais on prononce *ieştĭ*, *ieste*,

ie, *ieram*, *ieraĭ*, *ierà*, etc. Nous avons écrit comme on prononce dans toute la Vallachie.

17.— Dans le dialecte danubien, on a vu qu'il y a deux formes du passé défini du verbe «être.» L'une, *fuĭ*, *fuşĭ*, *fu*, etc., et l'autre *fuseĭ*, *fuseşĭ*, etc. C'est cette dernière forme que l'on emploie dans le langage parlé.

18.— En dialecte danubien, le futur du verbe «être» a aussi le sens de «c'est peut-être,» comme en italien. *O fi Ion*, c'est peut-être Jean *(littér.* sera Jean), en italien : *sarà Giovanni.*

Le futur antérieur a aussi le sens de «c'était peut-être.» *O fi fostŭ Ion*, c'était peut-être Jean *(littér.* aura été Jean).

Le futur antérieur des autres verbes a également le sens de «...peut-être...» Ex. : *O fi mâncat vérḑă acră* «il a peut-être mangé de la choucroûte.»

Nous rappelons que même en français le futur antérieur «il aura mangé de la choucroûte» a le sens de «il a peut-être mangé...» *Orŭ fi vĕḑut un lup* «ils ont peut-être vu un loup.»

En danubien également, on emploie une locution composée du futur du verbe «être» suivi d'un participe présent, et ayant le sens de «peut-être...» Exemples : *ĕĭ fi vrêndŭ sĕ te culcĭ*, tu veux peut-être te coucher *(littér.* tu seras voulant que tu te couches); — *o fi arândŭ astăḑĭ*, il laboure peut-être aujourd'hui *(littér.* il sera labourant aujourd'hui).

Et avec le ton de l'interrogation, cette locution a le sens de «qu'est-ce qu'il pourrait bien ?...» Ainsi, *ce o fi făcêndŭ acum ?...* signifie : «qu'est-ce qu'il pourrait bien faire maintenant ?» *(Littér.* que serat-il faisant maintenant ?...) — *Ce o fi ḑicêndŭ de mine ?...* «Qu'est-ce qu'il pourrait bien dire de moi ?» *(littér.* que sera-t-il disant de moi ?...)

19.— En dialecte macédonien, on a une locution qui tient lieu de conditionnel passé : *vrea sĕ erà sĕ hibă (littér.* il voulait si était que soit) «il eût été.»

Voici des exemples d'emplois du conditionnel et des locutions qui en tiennent lieu :

Macédonien	Danubien	Français
Çi ghine vrea sĕ hibă cara sĕ vhină (ou **sĕ vhinére**) **şi Costu tea sĕ mâcă astădĭ cu noĭ!**	*Ce bine ar fi daca ar venì şi Costea sĕ mănûnce astădĭ cu noĭ!*	Comme [ce] serait bien si Coste venait aussi dîner aujourd'hui avec nous!
Çi ghine vrea sĕ erà sĕ hibă (ou **vrea sĕ erà** ou **erà sĕ hibă**) **cara sĕ erà vinit şi Costu aieri tea sĕ mâcă cu noĭ!**	*Ce bine ar fi fostŭ* (ou, dans le langage parlé, *ce bine erà*) *sĕ fi venit* (ou *daca ar fi venit*) *şi Costea ierĭ sĕ mănûnce cu noĭ!*	Comme c'eût été bien si Coste était venu aussi dîner hier avec nous!

20.— En dialecte macédonien, nous écrivons la première personne au pluriel du passé défini avec double *m*, **giurămmŭ, durmimmŭ,** pour qu'on ne confonde pas ce temps avec le présent de l'indicatif **giurămŭ, durmimŭ.** D'ailleurs, on s'aperçoit que dans la prononciation, la lettre *m* de la dernière syllabe est plus fortement prononcée dans le passé défini que dans l'indicatif présent. Nous ne mettons pas double *m*, si le passé défini ne ressemble pas à l'indicatif présent. (Voir le passé défini des verbes «faire, donner,» etc.)

21.— En dialecte danubien, langage parlé, on emploie une forme du passé indéfini composée du passé indéfini du verbe «être» et du participe présent du verbe que l'on conjugue. Ex. : *Iel a fostŭ ḑicêndŭ*, il a dit (*littér.* il a été disant); — *a fostŭ săpândŭ din dosu casi*, il a pioché derrière la maison (*littér.* il a été piochant...)

Cette forme indique une action passée bien plus reculée que la forme habituelle du passé indéfini. Ainsi, *iel a fostŭ ḑicêndŭ* indique une action bien plus éloignée dans le passé que *iel a ḑis*. On emploie *iel a ḑis* même si la personne dont on parle a dit quelque chose ce matin; tandis qu'on emploie *iel a fostŭ ḑicêndŭ* s'il s'agit d'un fait qui s'est passé une semaine ou plusieurs mois avant.

22.— Lorsque, dans le dialecte macédonien, le futur est accompagné d'un pronom personnel, la particule **sĕ** peut disparaître. Ainsi, **va sĕ ḑîcă**, il dira; — **va sĕ'm̃ĭ ḑîcă** ou **va 'm̃ĭ ḑîcă**, «il me dira»; tandis qu'en danubien, *sĕ* ne peut pas disparaître dans cette forme du futur, et l'on dit : *o sĕ ḑică*, «il dira»; — *o sĕ'mĭ ḑică*, «il me dira.»

Nous rappelons que dans la deuxième forme du futur du dialecte danubien, dans la forme composée de l'auxiliaire «vouloir» et de l'infinitif du verbe que l'on conjugue, la particule *sĕ* n'existe pas. On dit : *va ḑice* ou *o ḑice*, «il dira»; — *îmĭ va ḑice* ou *'mĭ o ḑice*, «il me dira.»

23.— La troisième personne au singulier et au pluriel du présent du subjonctif des verbes en *ire*, *ēre* et *erē* se termine en *ă* dans les deux dialectes roumains (en *a*, *ano* en italien; en *at* et *ant* en latin). Pour les verbes en *are*, cela se termine en *e* dans le dialecte danubien (en *e* ou en *i*, *ino* en italien; en *et*, *ent* en latin); mais en dialecte macédonien, cela se termine encore en *ă*.

Toutefois les verbes du dialecte danubien *sufferire* souffrir, *accoperire* couvrir, *descoperire* découvrir, dont la troisième personne du subjonctif présent et de l'impératif a l'accent tonique sur l'antépenultième, ont la troisième personne de ces temps terminée en *e* et non pas en *ă*, bien que ce soit là des verbes terminés en *ire*. Exemples : *sufferire*, *sĕ suffere*, qu'il souffre; *accoperire*, *sĕ accopere*, qu'il couvre; *descoperire*, *sĕ descopere*, qu'il découvre.

En dialecte danubien, langage parlé, le présent du subjonctif est aussi employé à la place du conditionnel présent précédé de la conjonction conditionnelle «si,» (expression rendue en français par l'imparfait de l'indicatif précédé de la conjonction «si.») Ex. : *Sĕ am eŭ patru caĭ la căruţa mea, aşĭŭ ajunge a casă pînă diséră*, si j'avais (*littér.* que j'aie moi) quatre chevaux [attelés] à ma voiture, j'arriverais à la maison d'ici à ce soir (*littér.* jusqu'à ce soir).

De même, le passé du subjonctif est employé à la place du conditionnel passé précédé de la conjonction «si», (expression rendue en français par le plus-que-parfait de l'indicatif précédé de la conjonction «si.» Ex. : *Sĕ fi avut eŭ patru caĭ la căruţa mea, ajungeam d'aséră*, si j'avais eu (*littér.* que j'aie eu moi) quatre chevaux [attelés] à ma voiture, je serais arrivé (*littér.* j'arrivais) hier soir.

On a remarqué que pour rendre l'expression «je serais arrivé,» nous avons mis *ajungeam*, c'est-à-dire l'imparfait de l'indicatif, et non pas *aşĭŭ fi ajunsŭ*, c'est-à-dire le passé du conditionnel. Comme on l'a vu à la note 12, l'imparfait de l'indicatif est employé, dans le langage parlé, avec le sens du passé du conditionnel.

24.— Dans le dialecte macédonien, le passé du subjonctif est formé du participe passé du verbe que l'on conjugue précédé du présent

du subjonctif du verbe «avoir.» Ex. : **Sĕ am ḑisă, sĕ aĭ ḑisă,** que j'aie dit, que tu aies dit.

Le passé du subjonctif d'un petit nombre de verbes (les mêmes que ceux dont le plus-que-parfait de l'indicatif se forme avec l'imparfait de l'indicatif du verbe «être,» (voir la note 4) est formé du participe passé du verbe que l'on conjugue précédé du présent du subjonctif du verbe «être.»

Lorsque le passé du subjonctif est formé à l'aide du verbe «avoir,» le participe passé est mis au féminin, quel que soit le genre et le nombre; tandisque si ce temps est formé à l'aide du verbe «être,» le participe passé est accordé suivant le genre et le nombre. Ainsi, on dit : **sĕ am ḑisă, sĕ aĭ ḑisă, sĕ aĭbă ḑisă, sĕ avemŭ ḑisă,** que j'ai dit, que tu aies dit, qu'il ait dit, que nous ayons dit, etc. **Sĕ escu giurat,** au féminin **sĕ escu giurată,** que j'aie juré; **sĕ hiĭ giurat,** féminin **sĕ hiĭ giurată,** que tu aies juré; **sĕ hibă giurat,** féminin **sĕ hibă giurată,** qu'il ou qu'elle ait juré; **sĕ himŭ giuraţi,** féminin **sĕ himŭ giurate,** que nous ayons juré; etc.

25.— L'infinitif des verbes de la troisième conjugaison, qui dans le dialecte danubien a l'accent tonique sur l'antépénultième, comme en latin et en italien, (Ex. : *ḑìcere*, dire; *dùcere*, mener; *crèscere*, croître; *strîngere*, serrer; *alègere*, choisir, élire; *plângere*, pleurer, plaindre; etc.) — a deux formes dans le dialecte macédonien; d'abord une forme comme dans le dialecte danubien, puis une seconde, forme plus usitée, dans laquelle l'accent tonique est passé sur la pénultième.

Ainsi l'on a : **ḑìcere** et **ḑicére,** dire; — **duçere** et **duçére,** mener: — **crèscire** et **criscére,** croître; — **strìngere,** serrer, étreindre, et **stringére,** contraindre; — **alègere** et **aligére,** élire; — **plângere** et **plângére,** plaindre, pleurer, etc.

26.— En dialecte danubien, il y a aussi une forme du plus-que-parfait composé du passé indéfini du verbe «être» et du participe passé du verbe que l'on conjugue. *A fostŭ ḑis*, il avait dit; *a fostŭ remas*, il était resté; *am fostŭ venit*, j'étais venu.

Cette forme, usitée surtout en Transylvanie, dans le langage parlé comme dans le langage écrit, est plus rarement employée que la forme habituelle de ce temps de verbe.

Cât aŭ început a domnì Vladislav V, în dată aŭ prinsŭ pre Dan, pre carele l'aŭ fostŭ orbit Huniadi, cum s'aŭ ḑis maĭ nainte. «Dès

que Vladislav V a commencé à régner, il a de suite fait arrêter (*littér.* il a de suite pris) Dan, auquel Huniade avait fait crever les yeux, comme je l'ai déjà dit (*littér.* que Huniade l'avait aveuglé, comme s'est dit plus avant). *Şincai*, Chronique des Roumains, t. II, p. 157.

Şincai, comme beaucoup de Transylvains, met ***aŭ ḑis***, il a dit; ***aŭ orbit***, il a aveuglé; ***aŭ fostŭ***, il a été; au lieu de ***a ḑis***, ***a orbit***, ***a fostŭ***. En Vallachie, le singulier est ***a ḑis***, ***a orbit***, ***a fostŭ***, et c'est seulement au pluriel qu'on met ***aŭ ḑis***, ***aŭ orbit***, ***aŭ fostŭ***.

27. — *Dedessem* est plus régulier et plus élégant que *dădussem*. Dans le langage parlé on emploie les deux formes; toutefois, les étrangers roumanisés de langue disent, en Vallachie, plutôt *dădussem* que *dedessem;* les Roumains des campagnes disent plutôt *dedessem*.

Dassem est plus rarement employé, et l'on ne l'entend presque que dans les villes.

On peut en dire autant du passé défini du verbe *dare;* c'est-à-dire que les Roumains des campagnes disent *dedeĭ*, *dedeşĭ*, *dette*, etc., tandisque les habitants des villes, et surtout les étrangèrs roumanisés de langue (Bulgares, Grecs, Albanais, etc.) disent plus souvent *dăduĭ*, *dăduşĭ*, *dădù*, etc. que *dedeĭ*, *dedeşĭ* etc.

VERBES EN **escu**.

On sait qu'en italien, quelques verbes se terminent à l'indicatif présent en *isco*, comme *compatisco*, *riverisco*, *rifferisco*, etc. On trouve cette forme même en latin : *floresco*, je fleuris; *horresco*, j'ai horreur.

En roumain, beaucoup de verbes en *ire* se terminent en *escu* (**escu** en macédonien, *escŭ* en danubien), au présent de l'indicatif, au présent du subjonctif, au futur et à l'impératif, pour les deux dialectes, et au présent du conditionnel aussi pour le dialecte macédonien.

Pour ce qui est du futur, dans le dialecte danubien, il n'y a que la première forme de ce temps qui se termine en *escŭ*.

La première et la deuxième personne au pluriel n'ont jamais de terminaison en *escu*.

Exemples.

En dialecte danubien on a le mot *vorba* (latin *verbum*) qui signifie «parole, mot,» puis un verbe qui en dérive, *vorbire*, «parler;» verbe auquel correspond en dialecte macédonien **vûrghire** ou **vûrvhire**, qui signifie : 1° parler beaucoup, jacasser, babiller; 2° faire des reproches, gronder, bougonner.

Nous allons donner les temps de ces verbes qui sont en *escu*.

Indicatif présent.

Vûrvhiescu	Vorbescŭ	Je parle
Vûrvhiesci	Vorbescĭ	Tu parles
Vûrvhiésce	Vorbesce	Il parle
Vûrvhimŭ	Vorbimŭ	Nous parlons
Vûrvhiţĭ	Vorbiţĭ	Vous parlez
Vûrvhiescu	Vorbescŭ	Ils parlent

Subjonctif présent.

Sĕ vûrvhiescu	Sĕ vorbescŭ	Que je parle
Sĕ vûrvhiesci	Sĕ vorbescĭ	Que tu parles
Sĕ vûrvhiéscă	Sĕ vorbéscă	Qu'il parle
Sĕ vûrvhimŭ	Sĕ vorbimŭ	Que nous parlions
Sĕ vûrvhiţĭ	Sĕ vorbiţĭ	Que vous parliez
Sĕ vûrvhiéscă	Sĕ vorbéscă	Qu'ils parlent

Futur.

Va sĕ vhûrvhiescu	O sĕ vorbescŭ	Je parlerai
Va sĕ vhûrvhiesci	O sĕ vorbescĭ	Tu parleras
Va sĕ vhûrvhiéscă	O sĕ vorbéscă	Il parlera
Va sĕ vhûrvhimŭ	O sĕ vorbimŭ	Nous parlerons
Va sĕ vhûrvhiţĭ	O sĕ vorbiţĭ	Vous parlerez
Va sĕ vhûrvhiéscă	O sĕ vorbéscă	Ils parleront

Impératif.

Vûrvhié ou *sĕ vûrvhiesci*	Vorbesce *ou* sĕ vorbescĭ	Parle
Las' sĕ vûrvhiéscă	Vorbéscă *ou* sĕ vorbéscă	Qu'il parle
Vûrvhiţĭ ou *sĕ vûrvhiţĭ*	Vorbiţĭ *ou* sĕ vorbiţĭ	Parlez
Las' sĕ vûrvhiéscă	Vorbéscă *ou* sĕ vorbéscă	Qu'ils parlent

Conditionnel présent.

Vrea sĕ vhûrvhiescu	Aşĭŭ vorbì	Je parlerais
Vrea sĕ vhûrvhiesci	Aĭ vorbì	Tu parlerais
Vrea sĕ vhûrvhiéscă	Ar vorbì	Il parlerait
Vrea sĕ vhûrvhimŭ	Amŭ vorbì	Nous parlerions
Vrea sĕ vhûrvhiţĭ	Aţĭ vorbì	Vous parleriez
Vrea sĕ vhûrvhiéscă	Arŭ vorbì	Ils parleraient.

VERBES EN **eḑu.**

Quelques verbes en *are* se terminent en *eḑŭ* au présent de l'indicatif, au présent du subjonctif, au futur et à l'impératif, pour les deux dialectes; et au présent du conditionnel aussi, pour le dialecte macédonien. Pour ce qui est du futur, dans le dialecte danubien, il n'y a que la première forme de ce temps qui se termine en *eḑŭ*.

La première et la deuxième personne au pluriel n'ont jamais de terminaison en *eḑŭ*.

On voit que la terminaison en *eḑŭ* existe dans les mêmes circonstances où quelques verbes en *ire* ont la terminaison en *escu*.

Ces verbes en *eḑŭ* rappellent la terminaison *itiare* en latin, *izzare* en italien, et *iser* en français (démonétiser, italianiser, franciser, etc.).

On sait que le *ḑ* se prononce en dialecte danubien comme *z*, et en dialecte macédonien comme *dz*.

Nous allons donner comme exemple le verbe *depărtare*, éloigner. *Departe* signifie «loin.»

Dialecte macédonien.	Dialecte danubien.	Traduction française.

Indicatif présent.

Depărteḑŭ ou *dipărteḑŭ*	Depărteḑŭ	J'éloigne
Depărteḑĭ ou *dipărteḑĭ*	Depărteḑĭ	Tu éloignes
Depărtéză etc.	Depărtéḑă	Il éloigne
Depărtămŭ	Depărtămŭ	Nous éloignons
Depărtaţĭ	Depărtaţĭ	Vous éloignez
Depărtéḑă	Depărtéḑă	Ils éloignent

Subjonctif présent.

Sĕ depărteḑŭ ou *s'dipărteḑŭ*	Sĕ depărteḑŭ	Que j'éloigne
Sĕ depărteḑĭ ou *s'dipărteḑĭ*	Sĕ depărteḑĭ	Que tu éloignes
Sĕ depărtéḑă etc.	Sĕ depărteḑe	Qu'il éloigne
Sĕ depărtămŭ	Sĕ depărtămŭ	Que nous éloignions
Sĕ depărtaţĭ	Sĕ depărtaţĭ	Que vous éloigniez
Sĕ depărtéḑă	Sĕ depărteḑe	Qu'ils éloignent

Futur.

Va sĕ depărteḑŭ ou *va s'dipărteḑŭ*	O sĕ depărteḑŭ	J'éloignerai
Va sĕ depărteḑĭ	O sĕ depărteḑĭ	Tu éloigneras
Va sĕ depărtéḑă	O sĕ depărteḑe	Il éloignera
Va sĕ depărtămŭ	O sĕ depărtămŭ	Nous éloignerons
Va sĕ depărtaţĭ	O sĕ depărtaţĭ	Vous éloignerez
Va sĕ depărtéḑă	O sĕ depărteḑe	Ils éloigneront

Impératif.

Depărtéḑă ou *sĕ depărteḑĭ*	Depărtéḑă *ou* sĕ depărteḑĭ	Éloigne
Las' sĕ depărtéḑă	Depărteḑe *ou* sĕ depărteḑe	Qu'il éloigne
Depărtaţĭ ou *sĕ depărtaţĭ*	Depărtaţĭ *ou* sĕ depărtaţĭ	Éloignez
Las' sĕ depărtéḑă	Depărteḑe *ou* sĕ depărteḑe	Qu'ils éloignent

Conditionnel présent.

Vrea sĕ depărteḑŭ ou *vrea s'dipărteḑŭ*	Aşĭŭ depărtà	J'éloignerais
Vrea sĕ depărteḑĭ	Aĭ depărtà	Tu éloignerais
Vrea sĕ depărtéḑă	Ar depărtà	Il éloignerait
Vrea sĕ depărtămŭ	Amŭ depărtà	Nous éloignerions
Vrea sĕ depărtaţĭ	Aţĭ depărtà	Vous éloigneriez
Vrea sĕ depărtéḑă	Arŭ depărtà	Ils éloigneraient

VERBES PASSIFS.

Les verbes passifs sont formés, dans les deux dialectes roumains, de l'auxiliaire «être» et du participe passé du verbe actif que l'on veut conjuguer passivement. Ce participe s'accorde en genre et en nombre avec le sujet du verbe. En un mot, cela se fait comme en français. Exemples :

hiŭ clliămat	sûn chiămat	je suis appelé
eşti viḑută	ieştĭ vĕḑută	tu es vue
iel iéste băttut	iel ieste băttut	il est battu
iea erà alăvdată	iea ierà lăudată	elle était louée
noĭ va sĕ himŭ spilaţĭ	Noĭ o sĕ fimŭ spĕlaţĭ	Nous serons lavés
voĭ vrea sĕ hiţĭ viḑute	Voĭ aţĭ fi vĕḑute	Vous seriez vues
etc.	etc.	etc.

VERBES PRONOMINAUX AU RÉFLÉCHIS.

Les verbes réfléchis directs sont formés des verbes actifs précédés des pronoms personnels *me*, *te*, *se*, *ne*, *ve*, *se* (*mĕ*, *te*, *sĕ*, *ne*, *vĕ*, *sĕ*, pour le dialecte danubien, et **me**, **te**, **sĕ**, **nĕ**, **vĕ**, **sĕ**, pour le macédonien), qui est l'accusatif des pronoms *ieŭ*, *tu*, *iel* ou *iea*, *noĭ*, *voĭ*, *ieĭ* ou *ielle*, pour le dialecte danubien, et **ieŭ** ou **mine**, **tine**, **iel** ou **iea**, **noĭ**, **voĭ**, **iellĭ** ou **iélle**, pour le dialecte macédonien, «je ou moi, tu, lui ou elle, nous, vous, ils ou elles.»

La troisième personne du pronom se prononce *sĕ* (et non pas *se*) dans les deux dialectes; mais pour qu'il n'y ait pas de confusion entre le pronom personnel *sĕ* et la particule *sĕ* qui sert à former le subjonctif et l'une des formes du futur, et même le conditionnel dans le dialecte macédonien, nous ferons cette seule dérogation à la règle que nous nous sommes imposée d'écrire les mots comme ils se prononcent, et nous écrirons *sĕ* la particule, et *se* (avec *e*, et non pas avec *ĕ* comme cela se prononce), le pronom personnel de la troisième personne, singulier et pluriel.

Les verbes réfléchis indirects sont formés des verbes actifs précédés des pronoms *îmĭ*, *îţĭ*, *îşĭ*, *ne*, *vĕ*, *îşĭ*, pour le dialecte danubien, et **îm̃ĭ**, **îţĭ**, **îşĭ**, **nĕ**, **vĕ**, **îşĭ**, pour le dialecte macédonien, qui est le datif des pronoms personnel *ieŭ*, *tu*, etc. (voir plus haut.)

EXEMPLES.

Verbes réfléchis directs.

Dialecte macédonien.	Dialecte danubien.	Français.
Ieŭ me duc	Ieŭ (eŭ) mĕ duc	Je m'en vais
Tine te duçĭ	Tu te ducĭ	Tu t'en vas
Iel ou *iea se duçe*	Iel *ou* iea (el *ou* ea) se duce	Il *ou* elle s'en va
Noĭ nĕ dùçimŭ	Noĭ ne dùcemŭ	Nous nous en allons
Voĭ vĕ dùçiţĭ	Voĭ vĕ dùceţĭ	Vous vous en allez
Iellĭ ou *iélle se ducŭ*	Ieĭ *ou* ielle (eĭ *ou* elle) se ducŭ	Ils *ou* elles s'en vont
Ieŭ me duçeam	Ieŭ mĕ duceam	Je m'en allais
Ieŭ va s' me duc	Ieŭ o sĕ mĕ duc	Je m'en irai
Ieŭ me fac	Ieŭ mĕ fac	Je me fais
Tine te făçeaĭ	Tu te făceaĭ	Tu te faisais
Iel se féçe (ou *s'féçe*)	Iel se făcù	Il se fit
Tine te aĭ culcată	Tu te aĭ culcat	Tu t'es couché
Iea va sĕ şe culcă	Iea o sĕ se culce	Elle se couchera

Verbes réfléchis indirects.

Ieŭ îmĭ daŭ	Ieŭ îmĭ daŭ	Je me donne (à moi)
Tine îţĭ daĭ	Tu îţĭ daĭ	Tu te donnes (à toi)
Iel îşĭ da	Iel îşĭ dă	Il se donne (à lui)
Noĭ nĕ dămŭ	Noĭ ne dămŭ	Nous nous donnons (à nous)
Voĭ vĕ daţĭ	Voĭ vĕ daţĭ	Vous vous donnez (à vous)
Iellĭ îşĭ da	Ieĭ îşĭ daŭ	Ils se donnent (à eux)
Mine îmĭ feciu	Ieŭ îmĭ făcuĭ	Je me fis (à moi)
Iel îşĭ ḑisse	Iel îşĭ ḑisse	Il se dit (à lui)
Tine 'ţĭ aveaĭ faptă	Tu îţĭ făcusseşĭ	Tu t'étais fait (à toi)
etc.	etc.	etc.

Dans les verbes réfléchis, le pronom se met habituellement avant le verbe, comme en français.

En dialecte danubien, le pronom se met après le verbe,

1° Dans le conditionnel présent, lorsqu'on veut lancer une imprécation. Il convient de remarquer que la première forme du présent du conditionnel (dial. danubien), est formée avec l'infinitif tronqué (sans la finale *re*), et que la deuxième forme de ce temps est formée avec l'infinitif complet, auquel il manque seulement la voyelle finale *e*. Ex. Première forme : *aşĭŭ vedé*, «je verrais ;» deuxième forme : *vedér-aşĭŭ*, «puissé-je voir.» Lorsque le verbe est réfléchi, la deuxième forme aussi est composée de l'infinitif tronqué. Ex. : *vedér-aşĭŭ*, «puissé-je voir;» *vedé-m'aşĭŭ*, «puissé-je me voir;» — *duce-te-aĭ mortŭ!* «puisse-tu t'en aller mort!» — *mâncà-şĭ-ar muci*, puisse-t-il manger sa morve, (*littér.* puisse-t-il se manger la morve).

2° Dans le passé indéfini de l'indicatif, quand on veut mettre de l'énergie dans l'expression. *Dusu-m'am*, je suis allé, je me suis en allé; *suitu-m'am*, je suis monté, je me suis élevé ; — *făcutu-s'a*, il s'est fait.

3° Dans l'impératif. *Du-te*, va-t'en; — *ducă-se*, qu'il s'en aille; — *duceţi-vĕ*, allez vous en; — *facă-se lumină*, que la lumière se fasse; — *închină-te*, incline-toi, penche-toi.

4° Dans le futur, troisième forme, mais seulement dans les livres. *Duce-mĕ-voĭŭ*, je m'en irai; — *închinà-mĕ-voĭŭ*, je m'inclinerai; — *rugà-te-veĭ*, tu prieras.

En dialecte macédonien, on met le pronom après le verbe :

1° Dans l'impératif. **Du-te**, va-t-en, etc.

2° Dans le passé défini, et seulement dans les chansons.

Duşĭŭ-me, duşĭŭ-me la sor ma' mare,
danubien : *Me dusseĭ, me dusseĭ la sor[mea] a maĭ mare,*
«Je suis allé, je suis allé chez ma soeur aînée»
(*Littér.* chez la soeur la plus grande.)
Duşĭŭ-me, duşĭŭ-me pîn' la pórtă.
Danubien : *Me dusseĭ, me dusseĭ pîn' la pórtă.*
«Je suis allé, je suis allé, jusqu'à la porte.»

LES TEMPS PRIMITIFS ET LES TEMPS DÉRIVÉS.

On peut considérer comme temps primitifs en roumain : Le présent de l'indicatif, le passé défini, le subjonctif présent, le participe passé et l'infinitif. Nous y ajouterons l'impératif, parce que la formation de ce mode n'est pas toujours soumise à des règles fixes.

Ainsi, en dialecte danubien, la deuxième personne au singulier de l'impératif des verbes en *ere* (avec *e* bref et non pas *ĕre*), se fait par le reget de la finale *re*. Ex. : *stergere*, «essuyer, effacer,» impératif *sterge;* — *alegere*, «choisir, élire,» impératif *alege;* — *dregere*, «arranger, réparer,» impératif *drege;* — *fierbere*, «bouillir, faire bouillir,» impératif *fierbe;* etc.

Pour d'autres verbes en *ere* (non pas *ĕre*), la deuxième personne de l'impératif se termine en *i*. Ex. : *mergere*, «marcher,» impératif *mergĭ;* — *plângere*, «pleurer, plaindre,» impératif *plângĭ*.

Pour les verbes en *ire* sans la terminaison en *escu*, la deuxième personne au singulier, de l'impératif, dans les deux dialectes, a la même forme que la deuxième personne du présent de l'indicatif. Pour les verbes en *escu*, l'impératif fait exception; aussi donnerons-nous l'impératif de chaque verbe.

Durmire, *dormire*, «dormir,» impératif **dormi**, *dormĭ;* — **vûrvhire**, *vorbire*, «parler,» impératif **vûrvhié**, *vorbesce;* etc.

Pour les deux autres conjugaisons, l'impératif se fait d'après des règles fixes. Ainsi, pour les verbes en *are*, dans les deux dialectes, la deuxième personne au singulier a la même forme que la troisième personne du présent de l'indicatif. **Alăvdare**, *lăudare*, «louer,» troisième personne du présent de l'indicatif **alavdă**, *laudă*, impératif **alavdă**, *laudă*.

Pour les verbes en *ĕre*, dans les deux dialectes, la deuxième personne au singulier de l'impératif a la même forme que la deuxième personne au singulier du présent de l'indicatif. **Vidére**, *vedere*, «voir,» deuxième personne au singulier de l'indicatif présent **veḑĭ**, *veḑĭ;* — impératif **veḑĭ**, *veḑĭ*, etc.

Nous arrivons à la formation des temps dérivés.

Pour le dialecte macédonien.

Le subjonctif présent forme 1° le futur; 2° le présent du conditionnel.

Le participe passé contribue à former, grâce aux auxiliaires : 1° le passé indéfini; 2° le passé antérieur; 3° le plus-que-parfait de l'indicatif; et 4° le passé du subjonctif.

L'infinitif forme 1° l'imparfait de l'indicatif, et, par conséquent aussi, le passé du conditionnel ; 2° la deuxième forme du présent du conditionnel précédé de la conjonction conditionnelle «si;» 3° le participe présent.

Pour le dialecte danubien.

Le passé défini forme le plus-que-parfait de l'indicatif. On retranche la voyelle finale *ĭ* de la première personne au singulier, et l'on ajoute à la place *ssem*, *sseşĭ*, etc.

Ex. : *lăudaĭ*, je louai; *lăudassem*, j'avais loué; — *dormiĭ*, je dormis; *dormissem*, j'avais dormi; — *vĕḑuĭ*, je vis; *vĕḑussem*, j'avais vu; — *ḑiseĭ*, je dis; *ḑissessem*, j'avais dit ; — *dedeĭ*, je donnai ; *dedessem*, j'avais donné; — *făcuĭ*, je fis; *făcussem*, j'avais fait; etc.

Le subjonctif présent forme la première forme du futur.

Le participe passé contribue à former, grâce aux auxiliaires; 1° le passé indéfini de l'indicatif ; 2° le futur antérieur ; 3° le passé du conditionnel; 4° le passé du subjonctif.

L'infinitif forme : 1° l'imparfait de l'indicatif; 2° la première et la troisième forme du futur; 3° le présent du conditionnel; 4° le participe présent.

REMARQUES RELATIVES A L'EMPLOI DES TEMPS DES VERBES.

Dans le dialecte macédonien, on emploie plus souvent le passé défini que le passé indéfini, même lorsqu'en français on doit mettre le passé indéfini, c'est-à-dire lorsque le verbe désigne un temps passé qui n'est pas entièrement écoulé. Ainsi, on dit **astădĭ viḍuĭ favrul**, «aujourd'hui je vis le forgeron» On dit rarement **astăḍi am viḍută favrul**, «aujourd'hui j'ai vu le forgeron.»

En dialecte danubien, on emploie aussi très souvent le passé défini dans les mêmes circonstances. Ainsi, on dit : *Annul trecut am vĕḍut un lup*, l'année dernière j'ai vu un loup; — *Vĕḍuĭ adinéora un lup*, j'ai vu (*littér.* je vis) tout-à-l'heure un loup; — *îmĭ spuse acuma unchiu meŭ cŏ a séră a arsŭ casa măcellaru-luĭ*, mon oncle vient de me dire que la maison du boucher a brûlé hier soir, (*littér.* mon oncle m'exposa maintenant qu'hier soir la maison du boucher a brûlé); — *uĭte, acù plecŏ*, il vient de s'en aller maintenant, (*littér.* voilà, maintenant il partit).

Dans les villages, on emploie le passé défini plus souvent que dans les villes.

GLOSAR

A

A prep. — se dusseră *a* casă 9. adduce *a* minte 3. sĕ s' ducă *a* urare, *a* primnare 110.

a art. — *cu pron. possess.:* vrut-lu *a* ñieŭ 34, 155. mintea *a* mea 3. oclli-lor *a* tĕĭ 7, *a* luĭ 10, 1, 2, 3, 6. trup-lu *a* luĭ 16. scamnul *a* llieĭ 6. mintea *a* luĭ 10. urma *a* llieĭ 2, 3. callea *a* lor 65. oĭ-le *a* luĭ 49. *a* lor óră 137.

cu genet.: gura *a* lamñi-llieĭ 13, 1, 10. de 'năintea *a* oclli-lor *a* tĕĭ 7, 10. mâñi-le *a* mumă-saĭ 13. asunarea *a* palmi-lor 13. amiróñia *a* ḑini-lorŭ 20. dor-lu *a* féti-llieĭ 16. cântic-lu *a* uneĭ nivéstă 124. cântic *a* uneĭ fétă 100. — cfr. *al.*

cu dativ: déderă *a* tată-suĭ 13. déde... *a* mamă-saĭ 13. ḑisse a mulliéri-saĭ 14, 16. illĭ ḑisse *a* amirŏŭ-luĭ 39. dimandŏ *a* ḑini-lor 20. *a* mumă-méĭ s'lli uă daţi 154. iéră *a* ḑini-lor lĕ inşi sufflet-lu 49.

cu num. ord.: *a* daŭĕ óră 14. *a* daŭĕ ḑi 18.

acăchisire vb. — a pricepe, comprendre: atumçea *acăchisi* 32.

acăţare vb — a prinde, attraper: se *acaţă* 2, 65. piturniellie *s'acăţămŭ* 100. illĭ *acăţŏ* somnul 5. se *acăţŏ* adilliat-lu 34. il *acăţŏ* di guşe 80. çi-l avea *acăţată* 3.

açel, açea, pl. *açellĭ, açélle* pron.: *açel* câmpu 3. pi scamnul *açel* 6. óme-ñĭ-llí *açellĭ* cama alepţi-llĭ 16. *açillor* çi lĕ lli aĭ dată 97. çérba *açea* avea 2, 6, 10. mesea *açillieĭ* pădure 53, 57. *açélle* çi va sĕ veḑĭ 12. tu ună din *açélle* ḑille 16, 19. daţă-'llĭ am... *açillieĭ* ñieă dudie 309.

aclò adv. — acolo, là. 19, 65.

acloçe adv.: aŭaçe — acloçe, încóce — încolo, de ci — de là. 2. tot *acloçe* 53, d'*acloçe* 17.

acumpĕrare vb. — acheter: s'ñĭ *acumpĕr* póme 132.

Adam n. pr. — hil-lli al Adam 11.

adăpare vb. — abreuver: *adap, adachĭ* 83. *adapse.* — v. *adăvgare.*

adărare vb. — a dura, a găti, a drege; construir, préparer: ca *s'adară* mă-ta laĭ-le culpane 124. çi sĕ façă şi çi *s'adară* 17, 13, 113. çi sĕ *adărămŭ* 77. casă sĕ nĕ *adărămŭ* 115, 101. iellĭ putea di le *adără* 211, 212, 215, 218. *adăraĭ* aistă pălate 8. çi *adărŏ*? 27. uă avea *adărată* 22.

adăstare vb. — a aştepta, attendre: *s'adaştĭ* mamo, 140. tea sĕ *adastă* çérba 4. ḑiña tótă *t'adăstam* 122. *adăstà* cu ne-arăvdare 58.

adăvgare, adăvgere vb. — a adauge; ajouter, augmenter: suschirărĭ-le illĭ se *adăvgea* 55, 57. ḑina... 'şĭ *adapse* graĭ-lu d'a daŭa óră 24, 69, 76.

adduçére vb. — a aduce, apporter: *addusse* ună carte 8. de 'l *addussetŭ* aŭaçe 17. *adduçe* a minte (rappeler, penser) 3, 14.

adilliat sm. — rĕsuflare, respiration. 34, 68, 75.
adillios adj. — duios, passioné: *adilliósă* bóçe 49. *adilliόse* sémne de vrére 6. — adv.: muntrea *adillios* 6, 7.
adunàre vb.—rassembler, réunir, rencontrer: afrange *s'adunămŭ* 100. cu içi picurărĭ se *adunà* 56; 18, 87, 109. *adunŏ* cătă óste 'șĭ avea 19. ișĭ *adunŏ* mintea 'n cap 19.
adurm̃ire vb. — endormir: cu m̃iurisma a lor il *adurm̃ia* om-lu 57.
aest pron. dem. — acest, cellui-ci. 72. puntea *aestă* 213. mâñi-le *aestor*... dine 61. *aestă óră* (cette fois) 23.
afendia'țĭ, afindillia'țĭ sf. — domnia-ta, ta seigneurie. 25, 26.
aflàre vb.—trouver: nu 'țĭ *afli* arihatea 52. sĕ uă *afli* 21. çi se *află* 35. sĕ me *află* 67, 11. cara nu *t'aflam* 122. me *aflaĭ* 7. *s'aflŏ* 10. *aflămmŭ* 77. se *aflară* 9, 99. *aflat-lu* nat 36. cérba *aflându*-se tu strimtură 3.
afirìre vb. — a ferì, éviter: di urutețĭ sĕ nĕ *afirimŭ* 116.
afór adv.—afară, hors: ni-ișit 'n *afór* pi ușe 128.
afrange sf. plur. — fragĭ, fraises. 57, 100, 102.
afrat sm.—venin, poison. 29.
agimitu adj.—inexperimenté. 130.
aginu adj.—flămând, à jeûne. 21, 23. *aginne* 87.
agiungére vb. — arriver, parvenir. 62, 64. *agiumșiŭ, aggiumse, agiumse* 28, 11, 19, 38, 75, 219. *agiumsiră* dañĕ dine 25. *agiungênda-luĭ* 1, 314.
agiutàre vb.—a ajutà, aider. 17, 22, 38, 115.
agiutor sm.—secours. 22, 74.
agrĕșire vb.—a uità, oublier: părinți-llĭ m̃ĭ llĭ *agrĕșiĭ* 154. nu mĕ *agrîșișĭ* 11. ișĭ *agrĕșì* 21. le *agrĕșì* 76.
agudire vb. — a lovi, frapper. 2, 21, 73, 151.
ah! interj. 25, 67, 117.
ahărzit, ahărsit adj. — folositor, stimat; utile, apprécié: tunusirea di de-pre-apoia nu ieste *ahărzită* 29, 4. véră dulçe și *ahărzită* 136.
ahât, *ahâtă* adj., adv. — atât; tant, tellement: *ahât* mușată 1, 13. *ahâtă* mușată 15. *ahât* se aspăriè 5. *ahâta*... vrére 11. *ahâte* addilliόse sémne 6, 23. *ahât* cât se părea cŏ 6.
ahorvhia adv. deosebit, séparément. 85.
ahtare adj.—atare, tel. 5, 6. ună *ahtare* bană 31, 46. *ahtărĭ* graire 109.
ahundos adj.—adînc, profond: *ahundósă* suschirare 50.
ahurhire vb. — a începe, commencer: *ahurhia* sĕ battă cu fluiéra 42. *ahurhì* 3, 8, 21. *s'ahurhiră* di lucrà 215.
aĭ 2 prs. sg. pres. de *avère*.—v. pag. 227—235.
aierĭ adv.—ierĭ, hier. 7. di *aierĭ* ună și astădi dañĕ 80, 319.
aistu, *aistă* pron. dem.— acest acéstă, ce celle: *aistu* loc 3, 13. *aistă* carte 9, 69. balta *aistă* 3, 15. mă-sa *aistuĭ* Perpillița 69, 4. *aiste* graie. 9, 7. vedênda-luĭ *aistă* 2.
al, ali art. possess. genet. și dat.: sbóră-le *al* Perpillița 62. hiĭ-lli *al* Adam 11. luarea *ali* Frosă 73. lai-l' *ali* laie 127. *ali* dade ș' *al* tata, 130. ascăparea *ali* Dince 314.—cfr. *a*.
alantu adj. — alt, autre: nevĕdușĭ un cu *alantu* 12, 20. spusiră un *alantu* tóte 93. doĭ-lli un *alantu* s'nĕ ascultămŭ 115. graie-le unuĭ și *alăntuĭ* 30. toțĭ *alanți* plecară 4 tu *alantă* cerdache 6, 41, 60, 88. tóte *alante* lĕ le spuse 18.
alăssàre vb — laisser: ișĭ *alassă* cămeșĭ-le 72. sĕ me *alașĭ* 32. ma *alăssațĭ*-me 47. cŏ 'm̃ĭ *alăssașĭ* óstea 22. nu avemŭ *alăssată* loc 47.
alăvdàre vb. a laudà, louer. 334.
alăxire vb—a schimba, changer: sĕ 'șĭ *alăxéscă* ideea 10. di 'm̃ĭ ti *alăxé* 113.
albu adj. —blanc: nu disse niçi *albu* niçi lai 14. *alba* fașă 118. ti *alba* 'țĭ mărĭtarea a ta 119.
alégere vb. — choisir, distinguer: nu

putea... sĕ uă *aléyă* 58. ți ul are *aléptă* 114. *alepți* 16, 18. *aligére* 321.

ali.—v. *al.*

alihia adv.—adevĕrat; réelement, véritablement: di de-*alihia* cŏ erà 5,9.

alihios adj.— adevĕrat; réel, véritable: nu va sĕ hibă çérbă d'*alihiósă* 3.

alinàre vb. — a urcà, suì; monter: sĕ me *alin* pi scamnul 9. se *alinŏ* tu cerdache 6. *alinându-se* pi scamnul amirărescu 34.

allăgàre vb. - a alerga, courir: tot-ună *allagă* după nĕssă 2, 89. mi sculaĭ sĕ *allag* 62; 8; 65. *allăgaĭ* tótă lumea 7, 107. *allăgŏ* in sus 2, 36. avemŭ *allăgată* munți 47. ișĭ uă dédiră cu de *allagă* 90. îllĭ inși suttlet-lu di *allăgare* 65, 56.

alliuntré adv. — altmintrelea, autrement. 11.

alliurea adv. — aiurea, ailleurs. 47, 57.

altu adj. — autre: și *alți* treĭ soçĭ 1. și *alte* càte 24. *altu* ahàt 45.

alumtàre vb.—a luptà, lutter: cu mulțĭ gioñĭ îññĭ m'*alumtam* 208, 209.

am vb. de *avére*—v. pag. 227—235.

amar adj. — amer. 53, 143.

amare sf.—mare, mer. 96.

amindoĭ-lli num.- tous les deux. 23, 143.

amintreĭ-lli num. — tous les trois. 76, 78, 211, 214.

amirŏ, amirŏŭ-lu sm. — împĕrat, empereur. 1, 3, 17; 6, 11. ḑisse a *amirŏu-luĭ* 9.

amiróñiă sf. — împĕrătésă, impératrice. 1,10. ginuclliul a *amiróñi-llieĭ* 11.

amirărescu adj. — împĕrătescu, impérial. 6, 9, 11.

amirăria, amirărillie sf. — împĕrăție, empire. 10, 16, 79.

añiurzire vb.—a mirosì, sentir: çi îññĭ *añiurzésce* 75. lĕ *añiurzì* adilliat xen 68. frange-le mult *añiurzescu* 102.

amo adv.—acum, à présent. 68, 70.

ampătaràre vb.— a alergà, courir: *ampăturŏ* în ghios 2.

amputire vb.—a puțì, puer: trup-lu tot 'llĭ *ampute* 128.

amură sf. — mură, mùre: s'adunăm cóple *amure* 100. *muri-le* 102.

an, *añĭ*, sm. — an, année: *an* cu *añĭ* 38. treĭ *añĭ* 10. șés-sprĕ-ḑéçe d'*añĭ* 6.

anacră sf. — voie, putére; permission, pouvoir: nu avea *anacră* sĕ bagă màna 64, 73.

analtu adj. — înalt, haut: cu *analți* dafñi 57.

anamesa, *anamisa* adv. - în mijloc, au milieu: çi era *anamesa* d'açel càmpu 3. se sculŏ di *anamisa* di soçĭ 39. *anamesa* di voĭ 142. —cfr. *mese*.

ancălicàre vb.—a încalecà, a cuprinde; chevaucher, prendre: lu *ancălicŏ* ună merache 10.

anda adv. — când, quand: de-*anda* te luaĭ 21, 52.

andamusire vb. a intâlnì, rencontrer: ma tora çi uă *andămusiĭ* 4, 7, 19.

anghel sm.—înger, ange. 22.

anudàre vb. — a se înnecà (de plâns), étouffer (de pleur): îllĭ se *anudŏ* 23. tricù *anudarea* di plângu 23.

anumerea adv.—cu spatele, sur les épaules: încărcați di'n-*anumerea* 35.

anvĕlìre vb.—a învelì, couvrir: în vhie s'uă *anvĕliți* 217.

anvêrliga prep. — împrejur, autour: pi d'*anvêrliga* 1, 60. pi de *anvêrliga* a luĭ 43. *d'anvêrliga* mea muntream 122.

anvêrligàre vb.— a încunjurà, entourer: uă *anvêrligară* toțĭ 2. vulógă *anvêrligată* di trandafillĭ 53.

apă sf.—apă, eau: ună *apă* limbită 53, 103. avegllitóră a *apă-llieĭ* vhie și a *apă-llieĭ* mórtă 88. sĕ avégllie *api-le* 88.

apăndisire vb.—a respunde, repondre: Perpillița *apăndisì* 42, 69. l'amirŏŭ-lu *apăndisiră* 213.

apândipsit adj.: vedére ni-*apândipsită* (neașteptată, inattendue) 5.

apărvhisit adj. — părăsit, désert: loc *apărvhisit* 3. pisciréŭă *apărvhisită* 67.

apelpisìre vb, — a desperà, désespérer :

ca sĕ nu me *apelpisescu* 32. me alașĭ tu *apelpisie* 32.

apirire vb.—a se face ḑiuă : ma' aravdă pînă s'*apiră* 118. *apirea,* întunică.... 29. *apirinda-lui* ghine 9. *apirindu*-uă Dumniḑĕŭ diminéța 75. apofăsișĭ sĕ *apirĭ* 8. sĕ *apirĭ* și sĕ 'ntunériçĭ 140.

apitrusit adj. — doborît, accablé : fură *apitrusiţĭ* de óstea 19.

aplicare — v. *applicare.*

apofăsire vb.—a se hotărî, se décider : cŏ *apofăsișĭ* 8. se *apofăsiră* 4.

apoia adv.—apoĭ, puis : și *apoia* sĕ se hiumuséscă 28. și d'*apoia* illĭ lu déde 13. tunusirea de maĭ de-pre-*apoia* 4. di-pre-*apoia* 7.

applicàre vb.—a plecà, baisser : se *applicŏ* ningă un arbure 52. oclli 'n pade 'llĭ *aplicașĭ* 121, 64.

apprindere vb. — allumer : sĕ *apprindă* un foc 15 după çi se *apprése* foc-lu 15, 8. hicate-le ĭñĭ le *apprimseșĭ* 120.

appruchiàre vb.—a apropià, approcher : sĕ veḑĭ cŏ *appruchiemŭ* 86. càndu se *appruchiè* 57, 64, 3, 117. ia *approchii*-te 7. și *approchiindu-se* de pălate 5.

appunere vb.—a plecà, pencher : frùnḑi-le se *appunea* 43. nihiam sĕ vĕ *apunéţĭ* 153. cu *appusă* bóçe illĭ ḑiseră 26.

apucàre vb.—saisir : frica çi l'avea *apucată* 3. mumă ne-*apucată* 22.

arăchire, arânchire vb.—a lua, a răpi ; ravir : çi uă are *arăchită* 82, 100. s'*arânchiéscă* nat-lu 13. uă *arânchì* 'n braçă 90.

araçe adj.—rece, froid : apă *araçe* 57.

aradă sf.—rînd, ordre : sĕ'ţĭ bagĭ lucră-le pi *aradă* 17.

arădăpsire vb.—a rândui, ajuster : chiețirĭ-le le *arădăpsea* 215.

arânchire — v. *arăchìre.*

araŭa — v. *arĕŭ.*

arăvdàre vb.—a răbdà ; supporter, tolérer : cum avḑi și *aravḑi* 23. nu putù s'*aravdă* 21. cum póte d'*aravdă* 127. așteptaĭ și *arăvdaĭ* 106. aiste ni-*arăvdate* uruteţĭ 21. chirușĭ *arăvdarea* 23. așteptară cu ni-*arăvdare* 3, 24

arbure sf. — arbre. 43, 52, 88. *arburĭ -lli* 49, 52. frùnḑi-le *arburi-lor* 43.

arc sm. — arc : trapsiră *arcurĭ-le* 62.

ardere vb.—brûler : uă *arse* mă-sa 15, 24.

are vb. ind. pres. 3 pers. sing. (v. *avère* pg. 227—235.) că nu *are* ni gioneni çi-va 91. bana 'ñĭ s'*are* urită 95. cŏ l'*are* mâcată lamñia 26. mama ș' tata ñĭ *are* mórtă 96. iel *are* mórtă 96.

arĕmânére vb.—a rĕmâné, rester : vrea sĕ *arĕmână* la iellĭ 42. oĭ-le *arĕmânea* ni-păscute 44. *arĕmasse* ca mut 6. ḑina *arĕmase* sarçină 13. și *arĕmasiră* tăcuţĭ 20. *arĕmâne* cu sănĕtate 29. pînă *ar'mașiŭ* 209.

arĕmăsĕtură sf. — remășițe, reste. 19.

arĕsărire vb. — a sări, sauter : sĕ nu avea *arĕsărită* 'na-parte di hàndache 65.

arĕsbănare sf. — inveselire, rejouissance. 44.

arĕspândire vb.—a împrăștià, disperser : alăssașĭ óstea *arĕspândită* 23.

arĕsunàre vb.—a rĕsunà, retentir : pădurea *arĕsunà* 49.

arĕŭ, *arĕŭă, araŭă* adj.—rĕŭ ; mal, mauvais : i bun i *arĕŭ* 12. doĭ oclli *arĕĭ* 13. masturĭ multŭ *arĕĭ* 212. și 'n *araŭa* 'ñĭ mi muntrésce 112, 121. i bune i *arélle* 12. de *arĕŭ* multu çi 'llĭ vhinea 15. se tragĭ multe *arélle* 54, 76.

aridere vb. - a ride, a înșela ; rire, tromper : sĕ pot sĕ te *arîd* 8. sĕ nu se *arîdă* sĕ le dea 74. nu s'*arîse* sĕ le dea 79. care uă *arîse* 69. sĕ 'ñĭ *arîdă*... sóçĭ-lli 41. s'*arîse* nĕssa și s' dusse 103. sĕ se căpĕiéscă d'*arîdere* 21.

arihate sf.—liniște, repos : nu 'ţĭ alli *arihatea* 52.

arinicllie sf. - rinichiŭ, rognon. 105.

arisire vb. a mulțumì, a plăcé ; contenter, plaire : piturnicllie me *arisescu*

102. aistu lucru nu me *arisésce* 3. *arisită* avră 57.

ariŭ sm. — **riŭ,** rivière : un *ariŭ* mintit 89, 91, 95. s'tréćă *ariul* 95. *ariurĭ* 86.

ar'maşiŭ—v *arĕmânére.*

armătusire vb.—a îmbrăca, a găti; habiller, parer : s'n'*armătusimŭ* 101. te adară şi 'ñĭ ti *armătusé* 113, 219.

arnire vb.—a mătură, balayer : cându bag s'*arnescu* 131, 150.

arnisire vb.—a se lepădà, renier : ieŭ patridha 'ñĭ *arnisiĭ* 154.

aroş adj.—roşu, rouge : façă *aroşie* 97. nisce *aroşe* afrange 57.

arpită sf.—aripă, aille : cal cu *arpite* 74, 78, 79.

arŭcàre, *aruncàre* vb.—a aruncà, jeter : sĕ uă *aruçĭ* 22. sĕ'llĭ *aruçĭ* în pade 86. cŏ s'*arucă* tu baltă 4. çi me *arŭcaĭ* tu baltă 7, 8. se *arŭcŏ* tu uuă ghiole 3, 13, 15, 85. iel 'şĭ *arucŏ* unā muntrită 6, 120. îllĭ *aruncară* unā pulbire 64. móşa *arŭcându*'şĭ mare vrére 36. *aruncânda-luĭ* vrére pi unā fétă 120.

arucutire vb. — a rostogolì, rouler : tu thimellĭŭ uă *arucutiră* 222.

aruginos adj. — ruginit, rouillé : lungă şi *aruginósă* bană 31.

Arumâu n. pr.—Român, Roumain. 111.

arupere vb. — a rupe, a smulge; arracher : şi *arupe* lĕ câte treĭ perĭ 85.

aruşinàre vb.—a se ruşinà, avoir honte : de'ñĭ m'*aruşinéḑă*, lé ! 131. şi 'ñĭ te *aruşinaşĭ* 121. s'*aruşunŏ* 39. *aruşinându*-se di iel 60.

arŭşine, *aruşine* sf. — ruşine, honte. : *arŭşine* ne-*arŭşine* 60. ne băgaşĭ tu mare *aruşine* 47, 125. di *aruşine* çĭ 'llĭ erà 69.

aruşinos adj. — ruşinos, honteux : ti *aruşinósi-le* lucre a talle 125.

asburàre vb. — a sburà, voler : ieŭ va sĕ *asbor* 86. cându *asburà* vêr'nu pulliŭ 66. *asburŏ* cu tot domnu-su 86. baĭ-lu sburîtor şi *asburător* 92.

ascăpàre vb.—a scăpà, sauver ; sĕ vhiu sĕ te *ascap* 17, 60, 81, 88. m'*ascăpaşĭ* ditu măñi-le açellor 80. cŏ *ascăpămmu* ghine 92. *ascăparea* ali Dince 314.

ascăldàre vb.—a scăldà, baigner : sĕ me *ascalḑî* tu balta 81. care vrea sĕ se *ascaldă* 53, 54, 58.

ascuchire vb. — a scuĭpà, cracher : tot *ascuchie* ş'muciulésce 128, 313.

ascultàre vb.—écouter : nu vrea sĕ *ascultă* 36. un alantu s' nĕ *ascultămŭ* 115, 153; 10, 49, 119. sĕ me *ascultareşĭ* mine 54.

ascumtà adv.—pe ascuns, en cachette : illĭ féçe noĭmă *ascumtà* de treĭ-le ḑine 59. lucre pi *ascumtà* fapte 126.

ascùndere vb. — cacher : sĕ 'şĭ *ascundă* frica 3, 7, 60, 72. cupaçe-le iu s'*ascundea* 66. içi n'*ascumse* Dumniḑĕŭ 7. şidea Perpilliţa *ascumtu* 60.

asgunire vb. — a gonì, chasser : sĕ 'şĭ *asgunéscă* căñĭ-lli 64, 28. tinere, *asguné* 'ţĭ căñĭ-lli 46.

asime sm. — argint, argent : calagros d'*asime* gros 109.

aspargere vb.—a strică, gâter : că 'ñĭ ţ'*aspargi* muşutéţă ! 118. inima lor 'lĕ s'*aspărgea* 144. cu tot çi multu... m'*asparşu* 106. şi'llĭ *asparse* virghirĕtatea 69.

aspăriàre vb.—a sperià, effrayer : sĕ nu te *asparĭ* 17, 86; 6; 91. atàt se cama *aspăriè* 5. şi *aspărendu*-se işĭ ḑisse 67. de cât erà *aspăriat* prota 5. cŏ era ti *aspăriare* 5.

asparismă sf.—spaimă, frayeur. 3, 5, 66.

astăḑĭ adv. — aujourd'hui : *astăḑĭ* cu mâne 14. aierĭ unā şi *astăḑĭ* daŭĕ 80. de *astăḑĭ* şi încló 23. ḑiŭa di *astăḑĭ* 47 ; 112, 123.

astălliàre vb.—a tăia, couper : unā valle care lĕ *astăllià* callea 35.

astară adv.—astă séră, ce soir : vhiŭ *astară* după çină 152.

aste pron.—acestea, cela : şi *aste* cându 'llĭ le ḑiçeam 119. — cfr. *aest.*

astes adj. — stins, éteint : îñĭ băgaĭ foc ne-*astes* tu inima 61.

asudat adj.—en sueur : multu *asudate* di giucarea 50.

asunàre vb. — a suna, sonner: *asunò* palmi-le càt putù 13, 17. *asunarea* a palmi-lor 13.

asupra prep.—sur, contre : se aŭă sculată de *asupra* a amiràri-llieĭ 16.

asvarna adv.—tîriș : și vĕ trag *asvarna* ca cățélle 84.

asvingere vb.—a lupta, a învinge ; lutter, vaincre : cu gioñĭ-lli càndu ti *asvingeaĭ* 126. ma di nĕssă *asvimtu* fuĭ 209.

așeḑàre vb.—asseoir: pi un pom sĕ v'*așeḑațĭ* 153.

ași, asiçe adv. —așa, ainsi : dini-le 'llĭ sburà *așì* 64, 83. a daŭa ḑì *așì* și a treia ḑì iéra *așì* 42. și *asiçe* vrù se uă acață vhie 2, 4, 27.

așiḑută adj.— așezată, située : vulógă *așiḑută* tu un loc surin 57.

așteptàre vb. — attendre. 96. *așteptà* cu ni-arăvdare 3, 13. tótă ḑiŭa *așteptară* 3, 4, 42. móșa lamñie *aștiptànda--luĭ* 91 ; 96. aurìndu-'llĭ-se de *așteptare* 58.

așternut sm.—pat, lit. 122, 151.

aștergere vb. — a șterge, essuyer : ìșĭ *aștérse* lăcrĕmi-le 8.

atih adj. —nefericit, infortuné : a ñia órfăn-lu și *atih-lu* 54.

atumçea adv.—atuncĭ, alors. 12, 15, 25, 32, 46.

aŭă vb. (v. *avère* pg. 227—235) : că nu *aŭă* amirò 17. te *aŭă* ellimată 62, 39.

aŭă sf.—strugure, raisin : di *aua* vhin-lu çi s' fáçea 143.

aŭà, aŭaçe adv.—aci, încóce ; ici, de ci. 65, 210. dédc de *aŭaçe* 2, 7, 13. de'l addussetŭ *aŭaçe* 17. sĕ 'țĭ spun de *aŭaçe* 'nainte 27, 41.

aumbră sf. — umbră, ombre. 81. — cfr. *umbră*.

aurîre vb.— a se urì, s'ennuyer : pîn' d'avhnos țì s'*aurésce* 128. pînă sĕ 'ñĭ s'*aurasca* (*aurèscă*) 139. *aurîndu*'llĭ-se de așteptare 58.

aușire vb.—a îmbĕtrànì, vieillir : și noĭ va s'*aușimŭ* 116.

aușŭ sm. — bĕtràn, vieillard. 35, 36, 37.

avḑîre vb. — a auḑi; ouir, entendre : cum *avḑi* și aravḑi 23, 36, 37 ; 117 ; 90 ; 47. sĕ'l *avdă* 43. niçi bóçea s'*avḑì* 3, 14; 12 ; 4, 90. nu maĭ avemŭ *avḑîtă* 47.

aveam v. *avére*, pag. 227—235.

avére vb.—avoir—v. pag. 227—235.

avére sf. — richesse : ni-suturat di *avére* 27.

avegllìàre vb.—a păzì; garder, surveiller: sĕ *avégllie* api-le 88: 82, 90 ; 44, 66, 52, 63. funda-luĭ *aveglli-toră* 88. ti *aveglliarea* a oĭ-lor 44.

avhăchipsìre vb.—a fermecà, charmer : nĕ se *avhăchipsiră* urechi-le 48.

avhiusit adj.—silit, forcé : escu *avhiu-sită* 29. erà *avhiusițĭ* 35.

avhnos sm.—desgust, dégoût. 128.

avhoñia adv.—de curĕnd, depuis peu : de *avhoñia* mărtată 124.

avhru adj. — sĕlbatec, féroce : price *avhră* 66, 4.

avhunanghea, *avhunanghia*, *avŭhunanghia* prep. — în dreptu, en face : șidea tu firidă *avhunanghea* de nĕssă 15, 44, 62 ; 8, 82. viḑù cŏ *d'avhunan-ghia* a luĭ erà ună çérbă 1. ieŭ *d'avŭhunanghia* ti muntream 121.

avinàre vb. — a vìnà, chasser : tea sĕ 'llĭ *avină* 28. çi me *avinași* 7 ; 65 ; 105. 'allăga *avinat* di căñĭ 65. dor ti duçére *avinare* 1.

avră sf. — vîntuleț, petit vent : uneĭ arisită *avră* 57.

avuĭ, avundu — vb. — v. *avére* pag. 227—235.

B.

Ba part. neg.—ba, non. 133.

băgàre vb.—a pune, mettre: sĕ'ţĭ *bagĭ* lucră-le pi aradă 17. sĕ uă *bagĭ* încăllar 88. nu avea anacră sĕ *bagă* mâna pi nĕssu 64. cŏ nu 'llĭ se *bagă* mâna 37. *bagă*'ţĭ căciula pi un occliu 92. ne *băgaşi* tu mare aruşine 47. îşĭ *băgŏ* tótă vîrtutea 2, 86. tóte sbóră-le... îşĭ le *băgŏ* tu minte 86, 106. îllĭ *băgŏ* numa 37. îşĭ *băgŏ* oĭ-le di'nainte 43, 91. *băgŏ* bóçea 64. *băgară* sĕ facă numta 12, 131. *băgară* naturĭ-le ningă mumă-lĕ. 26. *băgat* pi marginea a valle-llieĭ 35. scûndiliĭ s'*băgămŭ* 100, 111; 151. pi somnu 'l *băgŏ* 219.

baĭ-lu, *balliă*, *balliă* adj.—breaz (cfr. pg. 74 nota): cal-lu *balliă* 74. vrut-lu a ñieŭ *balliă* 83. *baĭ*-lu cal 74, 78, 79. *baĭ*-lu a ñieŭ 83.

balcone sm. — balcon: pi *balcone* sĕ inşimŭ 101.

baltă sf.—baltă, lac; mare, lac. 3, 53.

balţote sf. (plur.) nume de plantă: paparóne, pavots. 57.

bană sf.—viéţă, vie: ună *bană* muşată 12, 31, 66. *bana* nu'şĭ uă vrea 15.

bănàre vb.—a trăi, vivre: nu sciŭ ca-cum va s'*bănedză* 113, 93. pînă s'*bănămŭ* şi pînă s'himŭ 116, 12. cum *bănà* şi cum triçea 35; 31, 93.

barbă sf. — barbe: cu *barbe-le* 'ncărşilliate 50.

bărbat sm. — homme, mari: va sĕ ti lliéŭ tine ti *bărbat* 9, 127. *bărbat*-su 15. dĭsse a *bărbà*-suĭ 23.

bărbăţéţă sf. — bărbăţie, courage. 5.

bărnute sm.—tabac. 128.

bărţirĭ sf. plur. — stâncĭ, rochers. 66.

băşàre vb.—a săruta, baiser: il *băşè* cu dor mare 13, 26, 80. tu frûmte se *băşară* 99.

bătie sm.—bătălie, guerre. 19. ti partea a *băticu-lui* 18.

băttére vb.—a bate, battre: sĕ se *battă* cu óstea a ta 16. *băttea* cu fluiéra (jouait de la flûte) 48. *băttea* sĕ se ascundă 60. *băttérea* [cu fluiéra] çi făçea iel 43, 45

bére vb. — boir: zairea ti mâcare şi ti *bére* 19, 31. *bé* tutume, *bé* bărnute 128. canda *biù* tatulat-lu 103. gustară ş' *biură* di iel 143.

bibă sf.—raţă, canard. 128.

bichiréţă sf.—célibat. 150.

biléuă sf — beleà, embarras: *biléua* îñĭ ogrădisiĭ 117.

birungică sf.—borangic, toile fine: cămése subţire de *birungică* 45.

bitisìre vb. — a isprăvi, finir: s' vreĭ lucru s' *bitisesci* 216. cât *bitisì* dina aiste sbóră 8, 33. nica ni-*bitisită* ghine Frosa din sburîre 62.

biutură (cfr. *bére*) sf. — beutură, boisson. 19.

bizilică sf.—brăţară, bracelet. 2.

blástem sm.—malédiction: voiŭ s' lĕ daŭ *blăstem-lu* 130.

blăstemàre vb. — maudir: xeni-le le *blăstemară* 99. fétă *blăstemată* 125; 61. veduşĭ *blăstemati-le* de dine 52, 67.

bóçe sf. — voce, glas; voix, son: cu appusă *bóçe* 26. niçi *bóçea* a llieĭ 3, 64, 48.

boggióñie sf. pl. — nuntaşe, invitées: eramŭ *boggióñie* la 'nă numtă 48.

braç sm.—braţ, bras: luŏ féta 'n *braçă*. 15.

brân sm. — brâŭ, ceinture: scóse fluiéra din *brân* 44.

bré! interj. adressée à un homme. 95.

brumă sf.—la gelée blanche. 142.

bucată sf. — morceau: sĕ 'l facă *bucăţi* de *bucăţi* 65.

bucellĭţă sf.—fedeleş, barillet, 43.

budză sf. — buză, lèvre: *budză-le* 'ñĭ se 'nviniţă 121.

buluchĭ sm. — stol, bande: treĭ *buluchĭ* de orñĭ 87.

bumbunidàre sf. — tunet, tonnerre. 90.
bun adj.—bun, bon: *bune* dómne a ñieŭ 85. sĕ 'llĭ óră *buna* venire 18. o dăstulisită cu tóte *bune-le* 6. cu de tóte *buni-le* 38.
bună-óră adv.—par exemple: pisciréŭă mare ca *bună-óră* aesta 72.
bunéță sf. — bine; bonté, douceur: cu *bunéță* și cu pălăcărie 78. ună *bunéță* sĕ 'ñĭ façĭ 80.
buric sm.—nombril: di la cap pînă la *buric* 50.

C.

Ca adv.—ca, cașı; comme: mărĭ *ca* óŭă 2, 53. luçea *ca* sóre-le 5, 22. arĕmase *ca* mut 6. se féçiră oclli *ca* păstrămo 16. ti fiçeșĭ *ca* ipohondru 53. nu suntu *ca* de-alihia 9.

ca sĕ: *ca* sĕ pot sĕ te arid 8. pistipseam *ca* sĕ se afle 11. fu *ca* sĕ 'șĭ chiérdă mintea 5.

doĭ añĭ *ca* tora (acum doĭ anĭ, il y a deux ans) 17, 22.

al Perpillița *ca* nu 'llĭ vhinea ghine 39. loc-lu funda-luĭ *ca* na-'nă-parte 58. fétă *ca* de vèr-'nă 16 d'añĭ 6.

ca cum: așiçe *ca cum* ți spușĭu 17. 22, 58, 7. nu sciŭ *ca-cum* va s' bănedŭ 113.

ca çi: pira açea *ca çi* luvhurie era? 25.

ca-vaĭ di caĭ te are 133.
căchiusire vb.— a supĕra, fâcher: iea... 'ñĭ *căchiusésce* 110.
căciula sf.—bonnet. 92.
cădére vb. — tomber: *cădù* murgișĭ-lu 3. cum *cădușĭ* tu grip-lu a vréri-llieĭ tine ti mine, așiçe am *cădută* și mine ti tine 7, 61. sĕ 'șĭ *cadă* pi minte 55.
cae pron. (cfr. *caie, care*) — cine, qui: sĕ 'țĭ spun *cae* escu și çi escu 7. *cae* de *cae* sĕ 'llĭ da 37. *cae* 'ñĭ ti băttù? 135. *caĭ* laĭ om, *caĭ* laĭ pullĭŭ? 75. ca-vaĭ di *caĭ* te are 133.
căfase sf.—colivie, cage. 101.
căftàre vb.—v. *cĕrtàre*.
câhtire vb. — a se moleși, s'affaisser: giăcuĭ pîn' me *câhtiĭ* 123.
căidisire vb.—a îndrăsni, oser: cum *căidisișĭ* sĕ me alașĭ 32.
caie pron. (cfr. *cae, care*) — care, qui: *caie* de *caie* de óspițĭ-lli 18.
caĭni-va pron.—cineva, quelqu'un: fără sĕ scibă *caĭni-va* 10.
cal sm. — cheval: baĭ-lu *cal* 74, 79. spune'ñĭ... *callu* a ñieŭ 82. și 'ncalicŏ *cal-lu* 21. era *calli* cu patru ciciòre 50.
calagros sm. — icosar, écu. 109, 110.
călcàre vb. — a călcà; mettre le pied, fouler: sĕ 'țĭ *calcă* ciclor-lu tu pădurea 55. pi frûmte me *călcașĭ* 207. le *călcară* cu ciciórĭ-le 19. sĕ'șĭ *calcă* graĭ-lu 14, 16, 23. și'llĭ *călcŏ* virghirĕtatea 69.
călișiórá sf.—cărare, sentier. 66.
calle sf. — drum, chemin: 1, 132; 35, 87, 103. di 'nă *calle* (îndată, de suite) 50.
cällĕtoriŭ sm.—voyageur. 141.
calòtih adj. — ferice, heureux: *calotihĭ* de mă-ta 47. *calotihĭ* vĕ munțĭ mărațĭ 142.
cama adv., conj. — încă, encore: pînă iéste *cama* în vhie 3. s'aravdă *cama* 21. ca sĕ *cama* giucămŭ 49, 34. se *cama* appruchiè 59. ahàt se *cama* aspăriè și se *cama* înfricușè 5.

comparat.: óméñĭ-lli açellĭ *cama* alopți-llĭ 16. *cama* marea minduire le iéste 17. sor-mea açea *cama* marea 25; 59, 63, 68, 69, 73.
camĕră sf.—sală, salle du palais. 21.
căméșe sf.—chemise. 45, 72, 151.

câmpu sm.— champ, plaine, 3. hiŏ pa-dea a *câmpu-luĭ* 2 ; 47, 86.

can çi-va — nimic, rien. 20.

canaĭ adv.—încaĭ, au moins. 67.

canda adv.—ca-și-cum, comme : învhisŏ cŏ *canda* vinne 'nă móșe 52.

cându adv. — când; quand, lorsque. 5. 13.

câne sm. — chien : patru *câñĭ* 43, 19, 52.

canonă sf.—pedépsă, punition. 33.

cântare vb. — chanter: pitu hóră il *cântŏ* 119.

cântic sm. — chanson. 95, 100, 119, 120, 124.

cap pl. *capete, capiti, capit-le* sm.— tête, chef, fin: *capit-le* s' nĕ chiptinămŭ 101. mintea din *cap* 8. toțĭ... ple-cară *capete-le* 4. óminĭ cu *capiti-le* gólle 50. maĭ-mar-lu *cap* a ósti-llieĭ 27. tu *cap*-lu a vérăllieĭ 11.

căpĕire vb.—a leșină, s'évanouir: sĕ se *căpĕiéscă* d'aridere 21. órfăñĭ *căpĕ-ițĭ* 35. *căpĕit* di imnătură 52.

cara conj.—dacă, si: *cara* ómeñĭ-lli a luĭ vrea 30. *cara* nĕ se avhăchip-siră urecllï-le 48. tine *cara* nu t'a-flam 122. *cara* sĕ te aflu virtos 9, 12, 16, 55. *cara* da de 'șĭ vhine vara 136.

carafile sf. pl. — nume de florĭ: garófe, oeuillets. 57.

care pron. (cfr. *cae, caie*) — care, qui: hilliŭ di amirŏ *care* avea 1. fem. *carea* 25. *care* ești tine? 61.

cărlăre vb. — a mișcà, bouger : sĕ nu *cărléḑă* hicĭ 72.

carne sf.—viande. 310.

carte sf.—scrisóre, lettre. 8, 9, 153

cârtire vb.—a batjocori, se moquer: illĭ se părù cŏ uă *cârtescu* 110.

cărvéllie sf.—pâne, miches : cu *cărvelli--le* 'n cap 131.

casă sf. —maison : ti duçĭ la *casa* ta 112. se dusseră a *casă* 9.

căscată adj. fem. — béante : cu gura *căscată* 13, 59.

căsmete sf. — noroc, fortune : sĕ caftă *căsmetea* 42. va-hĭ ași 'ñĭ erà *căs-metea* 148.

căștigă sf. — grije, souci : sĕ nu'țĭ hibă *căștigă* di çi-va 83.

căs.ilea adv. — într'adins, exprès. 135.

căstură sf. — custură, couteau: ună chipită di *căstură* 84.

cata prep. — după; selon, après: *cata* nomurĭ-le çi avemŭ 23, 54. *cata* sémni-le 59.

cătăndisire vb.—a îngriji, soigner: sin-gur me *cătăndisescu* 150. după çi il *cătăndisiră* nat-lu 13. *cătăndisi* sĕ 'llĭ ḑică 30.

cățĕl sm.—petit chien. 13.

cățéñă sf.—chienne: ve trag asvarna ca *cățélle* 84.

cât adj. — tant: și tóte *câte* alante 68. ḑisseșĭ... și alte *câte* 24.

adv. — tant que, dès que: asunŏ palmi-le *cât* putù 25. *cât* avḑiră aeste sbóră 90. ahât mușată *cât*... nu se spune 1.

cu numĕr.: tu patur-le ciciόre... *câti* ună bizilică 2. *câti* un satir 50. *câte* daŭĕ orĭ 85. *câte* treĭ perĭ de la *cathe* ună 85. illĭ acățŏ somnul un *câti* un 5.

cathe adj.—fie-care, chaque: *cathe* ḑiŭă 85, 54, 84. *cathe* graĭŭ 18. *cathe* óră și *cathe* minută 30. *cathe* un pi ună parte 1. se 'mparți la *ca-the* un după cum façe 23. de la *cathe* ună 85. *cathiși* ună dînă 50.

cătichia sf. — locuință, habitation. 68.

cătivhursire vb. —calomnier: di soçĭ-lli toțĭ *cătivhursit* 144.

cătrane sm. — catran, goudron: fétă *cătrane* 125, 126.

căvtàre, căftàre vb. — a căutà, a cere; chercher, demander : ómeñĭ-lli... *căvtà* ti amirŏŭ-lu 11. nu alăssŏ loc ni-*căvtat* și ni-allăgat, *căvtàndu* după iélle 51. se dusse sĕ *cartă* și nica tu açel loc 51 ; 70. se duçe sĕ *caftă* căsmetea 42. loc ni-*căvtat* 51, 79. içi sĕ *cafți* va sĕ 'țĭ dămŭ 46, 117.

s' *caftă* pâne 131. sépte aňĭ chirò *căftămŭ* 213, 214.

çer sm.—cer, ciel: ca stéli-le din *çer*, cându *çer-lu* iéste gătit 14, 21, 40, 52, 103.

çérbă sf.—cerbóică, ciută; biche. 1, 2. cu lapte de *çérbe* 83.

çerbu sm.—cerf: córne di *çerbu* 64.

cerdache sf.—étage: se alinŏ tu alantă *cerdache* 6.

çérere vb.—a cerşi, mendier: ieŭ va sĕ *çer* 36.

chefe sf. — gust, plaisir: ţĭ se féçe *chefea* 22.

cheră sf.—car, charette: şi pi *cheră* lli 'ncărcară 99.

chiélle sf.—piele, peau. 16, 54.

chieptu sm.—piept, poitrine: cu mâni-le pi *chieptu* 78. *chieptul* al Perpilliţa 62. cu *chiepturĭ-le* perόse 50.

chierére, chièrdere vb.—a pierde, a peri; perdre, disparaître: işĭ *chirù* tâmbarea 132. va sĕ 'ţĭ *chierĭ* cap-lu 89. fără sĕ *chiérŭ* chirò 58, 90. sĕ 'şĭ *chiérŭ* mintea 59, 23. sĕ 'şĭ *chiérdă* mintea 5, 76. şi *chiruĭ* de 'năintea a ocelli-lor a tĕĭ 7. şi *chirù* pit niorĭ 86; 147. le şi *chirdu* de frică 87. se află *chirut* di tu mesea a palati-llieĭ 10, 52, 67. că *chirut-lu* amirŏ 18 cŏ doĭ-lli himŭ *chiruţĭ* 62.

chiétră sf. -- piétră, pierre. 63, 84 *chieţirĭ-le* le arădăpsea 215.

chihăiè sm.—maĭ-mare, chef. 42.

chindisit adj.—brodé: distimele *chindisită* 108. aşi fu şi *chindisită* a treĭ-lor mire ursită 148.

chiptinàre vb.—peigner: se lŏ, se *chiptinŏ* 41. capit-le s'nĕ *chiptinămŭ* 101.

chirò sm. — timp, temps: iu eră ahât *chirò* 18, 58, 90, 213. tu *chirol-lu* a însurari-llieĭ 21. cŏ *chiroŭ-lu* s'appruchia 215.

chipită sf.—vîrf, pointe: cu ună *chipită* di căstură 84.

chiragi sm.—cărăuş, roulier. 95.

chisă sf. — iad, enfer: çi se părea ca iéste *chisa* 67.

chiurare sf.—fluerare, piaulement. 49.

çi pron.—ce, ce que: *çi* 'şĭ eră *çi* nu'şĭ eră 1. *çi* sĕ védă? 5, 6. *çi* aĭ păţită? 96. cu tut *çi* ómeňĭ-lli a luĭ ill dịçea 10. fŏră sĕ scibă.. cŏ *çi* se féçe 10. se ciudisea *çi* se fače şi *çiĭ* s'adară 13. după *çi* 13, 80.

care, qui: açel *çi* 'llĭ u frică 4. *çi* eră ca anghel din çer 22. luvhurĭĭ *çi* nu se spunŭ 6. açélle *çi* păţiră 20. de ciudia *çi* 'llĭ vhinca 5, 6. seamnul açel *çi* dissimŭ 6. tu óra *çi* ómeňĭ-lli... căvtà 11. ca pom-lu *çi* illĭ merănghisésce frûnda 11. çérba d'aierĭ *çi* me avinaşĭ 7, 20, 22. un ficior *çi* doi oclli arĕĭ sĕ nu 'l védă 13, 22. cathe graĭŭ *çi* scutea din gură 18. ahàte... uruteţĭ *çi* féçe aistă mulliére 23. di óra *çi* uă luaĭ 23, 80. doĭ-spré-çĭ d'aňĭ *çi* ma' 'ňĭ lu aşteptu 96.

pentru ce? pour quoi?: *çi* hiţĭ ahât lipişiţĭ? 80.

că, que: bunéţă îňĭ fiçeşĭ *çi* m'ascăpaşĭ 80. ma tora *çi* uă andămusiĭ şi *çi* uă viḍuĭ 4.

exclam.: mor! *çi* loc-lu sĕ se deşellidă 22.

çi-va adv.—cum-va: sĕ nu *çi-va* de iésse çérba 4.

çi-va pron. — alt-ceva, autre chose: nu veḍură niçĭ çérbă ni *çi-va* 5. cât de *çi-va* altu nu illĭ eră dor 10. se féçe cŏ nu viḍù *çi-va* 14. *çi-va* altu sĕ nu facă 56.

cibucă sf.—ciubuc, pipe: cu *cibuca* 'n gură 128.

cicior sm.—picior; pied, jambe: să 'ţĭ calcă *cicior-lu* 55. patur-le *ciciόre* 2, 49, 50. călcară cu *ciciόrĭ-le* 19, 128.

cilăstisire sf.—stăruinţă, effort. 2.

çimtă adj.—încunjurată, entourée. 57.

çină sf.—cină, souper. 35.

çinçi-spĕ-ḍéçe num. — cincĭ-spre-ḍece quinze. 15.

çini-va pron. — cineva, quelqu'un. 66.

cinuşa sf.—cenuşe, cendre. 128.

cirépu sm.—cuptor, four. 131.

ciucutìre vb. — a ciocni, heurter: di multe mi *ciucutiĭ* 146.

ciudìe sf. — mirare, étonnement 9, 45; 5, 6.

ciudisìre vb. — a mirà, étonner: amirŏŭ-lu... se *ciudisea* 8, 13, 53.

ciumag sm. — ciomag, bàton 43. luŏ... *ciumaga* 56.

cllimàre vb. — a chemà, appeller: me *clliamă*... ḑini-le 9, 85; 2, 15. priciurĭ-le açélle le *cllimà* satirĭ 50. cŏ... te aŭă *cllimată* muşata 62. Costantin işĭ lu *cllimà* 217.

cŏ conj.—că, pentrucă; que, parceque: viḑù *cŏ*... erà uuă çérbă 1, 8, 15. sĕ scĭĭ *cŏ* tora 28, 29, 37. niçĭ *cŏ* va sĕ se facă 43. frica... çi l'avea acăţată *cŏ* întunicară 3. şi *cŏ* 'ññĭ iéste... ññilă di tine, viññŭ 95. *cŏ* bana 'ññĭ s'are urită! 95, 113.

cŏ-çe —pentru că, pentru ce? parceque, pourquoi?: marea haraŭă nu ţinù *cŏ çe* ḑina... çi féçe 15. *cŏ-çe?* ḑisse Perpilliţa 48, 73.

códă sf. — queue: de *códa* a baĭ-luĭ 84.

cohia, cohĭŭ sm. şi sf.—colţ, coin: se hipse tr'un *cohĭŭ* 75. se smulse ditu *cohia* çi era hiptu 76.

colăchie sf.—linguşire, flatterie: sĕ 'llĭ facă... multe *colăchiĭ* 74.

cómă sf.—crinière. 86.

copan sm.—copil, enfant. 85, 86.

copt adj. — mûr: s'adunămŭ *cópte* amure 100.

corbu—sm., adj. — corb, corbeau; nenorocit, malheureux: ḑini-le cu ḑiññĭ-lli crepară... ca *corghi-llĭ* şi ca *corbi-le* 93. ficior-lu açel *corbul* 70, 72.

cornu sm. — corn, corne: graie-le niçi tu *cornu* nu'şĭ le băgà 30. illĭ crescură *córne* di çerbu 64.

Costu n. pr. masc. 319.

cot: ma tóte fură *din-cot* (d'a surda inutile) 41.

cŏtră prep.—pentru, către, spre; pour, envers, vers: embistimen *cŏtră* mine 9, 11. sĕ se ducă *cŏtră* la baltă 58.

creht adj.—fraged, tendre: çi'ĭ *crehtă* ca faça a ta 135.

crepàre, cripare vb. —a crepà, a muri; crever, mourir: sĕ védă ḑini-le şi sĕ le *crépă* 77. şi tu loc-lu açel *crepară* 99, 109. 'ññĭ uă *crechĭ* inima mea 113.

créscere vb. —a creşte, croître: tea sĕ uă (fitica) *créscă* 25, 36. Perpilliţa *criçcea* 37, 38. illĭ *crescură* córne 64, 80.

crimmă sf.— mulţime, foule: s'adunară 'nă *crimmă* di pullĭ 45.

Cruşova—ville en Macédoine. 95.

cu prep. —avec: càt *cu* spunérea nu se spune 1. închisiră *cu* scopò sĕ acaţă 2. *cu* numa al Dumniḑĕŭ 85. amirŏŭ-lu *cu* ḑina 1. *cu tótă* Frosa auà himŭ 85. *cu tot çi* 2, 10, 16. *cu ohie* (iute, vite) 222.

cuculit adj.— cocoloşit, pelotonné. 127.

cufurìre vb.—a spurcà, foirer: ca biba çi s'*cufuréşce* 128.

cuĭ pron. relat. (gen. dat. sg.): îl intrebară *a cuĭ* ficior iéste? 42. şi a *cuĭ-ne-va* nu spuse 103.

culbar sm. — cuib, nid: di 'şĭ îndregŭ a lor *culbare* 136.

culac sm.—colac, galette. 131.

culcàre vb. —a culcà, coucher: se *culcŏ* şi 'şĭ durññì 67.

culéçe sf. plur.—florĭ ţiţa-oi, (fleurs) des coucous (primula officinalis) 57.

culpane sf. plur.—scutece, layette. 124.

cum adv. — comme, comment: *cum* căḑuşĭ... aşiçe am căḑută 7. te voiŭ ca *cum* me vreĭ 7.

cumaññĭă sf.—merinde, provision: zairea (*cumăññia*) ti mâcare 19. purtà ḑisa *cumaññĭă* 19.

cundillĭŭ sm. — condeiŭ, plume: niçi *cundiĭ-lu* póte sĕ le scrie 56.

cunóscere vb — connaître: nu me *cunoscĭ*? 7. ghine *cunnoscuĭ* 11.

cupacĭŭ sm. — stejar, chêne: pitu *cupaçe-le* iu s'ascundea 66, 52.

cupie sf.—turmă, troupeau: turmă (*cupie*) di oĭ 43.

curàre vb. — a curge, couler: illĭ *curà* sângi 6.
curat adj.—pure: apă araçe, *curată* și limbită 57.
curdélă sf. — panglică, ruban: se frângea ca *curdélle* 45.
curmàre vb. a ostení, fatiguer: și 'mĭ mi *curmam* trup-lu tot 106, 107, 209, 215. după multă *curmare* și allăgare 56. *curmat*... di mnnătură 52, 5, 50.—cfr. *discurmàre*.
curundu adv.—curènd, tòt. 4.
cuscru sm.—nuntaș, invité (à la noce). 104, 113. nĕ dispărțimŭ.. di toțĭ *cuscri-llĭ* 48.
cusiță sf. — cosiță, tresse. 112, 84.
cutremburàre vb. — a tremurà, trembler: arburĭ-lli se *cutrembură* 49.
cuțut sm. - cuțit, couteau. 54.

D.

Dadă sf. — mamă, mère: îñĭ murì *dada* 9 ali *dade* (*dat.*) s'al tata 130. *dado*, nu luaĭ sarea 133, 127.
dafin sm. — dafin, laurier: *dafiñi* 53, 54, 81.
dare vb.—a dà, donner (v. pag. 276—280): dissesĭ cŏ *dedu* ficior-lu 24. *déde* sbor 12, 8, 2. *dédernă* și luară 18. iși uă *dédirŏ* cu de allagă 91, 63. luçea di ți *didea* tr'oclli 85, çi le *didea* de mână a lor 27. càndu do di uă videam 105. gionĭ-le çi 'ñĭ ți *dedea* 114. a mumă-méĭ s'lli uă *dideți* 154.
dau', *daŭĕ*, *daŭĕ-le*, *dau'le*—v. *doi*.
de, di, d' prep.—de, dela, din: *de* Dumnidĕŭ sĕ uă afli! 21. trapse mână și *di* amirărillie și *di* tóte 10, 96, marginea *de* baltă 4. anamesa *d'* açel câmpu 3. d'anvèrliga *de* nĕssă și de scamnul a llieĭ 6. ca hillia *di* Arumân çi escu 111.
bizilică *di* màlamă 2. baer *de* mărgăritarĭ 2. hilliŭ *di* amirŏ 1. óŭă *de* părumbu 2. munte-le *de* marmare 53. pădureà *de* dafñi 53. ca grundă *de* zahare și ca *di* nucă sumbure 27. mușcătură *de* pàne.
muntrită *di* vrére 6. graĭ-lu *de* tiñie 21.
soçĭ... *d'* a luĭ 1. doĭ-sprĕ-déçe *de* añĭ 31, 6, 15. daŭĕ-spre-déçe *de* féte 6, 31.
se află *de* tóte póme-le 53. tóte turliĭ-le *di* pomĭ 53. se află și *di* piloñĭ-lu açel maĭ amar-lu 53.
avea *de* gușe un baer 2. sĕ șédă pi *di* margine 4. *de* 'na-numerea 18, 35.
approchiindu-se *de* pălate 5, 7. déde *de* auaçe, déde *de* acloçe 2. pi *de* una parte 1, 6. cŏ *d'*avhŭnanghia a luĭ erà 1, 121. càntic-lu a punti-llieĭ *de* Narta 211.
ingi *di* minte 69. toțĭ *de* tóte părți-le 2. *di* minută în minută 55. *de* dor-lu... ti scoslŭ 21. *di* içi bune și mușuteți sùntu pi lume 53.
sĕ fugimŭ *de* ningă baltă 3. *de* giuuclli în sus 2.
frică *de* fandasmale și *de* priciurĭ 4, 6. sĕ 'șĭ chiérdă mintea *de* ciudia 5, 68. nu pot sĕ ți le spun tora *de* dauĕ furñiĭ 55.
curmațĭ *de* tótă diŭa 5. sĕ se căpĕiéscă *d'*aridére 21. *de* ciudia çi 'llĭ vhinea arĕmase ca mut 6. nu se pistipsi *de* aestă vedére 31.
anvèrligată *di* trandafillĭ, *di* dafñĭ etc. 53. arăchită *de* un gione 100.
se sculŏ *de* diminéță 1, 5, 31. tunusirea de maĭ *de*-pre-apoia 4. fétă ca *de* vèr-'nă 16 d'añĭ 6. çérba *d'*aierĭ

7. *de* a daua óră 26. *di* cathe ḑiŭă (chaque jour) 85.

să giudiçĭ *d'*açélle çi va sĕ veḑĭ 12.

cŏ 'mĭ iéste.. mĭlă *di* tine 55. laĭ-lu *di* çerbu 68.

açea çi lĕ didea *de* mână a lor 27.

sĕ se 'nfarmăcă toţĭ pîn *de* un 28.

sĕ nu çi-va *de* iésse çérba 4.

se duse *di* se 'ncllise 15, 16. viniŭ *di* ti me 'nvhisaĭ 55. căḑù sfulgul *di* l'agudì 21. iellĭ putea *di* le adărà 211.

de umisit çi era 31. *di* multu masturĭ çi erà 211.

ma' multu lipisit *de* tóte ḑille-le 53. ma' 'nainte *de* tóte 55.

şi *di* de-alihia cŏ erà ti aspăriare 5. se scularà *d'*açia 9.

de-adun — impreună, ensemble: sĕ bănămŭ tot *de-adun* 12, 25, 33.

d'alihios adj. — adevĕrat, véritable: nu va sĕ hibă çérbă *d'alihiósă* 3. şi di *de-alihia* cŏ erà ti aspăriare 5, 9.

de-anda adv. — de când, depuis que: *de-anda* te luaĭ şi pînă astăḑĭ 21, 52, 220.

d'apoia adv. — apoĭ, puis: şi *d'apoia* illĭ lu déde 13. cântic *di* după 'ncurunare 115.

de-asupra prep. — asupra, contre se aŭă sculată *de asupra* a amirărillicĭ a ta 16.

de aŭaçe adv. — încóce, de ci: déde *de aŭaçe* 2.

de ca, di ca: cara sĕ nu façĭ *de ca cum* iţĭ dişiŭ 12. féçiră *de ca cum* lĕ dimăndŏ 17. ma era *di ca* de-alihia 32. se ascăldŏ *di ca cum* illĭ avea ḑisă móşa 58. aşi *di ca-cum* ḑiçĭ 69, 76.

de cât: *de cât* erà aspăriat prota, ahát se cama aspăriè 5. *di cât* se ciudisea 45. *de cât* içi n'ascumse Dumniḑĕŭ nu lipsésce s'ascundemŭ şi noĭ 7, 3, 12, 14. nu se vedea altu *di cât* çer-lu 52, 55.

denăintea, denintea, de'năinte: cu mâni-le *de'nainte* 6. ohiruĭ *de'năintea* a oclli-lor a tĕĭ 7, 10, 22, 87, 73, 84.

di'ncăllar: sĕ nu te surpă *di'ncăllar* vimturĭ-le 86.

de iu: de unde, d'où: *de iu* erà tu pălate 9. şi *de iu* erà om, illĭ crescură corne 64.

de ningă — de lângă: sĕ fugimŭ *de ningă* balta aistă 3.

di-óră: xéne-le sùntu *di-óră* 145.

di pri: scóteţĭ vĕ uă *di pri* minte 80. me arŭcaĭ maĭ *di-pre-apoia* tu baltă 7. tunusirea de maĭ *de-pre-apoia* 4, 28.

di sum — de sub, de dessous: apa açea se vóme *di sum* munte-le 53.

di tot-una: intrânda-luĭ... ca *di tot-una* 68. avde uă bóçe *de* «bună diminéţa» 31.

de! exclam. — eh! 76.

depărtàre v. *dipărtàre*.

depărtos adj. — departat, éloigné: loc *depărtos* 3.

descllidere vb. — a deschide, ouvrir: doĭ-lli ugiac sĕ *discllidemŭ* 115. nu 'şĭ *descllise* gura 16. porţi-le era *descllise* 5, 21.

despânticàre vb. — a spintecà, fendre: inima 'mĭ *despânticaşĭ* 121.

despărţit adj. — séparé: sĕ bănămŭ *despărţiţĭ* 12.

di prep. — v. *de*.

di-alihia — v. *de-alihia*.

dimăndàre vb. — a porunci, ordonner: *dimândă* lĕ a treĭ-lor ḑine 83. le *dimăndŏ* sĕ aprindă un foc 15, 20, 70. tóte *dimăndări-le*... le ştirxi 12.

dimicàre vb. — a fărimà, morceler: inima 'llĭ se *dimicà* 217, 11.

diminéţă sf. — matin. 1. di *diminéţa* pînă séra 100, 122. ca luçéfir-lu *dimnéţa* 108, 105, 216.

d'impre-ună, *dipre-ună* adv. — ensemble: tot cu tine *d'impre-ună* 123. toţĭ *di-pre-ună* 2, 99, 212.

din prep. — de (lat. *ex*): se dipuse *din* pădure 2. duçeţĭ lli *din* partea a mea 20. stéli-le *din* çer 14. mintea *din* cap 8. cântiçe *din* Cruşova 95, 119

mósa *din* vhis 59. una *din* treĭ-le era mósa 68. *din-cot* (in zadar, inutile) 41, 147.

di'n-annumerea adv. — la spinare, sur les épaules. 35.

Dince n. pr. fem. — 314.

dinclo adv. — dincolo, audelà. 89.

din-cot — v. *din, cot.*

dininte adv. — dinainte, devant : va sĕ 'llĭ sta cu măñĭ-le *dininte* 73.

dinte sm. — dent. 54.

dipărtàre, *depărtare* vb. — a se depărtà, s'éloigner : luară callea ș' *dipărtară* 103, 327 - 328

dipiràre vb. — a sfâșià, déchirer : cărñi-le 'șĭ le *dipirà* 222.

dipre-und — v. *d'impre-unĕ.*

dipunére vb. — a se coborî, descendre : appruchiemŭ sĕ *dipunimŭ* pi loc 86, 87. se *dipuse* din pădure 2.

discăciat adj. — pieptenat, peigné : cu perciurĭ-le *discăciate* 50.

discălicàre vb. — a descălecà, descendre de cheval : tr'óră sĕ *discaliçĭ* 88, 92. *discălicară* di pi satirĭ 63.

discumpĕràre vb. — a rescumpĕrà, racheter : tóte le *discumpĕraĭ* 107.

discurmàre vb. — a odihnì, reposer : lipsésce sĕ me *discurmu* 83, 92 89, 42, 216. — cfr. *curmàre.*

disfaçere vb. — a desface, a deschide ; défaire, ouvrir : sĕ 'șĭ *disfacă* gura 14.

disfășàre vb. — a desfășà, démaillotter : și *disfășenda-luĭ* vedù cŏ nat-lu erà ficior mascur 36.

disi, *dissi* conj. — dacă, si : sĕ 'ñĭ spuñĭ... *disi* tine 'ñĭ eștì.. mamă 40. *dissi* 42. *disi* cŏ va s' me cunnosci 97.

disicàre vb. — a rupe, briser : ĭșĭ *disicà* gărgălani-le 49.

dislegàre vb. — a deslegà, détacher : sĕ uă *dislegĭ* di iu iéste ligată di arbure 88.

disñierdàre, *disñirdàre* vb. — caresser : ieŭ ñicăza uă *disñierdam* 118. tată-su... il *disñierdŏ* 13. ĭllĭ *disñirdŏ* 26. 'ñĭ escu fétă *disñirdată* 102.

dis-nŏŭ adv. — din noŭ, de nouveau : sĕ lliеĭ fluiéra *dis-nŏŭ* 49.

dispărțire vb. — a despărțì. séparer : va sĕ me *dispartu* de tine 9, 1. aclò fu *dispărțirea* a lor 65.

displĕtit adj. — despletit, dénatté : cu perĭ-lli *displĕtițĭ* 82.

dispulliàre vb. — a despoià, dépouiller : sĕ nŏ *dispulliămŭ* 76. dini-le... *dispullindu-se...* intrară tu baltă 58, 143.

dissă pron. fem. — dinsa, elle : pînă la *dissă* 81, 117. se dusse la *disse* 64.

dissi conj. — v. *disi.*

dișteptàre vb. — a deșteptà, réveiller : *dișteptă*-te mușata mea 112 ; 5, 67. ună *dișteptare* dit somnul çi dormĭ 54.

distimele sf. — ștergar, serviette : *distimele* chindisită 109.

dit, ditu prep. — din, dela ; de : sĕ iéssă çérba *dit* baltă 3. *dit* ieta de aŭaçe 52, 67. sĕ fugimŭ... *ditu* aistu loc 3, 4, 6, 7. s'aflŏ chirut *di tu* mesea a palati-lliеĭ 10.

do : cŏ içi — *do* çi va sĕ vedĭ. 11.

doĭ, daŭĕ numer. — doĭ, două ; deux : de *doĭ* añĭ 18. în *daŭĕ* graere 7, 36. cŏ *doĭ-lli* himŭ chirutĭ 62, 93, 115. cu *daŭĕ-le* măñĭ 13, 68, 93. ĭñĭ putredĭĭ *daŭ-le* hicate 152. a *daŭĕ* dì 18 a *dau'* óră 63. toțĭ *doĭ-sprĕ-déçi-lli* de alepțĭ 18. *doĭ-sprĕ-çi* d'añĭ 96.

domnu sm. — domn, stăpân ; seigneur, maître : hilliŭ di *domnu* 42. cu tot *domnu*-su 86. oĭ-le a *domnu*-suĭ 56. çi ursesci *dómne?* 73. oh *Domne* și Dumnidé-le 23.

dómnă sf. — dame, reine : 20, 25, 220.

domnire vb. — regner : *domnì* și póte cŏ nică *domnésce* 34.

dor sm. — dor ; désir, affection : avea mare *dor* ti duçére avinare 1, 30. uă muntrea... cu mare *dor* 6, 13. fétă, mi băgașĭ tu *dor* 120, 123. cŏ ieŭ mi luŏ *dor-lu* a tĕŭ 134, 142.

drac sm. — diable : un *drac* din valle nĕ ascultŏ 119. dă'ñĭ un părŏ, *dracu* 132. nu vhine niçi *drac-lu* 67, 79.

drăcarie sf. — drăcie, diablerie: *drăcarii-le* a dini-lor 64, 38.
duçére vb.—a duce, a merge; passer (le temps). 17, 55. se *duse* di se 'nchise 15. se *dusseră* a casă 9. se *dussiră* l'avinare 1. dor ti *duçére* avinare 1. illĭ se *duçea* câte șépte (iĭ erà fórte frica, eût une terrible peur) 75. *duçirea* l'avinare 10.
duçirea v. *duçére*.
duchire vb. — a pricepe; comprendre, observer: sĕ nu nă *duchiéscă* părinți-llĭ 69, 73, 58, 60, 8. *duchindu-se* cŏ nu e ghine 64. 'șĭ iéste ñică, nu s'*duchiésce* 109, 220. mă-ta te *duchì* 121, 130. di patridhă n'am *duchită* 147. tóte *duchiri-le* omineseĭ ișĭ le avea 65.
dudie sf. — mirésă, mariée. 309.
dugurit adj. — dogorit, desséché: mastea... *dugurită* de pira a vrére-llieĭ 11.
duh sm. — resuflare, haleine: *duh-lu*... 'llĭ ampute 128.
dulçéme sf. — dulcéță, douceur: *dulçémea* çi ința 43. de tóte *dulçeñĭ-le* 53.
Dumnidĕŭ — Dieu. 7, 15, 35. tine *Dumnidé-le* sĕ 'mparți 23.
duñiaie sf. — lume, monde. 96.
după prep. — après, selon: allagŏ... *după* nessă 2. se dișteptară *după* multă... óră 5. *după* mintea a ta 24. *după* cum façe 23.
durñire vb. — a durmì, a adurmì; dormir, s'endormir: aclò iu *durñia* uñisit 52, 8. și 'șĭ *durñiră* 5, 52, 67.—v. pag. 252—259.
durut adj. — dorit, désiré: *durut* și vrut-lu a ñieŭ bărbat 23.

Ḑ.

Ḑéçe numer. — dix. 15.
ḑĭ. — v. *ḑină*.
ḑiçere vb. — a ḑice, a spune; dir: sĕ'țĭ *ḑic* aiste graie 8. *ḑi*-nĕ çi sĕ façimŭ 77. cum ițĭ *ḑișiŭ* 12. çi 'llĭ *ḑise* amiróñia 12. *ḑisse, ḑissimŭ* 6 *ḑissimŭ* 14, *ḑissemŭ* 19; 9, 40, 118. purta *ḑisa* cumañiă 19. — v. pag. 268—275.
ḑîn sm. — ḑîn; génie, fé. 48, 82. *ḑîñĭ-lli* 73.
ḑînă sf. — fée: *ḑîna* amiróñiă a *ḑîni-lor* 1, 17, 18. óstea mea de *ḑîne* 17, 73.
ḑiŭă ḑĭ, sf. — jour, journée: 18, 3, 1, 15. 37. *ḑiŭă* cu *ḑille* 38, 15.

E.

efharistisire vb. — a mulțumì, contenter: çi-va nu'l *efharistisea* altu 10
ehtrescu adj — dușmănesc, ennemi: uruteţĭ-le *ehtresci* 17.
ehtru, sm., adj. — dușman, ennemi. 28. cŏ *ehtrul* trecù 19. *ehțir-lli* 17. cu *ehțîri-lli* a tĕĭ 27. óstea a *ehțîri-lor* 28. pi chieptu *ehtra* (mórtea) 'ñĭ s'alinŏ 209.
embistimen adj. — credincios, fidèle: *embistimen* cŏtră mine 9. *embistimeñĭ-lli* gioñĭ 20. — cfr. *îmbistimen*.
epidis conj. — fiindcă, puisque. 17.
erà — impf. de *hire*. — v. pag. 236 — 243.
ervhu sm. — pizmă, envie: di *ervhu* mare 38.
escu — pres. de *hire*. — v. pag. 236 — 243.
eșire vb. — sortir. 313.
etia sf. — pricina, cause: ne-sciindu *etia* a plângu-luĭ 3. cŏ *itia* a versari-llieĭ 27.

F.

façă sf. — faţă, obraz; visage: illĭ aruncară pulbire tu *façă* 64, 97. cu çi *façă* sĕ nĕ duçemŭ 48. illĭ luçésce *façа* 108, 216. *façă-le* s'nĕ le spillămŭ 101.
façere vb. — faire. — v. pag. 293—297.
fag sm. — hêtre: toţĭ *fagĭ-llĭ* 52.
făndăxit adj. — fantaisiste: ideea açea *făndăxita* 10, 30.
fàudasmă sf. — nălucă, fantôme: 3, 6. pl. *fandàsmate* 4.
fapt, *faptă* partic. (v. *facere* pag. 293—297) făcut, fait: lucre pi ascumtă *fapte* 126. çi avea *faptă* 14.
fărină sf. — făină, farine. 35.
fărmac sm. — otravă, poison. 27. cu *fărmac-lu* tru hicate 148.
favru sm. — fierar, forgeron. 336.
fecior sm. — garçon. 13. cŏ *fecior-lu* se déde 13, 18.
feciorame sf. — feciorime. 117.
féçiră, feciu, féçe. v. *façere* pg. 293—297.
ferìre vb. — a feri, garder: nu 'mĭ ti *fereaĭ* 126.
fétă sf. — fată, fille. 6, 14, 15, 100, 102, 125. tóte *féti-le* 118. *fitică* 15, 18.
fiçeşĭ: v. *façere* pag. 293—297.
ficiorac sm. — flăcăŭ, garçon. 48, 150.
filipsire vb. — a ospĕtà, traiter: şi il *filipsiră* cu de tóte buni-le 42.
firidă sf. — feréstră, fenêtre. 15.
firminat adj. — frămîntat, pétri. 18.
fitică — v. *fétă*.
fluéră sf. — fluier, flûte. 43.
flurie sf — galbin, ducat. 309.
foc sm. — feu. 8, 15.
fóme sf. — faim. 42.
fără prep. — fără, sans: *fără* frică. 5. *fără* de om, *fără* de pullĭŭ 9. *fără* să scibă 10.
frângére vb. — a strică, rompre: sĕ nu le *frângă* hătàrea 46. se *frângea* ca curdélle (= se mlădià, ondulaient) 45. de giucare şi de *frângére* 49.
frate sm. — frère: avdiţĭ, ah, *fraţĭ* 117, 123, 211.
fricàre vb. — frotter: sĕ 'şĭ *frécă* ocllìul 18, 46, 80. şi oclli *fricându* 132.
frică sf. — peur, frayeur. 3, 5, 101.
fricos adj. — effrayant: lamñia mare şi *fricósă* 13, 90. di maĭ *fricósa* priec 54.
Frosa n. pr. — 48, 60.
frûmte sf. — frunte, front. 99.
frûndă sf. — frundă, feuille: *frûndi-le* arburi-lor 43, 11, 60. ditu *frûndĕ-le* a inimă-llieĭ 40, 52.
fu vb. perf. — v. *hire* pag. 236-243.
fugire vb. — fuir, s'éloigner. 3, 10, 41. cându *fugii* ditu patridha 7, 97, 41.
fumélllie pl. *fumellĭ* sf. — familiă, famille. 136, 144. dor cătră *fumèllia*'ţĭ 22. s'llié a lor *fumellĭ* 214. *fumel-le* vremŭ s' n'adduçemŭ 214.
fundu-luĭ vb. — v. *hire* pag. 236—243.
fûntână sf. — fontaine. 44.
fur sm. — hoţ, brigand: di *furĭ-llĭ* greçĭ sûnt vĕtĕmaţĭ 143.
furàre vb. — voler: se *furŏ* de acasă 70.
furñie sf. — pricină; motif, cause: nu pot sĕ ţi le spun tora de daŭĕ *furñiĭ* 55, 38.
fuşĭ: vb. — v. *hire* pag. 236—243.

G.

gaillie sf. — grijă, souci. 17.
galbin adj. — jaune. 98.
gălit adj. — senin, serin. 14.
gămilă sf. — cămilă, chameau. 310.
gardu sm. — palissade. 87.
gărgălan sm. — gâtlej, gosier: işĭ di-

sică *gărgălani-le* de piridare 49, 210.

gédit sm. — déget, doigt: treĭ-le giucă pi *gédite* 45.

gémin adj. — gemen; jumeau: *géminĭ* și amindoĭ-lli fraţĭ 143. mică *géminŭ* 118.

génă sf. — poiană, clairière. 86. luŏ *géni-le* și pădurĭ-le 75. lilice a *géne-lor* 44. pitu *genurĭ* agiună 23, 47.

ghiole sf. — baltă, mare. 3.

ghine adv., sm. — eră ma' *ghine* 4. 9. 15, 23. sburîmŭ ti *ghine* 46.

ghinéţă sf. — bine, bien: ti *ghinéţa* a ta 85.

ghios adv.—jos, bas: ampăturŏ în *ghios* 2, 5, 50.

ghiuvășire vb. — a ceti, lire: amirónia... *giuvășinda-luĭ* cartea 8.

giàcere vb. — a zăcé, gésir: di *giăcuĭ* pîn' me càhtiĭ 123. multu *giăcută* 98.

gilit sm. — săgétă, flèche. 54. *giliti-le* căḑură 62.

giuuclliu sm. — genunchiŭ, genou: *giunuclliul* 11. de *ginuclli* în sus 2, 79.

gione adj., sm. — june, flăcăŭ; jeune, jeune homme: *gione* chiragi 95. se féçe *gione* 38. fétă arăchită de un *gione* 100, 6, 9, 46, 49. cu *gion-le* uă 'ncurunară 104, 96, 114, 137. di partea a *gione-luĭ* 130, 48, 49, 96, 7.

giucàre vb. — a jucà, danser: 46, 49, 45. sf. 49.

giudicàre vb. — a judecà, juger. 12, 21.

giunatic sm. — junie, putere; jeunesse, vigueur. 38, 208.

giuràre vb. — v. pag. 244 — 251.

giurat sm. — jurămînt, serment. 103, 214.

glărire vb. — a cădé în prostie, devenir imbécil: cŏ amirŏŭ-lŭ *glărĭ* 30.

glliem sm. — ghiem, peloton. 75.

gol, gólă adj. — gol, singur; nu, seul: ḑine *gólle* gulișane 58, 92. cu capiti-le *gólle* 50. un *gol* tu șépte féte 140. tu câte ună căméșe *gólă* 45. ahàt *gólă* pot sĕ'ţĭ ḑic 55.

grăiŭ sm. — vorbă, cuvint; mot, parole: nu vrea sĕ ascultă niçi un *grăiŭ* 36, 18, 114. sĕ'mĭ daĭ *graĭ-lu* de timie 11, 14. *graie-le* de timie 14, 4. sĕ'ţĭ ḑic aiste *graie* 8. sĕ'ţĭ ḑic în dauĕ *graere* 7. ahtărĭ *graire* nu cunnóscc 109.

Grec sm. — Grec: di furĭ-lli *greçĭ* sûnt vĕtămaţĭ 143.

greŭ adj. — lourd, difficile: càte lucre *grélle* eră 211. căḑù tu ună pădure *gréŭă* (désă, épaisse) 52.

grire vb. — a grăi, parler: déde, féce, *gri*, plàmse 41. nu potŭ sĕ'mĭ *grescu* 114.

grip sm. — cursă, filet: căḑușĭ tu *grip-lu* a vréri-llieĭ 7.

grópă sf. — fosse. 99, 86.

gros adj. — gros: calagros d'asime *gros* 109.

grundă sf. — grunj, morceau: *grundă* de zahare 27.

gulire vb. — a golì, vider. 313.

gulișan adj. — gol, nu: ḑine gólle *gulișane* 58, 60.

gură sf. — bouche, gueule: cu *gura* căscată 13, 76, 102, 114, 128.

gușe sf. — gât, cou: avea de *gușe* un baer 2, 32, 80, 109.

gustàre vb. — goûter: di vhin-l' açel *gustară* 143.

guvă sf. — gaură, trou: *guve-le* a fluiéră-llieĭ 43.

H.

Hăbare sf.— scire, cunoscinţă; nouvelle, connaissance: niçi *hăbare* nu-'șĭ avea 45. aggiunse *hăbarea* 19. aiste... *hăbărĭ* 21. nu dideaĭ *hăbare* 124, 141.

haĭ, haìde interj. — allons. 76, 90.

hăire sf. — folos, utilité: fără de *hăire* 24.

hală sf. — stare rea, mauvais état:

tu ahtare *hală* 74. îșĭ plângea *hala* çi'șĭ avea 30.

hândache sf. — șanț, fossé: 65, 89, 91, 92.

hărăcop adj. — vesel, gai. 52.

haraŭă sf. — bucurie, joie: cu *haraŭă* mare 12, 14, 25.

hărgiuìre vb. — a cheltuì, dépenser: amirăllia s'*hărgiuéscă* 213.

hărios adj. — bucuros, vesel; rejoui, gai. 77. ḑiŭă albă și *hărióśă* 28.

· **hare** sf. — dar; don, qualité: te alăssașĭ... de tóte *hărĭ-le* çi aveaĭ 52.

hărisire vb. — a înveseli, a se bucurà; égayer, se réjouir: îm̃ĭ *hăriseaĭ* toțĭ puĭ-lli 52. m̃ica tea sĕ uă *hărisescu* 110, 124. sĕ nĕ *hărisimŭ* 34, 152, 14, 76. ni casă am *hărisită* 147. Domnul a m̃ieŭ. *hărisé-te* 88.

Harŭ n. pr. — Charon. 142. *Har-lu* 145.

hătâre sf. — plăcere, favor; plaisir, agrément: ca sĕ nu lĕ frângă *hătârea* 46.

hibă vb. — v. *hire* pag. 236—243. va sĕ *hibă* 3. fŏră sĕ'llĭ *hibă* m̃ilă 13.

hicate sf. — ficat, măruntae; foie, viscères, entrailles: cŏ *hicate-le* 'm̃ĭ se dim̃icà 11, 120, 217, 148. îm̃ĭ putreḑiĭ daŭ-le *hicate* 152. tu *hicat* tihta 'm̃ĭ băgaĭ 122.

hicĭ adv. — de loc, point: sĕ nu cărléḑă *hicĭ* 72.

hiére sf. — fiere, fiel: apă limbită ca *hiérea* 53. 'm̃ĭ aŭ cripată *hiérea* 150.

hiévră sf. — frigurĭ, fièvre: ca di *hiévră* 'm̃ĭ trimburam 125. patru-ḑĕçĭ de *hievri* 'l acățà 66.

higére vb. — a înfige, a vîrì; ficher: se *hipse* tr'un cohĭŭ 75. ditu cohia çi erà *hiptu* 76.

hillĭŭ sm. — fiŭ, fils: *hillĭŭ* di amirŏ 1. sĕ'șĭ lu facă ti *hilliu* 36, 63. *hiĭ-lu* a m̃ieŭ 40. *hiĭ-lli* al Adam 11.

hillĭă sf. — fată, fille. 70, 111. multe *hillie, hillie-le* 88.

himŭ, hițĭ vb. — v. *hire* pag. 236—243. pînă s'bănămŭ și pînă s'*himŭ!* 116.

hire vb. — v. pag. 236 — 243.

hiumusire vb. — a se repeḑi, s'élancer: sĕ se *hiumuséscă* pisti óstea 28, 80; 65, 87, 222.

hivrìre vb. — avoir la fièvre. 313.

hoĭ interj. — heĭ!, ho!: *hoĭ,* lele, lele 125.

hóră sf. — sat, village: 41, 99, 104, 119, 140, 149.

hrănire vb. — nourrir: sĕ se *hrănéscă* óstea 22, 37, 128.

hunipsire vb. — a mistuì, a suferì; digérer, supporter: cum lĕ *hunipsesci* 23.

husmichiar sm. — servitor, domestique. 146.

I.

I conj. — orĭ, saŭ; ou: după multă *i* puțină óră 5. *i* bun *i* arĕŭ 11, 12, 15, 42, 207.

ia interj. — ia, iacă; eh! voilà: *ia* appruchii-te 7, 47, 97. *ia* cŏ ună altă ḑînă 'llĭ addusse 8, 71.

ianură sf. — crâng, breuil. 44.

iaran sm. — țiitor amant. 69.

iarda: puĭ-lli toțĭ *iarda* îșĭ disicà gărgălani-le 49.

iasimiŭ sm. — iasomie, jasmin. 53, 57.

içi pron. — cea ce, orĭ ce; ce que, quoi que: *içi* n'ascumse Dumniḑĕŭ 7, 10. cŏ *içi* sĕ védă 12, 46, 53, 84. cŏ *içi-do* çi va sĕ veḑĭ 11.

idee sf. — gând, idée. 30. çi 'țĭ ḑiçea *ideea* 27, 10.

ie verb. — v. *hire* pag. 236 — 243.

iea pron. fem. — elle. — v. *iel.*

iécă interj. — iacă, voilà. 31.

iel, iea pron. — el; il, lui. 2, 6, 42. pl. *iellĭ* 20, 42. *iea* 117, *ielle* 88.

iéra conj. — iară, dar; de nouveau, mais: amiróñia... *iéra* lĕ ḑisse 20. *iéra* ómeñĭ-lli se dusseră la amirŏŭ-lu 20, 38, 142.

iérbă sf. — herbe: şiḑură tru *ierghi* sum aumbră 81, 92, 52.

iérnă sf. — hiver. 35.

ieşire vb. — a ieşì, sortir: sĕ nu çi-va de *iésse* çérba 4. sĕ *iéssă* çérba 3.

iescu, iéste. — v. *hire.* pag. 236 — 243.

ietă sf. — viéţă, vîrstă, véc, lume; vie, âge, siècle, monde: se *adăvgea* ieta a om-luĭ 57, 146, 148. chirut dit *ieta* de aŭaçe 52, 67. vhin dit *ieta* alantă 88. arburĭ marĭ di *ieta* a *ietă-lliei* 82.

iètim adj — gata, prêt. 85.

ieŭ pron. pers. — eŭ, mine; je, moi: 7, 8, 86. par' cŏ ningă *ieŭ* te aveam 122. cŏ *ieŭ* mi luŏ dor-lu a tĕŭ 134.

imnàre vb. — a umblà, marcher: aclò iu 'şĭ *imnà* lipisiţĭ 19, 212. *imnŏ, imnŏ* tótă ḑiŭa 41, 67. *imnânda-luĭ* ca chirut 52, 87. *imnare* sf. 67. *imnătură*: marche 52, 56.

in. — v. *în.*

inate sf. — necaz, peine: pri *inatea*-ţĭ. 135.

inel sm. — anneau: 'ñĭ căḑù *'nel-lu* 221, 222.

inimă sf. — coeur. 5, 21. tu *inima* a mea 60, 114. ş' *inimĭ-le* nŭ le cunnósce 103.

inşire vb. — a eşì, sortir: nu *inşea* ditu nĕssă 30, 43. şi *inşì* tu ubor 15. lĕ *inşì* sufflet-lu 49, 65. şi *inşindu* ditu baltă 77. *inşinda-luĭ* 58. *ni-inşit* 'n aiór di uşe 128.

intràre vb. — a intrà, entrer: va s' *intru* tu pecat 103. *intrŏ* 'năuntru 58, 5. fétă *'ntraşi* tu laie 96; 34, 58, 104, 73. căñĭ-lli ună *intrare* tu vulógă 65.

ipohondriŭ, ipohondru adj. — hypochondriaque. 53, 30.

isihŭ adj. — liniştit, tranquille. 47.

istorìa sf. — histoire. 40, 41.

isusìre vb. — a fidenţà, fiancer: după çi se *isusì* 105. fétă *isusită* 95. *isusit'*-uă am fŏră voĭ 309.

itia v. — *etia.*

iu adv. — unde, où: aclò *iu* 'şĭ imnà 19, 31, 34, 41, 51, 80. na *iu* vinneră 75. şi *iu* se dusse 10, 18, 42. de *iu* erà tu pălate 9.

Î.

Îl, 'l pron. dem. masc. acus. sg. — il, le: tată-su *îl* luŏ 13, 80. şi *'l* luatŭ... de *'l* addussetu 17, 25.

îllĭ, 'llĭ pron. dem. dat. sg. masc. şi fem.—iĭ, lui: *îllĭ* fu ñilă 2, 5, 6, 10, 13, 108. çi *'llĭ* vhinea 6, 8, 9, 13, 80.

îllĭ, 'llĭ pron. dem. masc. acus. pl.—iĭ, les: *illĭ* acăţŏ somnul 5.—v. *llĭ, 'llĭ.*

îmbar, înbar sm. — noroc; bonne chance, bonheur: *îmbar* s'aĭ 20. *înbar* s'aveţĭ 89. callea vĕ *'mbar* 20. callea *'nbar* 89.

îmbăréţă sf. — noroc, chance: cu *'mbăréţă* çi lucraţĭ 219.

îmbistimeñĭ — v. *embistimen.*

îñĭ pron. 1 pers. dat. sg. — îmĭ, me. 7.

împade — v. *pade.*

împărţìre vb. — a despărţi, separer: ne *împărţimmŭ* 48.

implĕtire vb. — a împleti, entrelacer: se *'mplĕtiră* un tru alantu 87. s'ti *'mplĕtéscă* mumă ta 112.

împlin, înplin adj. — plin, plein: lună *'mplină* 61. luna *'nplină* 14. cu oclli *'npliñĭ* 15. erà *'nplin* di şerchĭ 86.

împogru adj. — serman, pauvre: *impogrul* di Perpilliţa 65. aestu *'mpogru* di çerbu 68.

împrostu adj. — în picióre, debout: ni 'npade ni *'nprostu* 52. ḑina nivéstă se sculŏ *împróstă* 29, 98; 6.

împrustàre vb. — a redica, soulever: tea s'uă *'mprustămŭ* 220. oĭ-le se *'mprustară* 49. pi ciciόre ni-*'mprustat* 217, 223.

în prep. — în; dans, en: agiungênda-lui *în* pădure 1. să allag di munte *'n* munte 62. il băgŏ *'n* pólă 36. *în vhie, 'n vhie* (iute, vite) 217. după çi tricură *'n* daŭĕ ḑille 80. *în ghios* 2.

înafóră adv. — afără, dehors: *'nafóră* de păţirea 18.

înainte prep., adv. — înainte, avant; de aŭaçe *'nainte* 41.

îna-numerea adv. — pe umerĭ, sur les épaules. 18, 35.

înapoĭ adv. — en arrière: şi *'napoĭ* să nu muntresci 89.

înăuntru adv. — en dedans: aclò *'năuntru* 53, 5, 57, 72, 75. partea di *'năuntrul* 57.

înbar—v. *îmbar.*

încăcàre vb. — a certà, fair des reproches: mamo, *'ncaci* me 139.

încălçàre vb. — chausser: işĭ *încălçŏ* ţăruhĭ-le 41.

încăllar adv. — călare, à cheval: ḑine *'ncăllar* pi satirĭ-lli 62, 86. să uă bagĭ *încăllar* 88.

încălicàre vb. — monter à cheval: să *'ncaliçĭ* şi tine 88. *încalică*-me tora 83, 21, 50, 80, 90.

încăpére vb. — contenir: il *încăpea* să tréca 66. nu 'l *încăpea* chielea 50.

încărcàre vb. — charger: pi cheră lli *'ncărcară* 99. să pórtă lémne *'ncărcaţĭ* 35.

încărşilliat adj. — creţ, frisé: cu barbe-le *'ncărşilliate* 50.

în cât adv. — que, tant que: se tuchì *în cât* arĕmase sadè óssi-le 16.

înçérnere vb. — a cerne, bluter: să *'nçernu* 131.

închiedicàre sf. — piedecă, empêchement: fiçeşĭ mare *'nchiedicare* 47.

închisìre vb. — a plecà, partir: să *închisimŭ* 85. cu tine să *'nchisescu* 102, 2, 5, 19, 56, 77, 97, 109. 144.

închismusire vb. — a pismuì, envier: toţĭ soçĭ-lli il *închismusea* 38.

înciornicàre vb. — a întunecà, obscurcir: oclli m̃ĭ se *'nciornicà* 121.

încllidere, încllidére vb. — a închide, enfermer: se *'ncllise* tu ună odă 15.

încllinare vb. — a închina, incliner: nu'llĭ me *'ncllinaĭ* 209; 8, 73.

încllinăciune sf. — compliment: multe *'ncllinăciuñĭ* 20.

înclò adv. — încolo, dincolo; au-delà: de astăḑĭ şi *înclò* 23. 'ñĭ am gion-le *'nclò* de mare 96.

încurunàre vb. — a cununà; couronner (se marier): işĭ se *'ncurunŏ* 93. cu gion-le uă *'ncurunară* 104. cântic di după *'ncurunare* 115.. nica ni-*'ncurunaţĭ* 14.

îndessat adj. — des, épais: după *'ndessati-le* frûnḑe 60. unǎ *'ndesată* umbră 57, 92.

îndisìre vb. — a păţì, patir: va să *'ndisescu* 102, 114, 117.

îndrégere vb. — a gătì, préparer: 'şĭ *îndregŭ* a lor cuibare 136. loc-lu a punti-llieĭ *'ndrigea* 215. *îndrégi*-te 81. Perpilliţa se *'ndrépse* 85.

îndreptu prep. — spre, sur: vhinŭ *îndreptu* iel 62. *îndreptŭ* pi mine 'llĭ arucaşĭ 120.

îndreptu adj. — drept, juste: ahàte ne-*'ndrépte* uruteţĭ 23. să'ñĭ spuñĭ *îndreptu* 40, 102.

îndreptate sf. —dreptate; droit, raison: cu *'ndreptate* te aŭă cllimată 62. va să aĭ *îndreptatea* tea să 'ntreghĭ 12, 23.

îndrigea — v. *îndregere.*

înfărmăcare vb — a otrăvi, empoisonner: erà să se *'nfurmăcă* toţĭ 21. se sculară *'nfărmăcate* 78.

înfărmăcos adj. — otrăvitor, empoisonnant: avḑi aiste *'nfărmăcóse* hăbărĭ 21.

înfaşàre vb. — a înfăşà, a nasce: emmaillotter, enfanter: ne-avènda-luĭ tu çi să'l *înfaşe* 70. niçi cŏ naturĭ *înfăşeà* 114. un copan *înfaşeat* 35. ḑiŭa çi vrea să *'nfaşe* 69.

înfricuşàre vb. — a înfricà, effrayer. 5, 6.

înfumelliàre vb. — a avé copiĭ; consti-

famille : și cu nĕssă *'nfumelliaĭ* 154.
îngăldire vb. — a încălḑi, chauffer: tea sĕ se *'ngăldască* 35. inima nu îm̃ĭ se *'ngăldị* 7.
îngânare vb. — a chema, appeller: băgŏ bóçea și *'ngânŏ* căñĭ-lli 64.
îngătan sm. — grije, soin : cu mare *'ngătan* 66. *îngătan* s'nĕ le avemŭ 101.
înglliçàre vb. — a îngheța, glacer: cu sàngi-le *'nglliçat* 66.
înglimă sf. — glumă, plaisanterie. 101.
înglliinire vb.— a glumi, plaisanter: cŏ 'șĭ *înglliinescu* cu Perpillița 73, 110, 152. cu *'ngllinére* illi ḑiçeam 118.
îngrupàre vb. — a îngropà, enterrer: cândŭ mine s'me *'ngrupațĭ* 123. s'mi *'ngrópă* tr'a lor mărmințĭ 149; 210. mortu ni-*'ngrupat* 33, 97.
îngusă sf. — durere, angoisse : di mare *'ngusă* çi va s'aĭ 140.
îniirì — v. *nîirìre.*
înpade — v. *pade.*
înplin — v. *împlin.*
înșerpicàre vb. — cându il... vĕḑură, se'*nșerpicară* (se'nrĕutățiră ca șerpiĭ, devinrent furieuses comme des vipères) 77.
însuràre vb. — a se însurà, se marier: ficiorac ḑin çi se *însóră* 48, 137. amintreĭ-lli erà *'nsurațĭ* 211. tu chirol-lu a *însurari-llieĭ* 21, 16. voĭ feciorame *ne-'nsurațĭ* 117.
în sus — v. *sus.*
înțepàre vb. — piquer: *înțépă-le* 84.
între prep. — la, à : cându m̃iergu *'ntre* apă 131.
întreg adj. — entier: añĭ *întregĭ* 31.
întribàre vb. — a întrebà, demander: tea sĕ *'ntreghĭ* çi ie 12. niçi sĕ *'ntrébă* 12; 18, 54, 104.
întunicos, întunericos adj. — obscur: pisciréŭă... *'ntunicósă* 67. vulógă *'ntunericósă* 9, 75.
întunicàre, întunericàre vb.—a înnoptà: sĕ apirĭ și sĕ *'ntunériçĭ* 140. apirea, *întunica* 29. cŏ *întunicară* tu un loc depărtos 3. *întunicŏ*, căḑù murgișĭ-lu 3, 41.
înturçescu adj. — turcesc, turc. 110.
învêrtire vb. — a înfășurà, envelopper: iel sta *'nvêrtit* tu tămbare 129.
învéștere vb. — a îmbrăcà, habiller: sĕ'șĭ *învéscă* treĭ-le cămeșĭ 72, 77. avunda-luĭ treĭ-le cămeșĭ *învescute* 73. tu lăĭ strañie *înviscută* 98; 63.
învețânda-luĭ — v. *învițàre.*
în-vhie — v. *vhie.*
învhisàre vb. — a visà, a se arătà în vis; rêver, apparaître en rêve: sĕ'llĭ me *'nvhiseḑŭ* 70, 9, 55. nóptea te *'nvhisam* 122. *învhisŏ* cŏ canda vinne 'nă móșe 52. sĕ tragă mână de_açea *'nvhisare* 10.
învinițàre vb. — a învineți, bleuir: buḑă-le 'm̃ĭ se *'nvinițà* 121.
învirinat adj. — înveninat, necăjit; envenimé, attristé. 39, 40, 64.
învîrtușare vb. — a învîrtoșà, fortifier: illĭ se *'nvîrtușéḑă* chiéllea 54.
înviscură, înviscută — v. *învéștere.*
învițàre vb. — a învĕțà, a aflà; apprendre: m̃icu ș' mare lu *'nvițŏ* (cântic) 119, 46. *învițaĭ* cŏ viçinĭ-lli a tĕĭ... 16, 82, 37, 38.
ișĭ, 'șĭ pron. 3-a pers. dat. sg. — ișĭ, se: și *ișĭ* luŏ vizir-lu 1. *ișĭ* avea 2. çi *'șĭ* erà çi nu'*șĭ* erà 1, 3, 35, 6. care ma *'șĭ* veḑù barbat-su 21, 76. *ișĭ* se féce om 76. *'șĭ* erà treĭ masturĭ 211.

J.

Jéle sf. — tristesse: fŏră *jéle* și fŏră m̃ilă 15, 19, 137.
jilire vb. — a jeli; plaindre, pleurer: tea s'me *jilesci* 152, 213, 216. suschir, ohteḑŭ și mi *jilescu* 113. nu 'm̃ĭ te *jilé* 118. fușĭ.. *jilit* și mĕrănghisit 11, 19, 53.

L.

'L — v. *il.*

la, l' prep. — à, chez: se duçe *la* avinare 4, 28. se dussiră *l'* avinare 1. incllinàndu-se *la* nĕssă 8, 11. sĕ mérgimŭ... *la* stanea 100, 109.

là, laŭ — v. *làre.*

lacrĕmă sf. — lacrĕmă, larme. 6, 8.

lăcrĕmàre vb. — a lăcrĕmà, verser des larmes: ieŭ îññĭ plàngu ş'*lăcrĕmedŭ* 113. mare suschirare şi *lăcrĕmare* 29.

lafe sf. — vorbă, conversation: se duçea la viçinĕtate pi *lafe* 38.

lăhtar sm. — bătae de inimă, émotion: s'nu cripămŭ... di *lăhtar-lu* çi nĕ avemŭ 109, 66.

lăhtărsire vb. — a trăşărì, tressaillir: s'ti *lăhtărsescĭ* càndu sĕ vedĭ 130.

laĭ(ŭ) adj. — negru, nefericit; noir, malheureux: aua *laie* 'şĭ uă făçea 143. tu *lăĭ* strañie învăscută 98. façă aroşie şi oclli *laĭ* 97. nu'llĭ disse.. niçi albu niçi *laĭ* 14. fétă 'ntraşĭ tu *laie* 96. me alăssaşĭ vhiŭ şi *laĭ* 33, 66, 75. ca s'adară mă-ta *laĭ-le* culpane 124. ma' *laiŭ* bărbat 127. sufflă *laia* nare 128. ba, *laĭ* tihie *laie, laĭ* 133. cu lăcrĕññĭ *laĭ* plàngea 215.

lăire vb. — a blestemă, maudir: cŏ ţi 'l *lăescu* 111.

lamñie sf. — sgripţoróĭcă, ogresse. 13, 16. gura a *lamñi-llieĭ* 13. nepóte a *lamne-llieĭ* 88.

lână sf. — laine. 35, 38.

lângedire vb. — languir. 313.

lapte sm. — lait. 100, 102. ìllĭ adduçea *lapti-le* 85.

làre vb. — a spălà, laver: se *là* 'n cap 82, 216. cămeşĭ-le 'ññĭ le *laŭ* 151. se *lŏ*, se chiptinŏ 41. se *lară*, se spillară 81.

lăvăşire vb. — a murdărì, souiller: tótă casa *lăvăşésce* 128.

lăvdat adj. — lăudat, vestit; renomé: erà treĭ masturĭ *lăvduţi* 211.

lăvos adj. — murdar, malpropre. 127.

-le art. fem. plur.—dini-*le* 9, părţi-*le* 11, 12, 13, 17, 25. daŭĕ-*le* 26. laĭ-*le* 161.

-lĕ pron. possess. plur.—amiróñia-*lĕ* 17, 25, 26. mumă-*lĕ* 26.

lĕ pron. 3 pers. dat. plur.—le, leur: ciudie çi *lĕ* vhinea, *lĕ* se părea 9, 17, 35. cum *lĕ* dimandŏ 97, 84. Dumnidĕŭ *lĕ* uă sciă 35.

le pron. 3 pers. fem. acc. plur.—nu *le* pistipsesci 25. du-te di lĕ *le* caftă 97.

lé interj. — heĭ, o; ô. 112, 113, 118, 121, 125, 130, 131.

leg — v. *ligàre.*

lemnu sm. — bois: sĕ pórtă *lemne* 35.

lemnusit adj. — înlemnit, lignifié: arĕmasiră *lemnusite* de ciudie 45.

lele! interj. — aoleŭ, holà-là. 67, 125.

léne sf. paresse. 128.

ligàre vb. — a legà, lier: vĕ *leg* cusiţe-le 84. uă *ligŏ* di arborĭ-lli 82. iéste *legată* 88. *ligătura* çi aveà 14.

lihónă sf. — leuză, accouchée. 124, 125.

lilice sf. plur. — flóre, fleur. 44, 57.

limbă sf. — langue, nationalité. 153, 154.

limbit adj.—limpede, limpide: apă *limbită* 53, 57.

linivos adj —leneş, paresseux. 127.

lipe sf. — tristesse. 15, 51.

lipisit adj. — triste. 11, 53. *lipisiţi* şi jiliţĭ 19, 78.

lipsire vb.—a trebuì, a lipsì; falloir, manquer: *lipsésce* sĕ nĕ sculămŭ 3, 7, 9, 11, 12, 72. va sĕ nĕ *lipséscă* multu 85. dini-le... *lipsea* 51, 213, 218, 313.

lişuréţă sf. — uşurinţă, facilité. 71.

livadi sf. — prairie. 47.

livendu adj. — élégant. 208.

lli pron. relat. masc, acc. plur. — iĭ, les: *lli* aflară 99.

'llĭ pron. relat. dat. sg. — ĭĭ, lui:

açel ce-*lli* u frică 4. ciudia çi *'lli* vhinea 5, 12, 49. vrea sĕ *'lli* turbă mintea 13, 97. nivésta *'lli* 12. — v. *illi*.

-lli art. masc. plur. — i, les: soçĭ-*lli* 3, 9, 49, 99.

lliçă sf. — iţă, lice. 38, 35, 70.

llié. — v. *luare*.

lliei pron. relat. fem. genet. sg. — eĭ, à elle: urma a *lliei* 2.

-lliei art. fem. genet. dat. sg. — marginea a valle-*lliei* 35.

lliertàre vb. — a ierta, pardonner: un alantu se *lliertară* 99.

lŏ. — v. *làre*

loc sm — loc, pămînt, ţéră; endroit, terre, contrée: aistu *loc* apărvhisit 3, 86. pi aiste *locurĭ* 7, 66, 89. *loc-lu* ş' çer-lu nĕ muntrésce 103, 210, 40, 84, 86, 22, 35. pînă la *loc-lu* a lor 28.

lu pron. relat. masc. acus. sg. — le: de óra açea *lu* ancalicŏ 10. illĭ *lu* déde nat-lu 13, 97. ţine'ţĭ *lu* ti tine s' *lu* aĭ 110.

-lu art. masc. sg. — amirŏŭ-*lu*. 10, 219.

-luĭ art. masc. genet. dat. sg. — dîsse a amirŏŭ-*luĭ* 9.

luĭ pron. relat. genet. dat. sg. — soçĭ-lli a *luĭ* 9.

luàre vb. — a luà, prendre: *llié* căţĕl-lu aistu 13, 37. va sĕ 'ţĭ *llié* şi amirăria 16, 27, 47. ti *luare* va sĕ uă *luămŭ* 83, 17. drac-lu vĕ *llié* 79. s' nu *llié* hăbare 125. işĭ *luŏ* vizir-lu 1, 13, 46. *luară* callea 103. dédera şi *luară* mulţe turliĭ de sbóră 18. il avea *luată* fómea 42. va sĕ ti *lliéŭ* tine ti bărbat 9, 21, 23, 24, 113, 122. doĭ-lli nĕ *luămu'* 115. cu bun mĭcăzauă *luaĭ* 117. cându *luaşĭ* de suschiraşĭ 121. tr'óră *luŏ* şi 'şĭ asguni paturĭ-lli cănĭ 46.

luçìre vb. — a străluci, resplendir: pălate... çi *luçea* ca sóre-le 5, 31, 58. illĭ *luçésce* faça 108. *luçindu*'llĭ muşutéţa ca luna 61. illĭ mĭcşuredă *luçirea* 59.

luçéfer sm. — étoile: luçea ca *luçéfer-lu* 31, 61. ca *luçéfir-le* diminéţa 108.

lucràre vb. — travailler. 115, 129. bizilică... *lucrată* sirmatirò 2.

lucru sm. — chose. 12, 125. iéste *lucur-lu* aşiçe 17. aeste *lucre* çi ţî spun 25, 211. sĕ 'ţĭ bagĭ tóte *lucră-le* pi aradă 17, 30. tóte *lucrî-le* a lumi-lliei 10.

lumache sf. — ramură, branche. 43, 45, 216.

lumăchios adj. — ramuros, branchu. 57.

lumbrisìre vb. — a străluci, resplendir: *lumbrisea* ca luna 31, 108. iţĭ vĕduĭ *lumbrisita* maste 62. primăvéră *lumbrisită* 136.

lume sf. — monde: allăgaĭ tótă *lumea* 7. lucrî-le a *lumi-lliei* 10. pi *lume* ieŭ cându 'mĭ eram 203.

lumesc adj. — mondain: lucră-le *lumesci* 30, 44.

lumĭnos adj. — lumineux: pălate *lumĭnósă* 5, 9, 58.

lună sf. — lune. 61, 14, 31, 212.

lûndură sf. — rîndunea, hirondelle: *lûndurĭ-le* şi pellicanĭ-lli 139.

lungìre vb. — allonger. 313.

luvhurie sf. — vedenie, lucru; apparition, chose. 56, 25, 37, 58.

M.

M'. — v. *me*.

ma conj. — dar, îndatăce, mereŭ; mais. dès que. 2, 73, 78; 23; 32; 69, dîsă cŏ *ma* sĕ 'llĭ calcă cicior-lu 56, 89, 21. tu açea hóră *ma'* intrară 104. dîuă ş' nópte *ma* 'şĭ plângea 117, 127, 143, 215, 216.—cfr. *maşi*.

ma'. — v. *maĭ*.

ma-cŏ conj. — dacă, fiindcă; si, puisque: ma *ma-cŏ* chiruşĭ arăvdarea

și *ma-cŏ* iţĭ călcașĭ graĭ-lu 23, 32, 39, 83.

mă-ta, mă-sa — v. *mamă.*

mâcàre vb. — a mâncà, manger: tea sĕ'l *mâcă* 15, 19, 66. ficior-lu çi 'llĭ avea *mâcată* lamñia 16. ti *mâcare* și ti bére 19.

macarĭ conj. — măcar, au moins: sĕ nĕ videmŭ iéra *macarĭ* și după... añĭ 32, 123, 144.

măhălă sm. — mahală, suburbie; quartier: și *măhăladi-lli* s' ciudisescu 138.

maĭ, ma' adv. — maĭ, plus: *maĭ* curundu 4, 7. *maĭ* nainte 14. *ma'* ghine 4, 14, 32. *ma'* ñica dînă 49, 71, 69, 54, 127. *maĭ*-mar-lu cap 27. *măĭ-mar-lu* 216.

nicĭ-o-dată, deloc; jamais, nullement: amirŏŭ-lu *ma'* nu putù s'aravdă cama 21, 41. *ma'* nu 'llĭ arise gura 69, 79, 92. çi *ma'* 'ñĭ lu așteptu 96.

male sf. — babă, bunică; grande mère. 54.

màlamă sf. — aur, or. 2.

mamă sf. — mère. 9, 96. mâñi-le a *mumă*-saĭ 13. *mamo* 113, 139. *mă-ta* 47, 114, 124. *mă-sa* 14, 15. déde nat-lu a *mă-saĭ* 13.

mână sf. — main: sĕ tragă *mână* de açea 'nvhisare 10, 30. daŭĕ-le *mâñĭ* 13, 6.

mândipsire vb. — a fermecà, ensorceler. 48.

mâne adv. — demain. 14.

mânuşe sf. — tórtă, boucle. 109.

mărat adj. — sĕrman, pauvre: iel *mărat-lu* 16, 31. ah! voĭ *măraţĭ* 219. *măraţĭ-lli* di nĕși 98, 99. *mărata* di móșe 80, 124.

mărcat sm. — iaurt, lait caillé. 100.

mare adj. – grand: *mare* dor 1. *mare* urutéţă 4. de *mare* de ñic 30. mărgăritarĭ *mărĭ* 2.

mărgăritar sm. — perle: baiere di *mărgăritarĭ* 57, 2.

margine sf. — margine, sfîrșit; bord, fin: pi *marginea* a valle-llieĭ 35. sĕ nu vĕd *marginea* aistuĭ lucru 4. tu *margine* 8.

mărginit — v. *ni-mărginit*

mărime sf. — grandeur; di *mărimea* placă-llieĭ 207.

mărit adj. — mărit, grand: *mărite* amirŏ 3. *mărită...* amiróñiă 26.

măritu sm. — măritiș, mariage. 130.

măritàre vb. — a mărità, marier: ca s' ti *mărit* 112. de avhoñia *măr-tată* 124. albă'ţĭ *măritarea* a ta 119.

màrmare sf. — marmură, marbre. 53, 75. marmară 75.

mărmint sm. — mormînt, tombeau: doĭ laĭ *mărminţĭ* 142, 143, 149.

mărtirisire vb. —a mărturisì, confesser: *mărtirisescu* și eŭ 62.

măscărliche sf. — rușine, honte. 125.

mascur adj. — băiat, masculin: nat-lu erà ficior *mascur* 36.

mașĭ adv. — numaĭ, seulement. 45. cfr. *ma.*

màsin sm. — măslin, olivier: di *masiñĭ* 53.

maşte sf. — faţă, visage: te videam cu *mastea* mĕrănghisită 41, 123, 135. musutéţa a *masti-llieĭ* a luĭ 45.

mastur sm. — meșter, maître: treĭ *masturĭ* lăvdaţĭ 211, 219.

măsturie sf. — meșteșug, metier: pi *măsturie* multu 'nveţaţĭ 211.

matea adv. — îndeșert, en vain. 2, 10.

me pron. 1 pers. acc. sg. — nu *me* cunnoscĭ? 7, 32. — cfr. *mi.*

mea, melle — v. *ñieŭ.*

megllise sf. — sfat, conseil: s'adunŏ *megĭlisea* 18. alepţi a *megilisi-llieĭ* amirăréscă 18.

melle — v. *ñieŭ.*

merache sf. — dorinţă, désir: allăgaĭ cu mare *merache* 8, 10, 30.

merănghisire vb. — a se vesteji, se faner: *merănghisit* ca pom-lu çi illĭ *merănghisésce* frùnda 11. mastea *merănghisită* 11.

mérgere vb. — aller: s'*mérgimŭ* tu munte 100. càndu *ñiergu* 'ntre apă 131. iu *ñirgeţĭ* 154.

mes sm. — lună, mois: *mes* cu *meşĭ* 38, 37. şésse *meşĭ* di ḑille 51, 7, 14.

méşcere vb. — a dărui, donner: de 'ñĭ ţi uă *mésce* 109. tea sĕ uă *mescu* 110. sĕ'llĭ facă turlĭĭ .... di *mésceri* a nat-luĭ 37.

mese sf. — mijloc, milieu. prin *mesea* a păduri-llieĭ 1, 10, 22, 53. — cfr. *anamesa*.

mi pron. 1 pers. acc. sg. — me: ved cŏ *mi* muntresci 7, 6, 95. v. *me*.

minàre vb. — a mişca, remuer: i se *minà* vèr-'nă frûnḑă 66.

minduire vb. — a gàndi, penser: nu te *minduesci* nihiamă? 36, 83; 13, 27, 59, 208, 213. ti tine m'am *minduită* 108.

minduire sf. — gândire, préoccupation: mintea ş'*minduirea* mea 122. ş' di *ni-minduire* 132. lu ancălicŏ ună merache şi ună *minduire* 10, 17, 31.

mine pron. 1 pers. nom. şi acc. sg. — eŭ, me, mine; je, me, moi: apróchii-te di *mine* 7, 9. cum căḑuşĭ tu grip-lu a vréri-llieĭ tine ti *mine* aşiçe am căḑută *mine* ti tine 7, 24. càndŭ *mine* s'me 'ngrupaţĭ 123. *mine* escu ḑînă 7, 28, 79, 89, 127.

minte sf. — esprit, intelligence: *mintea* mea îñĭ ḑiçe 3, 5, 14, 41. niçi frică îllĭ tricù tu *minte* 5. sĕ'şĭ llié *mintea* de la fugă 41. nu putea sĕ'şĭ cadă pi *minte* 55, 60, 80 nu'şĭ adduçe *a minte* 3, 14.

mintit adj. — turburat, bouillonnant: arîŭ *mintit* 89, 91.

minut adj. — mĕrunt, menu: cŏ e ñic (nat-lu).... multu *minut* 223.

minută sf. — moment: di *minută* în *minută* 55, 23, 121.

miră sf. — ursitóre, Parque: móşa *miră* 68, 69. *mira* açea ñilgiucana 69. *mira* a ómeñĭ-lor 54. treĭ-le *mire* 68. *miri-le* 68. cătichia a *mire-lor* 68.

misticàre vb. — a mesteca, mélanger: *misticŏ* tótă màcarea.. . cu fărmac 27. sàngi-le 'ñĭ lu *misticaĭ* 154. toţĭ (soçĭ-lli) tru lume s'*misticară* 147.

mistirvhiŭ sm. — mystère. 27. spuseşĭ ahàte *mistirvhiurĭ* 54, 74.

mistirvhipsire sf — încredere, confidence. 44.

misurare vb. — a mesura, a numera; mesurer, compter: şi s'*misurĭ* añĭ-lli 139. *misurat* — v. *ni-misurat*.

mizia adv. — cu greŭ, difficilement: cu *mizia* déde di pisciréña 75, 66, 57.

moĭ! interj. — mĕĭ, hé: *moĭ!* çer-lu sĕ te giudică 21, 22, 95, 105, 106, 114, 151

mor! interj. — fă, holà. 21, 22.

mor, móră, mortu — v. *murire.*

móşă sf., adj. — babă, bătrână; vieille: erà ună *móşă* şi un auşŭ 35, 40. *móşa* cu auşŭ-lu 35, 36, 37, 38, 40, 41, 55, 68. cap-lu a *móşi-llieĭ* 37, 39, 80. ḑisse cama *móşa* miră 68, 73.

'mpogru — v. *împogru.*

muciulire vb. — a spurcà, salir: tot ascuchie ş'*muciulésce* 128.

mulipsìre vb. — a molipsì, contaminer: par'cŏ escu *mulipsitu* 151.

mulliére sf. — muiere, femme: çi féçe aistă *mulliére* cu mine 23. cŏtră *mulliéri-le* a lor 11. *mulliérĭ-le* 38.

mullierescu adj — muieresc, féminin: bóçe *mullierésc̆ă* 67.

multu adj. — beaucoup: după *multă* i puçină óră 5. óste *multă* 19.

mulţéme sf. — mulţime, grand nombre: *mulţémea* di pullĭ 45.

mumă (cfr. *mamă*) sf. — mère. 22, 80, 112, 118, 124. *muma* a pădurĭ-lor 54. a *mumă*-méĭ s'lli o dideţĭ 154. *mumăñĭ* 38, 143. nĕ spunŭ *mu, măñi-le* 39.

munte sm. — montagne. 100. *munte-le* de marmare 53. avemŭ allăgată *munţi* 47.

muntrire vb. — a privì, regarder: çi

mĭ *muntresci* 6. uă *muntrea* adillios 6, 5, 3, 1, 102, 110.
muntrită sf. privire, regard: arucŏ uă *muntrită* di vrére 6.
murgişĭ sm. — amurg, murgit; chute du jour: pînă séra tu *murgişĭ* 19, 3.
mură sf. — mure: *muri-le* 'n gură s'tuchiescu 102.
murìre vb. — mourir: va sĕ *móră* 72. îñĭ *murì* dada 9. astădĭ mine *mor* 123. i *morta* ni-'ngrupat 33, 68, 73.
muşat adj. — frumos, beau: *muşat-lu* a ñieŭ 11. çérbă ahàt *muşată* 1, 12. cu *muşata* a loc-luĭ 35. tinerĭ şi *muşaţĭ* 7.
muşcătură sf. — buchée: *muşcătură* de pâne 31.
mustaţă sf. — moustache. 208.
mut adj. — muet: arĕmase ca *mut* 6.
mutàre vb. — remuer: nu se *mută* de aclò 82, 60. nu'şĭ *mutà* oclli ditu baltă 4.
muţàre vb. — a suge, suçoter: *muţă* ca ñiac-lu 128.

Ñ.

Ñi, 'ñĭ, ñia (cfr. *îñĭ*) pron. 1 pers. dat. sg. — mi, me: aistă carte *ñi* spune 9, 27, 54. *ñi* am 96. s'*ñi* le daĭ 97. spune'*ñĭ* 96. çi ma' '*ñĭ* lu aşteptu 96. cŏ'*ñĭ* iéste 55, 96. çi *ñi* spuseşĭ.. a *ñia* órfăn-lu 54. iel a *ñia* '*ñĭ* dìsse 133. dì '*ñĭ* şi a *ñia* 135.
ñiac sm. — copil, enfant: ca *ñiac-lu* çi suge ţiţă 128.
ñic adj. — mic; petit, jeune: fétă de vrìste *ñică* 108, 118. *ñica* mea 113. dìna açea ma' *ñica* 48, 69.
ñicăză adj. — mititică, petite. 117, 118.
ñicuredàre vb.—a micşorà, diminuer: îllĭ *ñicuredà* luçirea 59.
ñiédă-nópte sf. — minuit. 4, 31, 67.
ñiel sm. — miel, agneau: iéste ca *ñiel* sugar 26. laĭ *ñiellu* a ñieŭ 134, 135.
ñiercurĭ sf. — mercurĭ, mercredi: *ñiercurĭ* de numtă 117. mâne iéste *ñiercurea* 118.
ñiérgere vb. — a merge, aller: sĕ *ñiérgimŭ* 78, 79, 131. iu *ñirgeţi* 154.
ñieŭ, mea (cfr. *ñiŭ*) adj. poss. — al mieŭ, mien: vrut-lu a *ñieŭ* 9, 23, 24, 25, 29. patridha a *mea* 7, 9. sor-*mea* 25. sclavelle a *mélle* 8.
ñilă sf. — pitié: îllĭ fu *ñilă* 2, 13, 22, 55.
ñilăos adj. — milos, compatissant: ti *ne-ñilăósă* inimă 21, 14, 83.
ñilgiucan adj — mijlociŭ, intermédiaire: sor-mea açea *ñilgiucana* 25, 69, 48. la 'ntrebarea a *ñilgiucană-llici* miră 69.
ñirare vb. — a privì, regarder: di multă *ñirare* 132. *ñirânda-luĭ* pi muşata bóçe 44.
ñirgeţi — v. *ñiergere*.
-ñiŭ adj. poss. (cfr. *ñieŭ*) —mieŭ, mon: bărbat-*ñiŭ* 17.
ñiurismă sf. — miros, odeur: *ñiurismă* de ehtru 28, 76, 57. de tóte *ñiurismate-le* 53.
ñiurismos adj.—mirositor, odoriférant: arborĭ *ñiurismoşĭ* 53.

N.

N' — v. *nu*.
'n- — v. *în-*
na interj., prep. — iacă, la, de; voilà, de: *na* iu vinneră şi dìni-le 75 79. funda-luĭ *na*-'nă-parte 58.
'nă, 'na — v. *ună, una*.

'nafórĭ — v. *in afórĭ*.
näinte adv. — avant: n'am sciută ma' *nĭinte* 67, 14. — v. *inainte*.
nalle — v. *noŭ*.
nămătisire vb. — a fermecà, ensorceler: per-lu aistu *nĭmătisit-lu* de ḑine 83.
Nănta n. pr. de ville. 214.
ma-numerea — v. *ina-numerea*.
'năórĭ — v. *unnĭórĭ*.
napu conj. — nu cum-va? 20, 208 nota.
nare sf. — narine. 128.
Narta n. pr. de ville. 211, 212
nat sm. — copil, nouveau-né: luànda-luĭ *nat-lu* în pólă 13. işĭ luŏ *naturĭ-le* de mànă 29, 26, 144.
naŭĭ — v. *noŭ*.
nanĕ — v. *noi*.
'nĭuntru — v. *inĭuntru*.
'nellise — v. *incllidere*.
'ndreptu — v. *indreptu*.
nĕ — v. *noi*.
ne- negat. (cfr. *ni-*) — *ne-arĭrdare* 58.
ne-apândipsit adj. — neaşteptat, inattendu: vedére *ne-apândipsitĭ* 5.
necare vb. — a înnecà, noyer: apa nóptea lĕ uă *necà* 215. s'trécă a-rìul şi 'ñĭ mi *nécĭ* 95.
ne-ñĭlĭos — v. *ñĭlĭos*.
ne-'ndreptu — v. *indreptu*.
ne-'nsurat — v. *însurat*.
nepótă sf. — nièce: hillie şi *nepóte* a lamne-llieĭ 88, 89. *nepóti-le* 88, 89, 91.
ne-sciindu — v. *scire*.
nĕssu, nĕssă pron. — el, dìnsu; il, lui: se bagă mâna pi *nĕssu* 64. mă-raţĭ-li di *nĕşi* 98, 99. allagă după *nĕssĭ* 2, 6, 8, 14, 15, 25, 30, 81, 98. aflàndu-se fŏră *nĕsse* 50, 72, 43.
néuă sf. — zăpadă, neige: bruma ş' *néua* pi voĭ sta 142.
ne-viḑuţĭ — v. *vedére*.
'ngllime — v. *ingllime*.
ni conj. — nicĭ, ni: nu veḑură niçi çérba *ni* çi-va 5. veḑură cŏ *ni* pă-late era, *ni* semnu de pălate avea 9, 43, 58. *ni* 'npade, *ni* 'nprostu. *ni* ḑiŭă *ni* nópte 52.
ni- — v. *ne-*
ni-arĭrdare — v. *arĭrdare*.
nică, nica adv. — incă, encore: trieù *nicĭ* un **an** 14, 23, 55. să te ved *nica* uuă óră 29, 33, 51, 92. avea faptă cu nĕssă *nica* ni-'ncurunaţĭ 14, 51, 62, 71, 92.
ni-cĭrtat — v. *cĭrtare*.
niçi, niçĭ conj. — nicĭ, ni: şi *niçi* çérba se viḑù, *niçi* bóçea... s'avḑi 3, 5, 12. nu'llĭ ḑisse... *niçi* albu, *niçi* laĭ 14.
ni-inşit — v. *inşire*.
ni-mĭrginit adj. — infini. 51.
ni-misurat adj. — nenumĕrat, innombrable: óste multă şi *ni-misuratĭ* 19.
ni-'ncurunaţĭ — v. *încurunare*.
ni-păpsit adv. — neincetat, sans cesse: allăgŏ *ni-păpsit* după urma a llieĭ 2.
ni-pĭscute — v. *pascere*.
ni-viḑut — v. *vedere*.
nihiam adv. — puţin, peu: se caltă *nihiam* di pàne 42, 63. *nihiam* càţi *nihiam* se féçe tot çerbu 64. nu te minduesci *nihiamĭ?* 36.
niirire vb. — a mânia, irriter: se *niirì* mult 91. le se *'niirì* 79.
niugă prep. — lângă, près de: s'appruchiară *niugĭ* baltă 3, 95, 117. se aflară pi *niugĭ* baltă 9, 127. par'cŏ *niugĭ* ieŭ te aveam 122. va s' vĕ ḑic *ninga* 'nă óră 223.
nior sm — nor, nuage: chirù pit *niorĭ* 87. di açellĭ çi sorbu *niorĭ-llĭ* 50.
nipêrtică sf. — năpârcă, vipère: erà 'nplin di şerchĭ şi de *nipĕrtiçĭ* 86, 87.
niscânte adj. numer. fem. plur. — càteva, quelques: după *niscânte* ḑille 37, 57.
niscărsìre vb. — a deretică, ranger dans la maison: càndu *niscĭrsescu* 131.
nisce, nisci pron. — erà *nisce* lilice... 57, 35, avea... *nisci* sălçi şi *nisci* arburĭ 57.

ni-strigati-le — v. *strigàre.*

nivéstă, n'véstă sf. — nevastă, épouse: ḑina *nivéstă* arĕmase 13, 29, 69, 122, 124. cu *nivésta*'llĭ 12, 117. sĕ'l pórtă *n'véstă* de gușe 109, 29, 47, 125.

nivole sf. — nevoie, difficulté: çi sĕ facă tu tóte *nivolliuri-le* 74.

noĭ pron. 1 pers. plur. — nous. 7. *nĕ, naŭĕ*: póte sĕ *nĕ* facă... urutéță 4. batte-*nĕ*, gione, sĕ giucămŭ 46. lipsésce sĕ *nĕ* sculamŭ 3, 11, 47. urutéță *nĕ* féçe Perpillița a *naŭĕ* 78.

noĭmă sf. — semn, signe: îllĭ féçe *noĭmă* 59. făcênda-luĭ Frosa *noĭmate* 60.

nom sm. — lege, loi: a nóstre *nomurĭ* așiçe sûnt 11. cata *nomurĭ-le* çi avemŭ 23, 33.

nópte sf. — nuit: *nóptea* te 'nvhisam 122.

nor sf. — noră, bru. 217, 218.

nostim adj.—plăcut, agréable: *nostima..* pălăcăric 49.

nostimadă sf. — plăcere, agrément 43.

nostru adj. poss. — nôtre: că a *nóstre* nomurĭ 11.

noŭ, naŭă adj. — nouveau: nivésta açea *naŭă* 117, 124, 125. umplunda-luĭ *naŭĕ-lli* meșĭ 14. ș' llié n'véste *nalle* 137.

'npade — v. *înpade, pade.*

'nprostu — v. *împrostu.*

'ntribare — v. *întribare.*

nu, n' neg. — non, ne: çi *nu* 'șĭ erà 1, 7. içi *n'*ascumse Dumniḑĕŭ 7. *nu*-cŏ-șĭ casă s'hrănéscă 128.

nuc sm. — noyer: tu umbrata unuĭ *nuc* 44, 45.

nucă sf. — noix: ca di *nucă* sumbure 27.

numă sf. — nume, nom: îllĭ băgă *numa* Perpillița 37, 61, 211.

numtă sf. — nuntă, noce: băgară sĕ facă *numta* 12. m̃iercurĭ de *numtă* 117, 45.

n'véstă — v. *nivéstă.*

Ñ

Ñiati-le sf. — tineréțe, jeunesse. 210.

O.

Oclliu sm. — ochiŭ, oeil: bagă'țĭ căciula pi un *oclliu* 92, 18. nu 'șĭ mută *oclli* 4.

odă sf. — odaie, chambre: se 'ncllise tu ună *odă* singur 16, 6. intrŏ tu *oda* açea 6, 34.

ogiac sm. — camin, cheminée: tru *ogiac* lémne ma 'ndéssă 127.

ogrădisire vb. — a găsi, trouver: biléua îm̃ĭ *agrădisiĭ*! 117.

oh! interj. — *oh*, Dómne și Dumnidé-le mare! 23.

ohtàre vb. — a oftà, gémir: *ohteḑŭ* și mi jilescu 113. cât *ohtaĭ*, cât suschiraĭ 107. gura a luĭ de *ohtare* și de suschirare nu 'llĭ păpsea 30, 50, 152.

óhte sf. plur. — délurĭ, monts. 23, 86,

oĭ sf. plur. — brebis: turmă di *oĭ* 43, 44, 49, 51, 142.

om sm. — homme: pînă *om-lu* sĕ 'șĭ frécă oclliul 18. çi *ómenĭ* ședŭ 'nauntru 5. *ómeñĭ* 50. avḑînda-luĭ *ómeñĭ-lli* toțĭ 18, 19.

ominescu adj. — humain: avundu'șĭ *ominesci-le* duchirĭ 67.

óră sf. — óră, timp: heure, temps: că *óra* 'm̃ĭ aflașĭ 207, 106. de *óra* açea lu ancalicŏ ună merache 10. di *óra* çi uă luaĭ 23. după multă i puçină *óră* 5, 26, 153. cŏ tréçe *óra* 76, 11. tu *óra* çi ómeñĭ-lli... căvtà 11.

tru órŭ, tr'órŭ (îndată, aussitôt) 13, 76, 119. sĕ aravdi și nică di acestă *órŭ* 23. încllinânda-luĭ *de a daŭa órŭ* 26. de *câte orĭ* te videam 11. de multe *orĭ* vru 14, 71, 76. *di-órŭ* (mereŭ, éternellement) 145.

órŭ — v. *urare*.

órfân (cfr. *urfăñie*) adj. — orfan, sărac; orfelin, pauvre: iéste un ficior *órfăn* și cŏ părinți n'are 42. *órfăñĭ, órfăñĭ* căpĕițĭ 35. a ññia *órfăn-lu* și atih-lu 54.

orghire vb. — a orbi, devenir aveugle. 313.

orñi sf. plur. — pasĕrĭ, oiseaux: treĭ buluchĭ di *orñi* agiune 87. iéră *orñi-le* iși se dusseră 87.

os sm. — arĕmase sadè *óssi-le* și chiél-lea 16.

óspețĭ, óspite sm. sf. plur. — óspeți, prietenĭ; hôtes, amis: de *óspețĭ-lli* a luĭ 18, 44. treĭ-le *óspite* dine 51, 44.

óste sf. — armée: trecù sinorĭ-le cu *óste* multă 19, 16. zairea a *óste-lliei* 20.

oŭ sm. — oeuf: mărĭ ca *óŭŭ* de părumbu 2.

P.

Pade sf. (cfr. *înpade*)—câmpie, campagne: 'n *pade* le scóte!.. 126. versânda-luĭ *în pade* 19, 39, 43, 121. ni *'n-pade* ni *'nprostu* 52. iși luŏ *padea* a câmpu-luĭ 2.

pădure sf. — forêt. 1, 2, 35, 54. nu aflŏ de cât *pădurĭ* ponde 51, 54, 65.

pălăcărie sf. — rugăminte, prière. 49, 78, 74, 79.

pălăcărsire vb. — a rugà, prier: ti *pălăcărsescu* mărite amirŏ 4, 47, 49, 69, 79.

pălate sf. — palat, palais: ună *pălate* luminósă 5, 9, 17, 18. di tu mesea a *palati-lliei* 10, 21.

palmă sf. — paume de la main: asunŏ *palmi-le* 13, 50.

pâne sf. — pain. 31, 103. il avigllia ca *pânea* cu simită 44.

păpsire vb. — a încetà, cesser: gura a luĭ de ohtare... nu-llĭ *păpsea* 30. allăgŏ *ni-păpsit* după urma a llieĭ 2.

paradis sm. — raiŭ, paradis. 57.

paramamă sf. — crescĕtóre în loc de mamă, mère nourricière. 93.

paranumă sf. — poreclă, sobriquet. 39

părăchinisire vb. a povățui, conseiller: și 'l *părăchinisea* tea sĕ tragă... 10.

paravrére vb. — a pré-vrea, vouloir beaucoup. 42.

părécllie sf. — părechie, couple. 11.

părére vb. — paraître: lĕ se *părea* cŏ se 'nvhiséḍă 9, 67. sĕ nu 'țĭ *parŭ* arĕŭ 39, 9. *par'* cŏ ningă ieŭ te aveam 122, 123, 21, 43.

părigurisire vb. — a mângâia, consoler: sĕ 'ñĭ *părigurisescu* inima 15.

părinte sm. — parent: la *părințĭ* ună și tótă 102. sĕ nu uă duchiéscă *părinți-lli* 69, 116.

părmithŭ sm. — basm, conte. 34.

părŏ sm. — pară, liard. 132.

parte sf. — partie, côté: cathe un pi de ună *parte* 1. pitu tóte *părți-le* 11. trecênda-luĭ *'na-parte* de ună valle 35. di ḍini-le ḍéçe *părți* ma' mușată 59.

părumbu sm. — pigeon. 2.

părvhiță sf. — visită la sĕptămână, visite des huit jours. 124.

pasă adj. fem. —tótă, fie-care; chaque: ahurhi sĕ battă cadi *pasă* ḍiŭa 44.

pascere vb. — a paște, paître: cându oĭ-le *păscea* 43 oĭ-le arĕmânea *ni-păscute* 44.

păstrămŏ sf.—pastramă, viande salée. 16

pată sf. — gâscă, oie: s'ascăldă ca *pate-le* 58.

pățire vb. — a păți, patir: iécă çi *păți* 31. arĕŭ-lu çi *pățîmmu* 77, 19. 'nafóră di *pățîrea* a ficior-luĭ 18.

pătizàre vb. — a boteză, baptiser: iși *pătizŏ* ficior-lu 37.

patridhă sf. — țară, patrie: fugiĭ d tu *patridha* a mea 7, 146, 154.

patru, patur adj. num. — quatre: *patru* càñĭ 43, 50. *paturĭ-lli* càñĭ 41. tu *patur-le* ciciórе 2. și a *patra* ḑi 19. *patru-ḑĕçĭ* de hievri 66, 83.

păzare sf. — tèrg, marché. 125, 132.

pecat sm. — péché, dommage: ah! çi *pecat* mare cŏ n'am sciută 67, 96. va s'intru tu *pecat* 103.

peitìre vb. — a se băgà la stăpàn, entrer en service. 43.

pellican sm. — barză, cigogne: lùndurĭ-le și *pellicañĭ-lli* 139.

per sm. — pĕr, poil: tot *per-lu* aistu 83, 209. cu *perĭ-lli* displĕtiți 82, 139.

perce sf.—plete, cheveux: cu *perciurĭ-le* discăciate 50.

peros adj. — velu: cu chiepturĭ-le *peróse* 50.

Perpillița n. pr. — 35—93.

pescu sm. — pesce, poisson: caftă pàne ș' *pescu* 131.

pi prep. — pre, asupra, despre; sur: muntrinda-luĭ și *pi* mulliéri-sa și *pi* fiticà 15. arucŏ una muntrità... *pi* féta çi șidea *pi* scamnul açel 6. veḑunda-luĭ... sémne di vrére *pi* amirŏŭ-lu 6. sĕ me alin *pi* scamnul 9, 49, 55. trecènda-luĭ și *pi* aiste locurĭ 7, 56. *pi* aeste... çi ḑiçĭ...? 23. se dispărțîră cathe un *pi* de ună parte 1. *pi* d'anvèrliga 1, 60. se aflară *pi* ningă baltă 9. se apiri *pi* di marginea 8. *'pi* măsturie multu 'nvețațĭ 211.

picurar sm. — păstor, berger. 42, 43, 35, 42, 99, 135.

pidimaḑĭ sm. — pedépsă, tourment: illĭ da turliĭ .. di *pidimaḑĭ* 82.

pidipsire vb. — a pedepsi, tourmenter: mi *pidipsiĭ* 146.

piloñiu sm. — pelin, absinthe. 18. di *piloñĭ-lu* açel maĭ amar-lu 53, 143.

pînă prep.—jusque pendant que: *pînă* aŭaçe 75, *pîn'* aŭaçe 61. di dimînéța *pînă* séra 100. sĕ nĕ sculăm *pînă* iéste cama în vhie 3, 4, 8. *pînă* durñiațĭ voĭ 8, 18, 116. *pînă* amo ghine eram çerbu 68. *pîn'* tora 96. sĕ se 'nfarmăcă toțĭ *pîn* de un 28, *pînă* de una 88. *pîn'* çi trup-lu 'ñĭ se tuchi 123, 128.

piră sf. — flacără, flamme: tu mesea a *pirĕ-lliei* di foc 22, 25, 15. foc cu *pira* vinită 88, 91, 92. duguriță de *pira* vrére-llieĭ 11.

pirdică sf. — potàrniche, perdrix: *pirdica* mea 112.

piridàre vb. — a ciripi, gazouiller: cu dor mare *piridà* 216. sf. 49.

pirvhurie sf. — boltă de viță, treille. 143

pisciréŭă sf. — peșteră, grotte. 67, 77.

pisti prep. — asupra, sur: sĕ se hiumusésca *pisti* óstea... 28. càte illĭ avea tricută *pisti* cap. 80.

pistipsire vb. — a crede, croire: nu *pistipsescu* tea sĕ pot 29, 25, 27, 208, 11. amirŏŭ-lu nu se *pistipsì* de acestă vedére 31. *pistipsé*-me, vruta a mea 121, 11, 26.

pisudarinescu adj. — de la Pisudere, de Pisudere. 117.

pitréçere vb. — a trimete, envoyer: nu ești tine çi me *pitricușĭ*...? 70. prànḑul cu iea sĕ s' *pitrécă* 218. ia *pitréçețĭ* sĕ'ñĭ l'adducă 223.

pit, pitu prep. — pre, prin, printre; par, à travers; căvtà... *pitu* tóte părți-le 11. arĕspàndită *pitu* óhte 23, 66, 119. *pitu* calle va sĕ aflămŭ 88. chirù *pit* niorĭ 77. *pit'* nĕsse 76.

piturnicllie sf. — potàrniche, perdrix. 100, 102, 105.

pizuire vb. — a batjocori, se moquer: sĕ 'ñĭ *pizuéscă* sóçĭ-lli 41. avḑea... *pizuiri-le* çi'șĭ făçea toțĭ 30.

plàngére vb. — pleurer: ieŭ îñĭ *plàngu* 113. ahurhi sĕ *plàngă* 8, 23; 30,

215. di *plâmse* 16, 41, 95. *plângérea* a uneĭ nivéstă 130.
plângu sm. — plâns, pleur: anudarea di *plângu* 23, 148. cu *plângul* 30, 79. etia a *plângu-luĭ* 8.
plănire vb. — a inșelà, tromper: sĕ'l *plănéscă* 74, 78. nu sciŭ cum mi *plănii* 155. cum 'nĕ *plănimmŭ* pi sbor-lu a tĕŭ...? 77.
platan sm. — paltin, platane: cu tufoșĭ *platañĭ* 57.
plecàre vb. — baisser: *plecară* capite-le 4, 79.
plécĭcagiad sm. — borfaș, maraudeur: di *plécĭcagiaḑĭ* sûnt dispulliațĭ 143.
plóie sf. — pluie: lacrĕñĭ-le ca *plóia* 23, 8.
pólă sf. — devant de robe. 13, 36.
politie sf. — oraș, ville: tru marginea a *politii-lliei* 70. xéne *politiĭ* 146.
pom sm. — arbre fruitier: ca *pom-lu* 11. tóte turliĭ-le di *poñĭ* și arburĭ 53.
pómă sf. — fruit: tóte *póme-le* 53, 132.
pond adj. — pustiŭ, désert: nu aflŏ de cât pădurĭ *ponde* 51.
porc sm. — pourceau: niçi *porçi-llĭ* 19.
pórtă sf. — porte: tóte *porți-le* 5.
pórtă vb. — v. *purtare*.
pot, póte — v. *putére*.
pravdă sf. — fiéră, animal. 75.
precllimàre vb. — a porecli, surnommer: îl *precllimară* Perpillịță 38, 39.
pregiudicàre vb. — a judecà, prejuger: sĕ nu *pregiudică* niçi sĕ 'ntrébă 12. ti *pregiudicarea*'țĭ va sĕ te tunusesci 24.
prep sm. — mândrețe, prestance: di *prep-lu*.. çi avea 38, 45.
prése — v. *prindére*.
pri prep. — pre, sur: îmnânda-luĭ *pri* calle 87. aistu câmpu *pri* pade nu se tréçe 86.
price sf. — dobitoc, animal: unǎ *price* ahât mușată 2. frică... de *priciurĭ* avhre 4, 50.
pridàre vb. — a predà, remettre: și *pridânda-luĭ* oĭ-le a domnu-suĭ 56.
prifaçere vb. — a preface; feindre, changer: sĕ te *prefaçĭ* cŏ n'avḑișĭ 12, 63. me *prifeciu* cérbă 8. *prifaptu* ca mortu 68. çi va sĕ'țĭ hibă *prifaçirea* aestă 70.
primăvéră sf. — printemps. 26.
primnàre vb. — promener: inși tu ubor sĕ se *primnă* 15, 100, 216.
prin prep. — par, à travers: calle *prin* mesea a păduri-lliei 1.
prindére vb. — a cuprinde, prendre: îl *prése* unǎ ohtare 50.
pripsit adj. — arătos, de belle apparence. 42.
procopsit adj. — bien doué. 13.
prota adv. — întâĭ, avant. 5.
proxinit sm. — pețitor, intermédiaire de mariage. 130.
puçin adj. — peu: multă i *puçină* óră 5. *puçină* 79.
puĭ — v. *pulliŭ*.
pulbire sf. — poudre. 64.
pulliŭ sm. — puiŭ, păsĕre; poulet, oiseau. 9, 66, *puĭ-lu* a ñieŭ 135. toțĭ *puĭ-llĭ* 43, 52.
pumén sm. — pomană, aumône. 97.
pungă sf. — bourse: scóte'țĭ *punga* de 'ñĭ țî uă mésce 109.
punte sf. — pont: cântic-lu a *punti-lliei* de Narta 211, 214.
purtàre vb. — a duce, porter: sĕ *pórtă* lémne 35. ómeñĭ-lli çi *purtà* ḑisa cumañiă 19.
pușcllià sf. — ciumă, peste: de *pușcllià* aguditu 151.
pusie sf. — strîmtóre, défilé: tu *pusia* açellor bărțirĭ 66. multe *pusiĭ* 66.
putană sf. — ah! hilliŭ di *putană*. 63.
putére vb. — pouvoir: niçi eŭ va sĕ *pot* tea sĕ ved tine niçi tine va sĕ *poțĭ* sĕ vedḑĭ mine 33. cara sĕ *pótă* 16. alliuntré nu *puteam* sĕ fac 11, 66. *póte* cŏ și noĭ va s'ausimŭ! 116. vizir-lu ne *putênda-luĭ* 3.
putóre sf. — puanteur. 128.
putrĕḑire vb. — pourrir: până sĕ 'ñĭ *putrĕḑĕscu* 141.

R.

Rĕspândire vb. — a rătăci, errer: di cu ñic me *rĕspândiĭ* 146. pi tu xéne *rĕspândit* 144.

S.

S' — v. *se, sĕ.*
-sa — v. *su.*
sadè adv. — numaĭ, seulement: arĕmase *sadè* óssi-le 16.
salçe sf. — saule: balta... avea... nisci *sălçi* 57.
sâmt adj. — sânt, saint: Dómne *sâmte* 149.
sâmbătă sf. — samedi. 58.
sănĕtate sf. — santé. 29.
sănĕtos adj. — sănĕt:s, tare; sain. durable: ascăpammu... *sănĕtoşĭ* 92. ahâta *sănĕtósă*... vrére 11.
sângi sm. — sânge, sang: illĭ curà *sângi* 6. cu *sângi-le* 'nglliçat 66, 154.
săpàre vb. — creuser: thimélli-le le *săpà* 215. grópă mare lĕ *săpară* 99.
sarçină adj. fem. — grea, enceinte: ḑina... arĕmase *sarçină* 13, 69, 144
sare sf. — sel: giurat mare... pri *sare* 103, 132.
satir sm. — centaure: incălicàndu'şĭ càtı un *satir* 50. le cllima *satirĭ* 50, 65. *satirĭ-lli* trapsiră arcurĭ-le 62.
săturàre vb. — a sătură, rassasier: sĕ me *satur* di somnu 67, 66. atumçea me *săturaĭ* 106.
sbor sm. — cuvînt, parole: déde *sbor* tiñisit 12. cu *sbor-lu* a ma' ñică-llieĭ 76. cât bitisi ḑina aiste *sbóră* 8, 18, 36.
sburîre vb. — a vorbi, parler: nu putuĭ sĕ 'ţĭ cama' *sburĕscu* 34, 46, 18. lumea *sburăscu* 125. ḑini-le 'llĭ *sburà* aşi 64, 119. 'şĭ avea *sburîtă* 27. baĭ-lu *sburîtor* şi asburător 92. bitisi amirŏŭ-lu de *sburîre* 33, 62.
scamnu sm. — scaun, trône: un *scamnu* amirărescu 6. pi *scamnul* açel şidea 6, 9, 21, 34.
scăpitàre vb. — a se depărtà, disparaître: ḑini-le... încălicară pi satirĭ şi *scăpitară* 65. çi uă aŭă *scăpitată* ḑinĭ-lli 73.
schin sm. — spin, épine: pădure cu *schiñĭ* 89, 91, 92.
scire vb. — a sci, savoir: cŏ nu *sciŭ* 113, 9. fŏră sĕ *scibă* caĭni-va 10, 52, 60, 125. nu *sciam* çi sĕ fac 8, 34, 13. n'am *sciută* ma' năinte 67. amirŏŭ-lu *ne-sciindu* etia 8. óstea *ne-sciinda-luĭ* aistă 28, 64.
sclav sm., **sclavă** sf. — rob, róbă; esclave: noĭ himŭ óměñĭ *sclavhĭ* a tĕĭ! 212, 213. cllimŏ ḑéçe *sclave* a llieĭ 15, 8.
scólă — v. *sculare.*
scopò sm, — gând, but. 2.
scótere vb — a scóte; tirer, sortir, òter: drac-lu... 'n pade le *scóte* 126. cathe graĭŭ çi *scutea* din gură 18. di dor-lu a ficior-luĭ... ti *scoşiŭ* 27. çi 'ñĭ lu *scóse* tihia 'n calle 37. paranumă çi'llĭ *scóseră* ficiorĭ-lli 39.
scriàre vb.— a scrie, écrire: ună carte pin' sĕ *scriŭ* 153. tine illĭ aĭ *scriată* tu partea a luĭ 69, 148.
scriitură sf. — scrisóre, écriture: după *scriitura* çi erà 113.
scrum sm. — cendre. 22.
sculàre vb. — a sculà, a rădicà; lever: *scól',* fétă, s'mérgimŭ 100. se *sculŏ* de diminéţă 1, 5, 15, 21, 9, 122. càntic nĕ *sculŏ* 119. amirŏŭ-lu.... *sculŏ* oclli 31, 45, 120. per-lu din

cap îñĭ se *sculà* 209. viçiñĭ-lli... se aŭă *sculată* 16.
scumpu adj. — cher: ti *scumpul* hillĭŭ a tĕŭ 140.
scândilie sf. — prindătóre, piège: multe *scândilii* s'băgămŭ 100.
se, s' pron. pers. ac. sg. et plur. — se: *se* sculŏ... și *se* dussiră 1, 39, 41, 51. *se* dispărțìra 1, 3. nu *se* spune 1. ți *se* părea 29, 67. și'șĭ *se* cindisea 55. și *s'*avigllia 66. niçi bóçea.. *s'*avḑi 3. apărêndu-*se* 67.
sĕ, s' conj. — sĕ, dacă; que, si: aștèptà... *sĕ* iéssă çérba 3. *sĕ*'șĭ ascundă frica 3. lipsésce *sĕ* ne sculămŭ... tea *sĕ* fugimŭ 3, 7, 4. ma *sĕ* sciĭ cŏ cum căḑușĭ 7. cŏ cara *sĕ* nu façĭ 12. *s'* tréçă ariul 95, 100. ma *s'* vreĭ lucru *s'* bitisesci 216. și *sĕ* nu avea arĕsărită... erà *sĕ*'l acață 65.
sĕcăldisìre vb. — a neliniști, tourmenter: nu'ñĭ te *sĕcăldisé* 118.
sĕhăricllie sf. — scire îmbucurătóre, nouvelle rejouissante. 125.
sĕlighire vb. — a lăsa, laisser: *sĕlighì* oĭ-le sĕ pască 44.
semnu sm. — signe: *semnul* a mușuté-ță-llieĭ 22. adilliósc *sémne* de vrére 6. cata *sémni-le* 59.
séră sf. — soir: di dim'néța pînă *séra* 100, 124.
sĕrmănițĭă sf.—copiliță, petite fille. 124.
seŭ sm. — suif: ñĭ tuchiĭ *seŭ-lu* di pi arĭniellie 105.
sfulgu sm. — fulger, foudre: căḑù *sfulgul* 21, 90.
sghillire vb. — a țipà, crier: plàngu laĭ-le și *sghillescu* 138, 41. vinne cu *sghillérea* 132.
siftèr sm. - privighitóre, rossignol: ah! *sifter-lu* a păduri-lor 61.
sgrumàre vb. — a sugrumà, etrangler: me strîmse pînă me *s'grumŏ* 210.
simită sf. — pànea cu *simită*. 44.
sîmțìre vb. — sentir, éprouver: *sîmțea* harañă 43. se *sîmtîră* ḑini-le 50.
singur adj. — seul. 16.
singuréță sf. -singurătate, solitude. 150.
singurătate sf. — solitude. 151.
sinur sm. -- hotar, frontière: trieù *sinorĭ-le* cu óste 19.
siptĕmână sf. -- semaine 12. cfr. *stĕmână*..
sirmatirò adv. — en filigrane. 2.
sistrisire vb. — a țesalà, étriller: sĕ 'șĭ *sistriséscă* cal-lu 84, 83.
sitàxire vb. — examiner: gioni-le sĕ'l *sitàxéscă* 98.
slăghìre vb. — a slăbì, maigrir: de se *slăghì* 16.
smulgére vb. — a smulge, arracher: se *mulse* ditu cohia 76.
sóçă sf. — soție, compagne: am *soçĕ-le* cu mine 55, 119, 125, 131.
soçŭ sm. — tovarăș, compagnon: *soçŭ-lu* açel 39. cllimŏ *soçi-llĭ* a luĭ 2, 38, 39; 1, 117.
soia sf. — ném, famille: tótă *soia* ta 118, 125.
somnu sm. — sommeil. 66, 67, 101. illĭ acățŏ *somnul* 5.
sor sf. — soră, soeur: *sor* ma' mare 70, 71, 76. *soro* ñilgiucană 70. *sor*-mea 25.
sorbire vb. — a sorbì, humer: açellĭ çi *sorbu* niorĭ-lli 50.
sóre sm. — soleil. 40. luçea ca *sóre-le* 5.
sórte sf. — pântecele mameĭ, placenta. 148.
soțĭ — v. *soçŭ*.
spillàre vb. — a spĕlà, laver: fața-le s' nĕ le *spillămŭ* 101, 81. di 'ñĭ ți *spéllă* façа ta 112, 53.
spitrundére vb. — a pătrunde, traverser: nu póte sĕ uă *spitrundă* ni gilit 54, 62.
sprigiuràre vb. — a jurà, conjurer: te *spregiur* pi loc 40. cu giurat nĕ *sprigiurŏ* 220. nu putea di *sprigiurarea* çi 'llĭ féçe 40.
spunére vb. — a spune, a arĕtà; dir, montrer: cu *spunérea* nu se *spune* 1, 9, 7, 58, 208. cum ți *spușiŭ* 17,

34, 55, 93. tóte... le *spuse* 18. îllĭ *spusiră* tóte 90. și 'llĭ avea *spusă* 68. arĕmâne ni-*spus* 27.
stane sf. — stână, bergerie. 42. la *stanea* cu oĭ-le 100, 42.
stàre vb. — a sta, rester: nu pot sĕ *staŭ* 41.
stéuă sf. – étoile: ca *stéli-le* din çer 14.
stĕmână sf. — sĕptĕmână, semaine: *stĕmână* cu *stĕmâñĭ* 38, 36, 106, 123, 124, 125.
stepsu sm. — greșală, faute. 48. cŏ *stepsul* çi fiçeșĭ 33.
sti prep. — pre, sur: cu Frosa *sti* iel 90.
stifusire vb. — a peri, disparaître: me *stifusiĭ* de 'năintea ta 34, 33, 29.
stirxire vb. — a primi, a mistui; accepter, digérer: muntresci și *stirxesci* 23. le *stirxì* cu haraŭă mare 12, 14.
stismusire vb. —a înconjură, entourer: cu chietri uă *stismusiră* 222.
străbăttére vb. — a străbate, pénétrer: iu *străbăttea* ună.. avră 57, 92. gardu ni-*străbătut* 87.
strañie sm. plur. — haine, vêtements. 98,
stri prep. — din, de: fă *stri* calle 109.
stricuràre vb. — filtrer: sĕ *stricurà*.. trăpuliçe tu baltă 57.
strigàre vb. — crier: sĕ 'llĭ *strigă* a mulliéri-saĭ *ni-strigati-le* 14. cu bóçe mare *strigară* 98, 212.
strimtură sf. — strîmtóre, étroit. 3.
stringere, strîngére. — v. pag. 298—308.
stufos adj. — toufu. 58. arburĭ... *stufoșĭ* 57.
stulisit adj. — împodobit, orné: odă... *stulisită* cu tóte bune-le 6.
-su, -sa pron., posses. encl. — -so, -sa; son: tată-*su* il luŏ 13, 15, 21. déderă a tată-*suĭ* 13, 17, 92, 23. mulliéri-*sa* arĕmase 14, 15. mă-ñi-le a mumă-*saĭ*. déde a mă-*saĭ* 13, 14, 16.

subțîrac adj. — subțire, mince: cu *subțîraçĭ* iasimii 57.
sufflàre vb — souffler: 'șĭ *sufflă* laia nare 128. *sufflarea* a vimtu-luĭ 66.
sufflet sm. — âme: pumén ti *sufflit* 97. *sufflet-lu* 'ñĭ ul aĭ tuchită 108. un *sufflit* s'avemŭ 115. lĕ inși *sufflet-lu* de giucare 49, 65.
sugar adj. — sugaciŭ, qui tète: ñiel *sugar* 26.
sugére vb — téter: ca ñiac-lu çi *suge* țîță 128.
sum prep. — sub, sous: șidea *sum* vêr-'nu arbure 43, 53, 58, 63, 81, 82, 210. par'cŏ di *sum*-loc inșiĭ 123.
sumbure sm. — simbure, chair (de la noix): ca di nucă *sumbure* 27.
sumsóră adv. — subsuóră, sous l'aisselle: luându-'l móșa *sumsóră* 70.
sûntu. — v. *hìre* pag. 236—243.
surată sf. — surată; amie comme une soeur. 82.
surin adj. — cu sóre, ensoleillé: loc *surin* 57.
surpàre vb. — renverser: di mĕndașĭ.. sĕ *surpă* 22, 86.
surpurĭ-le a munteluĭ. — rîpi-le, les flancs escarpés. 57.
sus adv. — sus: de genuclli în *sus* 2, 5. allŏgŏ în *sus* 2, 56.
suschir sm. — suspin, soupir: se sculŏ cu *suschir* mare 21, 51.
suschiràre vb. — a suspinà, soupirer: *suschir*, ohtedŭ și mi jilescu 113, 105, 118, 121, 217. ohtărĭ și *suschirărĭ* 51.
suschiros adj. — soupirant: cu vrére *suschirósă* 32.
suturàre vb. — a sătură, rassasier: nu te *suturașĭ* di aiste 22, 219. ni-*suturat* ti avére 27.
svercă sf. — spinare, dos: vetea pi *svercă* ți aĭ luată 96.

Ș.

ș' — v. *și.*
șellimuràre vb.—a plànge, pleurnicher: iel *șellimurédă* 131. vinne *șelliumurându* 132.
șed, șédă — v. *ședére.*
șérpe sm. — serpent: erà 'nplin di *șerchi* 86, 92. toțĭ *șerchi-llĭ* 87.
șésse adj. num. — six: sùntu *șésse* meșĭ 7, 51. *șés-spre-ḑéce* d'añĭ 6, 38.
și conj. — et: se sculŏ... *și* ișĭ luŏ vizir-lu *și* alțĭ treĭ... *și* se dussirà 1, 5. amirŏŭ-lu *și* soçĭ-lli 3. ma *și* alliuntre nu puteam sĕ fac 11. ca cum *și* 'l luatŭ d'acloçe 17. mama *ș'* tata 96, 98, 191.
'și — v. *ìșĭ.*
ședére vb. — a ședé; rester assis, habiter: pi scamnul açel *șidea* unà fétă 6, 15, 4. și *ședênda-luĭ* sum umbră 92. *șiḑù* di 'llĭ spuse istoria 40, 42. çi 'ñĭ *șeḑĭ* fétă 95. çi ómeñĭ *ședŭ* 'năuntru 5. tótă véra *ședŭ* pi la voĭ picurarĭ 142.
șillià sf. — fulg, brin de duvet. 49.
șogană sf. — càrpă, loque. 70.
șuçìre vb. — a suci, tourner: disi mustața nu *șuçeam* 208. se *șuçì* și illĭ ḑisse 23. și nu 'llĭ se *suçă* cap-lu 37. sĕ 'llĭ *șuçă* mintea 41.
șupĕràre vb. — a batjocorì, se moquer: nu ve *șupĕrațĭ* cu mine 47. *șupĕrări-le...* çi 'șĭ fàçea toțĭ 30.

T.

Tăçére vb. — se taire: plecară capetele și *tăcură* 4. arĕmasiră *tăcuțĭ* 20.
tăgărcică sf. — traistă, sacoche. 43, 56.
taha conj. — óre cum, soit-disant: *taha* tea sĕ 'ñĭ agiuțĭ 22. *taha* nu eram și mine gione... ca tine? 208.
Taĭ-Thodor — Sàn-Tóder, St. Théodore. 121.
taĭfă sf. — ceată, suite: ișĭ luŏ tótă *taĭfa* 'llĭ 90.
tălĕire vb. — a strică, abîmer: sĕ *tălĕiéscă* tótă zairea 22, 19, 20. itia... *tălĕiri-llieĭ* 27.
tălliare vb. — a tăia, couper: cap-lu vrea sĕ 'llĭ *tălliam* 314.
tămbare sf. — ghebă, manteau: sta 'nvèrtit tu *tămbare*! 129. ișĭ chirù *tâmbarea* 132, 133.
tărgăcică—v. *tăgărcică.*
tată sm. — père: mama și *tata* 96. lu déderă a *tată-suĭ* 13.
tatulat sm. — farmec, charme: canda biù *tatulat-lu*! 103.
taxe sf. — datină, habitude: cum lĕ erà *taxea* de tot-ună 26.
tăxire vb. — a făgădui, promettre: illĭ *tăxiră* multă tutipotă 27.
te pron. 2 pers. ac. sg — te: tora cŏ *te* voiŭ 7. vorŭ sĕ *te* battă 17, 33. *te* andămusiĭ *tine* 7. cum *te* aflașĭ...? 61.
tea conj. — ca, pour que: sĕ tragă cu arcu *tea* sĕ uă agudéscă 2, 3, 5, 7, 8, 10, 12, 16, 24.
tes—v. *tindére.*
thar sm. — courage: luànda-luĭ *thar* cu iel 42.
thărăsìre vb. — a cuteza, oser: nu pot s' *thărăsescu* 102.
thimellĭŭ sm. —temelie, fondations: tu *thimellĭŭ* uă arucutiră 222. *thimélli-le* le săpà 215.
Thodor n. pr. – Tóder, Théodore. 120.
ti prep. — de, pentru; à, de, pour: dor *ti* duçére avinare 1, 27. zairea *ti* màcare și *ti* bére 19. *ti* açea ti pălăcărsescu 4, 54, 64. era *ti* aspĕriarea și *ti* înfricușare 5. căḑușĭ tu grip-lu a vrére-llieĭ tine *ti* mine, așiçe... mine *ti* tine 7, 16, 71. ti

lliéŭ tine *ti* bărbat 9. căvtă *ti* a-mirŏŭ-lu 11. sĕ sburéscă *ti* partea a băticu-luĭ 18, 61, 81. sum loc *ti* ietă me băgŏ 210. a lor óră lĕ s'appróchie *ti* 'nchisire *ti tu* xéne 137.

ti — v. *tu*.

tigană sf. — prăjitură, patisserie: ti aștéptă... cu *tigănĭ* 118.

tihie sf. — ursită, sort: *tihie* laie 133. sĕ 'ñĭ ti ducă la *tihia* ta 113. nat-lu aistu çi 'ñĭ lu scóse *tihia* 'n calle 37.

tihisìre vb. — a se întimplà, arriver: nu sciŭ cŏ çi va s' *tihisescu* 114 *tihisì* sĕ trécă pi acloçe 45.

tihtă sf.—oftică, phthisie: tu hicat *tihtu* 'ñĭ băgaĭ 122.

tiñie sf. — omenie, honneur: graĭ-lu de *tiñie* 11, 14. făcêndu'llĭ *tiñie* ca muma 80, 115.

tiñisire vb. — a cinsti, honorer: părintî-lllĭ noĭ s' *tiñisimŭ* 116, 42. sbor *tiñisit* 12.

tindére vb. — a întinde, étendre: se *timse* sum un arbure 58, 68. aflară laĭ-lu di çerbu *tes* și prifaptu ca mortu 68.

tine — v. *tu*.

tiner adj. — jeune.: amirŏ *tiner* 1. gione *tinere*! 6, 9. *tiner-lu* amirŏ 18. gioñĭ *tinerĭ* 7. toțĭ *tinerĭ-lli* frațĭ 123. *tinerĕ* dómnă 20. ḑine *tinere* 17. *tinerĭ-le* ḑine 17.

tinerétă sf. — jeunesse. 29, 134.

tiran sm. — greutate, difficulté: bănă cu *tiran* mare 35.

tora adv. — acum, maintenant: ma *tora* çi uă andămusiĭ 4, 7, 11, 28, 68, 70. doĭ añĭ ca *tora* (il y a deux ans) 22. sĕ sciĭ cŏ *tora ti tora* (en ce moment) 18.

tot, tut adj. — tout: îșĭ băgŏ *tótă* vîrtutea 2, 3, 4, 5, 27. închisiră *toțĭ* dipre-ună 2. 4. di tru xéne ieta *tută* 146. șoçĭ-lli *toțĭ* lucréḑă 129. de *tóte* părți-le 2, 10, 11, 12, 65. añă sĕ vhină... cu *tótă* Frosa 54, 92. agiumsiră cu *tot* cal 79, 86. escu fétă... la părințĭ ună și *tótă* 102. cu *tot* çi nu erà trop 2. cu *tut* çi 10, 65. iel *tot* allăgŏ 2. sĕ bănămŭ *tot* de-adun 12. adapse *tot* ma' marea ḑină 76. amirŏŭ-lu *tot-ună* allagă 2, 3, 12, 59, 140. sĕ se scaldă in *tot-una* 76.

trăgére vb. — a trage, a suferi; tirer, endurer: vĕ *trag* asvarna 84. sĕ *tragă* arcu 2, *trapsiră* arcurĭ-le 62. *trăpseșĭ* mâna di duñiaie 96, 10, 30, 54. d'avinat mâna nu *trapșu* 106. sĕ *trag* açelle çi am *traptă* 32. aĭ sĕ pațĭ și sĕ *tragĭ* multe arélle 54. va sĕ *tragimŭ ni-trapti-le* 78, 79, 71. ahtare... bană çi *trapse* amirŏŭ-lu 31. câte arélle avea *traptă* 76. Perpillița... *trapse* ...ohtărĭ 51. sĕ se *tragă* și sĕ se mută 60. și 'ncălicându'șĭ baĭ-lu *trapse* 86.

trandafil sm. — trandafir, rosier: vulógă anvêrligată di *trandafillĭ* 53, 57.

trăpuliçă sf. — rîuleț, ruisseau: se stricură niscânte *trăpuliçe* 57.

trap sm. — riuleț, ruisseau: trecură... *trapurĭ* 86.

tréçere vb. — a trece, a trăì; passer, vivre: aistu câmpu... nu se *tréçe* 86, 95, 89, 19, 7, 35. câte le avea *tricută* pisti cap 93. *tricură* treĭ añĭ 10. niçi frică illĭ *tricù* tu minte 5. amirŏŭ-lu *treçea* ună bană 12, 38, 35. bănară și *tricură* 93. cântic a unuĭ gione *tricut* 108. gione çi nu'șĭ *triçea* cu mă-sa 139.

treĭ adj. num. — trois: alțĭ *treĭ* soçĭ 1, 10. *treĭ* ḑine 45. *treĭ-lli* añĭ 10. *treĭ-le* (ḑine) 45. 62, 214. dimândă lĕ a *treĭ-lor* ḑine 84. a *treia* ḑì 19, 41.

trimburàre vb. — a tremurà, trembler: ca di hiévră 'ñĭ *trimburam* 121. cum *trémbur* 224. iéră Frasa, *trimburânda-luĭ*... ḑisse 61.

trîșĭ adv. — tocma, justement. 70, 207.

trop sm. — chip; ñanière, façon: nu erà *trop* ca sĕ uă acață 2, 10, 32. cu vèr'nu *trop* nu vrea 36, 41.

tru prep. — in, dans: *tru* ogiac lémne ma 'ndéssă 127. se muntriră... *tru* oclli 20. inșiră... di *tr'* apă 60, 80. di *tru* xene, pi *tru* xéne 146. *tru* óră (îndată, tout-à-coup) 13, 36. *tr'* óră 46, 65.
trup sm. — corps: pi *trup-lu* a luĭ 16, 73, 128. doĭ-lli *trup* și un sufflit s'avemŭ 115.
tu, tine pron. pers. — cum căḑușĭ tu grip-lu a vréri-llicĭ *tine* ti mine, așiçe am căḑută mine ti *tine* 7, 23, 24. me dispartu de *tine* 9. sĕ *ti* lliéŭ *tine* ti bărbat 9. care eștĭ *tine?* 61, 71, 89. ti açea *ti* pălăcărsescu 4, 25, 81. *ti* minduiaĭ, *ti* scoșĭŭ 27, 95. çi *ţî* am ḑisă 24, 96, 114. sĕ *'ţi* ḑic 7.
tu prep. — la, în, pe; à, dans, sur: *tu* mesea a câmpu-luĭ 2, 3, 6, 9, 11. *tu* patur-le cicióre 2. îllĭ tricù *tu* minte 5, 17, 31. *tu* loc sĕ se 'nfricușéḑă 6. se déde *tu* gura a lamñi-llicĭ 13, 22. tu *cap-lu* a véră-llicĭ 11, 22. *tu* margine (în urmă, à la fin) 8, 31, 64. *tu* óră çi ómeñi-lli... căvtà 11, 17.
tuchire vb. — a topì, fondre: ñi *tuchì* seŭ-lu di pi arĭnicllie 105. muri-le 'n gură s'*tuchiescu* 102. sufflet-lu 'ñĭ ul aĭ *tuchită* 108. îllĭ se *tuchia* sănĕtatea 63.
tufos adj. -touffu: cu *tufoşĭ* platañĭ 57.
tul adj. — zăpăcit, ébahi: sĕ minduia ca *tul* 59.
tunusire vb. — a se căì, se repentir: sĕ te *tunusesci* multu 24, se multu *tunusì* 28, 145. *tunusirea* di de-pre-apoia 28, 4, 153. tóte *tunusiruri-le* după faptă... 24.
turbàre vb. — a turba, a turburà; enrager, troubler: vrea sĕ 'llĭ *turbă* mintea 13, 8. vimturĭ-le *turbate* 86.
turlie sf.—fel, sorte: sĕ 'llĭ da *turlìĭ* di *turlìĭ* di luvhurìĭ 37, 7, 18, 36, 44.
turmă sf. — troupeau: ună *turmă* (cupie) di oĭ 43, 142.
turnàre vb. — a întórce, retourner: ieŭ... *turnaĭ* ḑini-le 61. se *turnŏ* la pălate 21. ișĭ se *turnară* 'napoĭ 19.
tut, tută — v. *tot.*
tutipotă sf. — bogătie, richesse. 27.
tutume sm. — tutun, tabac. 128.

Ţ.

Ţarră sf. — pays. 136.
ţăruhi sf. — opincă, sandale: ișĭ încălçŏ *ţăruhĭ-le* 41.
ţi — v. *tu.*
ţinére vb. — a ţiné; durer, conserver: unǎ 'ntrégă sĭptĕmână *ţinù* haraŭa 12. tiñia s' nĕ uă *ţînemŭ* 115.
ţiţă sf. — sein. 128.

U.

U — este, est: açel çi 'llĭ *u* frică 4, 101, 113. iel 'llĭ *u* léne 128. multu ñĭ *u* fóme 132, 151. cŏ nu 'llĭ *u* óra 55.
uă pron. — o, la: tea sĕ *uă* agudéscă 2, 15, 82. Dumniḑĕŭ le *uă* scià 35, 80, 91.
ubor sm. — curte, cour: inși tu *ubor* 15, 80, 82, 216.
ugiac sm. — coș, cheminée. 115.
ul pron. — il, le: trup-lu tot ñi *ul* vĕtĕmam 106, 108, 110 114.
umbră sf. — ombre: șeḑénda-luĭ sum *umbră* 93, 57. nisce *umbre* 'ndessate 92. — cfr. *aumbră.*
umbrată sf. ombre: tu *umbrate* a unuĭ nuc 44.
umbros adj. — ombreux: lilice... a... *umbróse-lor* pădurĭ 44.

umerea, di'n-anumerea. — v. *anumerea*.

umisit adj. — uĭmit, ébahi. 31, 46, 52.

umplére vb. — remplir: *umplunda-luĭ* nauĕ-lli meșĭ 14, 85.

un, ună adj. num. — un, une: erà *un* amirŏ 1, 6, 35, 91. *unŭ* 'ntrégă siptĕmână ținù 12, 120. luŏ *unŭ* calle 1, 3, 5, 6, 12, 30, 35, 64, 91. *unŭ* ḍiŭă se sculŏ 1. cântic a *uneĭ* fétă arăchită de *un* gione 100, 124, 130. cântic-lu a *unuĭ* gione 105, 108, 120, 127. dispărțimŭ *un* de alantu 34, 87. cathe *un* pi de *unŭ* parte 1. graie-le a *unuĭ* și alantuĭ 30. la părințĭ *unŭ* și tótă 102. sĕ le alăssămŭ di *'nŭ* parte 34, 3 , 65. inșinda-luĭ... *'na-parte* di ariŭ 92, 65, 91. *'nŭ* diŭă 120. m̃i am ș' *'nŭ* jéle cama mare 96. illĭ acățŏ somnul *un* càti *un* 5. se necară pînă de *unŭ* 92.

vêr-'nu, vêr-'nŭ: nu erà *vêr-'nu* om 5, 10, 36. sĕ hibă *vêr-'nŭ* fandasmă 3. ca de *vêr-'nŭ* șés-sprĕ-ḍeçe d'añĭ 6, 15. *vêr-'nŭ* óră (jamais) 12. a *vêr-'nuĭ* nu 'llĭ parc ghine 137.

Har-lu iéste *'nŭ* óră 145. nica *'nŭórŭ* 51, 52, ma *tot-unŭ* sĕ te prefaçĭ 12.

unŭ (îndată, aussitòt): *unŭ çi* s'apruchiè ningă disse 64. *unŭ* intrare tu vulógă 65, 75, 87.

unzire vb. — a se obicĭnuì: fă gione de cum *unzésce* (selon l'usage) 109.

urare vb. — a ura, souhaiter: sĕ 'llĭ *órŭ* buna venire 18, 119. sĕ s' ducă a *urare* 110.

urfăñie sf.—sărăcie, pauvreté: di marea *urfăñie* çi avea 35, 37.—cfr. *órfŭn.*

urîre vb. — a urì, haïr: bana 'm̃ĭ s'are *urîtŭ* 95. 'm̃ĭ s'ar' *urutŭ* 150.

urmă sf. — trace: allăgŏ... după *urma* a llieĭ 2.

ursire vb. — a poruncì, ordonner: çi *ursesci* dómnă 25, 72, 73. Dumnidĕ' ași *ursì* 218. *ursé* sĕ fugimŭ 4.

ursită sf. — ursită, poruncă; destinée, ordre: ași fu... a treĭ-lor mire *ursitŭ* 148. după *ursita* a ta 26, 84.

urucină sf. — urare, bénédiction: luânda-luĭ *urucina* a mósi-llieĭ 41.

urut adj. — urit, laid: lucru *urut* nu fac 12. graie *urute* 16.

urutate, urutéță sf. — reutate, méchanceté. 27. di *uruteți* sĕ nĕ afirimŭ 116, 21, 22. mare *urutéță* 4. tóte *uruteți-le* ehtresci 17.

uscàre vb. — sécher: ocllì-llĭ a luĭ de lăcrĕm̃ĭ nu 'llĭ se *uscà* 29.

ușe sf. — ușă, porte: 'n afór di *ușe* 128.

V.

Va, va-hĭ — v. *vrére.*

valle sf. — vallée: pi marginea a *valle-llieĭ* 35, 119. trecură munți... *văl-liurĭ* 86.

vânĕt adj. — îndeșert, vain: tótă cilăstisirea îllĭ fu *vânetŭ* 2, 10.

vânĕtate sf. — deșert, vain. 147.

vatră sf. — foyer. 127.

veçin — v. *viçin.*

vecllìu adj. — vechiŭ, vieil: lliçe de lână *vécllie* 35. daŭĕ lliçe de lână *veclli* 38.

véră sf. — vară, été: tu cap-lu a *vérŭ-llieĭ* 11. tótă *véra* 35.

vêr-'nu, vêr-'nŭ — v. *un.*

versàre vb. — a versà, jeter à terre: tea sĕ *vérsŭ* tótă zairea 20, 22. *versânda-luĭ* în pade 19. çi vĕ *virsarŭ...* ḍini-le 20. itia a *versari-llieĭ* 27.

vete sf. — ìșĭ vinne pi *vete* 55. ìșĭ luŏ *vetea* ghine 32. *vetea* pi svercă țì aĭ luată 96.

vĕtĕmare vb. — a vătămà, a omorî; éreinter, tuer: trup-lu tot m̃i ul

vĕtĕmam 106. sĕ nu'l *vĕtĕmă* çini-va 66. ieŭ escu *vĕtĕmat* 83. di furĭ-lli greçĭ sûnt *vĕtĕmaţĭ* 143.

vhin sm. — vin: din *vhin-l'* açel gustară 143.

vhinire vb. (cfr pag. 281—285) — a venì, venir: nu *vhine* niçi drac-lu 67, 54, 17, 58. de ciudia çi 'llĭ *vhinea* 5, 6, 9, 16. pf. *viñiŭ* sĕ 'ţĭ spun 53, *viñiŭ* 55, *vinne* de se slăghì 16, 13, 52; tru óră *vinneră* daŭĕ ḑine 17, 58.

vhìnghiţĭ adj. num. — doue-ḑecĭ, vingt. 85.

vhis sm. — vis, rève: cŏ nu e în *vhis* 46. cu *vhis-lu* çi veḑù 55.

vhixire vb. — a căntări, peser: pi ună zivhă 'şĭ se *vhixea* 145.

viçin adj. — vecin, voisin: învetânda-luĭ *viçiñĭ-lli* şi *viçini-le* 37, 38, 16. ditu *veçine* sóçe-le 119, 125.

viçinĕtate sf.—vecinatate, voisinage. 38.

vidélă sf. — vedere, vue: la *vidĕla* a bărbà-suĭ 31.

vidére vb. (cfr. pag. 260—267)—a vedé, voir: *ved* cŏ me muntresci 7, 4, 21. çi sĕ *védă?* 5, 6, 13, 31. *veḑuĭ* 11, 12, 5, 13, 21, 31. *viḑù* 1, 3, 5, 6. *veḑură* 5, 9. te *videam* 11. *viḑunda-luĭ* 2, *veḑunda-luĭ* 6, 24, *vĕḑunda-luĭ* 8, *veḑĕndu-te* 53. *ni-veḑută* 8, 9, *ne-veḑuţĭ* 12. *vedere* 5, 8, 31.

vimtu sm. — vînt, vent: sufflarea a *vimtu-luĭ* 66. *vimturile* turbate 86.

vinire — cfr. *vhinìre*.

vinit adj. — vînĕt, bleu: foc cu pîra *vinită* 89, 91, 92.

virdéţă sf. — verdéţă, verdure: şiḑură sum arburĭ tu *virdeţĭ* 63.

virghirĕtate sf. — virginité. 69.

vîrtos adj. — tare, ferme: ahâta *vîrtósă* vrére 11. sĕ te aflu *vîrtos* embistemen 9. *vîrtos* ghine cunnoscu 54, 81.

vîrtute sf. — putere; force, vigueur: băgŏ tótă *vîrtutea* 2, 38, 86.

vizir sm.—ministre: îşĭ luŏ *vizir-lu* 1, 3, 5, 16.

voĭ pron. 2 pers. plur. — vous: pînă durñiaţĭ *voĭ* 8.

voiŭ — v. vrére.

vómere vb. — a vĕrsa, vomir: apa açea se *vóme* 53.

vrére vb. (cfr. pag. 286 292) — a voì, a iubì; vouloir, aimer: de multe orĭ *vru* sĕ 'şĭ disfacă gura 14, 2. *va* nu *va*, nu uă 'ntribară 104. amirŏŭ-lu, *vru* nu *vru*, se féçe 14; decât *voră* nu *voră* 73, 74. açellĭ çi *voră* sĕ 'ţĭ llié 27. cu *vrére* fŏră *vrére* 29. *voră* sĕ 'llĭ ḑică 73. *va* sĕ veḑĭ 11, 12, 20, 24, 3, 9. iélle... *va* sĕ se ducă 74. *va-hĭ* nica bănéḑă 93. *vrea* sĕ 'llĭ turbă mintea 13.

te *voiŭ* ca cum me *vreĭ* 7; bana nu 'şĭ uă *vrea* 15. nu ţĭ 'l *voiŭ* 111. doĭ-lli s'nĕ *vremă* 115. *vrut-lu* a ñieŭ 9, 11, 23, 29, 121, 123. muntrită di *vrére* 6, 7, 11, 22.

vrîste sf. — vrîstă, âge: fétă de *vrîste* ñică 108.

vulă sf. — sigil, cachet. 111.

vulógă sf. — livede, pré. 9, 53, 134. *vulogĭ* 86; a *vulóge-lor* 44.

vulusire vb. — a sigilà, cacheter: îllĭ bag vula di 'l *vulusescu* 111.

vurculacu sm. — vîrcolac. 150.

vûrvhìre vb. — a ocărî, gronder: *vûrvhié* me, mamo 139, 324, 325.

X.

Xen adj. — străin, étranger: adilliat *xen* 68.

xene sf. — străinătate, étranger: tu *xene* cându 'ñĭ fugiĭ 97, 137, 145. *xeni-le* le blĕstemară 99.

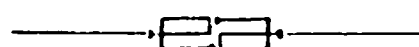
xenit sm. — émigrant: *xeniţi-lli* intră tu mirache 137, 136.

Z.

Zahare sf. — zahar, sucre: ca grunda de *zahare* 27.
zairè sf. — merinde, provision. 28. *zairea* ti màcare 19, 20, 27.
zărculă sf. — glugă, capuchon. 129.
zăvon sm. — vĕl, voile 104.
zémă sf. — jus. 18.
zivhă sf. — cumpĕnă, balance. 145.

ERRATA

Pag.		rîndul	în loc de	citesce
3		6	s'avdì	s'avḑì
4		13	m̃ieḑă-nópte	m̃iéḑă-nópte
6		11	**că**	**cŏ**
7		5	oppróchii-te	**appróchii-te**
»		12	musațĭ	**mușațĭ**
12		5	**atunçea**	**atumçea**
13		8	s'arânchiéscă	s'arâchiéscă
15		1	**sĕ'mĭ**	**sĕ'm̃ĭ**
16		10	**bărbat-siŭ**	**bărbat-suĭ**
17		3	spusĭŭ	**spușĭŭ**
35		7	tri	ti
40		12	șidù	șiḑù
54		12	mi	m̃i
56		5	allărgare	**allăgare**
57		3	**crà**	**erà**
»		12	**trăpulice**	**trăpuliçe**
62		3	lumbrisisita	**lumbrisita**
64		7	s'appuchiè	s'appruchiè
69		13	**să**	**sĕ**
70		4	**órfana**	**órfăna**
85		5	**iilĭ**	**illĭ**
98		10	'L'lĭ	'Llĭ
310		19	**ginrare**	**giurare**
340	col. 2	4	**arbure** sf.	**arbure** sm.
343	» 1	7	occliu	oclliu

CUPRINSUL

